& admiratione ſtup
Ii a Genuenſibus(v
Philippi Mediol
ductus, mox libe
eſt,& a victori
erga Phili

PII. II. PON. MAX. ASIAE EVROPAEQVE ELEGANTISSIma deſcriptio, mira feſtiuitate tum veterū, tum recentium res memoratu dignas complectens, maxime quæ ſub Frederico III. apud Europeos Chriſtiani cum Turcis, Prutenis, Soldano, & cæteris hoſtibus fidei, tum etiā inter ſeſe vario bellorum euentu commiſerunt.

Acceſſit Henrici Glareani, Heluetij, poetæ laureati compendiaria Aſiæ, Africæ, Europæque deſcriptio.

Pariſijs apud Galeotum a prato, ad primam Palatij regij columnam.
1534

INDEX ALPHABETICVS RErum in hoc opere maxime illustrium.

FINIS.

PII.II.PONTIFICIS MAXIMI IN HISTORIAM RERVM VBIQVR GESTArum,locorumque descriptionem,Præfatio.

QVæcunq; mortales agũt,siue priuatim siue publice,calumniæ subiacent: nec diuinis operib⁹ maledica lingua parcit. tãtum sibi humanus arrogat intellectus. Quid nos speremus historiam cũ veterum aliquorum,tum nostrorum tẽporum tradituri? An fugiet laborem nostrũ malignus interpres? Minime quidem,nec tantum nobis arrogamus. Vnde hoc,inquiẽt,otium pontifici maximo? Quod in scribendo tempus absumpsit,Christianæ plebi detraxit.Cur non vtilius sese exercuit? Tempora nostra & res vulgo notas inculcat.Quis fructus?quæ legendi voluptas?Nec vera prodit,nec prodita ita exornat,vt auditorem delectent. Verum qui scripta nostra fastidit, prius legat,deinde vituperet. Non ingentia solum facta,sed tenuia quoq; nouisse,sæpe ex vsu fuit.nec tempora nostra non admiranda minoribus videbuntur.Quod si lectorẽ scribentis elegantia non tenebit, varietas rerũ & nouitas abire nõ sinet.Nec liber tam ineptus est,qui non afferat aliquid emolumenti. nec nos falsa pro veris astruemus,sciẽtes nil tam contrarium esse historiæ quàm mendaciũ.Nugas in fabulis, in histo-

Nil tam cõtrarium historiæ q̃ mẽdacium.

ria verum quærimus & serium. Nec nos plebē suo tempore fraudauimus, qui nec rem diuinam neglexi mus, nec consistoria seu publica seu secreta prætermisimus, nec supplices audire contēpsimus. Sed nostrum senium sua quiete priuauimus: vt ea memoriæ mādaremus quæ digna cognitu nostra pertulit ætas, cum breui veterum recensione. Nocturni sunt hi labores. nam quæ somno debebātur, horarum maximam partē scribendo consumpsimus. Fatemur, melius suas vigilias expendisset alius, sed dandum fuit aliquid menti, quæ his lucubrationibus oblectata est. Nec nos latet Damasos, Gregorios, Leones, Bonifacios, Innocentios, & alios q̄ plures ex nostris antecessoribus longe vtilius otio suo fuisse vsos. Sed neq; hoc nostrum non frugi est. Historiam enim texuimus, quam nostri maiores vitæ magistram appellauerūt. Nec ab re, siquidem prudentia est quæ vitam ducit. Prudentiam vero, multarum & magnarum rerum cognitio parit, quā nemo inter scriptores melius historico tradit. Sed q̄d cōtendimus tanquam maledicis occursuri, clausuriq; ora? Frustra nitimur, & in dextro & in sinistro latrant itinere canes. nullius vita sine reprehēsione cucurrit. Cōmunē sortem æquo animo ferre decet. Quodcūq; de nobis iudicium fuerit, nō inuiti subibimus, quando in hac historia neq; optimorū speramus laudē, neq; pessimorum timemus vituperiū: neq; qui nobis detraxerit, id gloriæ assequetur, vt omnes ei consentiāt: & fortasse futura ætas id approbabit, quod nostra reiecerit. Scribendi ordo hic erit. Quæ per nostrū æuū gesta sunt memoratu digna (quantū cognouimus) enarrare curabimus, prisca nonnulla præmittentes, quæ vel cognitionem

Historia vitę magistra

Ordo libri.

maiorem rerum,vel ornatum afferat: digeremusq; singula per sua loca,& ab orientali plaga facietes initiū,per medias prouincias narratione deducta, ad occiduas nostrasq; oras remeabimus: de locorū gentiumq; natura & situ,quæ videbuntur necessaria,inserentes. Et quoniam rerum quas scribimus, quasq; mortales agitant,campus est ipse terrarum orbis,quatenus colitur cum interiectis & circunfusis aquis, pauca de ipso in communi attingenda sunt,priusquam partes eius, & locorum historiam aggrediamur.

De mundo in vniuerso,forma eius,& plagis terræ. Caput I.

Mundi formam omnes fere consentiūt rotundam esse. Idemq; de terra sentiunt,quæ in medio rerum constituta,grauia queq; ad se trahit,aquis maiori ex parte submersa. Sunt qui arbitrantur quatuor eius plagas apparere, quas magnus intersecet oceanus, duobus amplissimis fluminibus eas ambiens, quorum alterum Zodiaco subijciatur,alterum ab aurora dextra læuaque per polos defluens,extra columnas Herculeas coniungatur. atque in hunc modum totius terræ quatuor portiones velut ingentes insulas emergere,quę cælo subiectæ benigno, mortalium habitationes admittant. Parmenides terram,sicut & cælum, in quinq; zonas partitus est,quarum duas polis propinquiores, nimio rigore frigoris,& tertiam,quæ cursui solis obijceretur, excedenti æstu inhabitabiles existimauit. Reliquas hinc atque inde inter torridam & gelidas,felici temperamēto culturam

Terra in quinque zonas partitur.

recipere,quã plures cũ Græci tũ Latini secuti sũt. Pleriq; vnã tãtummodo terræ partẽ emersisse tradiderunt inter septẽtrionẽ & æquinoctialem circulum,idq; diuinã mentẽ hominũ causa statuisse. Digna sententia quã Christianus approbet. Huius figuram alij sphæricam,alij oblongam faciunt. his Claudius Ptolemęus cõsentit,& probabilior videtur opinio. Homerus terrã omnẽ quam incolimus, allui oceano prodidit: neq; alienũ est insulam eam esse:nam quocũq; accedere ad extrema terræ mortalib⁹ permissum est,mare inuenitur,quod oceanũ appellam⁹:& hũc nostrę habitabilis terminũ quaquersum existimãt. Ptolemæ⁹ habitationẽ nostrã a quatuor orbis partibus terra incognita claudit, quãuis plerisq; in locis oceano terminari affirmet.

An mare circunnauigari queat, sententiæ. Caput II.

CIrcũnauigari an hæc insula queat, dubitatũ est. Strabo Gnosius australe pelagus, ꝑpter intolerabilẽ æstum: boreale,quoniã frigore cõcretũ esset,minime nauigari posse putauit. Iuli⁹ Solinus Iubę testimoniũ adducit,qui vniuersę partis terræ meridianæ,quã plurimi propter solis ardorem peruiam negauerunt,(facta vel gentiũ vel insularum cõmemoratione ad confirmandæ fidei argumentum) omne mare quod ab India vsq; in Hispaniam retro Aphricam cingit,nauigabile affirmauit,adiectis stationũ locis, & spatiorũ modo præscripto. Plinius Veronensis scribit in Arabico sinu,res gerente Cæsare Augusti filio, signa nauiũ ex Hispaniensibus naufragijs fuisse recognita, & Hãnone florente,Carthaginis potentia circũuẽtũ,

à Gadibus ad finẽ Arabiæ eam nauigationẽ scripto prodidisse: Cornelium quoq; Nepotem autorem facit, qui Eudoxum quendã sua ætate cũ Lathyrũ regẽ fugeret, Arabico sinu egressum Gades vsq; profectum cõmemorat: Cęliumq; Antipatrũ à se visum, qui ex Hispania commercij gratia vsque in Aethiopam nauigarit. De septentrionali oceano maior contentio est, quẽ tamẽ magna ex parte diui Augusti auspicijs circa Germaniã nauigatũ cõstat vsq; ad Cimbrorũ promõtorium. Caspia vero littora Macedonũ armis Seleuco & Antiocho regnãtibus ita explorata & pernauigata sunt, vt paruo breuius q̃ totus hinc atq; illinc septentrio sit remigatus. Plinius Nepotis testimonio vtitur: q Metello Celeri Galliæ procõsuli donatos a rege Sueuorũ Indos astruit, qui ex India cõmercij causa nauigãtes, tẽpestatibus essent in Germaniã abrepti. Nos apud Othonẽ legimus, sub imperatoribus Teutonicis Indicã nauim & negociatores Indos ĩ Germanico littore fuisse deprehẽsos, quos vẽtis agitatos ingratis ab oriẽtali plaga venisse cõstabat: quod accidere minime potuisset, si, vt plerisq; visum est, septẽtrionale pelagus innauigabile concretũq; esset. A colũnis Herculeis Mauritaniæ atq; Hispanię & Galliarum circuitus, totusq; ferme occidẽs hodie nauigatur. Orientẽ nobis incognitum, cum religionum atq; imperiorum diuersitas, tum barbaries immensa reddidit. Veteres tamen nauigatũ produnt, & oceano qui extremas amplectitur terras, a suis littoribus nomina indiderunt, Hispanicum, Gallicum, Germanicum, Scythicum, Caspium, Sericum, Eoum, Indicum, Libycũ, Atlanticum appellantes.

De marium & sinuum diuersitate se-

cundum varios autores. Caput III.

STrabo habitabilem nostram circumfluā esse dicit, & ab exteriore mari multos in se sinus admittere, è quibus aquilonarē, modo Caspiū, modo Hyrcanum vocat. duos ab australi pelago effundi in viscera terræ, Persicum & Arabicū tradit, & illum aduersum maxime Caspio. Quartum hos magnitudine superare: qui mare nostrum quod inferius appellamus, efficit. Omnes autem ab extimo mari angusto æstu influere. Straboni multi consentiunt, Ptolemęus plurimum aduersatur, qui omne illud mare quod Indicū appellatur, cum suis sinibus, Arabico, Persico, Gāgetico, & qui proprio vocabulo magni nomen habet, vndiq; terra cōcludi arbitratus est. Hyrcanū quoq;, quod & Caspium nominat, ab omni parte terra cinctum, tanquā insulæ similitudinem ex opposito ducat, nostrū tantummodo pelagus ab exteriori per artissimas fauces terram irrumpere: quod cum sinibus sibi adiūctis vsq; in Euxinū & Męotim paludem exit. Herodotus etiam Caspium mare ait per sese esse, neque cum alio quoquam misceri, longitudinis quindecim dierum cursu nauis quæ remis agatur: latitudinis vbi amplius, octo. Baltici sinus nemo veterū meminit. Oceanum esse crediderunt, eius partem qui Germanicus appellatur. Sed ambitur hic etiam continenti, nec magnis circa Daniam ostijs ab Oceano irrumpens, sinum amplissimum efficit, multasq; & ingenteis circūfluit insulas. Iordanus huius maris mentionem facit, sed errat, quanuis Gothus, cū priscis oceanum esse putās. Albertus magnus ingentem hunc sinum esse cognouit, homo Germanicus: qui nationis suę limites non ignorauit.

De longitudine & latitudine & climatibus terrę. Caput. IIII.

TOtius terræ siue ambitũ siue diametrũ quęrere, furor. Longitudinem habitabilis ab ortu in occasum, septuaginta millib⁹ stadiorũ extendi proditum est. Latitudinẽ ab Austro in Boream, triginta millibus minorem esse Straboni visum. Ptolemæus de latitudine consentiens, lõgitudinẽ variã prodit, quam sub arcu æquinoctialis circuli nonaginta milliũ stadiorũ esse cõtendit, totũq; ambitum noti orbis stadijs centũ & octoginta millibus cõstare censet. Latitudinẽ terræ, quatenus habitatã existimarunt, maiores nostri in septẽ climata diuiserũt: Quorum primũ ab insula Meroe vsq; Syenẽ per millia passuũ quadringẽta & quadragita protẽditur. A cuius fine secundũ incipiẽs, in Alexandria Aegypti finitur, quadringentis passuũ millibus amplũ. Tertiũ in Rhodo desinit. huius latitudo trecentis & quinquaginta millibus passuum extensa est. Quartũ Rhodiense appellãt, eiq; trecẽta millia passuũ latitudinis attribuunt. Quintum Romanũ, ducentorũ & quinquagintaquinq; millium. Sextũ ad Borysthenẽ vsq; amnẽ producunt, ducẽtis & duodecim millibus patẽs. Septimũ ad Rhyphæos mõteis per millia passuũ centũ & octogintaq; nq;. Atq; ita omniũ climatũ latitudo supra vicies centena centũ quadraginta duo millia passuũ cõplectitur, quemadmodũ his visum, qui de terræ climatibus scriptitarũt. Lõgitudo climatũ ab ortu in occasum protrahitur, tantumq; alterũ ab altero superatur, quantum ab æquinoctiali circulo procul abest, Haud tamẽ his climatib⁹ omnis habitabilis

Terra in septẽ climata

continetur. Siquidem longe vltra Meroën degere homines,& Ptolemæus, & multi alij prodiderunt: & vltra ſeptimum clima, quod Rhyphæis montibus terminatur,magna pars Germaniæ ſita eſt, & tota Noruegia,ipſaq; Britãnię inſula, atq; Hyberniæ,in quibus maximi dies haud minus q̃ duasdeuiginti horas abſumunt : quos in ſeptimo climate horis terminari quindecim tradiderunt.

An ſub æquinoctiali circulo ac torrida zona ſint habitationes. Caput V.

AN vero ſub æquinoctio habitatio ſit,dubitatum eſt . Eratoſthenes perbenignam ibi tẽperiem eſſe arbitratur.Idẽ ſentit Polybius, qui ſolũ illud ſublime aſſerit,& imbribus irrigatũ. Poſſidonius ſub æquinoctiali montana eſſe negauit.Quidã æquinoctialem circulũ extra omnẽ terram per oceanũ ferri putauerunt.Sic enim Homero viſum eſt,qui ſolis equos ex oceano bibere,& ſidus ipſum inde nutriri putauit: quẽ ſecutus eſt Macrobi9.Nec magnus Albertus ab hac ſentẽtia procul fuit,qui tãtũ humoris ſub torrida zona conſumi exiſtimauit,quãtũ ſub polis aſſidue gigneretur: quibus in locis ab excellenti frigore aquas ex aere perpetuo generari aſſerit.Ptolemæus aduerſus eſt, qui Taprobanæ inſulę partẽ ſub æquinoctio collocat,& multas Aethiopũ gẽtes. Nõnulli paradiſum terreſtrem ſub ea cœli parte ſitã crediderũt:quibus ſacrarum reluctatur autoritas literarum, quæ Tigrim & Euphratẽ fama notiſſimos amneis ex Paradiſo defluere cõmemorat , quos a ſeptentrionali plaga in Perſicũ deuolui ſinũ nõ ignoramus. Minime tamen propinquitas ſolis,directiq; ſideris radij

Taprobana

Paradiſus terreſtris.

habitationem impediũt,locorũ opacitate opitulã-
te,& noctiũ humiditate,quæ diebus per omne tem-
pus æquales existunt.Esse tamẽ sub æquinoctio,&
per omnem torridã zonã multas vastitates, & ter-
ras humore carenteis, ac prorsus humanæ naturæ
incõmodas, nemo negauerit, quanuis circa lucos &
amneis Aethiopũ populi degãt. Plinius refert Da-
lionẽ quendã,& Aristocleonẽ,& Bionem,& Basili-
dem vltra Meroẽn lõge subuectos.Simonidẽ vero,
qui Aethiopiam descripsit,in Meroẽ quinquennio
moratum: quam insulã per noningenta & septua-
gintaduo millia passuum vltra Syenẽ Aegypti si-
tã esse affirmat,sicut Neronis exploratores renun-
ciauere. Apud Syenẽ vero conuersionẽ solis æstiuã
ponũt,& ibi torridã incipere zonã,ab æquinoctia-
li tractu gradibus quatuor & viginti distãtem, hoc
est stadijs duodecim millibus: quæ passus efficiunt
quindecies centena millia. ex quo fit,vt paulo vltra
mediũ,inter æquinoctium & Syenẽ iacentẽ Meroẽ
accipiamus. Ptolemæus vltra æquinoctiũ Agisim-
bã regionem habitatã ponit, & Lunæ monteis,ex
quibus Nili paludes oriuntur, & Anthropophagos
Aethiopas per grad9 circiter sexdecim.atq; in hũc
modum per decies centena millia passuum cultura
hominũ trans ęquinoctium inuenitur, quod spatiũ
non minus terræ quàm duo climata complectitur.

Lunæ mõtes.

Partitio nostræ habitabilis in Asiam, Africam & Europam, treis principales parteis: & vbi coniungantur. Caput VI.

CONsensu omnium receptum est,totius habi-
tabilis treis præcipuas existere portiones,
quarum prę magnitudine prima est Asia,se-

cunda est Aphrica, tertia Europa. Asia cōiungitur Aphricæ (sicut Ptolemæo visum est) per dorsum Arabiæ, quod mare nostrū ab Arabico sinu disiungit. Nemo id negat, sed adijcit ille alio in loco, cōiungi per terrā incognitā quæ Indicū pelagus circumplectitur. In qua sententia pene solus est. Omnes enim quos offendimus de situ orbis scribētes, mare Indicū ad austrum & orientem sine terminis ponunt: & partem oceani esse volunt, sicut ab his traditū est, qui ab Arabico sinu in Atlanticū mare, & ad colūnas Herculis nauigarunt. Europæ & Asiæ coniunctio fit per dorsum quod inter paludem Mæotim & Sarmaticū oceanū excurrit supra Tanais fluuij fontes. Aphrica nusquā per sese Europæ cohęret, hinc freto Herculeo, illinc Asia interiacēte discreta. Fuerūt qui eā ab Asia disiūgere voluerūt, id terræ intercedere meditati, quod inter rubrū & nostrū pelagus mediū est: cuius latitudinē nō amplius q̄ mille & quingentorū stadiorū esse dixerūt. primusq; omnium Sesostris Aegypti rex id efficere cogitauit, mox Darius Persarum, deinde Ptolemęus sequens, qui fossam eduxit latitudine centum pedū, altitudine triginta, longitudine passuū triginta septē milliū, & quingētorū. Vltra progrediētē metus inundationis deterruit, excelsiore tribus cubitis rubro mari cōperto, q̄ terra Aegypti. Plinius omissam fossionē asserit, ne mare immissum aquā Nili corrūperet, quæ sola potus præbet Aegyptijs.

Qui Aphricæ, Europæ, Asiæ limites: & de diuisione Asiæ per Taurū montem. Cap. VII.

NIli amnem pleriq; limitē esse inter Asiam & Aphricā volunt. Melior per maria certiorq;

partitio eſt, ita vt peni'nſulam Aphricam accipia- mus, vndiq; mari cinctam, prẹter Hiſcinum, qui a Peluſio in Arabicum ſinum excurrit, nec vſquam ſeptentrionalior eſt Alexandria: quẹ triginta & vno gradibus ab æquinoctio diſtat, niſi fortaſſe promō- toriū aliquod aut in noſtrum, aut in Atlanticū pe- lagus paulo amplius procūberet. Europa per Hi- ſpaniā, Italiā, & Peloponeſum auſtralior eſt, paral lelū qui per Rhodū ducitur, attingens: in ſeptētrio nem per Germaniā & Noruegiā maxime protēſa: quinto & ſexto climate felix, vlterius nō adeo be- nigna. Aſia & ad ſeptentrionē & ad meridiē extē- ditur. Auſtraliora eius latera Meroe ſunt oppoſita, quanuis aurea Cherroneſus in India ad æquinocti- alem vſq; circulū protendatur. Partes eius magis Boreales ad Scythas pertinent, intra & vltra Imaū montē, quæ ad parallelum vſq; per Thulem pro- feruntur. Taurus mediā quodammodo ſcindit, qui ab occidente in orientē excurrens, partē ad aqui- lonē, partē ad meridiem relinquit. Græci alterā in- teriorē vocāt, alterā exteriorē. Latitudo mōtis ple- riſq; in locis ſtadiorū tria millia cōtinet. Lōgitudo quātū Aſia, ſtadiorum circiter quinq; & quadragin- ta millia, ab ora Rhodiēſi vſq; ad Indiẹ & Scythiæ extrema orientē verſus: caput eius inter Cariā Ly- ciāq; conſurgit: quibus in locis modo Cadim mōs, modo Cragas appellatur, neq; altitudine, neq; lati- tudine memorabilis. multæ ſunt ei9 partes, & mul- ta illi nomina vetuſtas indidit. Progreſſus intra cō- tinētē q̄tū Lyciẹ fines extēdūtur, tū primū attollit, & ꝓmōtoriū Maſiticū ad dexterā emittit: quod in mare Pāphilicū vſq; ꝓcūbēs, Pāphiliā ipſam Lyciā q; diſiūgit: mox ad ſeptētrionē vergēs, Celẹnarū ef

ficit iugum, quod ad magnam Phrygiam Lycaoniamq́ respicit:transmissa vero hinc atq́ inde Pisidia Ciliciam attingit,& Antiochia a sinistris relicta,in duo cornua diuiditur, quorũ dextrũ Tauri nomen retinet,sinistrũ Antitaurũ vocãt:qui septẽtrionẽ versus incedens,minorẽ Armeniã a maiore disterminat, relicto ad sinistram iugo versus Euxinum pontũ,cui Scordisco est nomen, & orientalia Cappadociæ a minori Armenia seiungit.Ex Tauro vero cum ad extrema Ciliciȩ peruenit,Amanus oritur,qui Syriã a dextris relinquens,ad Euphratẽ vsq́ versus orientẽ digreditur,nec interruptus (vt Straboni placuit)nomẽ amittit : sed multũ in altũ latũq́ crescẽs,multifid9 efficit.Pars australior Taurus est, qui Armeniã a Mesopotamia disterminat. pars septẽtrionalior in multos quasi ramos scindit. Ptolemæus post scissionẽ Euphratis Amanũ mõtẽ iterum appellat Taurum,inter Armeniã Mesopotamiãq́ protensum,donec rursus ab amne Tigridis interrũpitur.vltrà vero Niphatẽ nominat,cui Assyria ĩ dextro latere subiacet,& Adiabena regio:qua dimissa,vltra Capri amnis fontes, Niphates ĩ duas scinditur parteis.Ea quȩ ad septẽtrionẽ vergit, Caspios mõteis efficit: qui ad Hyrcanũ pelagus deferũtur.Quȩ vero ad meridiẽ inclinat,Choatras mõs appellatur:q iuxta Assyriã aliquandiu progressus ĩ austrũ,rursus in duo cornua diuiditur,quæ Medorũ prouinciam includunt.Septẽtrionale nũc Zagrius mõs,nũc Orõtes appellat.Australi Parachoathras est vocabulũ,quo Media disiungitur a Perside.Coniunguntur iterũ hæc inter se cornua circa finẽ Mediæ ad orientem,& iterũ disiũguntur,Ragianã Sigrianãq́ terrã includentia.Circa finem vero Sigria-

næ denuo propemodũ cohærẽt,ita vt portã quandã videãtur efficere,quę in Parthiã iter aperiat.Nã & Parthia Tauro cingitur:cuius pars ſeptẽtrionalis Coros vocat̃.Inter Hyrcaniã Parthiãq; diſcurrens oriẽtalis Maſdoranus,qui Parthos ab Aria ſeparat,Auſtralis Parthoatras ſicut circa Perſidem Mediãq; nominatur.hic Parthos a Carmania prohibet.Coros autẽ Hyrcaniã prętergreſſus,promõtoriũ nõ paruũ a ſe dimittit,quod ad Hyrcanũ mare procũbens,Margianã ab Hyrcania ſeparat.Ipſe inter Margianã & Ariã dilapſus, Sariphus appellatur,ex quo brachiũ aliud excurrit ſeptentrionẽ & occidentẽ verſus,Bactrianã a Margiana diſiungens.quod vbi ad Hyrcanũ prope pelagus peruenit,rurſus ad orientẽ ſeptentrionẽq; decurrit,vſq; Iaxartẽ fluuiũ . Ipſe vero poſtq̃ Bactrianã Ariãq; trãſmiſit,Paropamiſus vocitatur,a quo regio quæ ad auſtrũ vergit,Paropamiſadûm nominatur,eius cõcluſa iugis.Vlterius iã Indiã ingreſſus Caucaſus dicitur,quod nomẽ ab Alexãdri militibus accepiſſe videtur,eius gloriæ cauſa,& per adulationẽ,quę regum comes eſt,tanq̃ ille Caucaſi iuga & Promethei miracula trãſcendiſſet. hæc altiſſima vidẽtur, & admodũ lata Indiæ mõtana, quæ ad Sacas pertingentia,Comœdorũ nominãtur:deinceps Imaus incipit,& vſq; ad fontes Gãgis extenditur. ex quo dorſum deriuatur,quod in ſeptentrionẽ vergẽs, in oceano procũbit,& iuxta Ptolemęi traditionẽ Scythas in duas parteis diuidit:multoſq; ramos ꝓducit, qui Boreales Aſię parteis multifariã partiunt̃. Is vbi per aliquantũ ſpatiũ Gangẽ prętermiſit,& ad exteriorẽ Indiã peruenit,Emodus nominat̃,qui circa finẽ Indię in duos ramos diuidit̃,vſq; in eorũ

excurrentes pelagus.alteri Otorocotas nomen est, & Seras respicit:alteri Semantinus,ad Sinas terrarum vltimos.medij inter vtrunq; Semātini degūt, & ipsi orientalium extremi,ac pene incogniti.Sic Taurus se habet totius Asiæ diuisor,cui per Antitaurū & Caspiū montē Caucasia iuga,& quæcūq; per Asiā montana excellūt,propemodū coniuncta sunt. Nec male existimasse putauerim, si quis per iuga *Syriæ*, quæ de Tauro deriuantur,& dorsum Arabiæ,quod inter mare nostrū Arabicūq; decurrit,Troglodytarūq; mōtes vsq; ad eos q Lunæ vocantur,& deinde per iuga incognita in Atlantē vsq; perueniri posse affirmauerit,rursusq; Hispaniarū mōteis Pyrenæis cōtineri,& illos per mōtana Galliarū gelidas Alpes attingere.Ex quibus hinc Apēninus Italiā omnē intersecat,illinc per Istriam & Dalmatiā vsq; in Peloponesum & in Thraciā altissima iuga decurrūt:& inter Rhenū ac Danubiū dorsum assurgit,quod ex Alpib⁹deriuatū,per Germaniā Sarmatiāq; dilapsum, supra fontes Tanais ad Rhypheos mōtes attingit,& per illos Caucaso iungitur.exinde per Caspium Antitaurum deniq; Taurus ipse cōprehenditur:vltra quē regnare magnum Antiochū Romani permisere. Ex quo fit vt totius cōtinentis vna montium series intelligatur, quāuis plerisq; in locis tumor non satis appareat.

Generalis distributio Asiæ in sex præcipuas parteis. Caput VIII.

Asiæ partes alij plures,alij pauciores efficiūt, nostra descriptio sex tantummodo continebit,treis citra Taurū,& totidē vltra.Prima intra Taurū & oceanū septētrionalē,ab oriēte so-

le vsq; ad Hyrcanū pelagus extendetur, popinario cultro similis: cōtinebitq; Scytharū plurimas genteis, quæ vltra Imaum montē, citraq; habitāt: cum quibus & Bactriani memorabūtur, & Gordiani & Sacæ, & Massagetæ, & vltimi ad auroram Seres, & qui sinū circūhabitant Atacenum. Secunda ab eodem Hyrcano mari vsq; ad amnē Tanaim & paludem Męoticam proferetur, habens a septētrione terram incognitā in oceanū versam: a meridie pōtum Euxinū: & qui ab eo in Hyrcanū pelagus excurrunt Moschicos mōtes. In hac Albani, Iberes, & Colchi collocabūtur, atq; alij q̃plures populi, quos vno vocabulo Scythas appellant. In tertia parte Romanis inuicta viribus Parthia claudetur, Medorūq; terra, & vtraq; Armenia, & quicq̃d hodie minor Asia appellatur, inter Euxinum & Hellespontum, & Cilicū pelagus Histino clauditur, q̄ui ab Issico sinu in Phasidē vergit. In quarta designabitur India cū Sinarū populis ad oriētē extremis, & insula Taprobane, quę ad meridiē sita, circulū ęquinoctialē trāscēdit. Quīta ab Indo fluuio vsq; ad amnē Tigrim ītra Taurū & mare Indicū sinūq; Persicū iacēs, Paropamisadas, Arachosios, Arianos, Drāgianos, Gedrosianos, Carmanos, Persas, Assyrios, & Susianos cōplectetur. Sexta eadēq; postrema ab ipso Tigride amne vsq; ad Issicū sinū nostrūq; pelagus extēdetur, omnia cōplexa quæ a Tauro mōte ī Persicū & Arabicū sinū, atq; in Aegypti septētriōalia vergūt. His ī locis priores ad oriētē Mesopotamij occurrēt, Babylonij ac Chaldęi, q̄b⁹ cōtermina est Arabia deserta. Ad occidētē triplex Syria collocabit̄, Palęstīa, Comagena, ac Phœnicia, cū Cilicia & Pāphylia ac Lycia, & cū his Arabia Petrea.

Ad meridiem felices Arabes inueniẽtur inter ſinũ Perſicum Arabicumq; concluſi,arduis montibus a reliquis ſui nominis gẽtibus diuiſi,vſq; ad inſulam prope Dioſcuriadem in Indicum protẽſi pelagus.

De Seribus populis. Caput IX.

HAec nobis totius Aſiæ certior cõmodiorq; partitio viſa.nunc parteis partiũ attingere oportet.Seres,vt ante diximus,ad oriẽtem æſtiuum vltimi reperiũtur:quibus ad ortũ terram incognitam Ptolemęus,& alij eorũ oceanũ poſuere ad meridiem. Emodi montes & Otorocoras Indos ac Sinas excludũt.A ſeptẽtriõe Anthropophagi iacẽt Scythæ,quibus humana corpora cibi ſunt, & vt Ptolemęo viſum eſt,ignota terra:vt alijs,ſcythicus ocean⁹.ab occidẽte Scytharũ natio.Mõtes apud Seras excellẽtes Annibi, Anzaci,Caſij & Aſmiræi,ex quibus Tagurus aſſurgit.Amnes nominat Ptolemęus Oertadẽ & Bãthiſum.Plinius Veronenſis Pſitarã,Cãbrim,& cui nomen eſt Lanos. Inter vrbeis metropolim Serã ponunt,Otorocorę monti vicinã. Inter gẽtes maximã Eſſedonũ eſſe dicũt:quæ Taguri iuga mõtis,& adiacẽtes incolit cãpos.Iulius Solinus,ſicut & alij complures, mare Hyrcanum ad Scythiam oceanum habere oſtium dixit,ibiq; ad exordio eiuſce plagæ verſus orientẽ a dextris profundas iacere niues,mox longa deſerta,pòſt Anthropophagos gentẽ aſperrimã & efferatã,quæ dimidiã ferme itineris partẽ impenetrabilem reddidit,vſq; ad iugũ mari imminens,quod Tabin Barbari vocãt.Vltra quod poſt longinquas ſolitudines in oræ tractu quæ ſpectat æſtiuũ oriẽtem, & vltra inhumanos ſitus ad Seres demũ per-

uenìri, homines inter se mites & quietissimos, sed qui alios mortaleis refugiunt. Hos aquarum aspergine inundatis frondibus, arborum vellera liquoris adminiculo depectere, & lanuginis tenerã subtilitatem, humore ad obsequium domare asserit: & hoc esse illud Sericum in vsum publicum damnosæ vanitatis admissum: ex quo potius est ostendere corpora, quàm vestire: quod primo fœminis, postea etiam viris luxuriæ persuasit ambitio. Mercatores fama est primum eorum fluuium pertransire, atque in eius ripis nullo linguæ commercio negociari, sed oculis tantum rerum pretia æstimare, aurumque offerre: cum Seres sua tradãt, nostra non emant. Strabo Apollodori Adramicteni vtens testimonio scribit Menãdrum ac Demetrium qui ex gente græca post Alexandrũ in Bactria regnauerunt, res orientales aggressos, longe vlterius q̃ Alexander processisse, & vsque ad Seras & Faunos imperium protulisse.

Vellera ab arboribus depexa.

Seres sua tradunt, nostra non emunt.

De gente Atocorum, Ciconibus populis, seu vt alij volunt, Sementinis, & quæ de Macino prouincia denarrauit Nicolaus Venetus. Caput X.

HIs Atacenus annectitur sinus, & gens Atocorum, quibus temperiei prerogatiuam, miram dicunt aëris clementiam subministrare, & arcere afflatum noxium colles, qui salubri apricitate, secluso vndique obiectu pestilentes auras prohibent: atque ideo par illis & Hyperboreis vitæ genus esse crediderunt. Plinius tradit Homerum de his priuatim volumina condidisse, sicut de Hyperboreis Hecateum. Inter hos & Indos non-

nulli Ciconas locauerunt. Ptolemęus Semantinos posuisse videtur, qui Seras inter & Sinas orientaliores existũt, ad quos nulli nostratium hodie perueniunt. Immensa barbaries iter claudit, & imperantium multitudo, quam nemo probarit pacis amicus, & qui orbis situm nosse cupiat. Ignota esset terrarum maxima pars, nisi Romanorum principatus, & Alexandri potentia orbem aperuisset. Nicolaus tamen quidam Venetus cognomẽto Comes, nostra ętate in hæc loca peruenit, si vera sunt quæ ab eo narrata feruntur. is ait, mare Indicum vltra Gangem cum mense toto nauigasset, ad Ratham fluuium se peruenisse, eoque sex diebus nauigato, ciuitatem inuenisse quæ nomine fluminis appellaretur. Exin per desertos habitaculis montes, quos Tauri partem fuisse crediderim, decem & septem diebus in campestria descẽdisse: quibus duabus hebdomadibus magno labore peragratis, flumen offendisse Gange maius, quod ab incolis Daua diceretur: atque in eo mensis nauigatione peracta, ciuitatem nobilissimam appulisse, stadiorum cxx circuitu patentem, cui nomen Dua: hic lasciuientes fœminas, & supra modum libidini deditas esse affirmat, viros autem vxore vnica contentos esse. Prouinciam Macinũ appellari, elephãtis refertam, quorum decem millia rex ad bellum nutriat, ipse albo vehatur Elephanto, cui catena aurea gemmis distincta, colloque circundata, ad pedes vsque pendeat. Viros ac mulieres stylo ferreo varijs coloribus figurisque corpora pingere: idola omnes colere: surgentes è lecto ad orientem se solem vertere, iunctisque manibus orare: in oratione trini dei opem petere. Serpentes assos in cibum

Nicola⁹ Venet⁹ de Macino.

x. millia elephãtũ ad bella nutriuntur.

pro delicijs habere,rubeasque formicas pipere cõ-ditas,paruulis gammaris similes. Animal hoc in loco nasci suillo capite, bouis cauda, vnico in fronte cornu,eoque cubitali, colore & magnitudine elephantis,quibus cum bellum continue gerit.id cornu veneno medetur, atque idcirco in honore est. Quà regio ad Cathaium vergit,boues albos nigrosque gigni equina cauda, sed pilosiore ad pedes vsque protensa:pilos caudę subtilissimos,in modum plumę volatilis,magno in pretio esse, quos equites in cacumine lancearum suspendentes egregiæ nobilitatis insigne ducũt. Hæc de Macino Nicolaus tradidit:quam prouinciam ad orientem versam inter Indię montes & Cathaium collocans,haud dubie regionem Sericam denotasse videtur,quæ Scytharum gentibus & à Septentrione & ab occidẽte iungitur. Scythas autem orientales nostra ętas in Cathaio ponit, magno Cani subiectos. sic enim illi suum imperatorem appellant.Sed illud difficile est credere quod de amne Dua commemorat, quem Gange maiorem dixit,cui veteres cũcta cedere flumina tradiderunt. Nec illud dignum fide, decem millia elephantûm belli causa regem alere, nec notum esse,aut fama clarum:sed longinquitas redargui non facilè potest.

Boues equina cauda.

De Sacis populis,quos & Nomadas appellant. Caput XI.

Post Seras occidentem versus Sacę sunt, & Massagetæ, & Taburei, & Suebi, & vltimi ad septentrionem Alanorũ. Ptolemæus

Massagetas duplices esse dixit, alteros Hyrcano mari vicinos,& Margianæ regioni:alteros inter Sacas posuit. Sacarum gentem ab occasu Comedo monte & amne Iaxarte conclusit: à Septentrione Scythia,quæ intra Imaum est, & Ascantici montis iugo:ab oriẽte Seris,ad austrum montibus Indicis. Sacæ Nomades sunt, qui carentes vrbibus, nemora & speluncas habitant. Fama est Sacarum gentem vsque in Hyrcaniam & Parthiam prędari solitam,quanuis multa & deserta siccaq; regio interiacet. Parthos amore pacis tributa illis pependisse, id erat permittere, vt statis temporibus in agros excurrerent,& prędam agerent.cum præter conuenta facerent,bellum gerebatur, rursumque pax fiebat: fuitque Nomadum vita ita instituta, vt semper vicinos infestarent, rursusque reconciliarentur. Sacæ multas inuasiones fecere, modo propinquas,modo longinquas. Bactrianam occuparũt,& optimam Armeniæ regionem,quæ postea Sacasina ab eis est appellata. Inuaserunt & Cappadocas, qui ad Euxinum vergentes, Pontici nominantur. Sed cum ex spolijs festa celebrarent, Persarum imperatores eos funditus deleuere. Sunt qui tradant Cyrum Persarum regem ducto aduersus eos exercitu,prælio superatum, sed fugientem eo in loco castrametatum, vbi impedimenta reliquerat, bonis omnibus,& præsertim vino instructa, indeque postquam exercitus paulum quieuerat,relictis vesperi tabernaculis, progressum quantum sibi commodum visum fuit, consedisse. Ingruentes Sacas,& castra viris deserta,ac rebus voluptuosis plena comperiẽtes, immodice se impleuisse.Cyrum conuersum, vinolentos,atque attoni-

Excursiões gentis Sacarum.

tos ad internecionem cecidisse, diemque illum patriæ deę consecrasse, Sacaque nominasse: quę cum celebrabantur, positis die ac nocte bacchanalibus, viri simul ac mulieres eo vsque potabãt, donec stupore comprehenderentur, tamque simplex purissimaque diuinitas fœdissimis hominum moribus oblectaretur. Et Sacarum Massagetarumque gentes Athasios & Corasmos esse putant, ad quos Spithamenes ex Bactrianis ac Sogdianis confugit. vnus ex Persis qui Alexãdro resistere conati sunt, citius ad insequendum Spithamenem ab Alexandro missus, barbaros pugna superauit: illi per deserta tandiu fugerunt, donec Alexandrum ipsum aduersus se venire cognouerunt. Tunc autem placaturi hostem, Spithameni caput amputauerunt, & Alexandro miserunt, nec amplius ab eo vexati sunt.

Sacæ victi à Cyro rege.

De Massagetis, vbi, & de adolescente qui tempore Pij papæ Solem adorabat. Caput XII.

Post Sacas ad septentrionem Massagetæ reperiuntur, & ipsi Nomades, Scytharumque genus, qui virtutem suam maxime in bello aduersus Cyrum ostenderunt. Horum alij montes habitant, alij campos, alij paludes, & quæ sunt in paludibus insulas. Margum amnem per hos labi dicunt, quem alij Araxen vocant: eumque plures in parteis diuidunt: & vno tantum ostio Hyrcanum ingredi pelagus, reliquis in oceanum septentrionalem exonerari. Ptolemęus Margum fluuium duobus fontibus ex montibus Sariphijs descendere tradit, & per Massagetas, qui Margianis vicini

sunt,ac Derbitas,in Oxum deferri amnem, qui iuxta Ribios Hyrcanum pelagus ingreditur. Massagetæ equum Soli mactant, eumque tantummodo deum putant. multos hic error antiquornm præcipitauit, inter quos fuit Dion Prusensis, Plini9 Veronensis, Macrobius, & omnis fermè illa ætas quæ à Vespasiano Cæsare vsque ad Traianum cucurrit & Adrianum. Nuper quoque in arce quæ sub ipsa Adriani mole magnificentissime structa est, Vrbinas quidam adolescens repertus est huius stultitiæ sequax, alioqui non ignarus: qui cum arcem prodere conaretur, essetque deprehensus, votum Christo vouit, ei se crediturum, relicturumque Solis cultum, si libertatem atque impunitatem assequeretur. Sed raptus ad supplicium, stultum se fuisse testatus est, qui ab eo salutem sperasset, qui se ipsum saluare non potuisset: tanquā CHRISTVS IESVS & dominus noster crucem tulisset inuitus, qui pro nostra vita sua sponte moriens, mortem occidit. Stultus adolescens sub nostro pontificatu sui sceleris pœnas dedit, laqueo suspensus, & in Tiberim proiectus. Massagetis mos fuit singulis vxores singulas ducere: neque tamen alienis abstinebant, cum quibus suspensa è curru pharetra in propatulo coibant. Fœda gens, & brutis simillima, apud quam genus mortis maxime optimum iudicabatur, vt senio confecti in frusta cæderentur, & cum carnibus ouillis promiscue ederentur: eos qui morbo decederent, vt impios abijcientes, tanquam dignos qui à feris deuorarentur. Equites ac pedites inter eos optimi fuere, arcu, gladio, thorace ac securi ænea vtentes: aureas zonas, aurea equorum frena ac pectoralia habentes,

Massagetæ solem deū putant.

Vrbinas adolescens solis cultor.

Massagetarum obscœnus mos.

Ferri parum apud eos fuit, argento carebant, ære & auro abundabant, insularum cultores, herbarum radices edebant, & agrestes fructus, ex quibus pocula exprimebant. Vestis erat arborum cortex. Qui paludes inhabitabant, piscibus vescebantur, Phocarum coria è mari prodeuntium induebant. Montani pomis syluestribus alebantur, non ausi oues occidere, cum paucas haberent, eisque lactis & lanæ gratia parcerent. Campestres etsi regionem late patentem occupabant, non tamen agros excolebant, sed ex ouibus piscibusque viuebant: bellicosi homines, quanuis simplices, & in contrectando minime versuti.

De Anthropophagis, Essedonibus, Arimaspis, & id genus immanibus hominibus. Caput XIII.

His ad Orientem ac Septentrionem Anthropophagi sunt, quibus execrandi cibi humana viscera esse creduntur, & circa hos tristissima solitudo, & mare quod Tabin vocant, & Essedones, qui ossa capitum suorum parentum auro cincta in poculorum tradere ministerium asserunt, & Scythotauri, qui pro hostijs cædunt aduenas. Iulius Solinus in hac parte terras esse locupletes, sed inhabitabiles dicit. Nam cum auro & gemmis affluant, Gryphes tenere vniuersa testatur, alites ferocissimas, & vltra omnem rabiem sæuientes: quarum immanitate obsistente, rarus pateat ad diuites venas accessus. Discerpere enim homines, tanq̃ genitas ad plectē-

Gryphes auri custodes.

dam auaritiæ temeritatem. Arimaſpos cum his di micare, gentem monoculam, ſi credere par eſt, vt intercipiant lapides. Smaragdis hic primam eſſe, quibus tertiam dederit Theophraſtus dignitatem, quibuſque nihil videant oculi iucundius. Cryſtallum quoque optimam hinc auferri, cuius fruſtum Liuia Auguſti ad pondus centum & quinquaginta librarum inter Capitolina donaria dicauerit. Sub Maſſagetis, Tapirenis, & Alanorſis occidentem verſus, vſque ad amnẽ Ras & Aſiaticos Sarmatas Ptolemęus quàm plurimas Scytharum gentes enumerat. Quib⁹ ad meridiem Iaxartes fluui⁹ & mare Caſpium occurrit: à ſeptentrione terra incognita iacet. Iaxartem apud Sacas oriri arbitratur, & in ſeptentrionem fluere: poſtea ad occidentem verti inter Scythas & Sogdianos, demumque ad meridiem inclinantem, Hyrcanum ingredi pelagus, multa & magna flumina vnà trahẽtem: quæ partim Sogdij, partim Noroxi, Aſpiſij & Tapuri mõtes effunduut. Ras vero amnem Hyperboreos emittere montes exiſtimat, qui modo in oriẽtem, modo in occidentem verſus, poſtremo ad meridiem tendens, Hyrcanias auget aquas. Inter Iaxartem & Ras duo ingentia ponit flumina, Rhimmum, qui & ex Rhimmicis oritur iugis, & Daixem e Noroſo monte cadentem.

Qui populi inter Iaxartem fluuium & Hyrcanum mare incolunt, & de habitantibus ſub polo Arctico, & Hyperboreis populis. Caput XIIII.

INter hos montes & Iaxartem fluuium, Hyrcanumque mare, Orgaſos, Erimnos, Aſiotas,

Norosbes, Norossos, & Catagas, Scytharũ populos collocat: trans mõtes autem septentrionẽ versus Galactophagos, Aspisios, Thabrenos, Samnitas, Pamardos, & alios quãplures, & Albanos iuxta montes qui admodum septẽtrionales sunt. ab Australi parte Saxonibus locũ præbet, ex quibus fortasse orti sunt qui Germaniam incolunt, quanuis suam originẽ ex Macedonibus repetant. a Boreali parte Nessæis & Subocis sedes dedit, qui nõ minus ad septentrionem vergunt, quàm Thule. In cuius parallelo Scythas Alanos descripsit, & Hyperboreos Sarmatas, quibus ad Austrum montes collocat, Hyperboreos & Asiaticos facit, quanq̃ pleriq; Europæos esse tradiderint. nonnulli hoc genus hominum vltra Aquilonem iacere putauerunt, gentẽque beatissimam esse, quam alij mediam statuerũt inter vtrunq; solem, Antipodum occidentẽ, & nostrum renascentem. Iulius Solinus aspernari rationem dixit, tam vasto mari duos orbeis interfluente: & in Europa circunscripsit, apud quos mundi cardines essent, & extimi siderum ambitus: noxq; vna sex mensium, & vna totidẽ dies: magnam his de cælo clementiam concessam esse: auras spirare salubreis: nihil noxij flatus habere: domos esse nemora: victum arbores ministrare: discordiã nescire: ægritudine non inquietari: ad innocẽtiam omnibus æquale votum esse: mortem accersere, & voluntario interitu obeundi tarditatem castigare: consuesse olim primitias frugũ per virgines Apollini Delio missitare: quibus perfidia hospitum violatis, Pontificio intra fineis suos recepto, missionem neglexisse. Fabulosa hæc. nam quis credat virgines tã longo terrarum tractu, tantasq; montium flumi-

Origo Saxonum.

numq; ac mariũ difficultates singulis annis penetrare potuisse, aut gentem esse quæ trãs Aquilonẽ habitet, nobis cognitam? Diodorus Hecateo teste vtens, oppositam Zeltis iuxta oceanum esse insulam dicit haud multo Sicilia minorem pone Arctos, habitariq; ab ijs qui Hyperborei appellãtur, eo quòd vento Boreæ sunt expositi: insulam valde fertilem, in qua fructus annui bis nascuntur. Latonam in ea natam fabulãtur, & Apollinem ibi præ cæteris dijs coli, esseq; homines eius insulæ veluti quosdã sacerdotes Apollinis, cuius laudes & hymnos quotidie in cantu celebrent. Lucum præterea ingentem, templumq; Apollinis, forma rotunda, multis donis atque ornamentis cumulatum. Vrbẽ ei sacram, cuius incolæ maiori ex parte citharœdi existant, continueq; in templo sonent, & hymnos canãt. Habere Hyperboreos propriã linguam, & Græcis, maxime Delijs atq; Atheniensibus, societate ac beneuolentia iunctos, à priscis temporibus cœpta. Græcos enim quosdam olim ad Hyperboreos transisse ferunt, & dona sumptuosa in templo apposuisse Gręcis literis inscripta. Ex Hyperboreis vero Abarim venisse in Græciam, amicitiãq; cum Delijs antea contractam firmasse aiunt, & Lunam apud Hyperboreos videri parum a terra distantẽ, ac terrestres quosdam veluti cumulos habentem in se manifestos: deumq; Apollinem per annos vndeuiginti adire insulam, in quibus astrorum reuolutiones perficiantur: imperare ciuitati, temploque pręesse Boreadas, Borেę progeniem, quę per genus recipit principatum. quæ omnia tanquam fabulosa referens Diodorus videtur contemnere.

Sacra Apollinis.

Prospectus lunæ apud Hyperboreos.

De Arimphæis populis non absimilibus Hyperboreis, Cathaio, & quæ de his locis enarrat Nicolaus Venetus. Caput XV.

Hyperboreis similes Arimphæos esse dicunt, Asiaticos Scythas, qui baccas edũt. Comas viri & fœminæ tondent, nullũ lædunt, quietem amant, nec læduntur ab alijs. fugientes ad eos tuti sunt, tanq̃ asylo tegãtur. sacri omnes habẽtur. Sic forsitan olim fuit. nunc gentis huiusce nulla cognitio. Iaxartem fluuiũ nõnulli Tanaim esse crediderunt, qui Asiã ab Europa disterminat: inter quos fuisse Polycletũ Strabo cõmemorat: cuius errorem Alexãdri comites secuti sunt, qui eũ transmisso Tanai aduersus Europæos Scythas belligerasse tradiderunt. Sed Dimas dux Seleuci & Antiochi satis idoneus vero autor, hunc trãsuectus amnẽ, ac titulos omniũ supergressus, alium esse q̃ Tanaim deprehẽdit, qui ob gloriã sui nominis altaria ibi Apollini Didymeo ædificauit, & hoc esse colliminiũ inter Scythas & Persas ostẽdit, nõ ꝙ Persia Scythas attingat, sed ꝙ imperium Persarum per Bactrianos & Gordianos ad Iaxartem vsq; fluuium protendatur. Iaxartis nomen à Bactrianis inditum ferunt. Plinius à Scythis vocatum Scythim tradit. Hic aræ conditæ feruntur ab Hercule ac Libero patre, Cyro quoque, & Semiramide, & postremo ab Alexandro: quas profectionis metas ad Septentrionem ostenderunt, qui nostra ætate orbis situm figurant. Cathaium his in locis designant, quæ vltra Iaxartem commemorauimus, multásque prouincias & multa regna circunscribunt,

Magn⁹ Can imperator.

quibus vnus præsit imperator, qui apud eos Can appellatur. Nicolaus Venetus apud eum se fuisse affirmat, & vrbē inuenisse quæ duodetriginta millibus passuum pateret in quadrum, Gambalefchiã nomine, in cuius medio arx munitissima & ornatissima haberetur, in qua rex habitaret, & ex qua muri arcuati ad quatuor vrbis angulos protenderentur, per quos accessus regi esset, si quid in vrbe tumultus excitaretur, ad arces quæ ipsis in angulis eminent, quarũ quælibet passuum quatuor millia in ambitu continet, & omnis generis arma tormentaq; bello apta concludit. Asserit insuper & alteram se vrbem reperisse quindecim dierum itinere ab hac distantem, Nēptai appellatã, nostro æuo aut paulo ante ab imperatoribus eius gentis cõditam, cuius ambitus triginta millibus passuum contineatur: eamq; populosissimam esse omnium. In vtraq; ciuitate domus, palatia, templa, cæteraq; vrbium ornamenta, Italicis similia esse affirmat: homines modestos atq; vrbanos, & multis diuitijs affluentes. Quod si credimus, magna profecto morũ mutatio facta est ab his quos antiqui prodiderunt, qui Scythas fermè omneis pastorales esse affirmauerunt, & propemodum intractabiles: nec horrida septentrionis ora eos admittit mores, quibus vel Græcia olim claruit, vel Italia nunc floret: aut certe Cathaium ipsum quod tantopere laudãt, minus septentrionale est quàm pictura demonstrat. Nam quicquid vltra Iaxartē colitur, si Ptolemæo fides est, vltra septimum clima protenditur, & parallelũ transcendit qui per Borysthenem describitur: nisi respõdeat aliquis magni Canis imperium & vltra & citra Iaxartem extendi, ac Gordianos, Bactria-

nos,& alias genteis vsq; ad Indiæ atq; Ariæ monteis comprehendere:quod facile persuaderi potest his qui Scytharum res gestas aliquando legerunt: à quibus magnam Asiæ partem olim subactam fuisse constat:nec imperia suos tenent perpetuo limites,sed pro fortunæ varietate nũc magna sunt, nunc parua.Strabo in hac parte Scythiæ, ad occidentem,quam Ptolemæus Ras fluuio terminauit, Hyrcani pelagi fauces collocauit, ab vtraq; parte cultas.De quibus postea disseremus.

De Sogdianis & Bactrianis. Caput XVI.

INter Iaxartẽ & Sariphos Paropanissosq; mõteis Sogdiani & Bactriani iacent,Oxo discreti fluuio:Sogdiani ad Iaxartẽ magis accedunt, Bactriani ad Paropanissi iuga:per quos fluuius Ochus dilapsus,in Oxum fertur.Bactrianis ad occidẽtem Margiani sunt,Sogdianis mõtes Oxij,quos interrumpit Oxus,per Ribios & Derbitas in Hyrcanum cadens pelagus. Margianis ad occidentem Hyrcania occurrit,quę nomen pelago dedit olim, sicut Strabo asserit. Sogdiani & Bactriani nec vita multum,nec moribus à Nomadibus differebãt: quanuis Bactriani mitiores essent.Nec vera locutus Onesicritus existimatur, qui Bactrianos senio aut morbo confectos apponi canibus viuos scripsit, ad hoc ipsum de industria enutritis,quos patria lingua sepulchrales vocabant: quam legem sustulerit Alexander,quem ferũt alij octo,alij duodecim vrbes in Bactriana & Sogdiana condidisse,nonnullis euersis:quarum Cariata fuit in Bactriana,vbi Callisthenes comprehensus est, & in vincula cõiectus,

qui diuinos honores Alexandro negauit exhiben- dos esse. In Sogdiana, Paracanda, & Cyra, vltimũ Cyri opus ad Iaxartem flumen conditum, quod Persici imperij confinium erat: nec pepercit Ale- xander memoriæ Cyri, quanuis illum coleret, pro- pter continuas oppidanorũ rebelliones. In Bactria- na Petram Sisimetræ altitudinis stadiorum quin- decim cepit, cuius ambitus octoginta contineba- tur: in superiore parte planam ac feracem, vt viros quingentos alere posset. In ea Alexander & hospi- tio sumptuose acceptus est, & Rosanam Oxatris filiam duxit vxorem. In Sogdiana secus Oxum Arimazes Petrã occupauit, quæ duplo altior fuit Sisimetra. Xerxes in his locis vrbem condiderat, & Branchidas in ea collocauerat: propterea quòd dei pecunias ac thesauros qui apud Didyma erant, sibi tradidissent, & secum è patria sponte migras- sent. Alexander eos sustulit, proditionẽ & sacrile- gium exosus, quæ scelera nulla non ætas improba- uit. Per Sogdianam amnis labitur, qui postquam multam regionem irrigauit, in desertam areno- sam terram euadit, atque ibi absorbetur: quemad- modum in Ariana fluuius Arius, qui regioni no- men dedit. Macedones propter Alexãdri gloriam hunc amnem nobilitarunt: qui apud Ochum flu- men olei fontem inuenientes, multi fabulati sunt, tanq̃ miraculum fuerit, nitrosam & aluminosam terram sulphure ac bitumine intermistã id liquoris fundere. Hunc fluuiũ alij per Bactrianã labi dicunt (quos Ptolemæus secutus est) alij secus eam. Alij ab Oxo diuersum vsq; ad ostia, atq; australiorem: & ambos in Hyrcanum mare decurrere. Alij ab initio diuersum, & deinde in vnũ coire. Oxus, sicut

Fons olei.

Ptolemæo videtur in Caucaſo Indiæ intrare, prope Paropaniſſades fontem habet: & in ſeptentrionem longo flexu directus, maiori demum in occaſum vergit, multa & magna flumina in mare Caſpium ſecũ ferens, inter quæ Ochus eſt, per quẽ nauigaſſe Pompeium crediderim, ſicut ante diximus, cum deſcendit in Oxum. nã & Ochi fontes in Paropaniſſo mõte reperiuntur. Oxi alueum multis in locis ſex ſeptemve ſtadiorũ latitudinẽ habere tradiderunt. Alexãder Beſſum inſequens, hunc amnẽ ponte ex vtribus facto traiecit, miſitq; Ptolemæũ Lagi cum parte exercitus, qui Beſſum à Barbaris derelictum in villa quadam intercepit, & nudum catena ligatum adduxit. Quem cum Alexander vidiſſet, interrogauit cur regem ſuum ſimul & propinquum & benefactorem Darium interfeciſſet: ad quem Beſſus nõ ſolum ſibi ſoli id agere viſum fuiſſe reſpondit, ſed omnibus qui circa Darium erant, vt inuenirent ſibi ſalutem ab Alexãdro. quibus dictis publice fuſtigatus eſt, & in Bactra remiſſus, vt ibi moreretur. Sogdianã à ſeptentrionali parte Iaxartes claudit amnis: inter quem & Oxum duos fluuios decurrere Ptolemæus ſcribit, Poletimetũ, & Iaxartẽ: qui ex montibus Oxijs in Hyrcanum mare deſcendunt. Inter Oxi & Iaxartis oſtia nonnulli octoginta paraſangas eſſe dixerũt. Perſicam autem paraſangã alij ſexaginta ſtadiorum fecere, alij trecentorum quadraginta: qualem amplitudinem vix omnem Scythiam crediderim continere. Eratoſthenes his aduerſus eſt, qui (vt ait Strabo) ab Oxi fluminis oſtio, apud Hyrcanos ſito, vſq; ad Iaxartem fluuium duo millia & quadringẽta ſtadia intercurrere affirmat. Alexander

Põs ex vtribus factus.

de suo nomine vltra Oxum amnem duas vrbes cõdidit: alteram versus septentrionem, alteram versus orientem. In Vadabanda regione ab Hyrcania vsq; in Sogdianam ad oriẽtem eunti solem, intra Taurum & Iaxartem fluuium quæcunq; gentes occurrunt, primo Persis, deinde Macedonibus, postremo Parthis subiectæ fuerunt. Romanorum signa raro apud eas visa sunt, quanuis magis nauigationem per Oxum & Hyrcanum pelagus Varro commemoret. Quę vltra Iaxartẽ ad septentrionem recedunt, intactæ remãsisse videntur: In quas Alexander expeditionem aggressus propter Bessum & Spitamenem, qui ad eos confugerant, Besso captiuo ad eum deducto, & Spitamene à Barbaris interempto, destitit ab inceptis: cuius in Bactrianam reuersi horrendum scelus commemoratur, occisi inter bibendum Cliti amici veteris, & collactanei fratris, non aliam ob causam, nisi quia Philippi laudes pertinacius tueretur: sed vini magis quàm hominis fuisse crimẽ, pœnitentia docuit mox secuta, quando ægre retentus est ne se occideret, occisor amici. Bactria sub imperio Macedonũ, qui Persas deleuere, vsq; ad secundum Seleucum Antiochi nepotem retenta est. Tunc vero Theodotus præfecturæ titulum mutauit in regnum, & se regem vocauit, reliquitq; successorem sui nominis, qui cum Arsace Parthorum rege contra Seleucum se coniunxit, regnumq; tutatus est, quod sub Eucratide ad magnam gloriam peruenit. Is enim cum obsidionem Demetrij regis Indorum pateretur, audacia inaudita cum trecentis militibus sexaginta hostium millia assiduis eruptionibus vicit, & quinto mense liberatus, magnam Indiæ partem

in potestatem suam redegit. Vnde cum se recipe-ret, a filio, quē regni sociū fecerat, in itinere inter-fectus est: qui velut hostem non patrem interfecis-set, per sanguinem eius currum egit: & corpus ab-ijci insepultū, iussit: & inde Bactriani Sogdianorū Indorum & aliorum bellis fatigati, tandem velut exangues oppressi sunt.

Da Aria & Hyrcania, & mirifica harum regionum vite. Caput XVII.

ARia Bactrianæ contermina est ad meridiē, & monti subiecta, qui Bactrianam habet: & Hyrcania sex millibus fere stadiorū abest: ipsi autē Arianæ ad Austrum Arachosia subiacet, vsq; ad Indum flumen: de quibus alio loco dicetur. Margiana Bactrianis ad occidentem adiacet, & cā-pis desertis ambitur. Fama est Antiochum cui So-ter cognomentum fuit, loci naturā admiratū, ma-gnam terræ partem muro circūclusisse, cuius am-bitus mille & quingentorum fuerit stadiorum: & vrbem Antiochiam condidisse. Vites hic optimas inueniri, quarum truncum vix duo viri complecti queant: racemumq; duorum ferè cubitorū. Ptole-mæus Tapyros vltra Margianos ad orientem po-suit: Strabo inter Derbitas & Hyrcanos habitare putauit: quibus mos fuerit proprias vxores alijs vi-ris nuptui cōcedere, cū duos tresve filios ex eis sus-cepissent, quemadmodū apud Romanos Cato in-digenti Hortensio Martiam concessit. Hyrcaniam valde opulentā esse dicūt, & magna ex parte pla-nam, preclarissimis vrbibus adornatam, quarū Ta-labrotam, & Samariā, & Chartam, & Tapen pau-lo supra mare sitam extollunt. Opulentiæ signum

Vites mira magnitudinis.

Mos in permutādis vxoribus.

adducunt, quòd vitis vini metretam afferat: ficus, sexaginta modios: frumētum ex semine nascatur, quod cadit ex culmo: in arboribus mellificetur, perfluatq; mel ex folijs, nec in his opus sit diligentia. Illud admiratione dignum, quod ab Eudoxo & ab alijs de Hyrcania scribitur, ripas quasdam cauernosas stare ante mare, humili interiacēte littore, & e superiorib9 rupibus flumina decurrere tāta vi delata, vt cum ad ripam peruenerint, aquam in mare iaculentur, subiectum littus aspergine intactum relinquentia, vt etiam exercitui vnda tecto peruium sit. indigenas in eum locum epulandi & sacrificandi gratia sæpe descendere, & interdum in antris discumbentes, interdū sub ipso fluctu apricantes, alio atque alio modo oblectari, cum simul hinc mare pateat, hinc littus propter humorem herbidum floridumque conspiciatur. Nobilitatem huius gentis hinc licet intelligere, quòd vicino mari ab ea nomen est inditum. In Hyrcania res gerenti Alexandro Thalestris regina Amazonum, quam alij Minitheam vocant, cū trecentis mulieribus occurrit, trigintaquinq; dierū inter confertissimas gentes itinere facto, liberos ex rege quęsitura. cuius conspectus aduentusq; omnibus admirationi fuit, propter insolitum fœminis habitum. ob hoc tredecim diebus prolis gratia cum rege datis, vt est visa vterum implesse, discessit. Hoc mare quod Hyrcaniā alluit, Ptolemæus (vt ante diximus) lacum esse affirmat vndiq; terra conclusum: cuius septentrionalia Scythę occupant, australia Medi atq; Hyrcani, qui & orientis partē attingunt, cū Margianis, Derbitis, ac Rhibijs: occidentalia Armenij Albaniq; ambiunt: quorū pars septentrionē attin-

Attēde Hyrcaniæ feracitatem.

Congressus Thalestris cum Alexādro magno

git. Polycletus quoq;, vt affirmat Strabo, lacũ esse, & dulces aquas habere, & serpentes nutrire hoc pelagus asseruit. In eo vero maxime errauit, quòd vnum esse cum Mæotica palude existimauit, inde coniecturam faciens, quia Tanais in ipsum emittit, non animaduertens duos inueniri huius nominis amnes, vt ante diximus. Quod si Mæotidi iungeretur Hyrcanus sinus, nequaquam lacus esset, cum Mæotis ab Euxino ponte marinas aquas accipiat: Pontus vero per Hellespontum & mare nostrum ab Herculeo freto salsis impleatur vndis. Plinius Veronensis, Iulius Solinus, Strabo, Capadorus, Priscianus Cæsariensis, & alij complures Hyrcanum pelagus oceani Borealis sinũ esse tradiderunt, ex quo liceat vsque in orientem & mare Indicum nauigare: aiuntque ab oceano meridiem versus recedere, ab initio arctum, in progressu dilatatum, & præsertim in vltimo recessu, vbi ad quinque millia fermè stadiorum latitudine patet: & ostij vtranque ripã tenere Scythas: reliqua littora aut Scythas, aut similes Scythis, quales Hyrcani sunt, Albani, Clusi, Narisci, ac Mardi. Magnitudinem huius maris Patrocles Pontico similem existimauit. Plinius, autore Claudio, refert id terræ spatium quod inter Mæotim & Hyrcanum iacet pelagus, C L millia passuum continere: idque perfodere excogitasse Nicanorem Seleucum, quo in tempore à Ptolemæo Ceraunio sit interfectus. Verum alij C C C L X X V millium passuum id esse existimant, Cornelius Nepos C C L millium: quod alij centũ & quinquaginta millibus passuum, alij pauloamplius cõtineri dixerint, magno errore. neq; enim retro Mæotim ad Boreã Hyrcanus offertur

Polyteti error.

ſinus,vt illis viſum eſt,ſed Pontico mari ad orientem occurrit,Hiſtinũq; Colchi,Iberi, & Albani inter duo maria obſident.Nec lõgum iter ab Euxino Ponto per hunc Hiſtinum & Hyrcanum pelagus ad Indiam tranſeunti peragendum Plinius exiſtimauit: quem ſecutus Solinus, Pompeium magnũ octo diebus ex India ad Bactros vſq; Alierum flumen perueniſſe affirmat : quo influit Oxum : per quem mare Caſpiũ ingreſſus, ad Cyri amnis oſtia penetrauit, qui Armeniæ & Iberiæ fines interluit: à Cyro vero diebus nõ amplius quinq; terreno itinere ſubuectis nauibus ad alueum Phaſidis pertẽdiſſe:atq; inde in Pontum Sororia,Strabo dicit,qui multas Indiæ merces teſte Ariſtobolo in Hyrcanũ mare per Ochũ amnem deuehi tradidit: deinde in Albaniam,atq; per Cyrum & ſequẽtia loca in Euxinum:& Ochum in Oxum putat exonerari : quæ duo flumina Hyrcaniam irrigare cẽſet: & Niſeam partem eſſe Hyrcaniæ, per quam Ochus decurrit: quę Ariſtobolus nauigabilẽ eſſe retulit, & omniũ fluminũ maximũ quæ ipſe in Aſia viderit, præter Indica.Sed hoc iter multo breuius eo eſt quod per Aegyptum & Arabiã multaſq; alias gentes ducit in Indiam : neutrum tamen hodie noſtratibus eſt apertum.Qui terræ formam noſtra tẽpeſtate figurant,Ptolemæo conſentiunt,& lacus ſpeciem Hyrcano concedunt.Solinus Xenophõtem Lampſacenum autorem facit,à littore Scytharũ,& quo ſinus irrumpit Hyrcanus,Abaltiam inſulã triduo nauigari:cuius magnitudo immenſa,& penè ſimilis cõtinenti exiſtat:nec longe Oenas ſeparari: quas qui habitent,viuãt ouis auium marinarũ,& auenis vulgo naſcentibus, propter quas & alias conſtitutas,

Oenę incolę ouis victitãt

quarum indigenæ humana vsq; ad vestigium forma, in equinos desinant pedes. Ferũtur & alia pleraq; quæ tanquã fabulosa relinquimus. Apud Hyrcanum pelagus desinit Asiæ prima pars.

De secunda Asiæ parte, & Sarmatis generatim. Caput XVIII.

Secunda incipit in occidentali littore: quæ vsq; ad paludem Mæotidem & amnem Tanaim extẽditur, inter mare Ponticũ iacens, & oceanum septentrionalem. Ptolemęus hanc partem ab oriente Ras flumine clausit, & Hyrcano mari, cui negauit in oceanum patere exitum: & omnes Sarmatas Asianos appellauit, qui hanc terram incolerent, præter Colchicos, Iberos, & Albanos, atque alios qui Circa Caucasum Coraxemq; montem ad merideim siti sunt. Sarmatas autẽ in plurimas gẽtes & multa nomina diuisit. Vltimos ad septentrionem Hyperboreos posuit, & sub eis Basilicos, deinde Zachatas, Suardenos, Chenides, & magis ad meridiem Periherbidorum numerosum genus: quorum sedes illic esse ostendit, vbi Ras fluuius ad occidentem solem, & Tanais ad orientem maxime vergunt, sibique inuicem propinquiores existunt. Sub his versus meridiem, & vltra Hippicos montes, Syracenos collocauit, Iaxamatas, Persessios, & Melandanos, apud quos Mithridatis regionem fuisse arbitratur. Rursus ad orientem Ras flumini proximos, & vltra Ceraunios montes Saporthremos posuit, & sub illis paululum australiores Sçymmitas, & Amazones, de quibus postea dicemus, quando imperium fama est eas quàm maximum obtinuisse. Ceraunios montes partem esse

Caucasi,versus Septentrionem vergentem; quibus proximi sint ad orientalem plagam Vali,Serbi, Diduri,& Vdæ:ad occidentalem Sacani & Tusci prope Sarmaticas pylas:vbi a Caucasijs iugis Ceraunia videtur abrupta.Forsitã & hinc Tuscorũ genus ortum,qui Hetruscos ex Italia pepulerũt. Tria flumina in Hyrcanum pelagus ex Caucasio mõte cadere Ptolemæus ostendit: Hudonem,qui septentrionalior est: Alontẽ,& Saonam:& inter ea Olondas & Isondas collocat: & citra Saonam Gerros. Inter Caucasium montem,& Vardanum amnem, Sananeis & Agoritis sedes dedit. Vltra Vardanum versus Psatim fluuium & Boream, Conapsenos, Arinchios,Metibos, Zinchos,& Asturicanos memorat. Vlterius Tirambas, & Marubio flumini proximos Themeotas.fluuios ex Asia in Mæotim magnos decurrere, præter Tanaim,octo dinumerat:inter quos Vardanus australior est, Marubius septentrionalior:cui proximus est Rhombites maior:deinde Theophanus:postea Rhombites minor, dehinc Acticies,& Vardano propinquior Psatis. Multa est inter veteres discordia:quam inde nasci arbitramur,quia nec montium,nec fluminum, nec gentium nomina perseuerant:& prouinciarum regnorumq; termini multam varietatem accipiunt. A Strabone(qui sub Tyberio Cæsare vixit)vsq; ad Ptolemæũ Alexãdrinum (qui per tempora Antonini Pij situm orbis descripsit)haud equidẽ magnũ tempus est: & tamen tanta nominum variatio intercessit,vt paucissimos Scytharum populos ex his nominari videamus apud vnum, quos nominauerit alter. Sed ad rẽ redeamus. Strabo Cyrum amnẽ, & Araxem,& Hyrcanum pelagus ab occidentali

plaga immittere arbitratur: & Araxem per Armeniam, Cyrum per Iberiam & Albaniã decurrere: & ab ostio Cyri per Albanos, Iberas, & Colchos à mari in mare tria fere stadiorum millia esse, & Histini rationem obtinere huius partis quã describimus. Possidonius hanc Histinũ mille & quingenta stadia continere putauit, quantum inter Pelusium est & mare rubrum: tantundemq; spatij à Mæotide in oceanum esse censuit: indignus fide, quanuis Pompeio familiaris fuerit, & res eius scripserit.

Possidonius notatur.

De Albanis, & bonitate eius soli, & simplicitate gentis, & prisca eorum superstitione. Caput XIX.

Albani in hac descriptione primi occurrũt, quos pastorales fuisse constat, & Nomadico generi proximos, non tamen vagos, atq; iccirco minus bellicosos. Inter Iberas & mare Caspium habitant, ab ortu solis mari coniuncti, ab occasu Iberię finitimi, & reliquis lateribus. Boreale Caucasijs montibus munitur: qui campis imminentes, & mari plurimum coniuncti, Ceraunia vocantur, vt Strabo putauit, & complures alij: quanuis Ptolemæus (vt ante diximus) aliter sentiat. Australe latus Armeniam contingit, quæ partim campestris est, partim montana: sicut & Cambisena, ad quam Armenij simul & Iberi & Albani cõiunguntur. Cyrus per Albaniam fluit, & alia flumina, quæ quanuis eum augent, fœcundioremq; terram exhibent, mare tamen confundunt propter limum quem afferunt. Raxes prope emittit, asper ex Armenia cadens: sed quem limum propellit alueum peruium faciens, eum Cyrus repellit. Homines in Albania inertes fuisse feruntur. nam qui ibi

Albani inertes.

militarunt,Cyclopicam eos degere vitam dixerũt: & terram omnis generis fructum etiam domesticum afferre,& stirpes omnes,& ea quæ semper viuent:& quanuis ne minimam quidem culturã habeat,bona tamen omnia sine satione & inaratã gignere: multisque in locis semel satam, bis terque fructum reddere:ac primo quod modios quinquagenos, idq; minime renouatam, aut ferro proscissam. vineas ineffossas manere, quinquennijs putari,in bimatu nouellas fructum ferre: adultas tantũ reddere, vt pars maxima in palmitibus relinquatur. Mira res, cum Ptolemæus Albaniam in sexto climate ponat.Pecora cum mitia,tum agrestia,pulcherrimos edere fœtus aiunt: staturam hominum pulchram & magnam esse. Simplex mortaliũ genus,minimeq; cauponarium:nummi vsum magna ex parte ignorauerunt:neq; numerum vltra centenarium nouere. Commercia inter se mercibus facere:in cæteris quæ ad vitam pertinent,inertes.exquisitorum ponderum,ac mensurarum,totiusq; ciuilitatis & agriculturæ prorsus ignari. siquando ad bella prodierũt,expediti & armati,vt Armenij fuere. Exercitum maiorem emittere consueuerunt q̃ Iberes.nam peditum ad sexaginta millia,equitum ad vigintiduo millia contra Pompeium magno suo damno armauerunt.Iaculatores sunt, & sagittarij, clypeos & thoracas habentes, & quemadmodum Iberi, firmas galeas.Hos Nomades ab exteris defenderũt,sicut Iberas,& ijsdẽ de causis.Aliter vero sæpe eos adoriebantur,nec sinebant agriculturam exercere.Deos Albani Solẽ & Lunã gentili demẽtia coluere. Lunæ templum Iberiæ proximũ summa religione colebant:cuius sacerdos honore post

Attẽde huiusce terræ feracitatem

regem secũdus habebatur: & sacris seruis, & sacrę regioni præerat: quæ multa fuit, & hominibus plena. Seruorum quidam afflati numine videbantur, & quodammodo diuinare. Qui plurimum numine correptus fuit, diu per syluas solus errauit: exin sacerdos comprehensum sacra catena deuinxit, ac per annum sumptuose aluit: postea ad sacrificium deę cum alijs hostijs mactandum produxit: tumq; negocij quidam gnarus, sacram hastam tenens, qua mos fuit hominem mactari, ex multitudine procedens, illam in conserui afflati latus adegit: & cadente seruo, quædam diuinationis signa captauere, atq; in commune protulere: corporeq; in locum quendam delato, omnes super illud transiere. sic enim stulta natio, & à dęmonibus possessa, expiari, si quid peccati fuerat, arbitrabatur. Senectus honore pręcipuo apud Albanos fuit, non parentũ modo, sed etiam reliquorum. Cum mortuis pecunias defodiebant, nec aliã defunctorũ curam gerebant. Strabo sex & viginti linguas Albanorũ fuisse tradit, & totidẽ aliquando reges: postea ad vnius imperium cuncta redijsse: terram serpentia quędam lœtifera gignere, & scorpios, & araneas, quarum quædam ridendo mori cogunt, quædam flendo desiderio suorum, quemadmodum de Tarantulis in Calabria rumor est. Et Caspianã ad Albanos pertinere aiunt, eiusdem nominis cum gente Caspia, quæ postea obscurior facta est, & mare Caspium attingit. Ingressus ex Iberia in Albaniam per Cãbisenam patuit, regionem asperam & siccam, quãuis flumine Alazanio pars eius irrigetur. Albani, & eorum canes, excellentes venatores fuere studio magis quàm arte. Originem eorum ex Iasone du-

Serui numine afflati diuinabant.

Senect⁹ in honore.

Aranearum mira natura.

Albani vnde orti.

ctam existimant, qui cum Armenio Thessalo in Colchos nauigauit, & vsque ad mare Caspium per Iberiam & Albaniã processit, & Armenię ac Iberiæ multum peragrauit: sicut Iasonia, & alia compluria monumenta testantur. Trogus Pompeius Albanorum originem Italicam dicit, asserens Albanos Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Gerione extincto armenta eius per Italiam duceret, secutos fuisse: & originis Italicę memores, exercitum Cnei Pompeij bello Mithridatico fratres salutauisse. Albania sub imperio Persarũ fuit, postea Macedonum, deinde Romanorum: sed Traianus imperator his regem dedit. Nunc non satis certum est cui pareant, quanuis sub regno magni Canis degere credãtur. Ab his Albani orti sunt: quorum pars hodie in Peloponeso, pars in Macedonia sedet iuxta Dyrrachium, quorum dux est Georgius Scanderbei, qui multa per nostrã ætatem aduersus Turcas pro Christi nomine pręlia gessit, magnanimus & inuictus copiarum ductor. In Gothorum exercitu fuere, cum illi Græcorũ imperiũ afflixerunt: deinde longæ militiæ affecti tędio, in Adriatico littore consederunt.

De Amazonibus & Gargarensibus, & ex quibus prolem suscipiebant. Caput XX.

THeophanes qui cum Pompeio militauit, & Albaniam procurauit, inter Albanos & Alazonios habitare Gelas & Lelegas dicit: & inter hos & Amazonas Mermandalim delabi fluuium. Metrodorus Sceptius & Ipsicrates locorũ non ignari (vt Strabo refert) Amazonas Septentrionem versus Gargarensibus finitimas tradide-

runt,sub radicibus montium Caucasiorum,qui Ceraunia vocantur:cum quibus & Ptolemęus sentit: qui eas(vt diximus)inter Ras fluuium & Ceraunia iuga collocauit: quanuis de Ceraunijs paululum discordare videatur. De Amazonibus multi meminerunt, & apud Græcos, & apud Latinos, non Poetæ solum,qui fabulosa tractant, verũ etiã historici,quos à vero recedere turpissimũ est. Trogus Pompeius,Iustino teste, duos regios iuuenes ex Scythia pulsos per factionem optimatum, iuuentutem ingentem vsque in Cappadociam & amnem Thermodoontem subiectosque Themiscyre campos secum traxisse affirmat:ibiq; per multos annos finitimos spoliare assuetos,postremo cõspiratione populorum trucidatos. Sed vxores cum vidissent exilio suo additam orbitatem,arma sumpsisse, finesque suos summouentes primo, mox etiam inferentes bella, defendisse. nubendi quoque vicinis animum omisisse, seruitutem,non matrimonium appellantes: & ne feliciores alijs aliæ viderentur, viros qui domi remanserunt, interfecisse, vltionem cæsorum coniugum excidio finitimorum consecutas:deinde pace armis quæsita, ne genus interiret, cum circunstantibus populis concubitum iniuisse:si qui mares nascerentur, interficientes:fœminas non ocio aut lanificio, sed armis & equis & venationibus exercentes, inustis infantium dexterioribus mammis, ne sagittarum iactus impedirentur: vnde Amazones dictæ sunt. Duas quoque his reginas fuisse Marthesiam & Lampedonem, quæ vicibus bella gererent, & se Marte genitas prædicarent: à quibus magna pars Europę subacta sit,& vrbes condiderint.Sed cum

De Amazonibus ex Trogo.

Nubere seruire appellant.

partem exercitus domum dimisissent, reliquas quę ad tuendũ Asiæ imperium remanserant, concursu barbarorũ cũ regina Marthesia interfectas. In cuius locum filia eius Orithyia successerit, cui pręter singularem belli scientiam, eximia in omne æuum virginitatis admiratio fuerit. Herculẽ cui imperatũ erat vt arma reginę Amazonũ ad regẽ deferret, tanquã impossibile id esset, eò profectũ longis nouem nauibus, comitante principum Gręciæ iuuẽtute, inopinãtes aggressum, voti compotem factũ: duas tunc sorores regnum tenuisse Antiopem & Orithyiam, quæ foris bellũ gerebat, cum Hercules ad littus Amazonũ applicuit. Quæ domi manserant, repentino tumultu excitatas arma sumpsisse, sed facilem victoriã hostibus dedisse, cæsas captasque fuisse, & in his duas Antiopæ sorores Menalippẽ & Hippolytem: Theseum captiuam Hippolytem vxorem duxisse, ex qua genuit Hippolytũ, qui nouercæ fraude perijt: Herculem Menalippem captiuam sorori reddidisse, & pretium arma reginæ accepisse, atq; ita functũ imperio ad regem redijsse. Sed Orithyiam vbi comperit sorori bellũ illatũ, & raptorem fuisse Atheniensiũ principem, hortatã in vltionem comites, auxiliũ à Sigilo Scytharũ rege petijsse, ex cuius genere orta esset. ab illo filium Panaxagorum auxilio missum: sed ante pręliũ dissensiõe orta, ab auxilijs desertas, bello ab Atheniensibus victas fuisse: receptaculũ tamen habuisse castra sociorum, quorũ auxilio intactæ ab alijs gentibus, in regnum redierint. Post Orithyiã regno potitam fuisse Pantasileam, cuius Troiano bello magna virtutis documenta extiterint: qua interfecta, & absumpto eius exercitu, paucas quæ

Hercules in Amazonas

domi remanserant,ægre se aduersus finitimos defendisse,vsque ad Alexandri magni tempora, cum Thalestris(vt ante diximus)ad eum in Hyrcaniã venit.Hæc Trogus de Amazonib9.Sed quid Diodorus de his scribat,non incongrue referẽdum est. Sic enim duorum autorum, qui magni habentur, quanta sit vel concordia vel discordia, cognoscemus. Diodorus penes Thermodoontem fluuium primo gentem Amazonum fuisse ostendit,quæ viris similes,corporeis viribus,& bellicis artibus pręstarent.Earum reginã,exercitu mulierum coacto, nonnullas vicinas gentes expugnasse: filiamq; genuisse,quam Martis filiam appellauerit: viros ad texturã,& muliebria exercitia deputasse, lege edita,vt solæ fœminę in re militari erudirentur: viris interdicta essent arma:maribus qui ex eis nascerentur,quò bello inutiles fierent, crura & brachia debilitasse: fœminis dextram inussisse mammam. à regina vrbem præclaram in ostio Thermodoontis fuisse conditam,& Themiscyram appellatam:atq; in ea insignem regiam magno splendore erectam. ab hac propinquas gentes vsque ad Tanaim fluuium domitas fuisse:cui in pugna cadenti filia successerit matre præstãtior,quæ vltra Tanaim exercitu traducto, omnes eius oræ gentes ad Thraciã vsque deuicerit, domũque reuersa magnifica Deis templa construxerit, & ad alteram fluminis partem versis armis,Asiam vsque ad Assyriam bello subegerit. Multis post seculis vulgata Amazonum per omnem orbem virtute,Herculi Semeles ac Iouis filio ab Euristeo mandatum fuisse,vt Hippolytæ Amazonis balteum ad se deferret. Herculem illato bello, acieque profligatis Amazonibus, vi-

Itẽ da eisdem Amazonib. ex Diodoro.

ctam Hippolytam cum baltheo cepisse: quo prę-
lio Amazonum regnum ceciderit. Siquidem bar-
baræ gentes contempto earum nomine,& iniuria-
rum memores, adeo Amazones continuis bellis
contriuerunt, vt ipsarum nomen & genus extin-
gueretur:quanuis paulo post Herculis expeditio-
nem, Pantasilea Troiano bello ab Achille inter-
fecta fuerit. Quibus in rebus quantum à Trogo
differat Diodorus, diligens lector facile metietur.
Ephorus Amazones inter Mysiam Cariam ac Ly-
diam prope Cumam patriam suam habuisse se-
des arbitratur.Forsitan aliquando ibi habitauerũt,
vbi Ephesum,Smyrnam, Cumam & Magnesiam
condidere. Sed Aeolibus & Ionibus postea cesse-
re, cum quibus ante Troianũ bellum Priamus in
societate Ionũ belligerauit, vt Homerus affirmat.
Sunt qui Gargarenses cum Amazonibus è The-
miscyra in vlteriorem Scythiam migrasse ferunt:
postea ab illis discissos, cum Thracibus & Euboi-
bus quibusdam errabundis aduersus eas bellũ ges-
sisse.Quo composito,his inter se conditionibus cõ
uenisse,vt in filiorum prole communicarent, viue-
rent autem vtriq; separatim. Amazonum alias his
intẽtas fuisse quæ ad arationem insitionemq; per-
tinebant:alias equorum venationem, ac bellorũ cu
ram gessisse:arcu, securi,& pelta vtẽtes, galeas &
subligacula & alia operimenta è ferarum pellibus
confecisse.duos his anni menses fuisse sacros, qui-
bus montem proximum conscendebant,qui eas à
Gargarensibus disiungit:quo & illi more peruetu-
sto conuenientes sacrificabant, & prolis gratia cũ
mulieribus coibant,idq; obscure,& inter tenebras,
in quascunque inciderent. Quæ si fœminam pe-

Ephorus de Amazonib.

perissent, apud se retinebant: si mares, Gargarensibus tollendos reddebant. Vnde propter ignorantiam, valde se inuicem diligebant, cum quælibet affinē sibi quamlibet existimaret. Strabo de Amazonibus non satis certam sententiam fert, & quod Thalestris regina prolis gratia cum Alexandro in Hyrcania permista fuerit, incertum dicit: & rerum scriptores inter se discordare: nec fidē dignum esse Clytarchum, qui Thalestrim scribit à Caspijs portis & Thermodoonte profectam ad Alexandrū venisse: cum Caspiæ portę supra sex millia stadiorum distent à Thermodoonte. Nec verisimile censet, vel exercitum, vel ciuitatem, vel gentem vnquam ex solis mulieribus constitisse, quæ sua custodierint, & aliena inuaserint, vicinisque subactis vsque in Ioniam processerint, & exercitum trans Pontum in Atticam miserint: quod perinde sit, ac si quis dicat viros tunc mulieres fuisse, & mulieres viros. suo autem tempore paucos fuisse qui traderent vbi Amazones essent, & id quidem sine demōstratione. Nobis non impossibile videtur quod prisci scriptores de Amazonibus tradiderunt, qui & in Bohemia tenuisse fœminas principatum legimus, & in Hungaria Marinā viriliter imperasse: quę nō reginā, sed regē se appellauit. In regno Neapolitano duas Ioānas rerum potitas scimus, quarum altera nostra ætate, altera paulò antè res magnas gessit. Sed puella Franciæ, de qua suo loco dicemus, nō parum dubietatis affert: cuius ductu sępe Anglorū copię nostro æuo profligatæ fuerunt. Sub Claudio imperatore secundo, qui de Gothis magnificētissime triūphauit, decem mulieres ante currum ductę fuerunt, quæ in bello captæ virilem

Strabo de Amazonib. non satis recte sentit.

Vbi fœminæ principatū olim habuerint.

X. mulieres cum

habitu viri li in bello captæ.

habitum geſtabant, & Amazonum genus eſſe putabantur. Nunc de his nulla cognitio apud nos eſt, nec affirmare tam vetuſta, neque negare audemus: nec miramur antiquiſſimarũ rerũ ſcriptores inter ſe diſcordare, quando nec nouiſſima vno modo referuntur. Ex his quæ priſci ſcribunt, illud cõſtare videtur, Amazonas primo Themiſcyram, & ſubiectos Thermodoonti campos, & imminentes montes incoluiſſe: poſtea inde pulſas in Scythiam migrauiſſe, vnde illarum erat origo: atque id aſſerere Trogus videtur, qui Albanis vicinas Amazones dicit, & Thaleſtrim reginam inde ad Alexandrum veniſſe putat in Hyrcaniam. Mermedonas amnis, vt Straboni videtur, è montibus deſcendẽs, per Amazonum regionem, & Syracenam, & loca intermedia, quæ deſerta ſunt, in Mẹotim emittit: quod multum eſt Ptolemæo aduerſum, qui aquas per Amazonum agros fluentes, in Ras fluuium, & Hyrcanum pelagus decurrere quodammodo indicare videtur, niſi montes aliqui ex Amazonibus in occidentem inclinent. Ex quibus Mermedonas ortus, longiſſimo curſu Mẹotim perquirat. Nõnulli qui noſtro tempore orbem figurauerunt, Amazones inſulam habitaſſe deſignant, quam fluuius efficit quem Edil appellant: hũc eſſe Ras arbitramur, cuius ſupra meminimus.

De Iberia, Iberis, victu, veſtitu, & repub. eorum, & quomodo, quóue tempore Chriſti fidem ſuſceperunt, quodque Georgiani nunc appellentur. Caput XXI.

IBeria poſt Albanos ad occidentem occurrit, cui ad Septentrionem Nomades adſtant, &

Caucasij mõtis accolę: ad meridiem Armenia est, ad occidentem Colchis. Tota regio Caucasijs montibus circundatur. nam cubiti quidam fertiles ad meridiem procurrunt, qui vniuersam Iberiam comprehendentes, sese ad Armeniam & Colchidem coniungunt: planitiem in medio relinquentes fluminibus irriguam, præsertim Cyro, qui ortum ex Armenia trahens, planitiem ipsam ingreditur, & Aragum amnem à Caucaso defluentem, atque alias aquas in se recipiens, per angustam fluminis regionem euadit in Albaniam, inter quam & Armeniam multus in latus per vberes campos compluribus fluminibus auctus, è quibus Alazonius & alia tria nauigabilia sunt, in mare Caspium erumpit. Quatuor aditus in Iberiam ducunt admodum difficiles. Ex Colchide per medios Sarapanos itur, & angustias montis, per quas Phasis excurrit, centum ac viginti pontibus transmeandus. hic amnis propter flexiones asper ac violentus ex Iberia in Colchidem fertur, conuallium torrentibus multo imbri adauctis, & propter imminentes montes arctus, quãplurimis impletur fontibus. In campos autem delatus, alia & alia in se recipit flumina: è quibus est Glaucus & Hippus: quibus auctus, ac nauigabilis factus, exit in Pontũ. Secus eum vrbs iacuit eiusdẽ nominis, & lacus non procul. Aditus igitur ex Colchide in Iberiam huiusmodi est, petris, munitionibus, fluminibus, & conuallibus clausus: nec minus difficilis ex Nomadibus patet, septẽtrionem versus trium dierũ itinere: deinde angusta regio circa flumen Aragum, dierum quatuor: cuius vię finem murus inexpugnabilis munit. Ex Albania primo aggressus est per petrã excisam, dehinc

Phasis vbi 120 põtib. trãsmeãd⁹.

per ſtagnum quod amnis efficit cadens ex Caucaſo.Ex Armenia per anguſtias itur, q̄ ſecus Cyrū ſunt,atque Aragum: qui priuſquam inuicem concurrant,duas vrbes natura munitas ambierūt:quæ ſaxis impoſitæ, ſedecim inter ſe ſtadijs aberant, propter Cyrum,Armozicam,propter Aragum ſeu Samoram. Pompeius ex Armenia mouens, hoc itinere vſus eſt,& poſt eum Canidius.Iberiæ campos agricolæ habitant, homines ad pacem intenti, Armenico & Medico cultu: montanam regionem pars eorum maxima ac bellicoſa,Scytharum more viuentes,quorum cognati ſunt, & contermini: agriculturam tamen exercent: & cum tumultus ingruerit, multa ex ſe atque Nomadibus hominum millia contrahunt:fuitque Iberia maxima ex parte vrbibus & habitatoribus plena, & tecta fictilia habuit,& fabrefactas ædificiorum ſtructuras,& fora,& publica ornamēta: & ad ſextum clima pertinet,ſicut Albania. Quatuor olim genera hominum apud Iberas fuere. Primum,ex quo reges duo deligebantur: alter, qui propinquitate & ætate antecederet:alter,qui iura daret,& exercitū duceret.Secundum ſacerdotum,qui iura finitimorum curarent. Tertium militum & agricolarum. Quartum,vulgi,quod regibus ſeruiebat, & omnia quæ ad vitam pertinent, miniſtrabat. His omnia per familias erant communia, rem tamen tenebat qui ſenior erat. Magnus Pompeius Iberiam Romano imperio ſubiecit,quæ ſub Conſtantino Cæſare,Helenę filio,verbi dei fœdera,& fidem futuri regni ſuſcepit. Mulier captiua tanti boni cauſam pręſtitit:quę cū vitā pudicam duceret, & dies ac noctes in oratione conſumeret, admirationi Bar-

Tecta fictilia.

Miraculum captiuę mulieris pro

baris fuit: quibus sciscitantibus cur tantopere se affligeret, ita se suum deum colere respondit, qui Christus esset. Nihil ex hoc amplius admirati barbari, q̃ nouitatem nominis, mulierculam in honore habuerunt. Mos gentis erat, paruulos, cum ęgrotarent, per vicinas domos à matribus circunferri, remedia exquirentibus. Mater quędam cum puerum aliquandiu circũtulisset, nec salutare quicquã inuenisset, captiuã adiens, eius opem petijt: illa se humani nihil scire testata est, sed deum quem coleret Christum, desperatam ab hominibus salutem posse conferre: paruulumq; cilicio suo superimponẽs, & orationem ad deũ fundens, sanum matri reddidit. Impleuit vrbem facti rumor, & ad reginã perlatus est, quæ dolore quodam afflicta, ad captiuam se ferri curauit. cum illa regiam domũ ingredi recusasset, reddita est regina sanitati, atq; admonita vt in Christum crederet, & eum coleret, qui salutem prębuisset: rogauit regina virũ, vt Christianus efficeretur: quod quanquam ille promisisset, segnis tamẽ erat, nec sæpius ab vxore cõmonitus baptizari curabat: non tam fidei hostis, q̃ dubius. Contigit eum in altissimas syluas ire venatũ: quo cum peruenisset, coorta subito tẽpestate, ita tenebrę cuncta operuere, vt nec ipse comites cerneret, nec cerneretur ab illis: ignarus quid ageret, promissionis coniugi factę recordatus est, Christumq; rogauit, vt si deus esset, ex tantis eum periculis eriperet: nec mora, dies reddita mũdo est, & rex ad vrbẽ incolumis perductus. qui reginę quæ gesta erant, miraculi loco exposuit: vocatur captiua, audit cõsilium eius. illa reijcienda idola, & Christum colẽdum dicit: eiq; supplicandũ, & basilicam faciendã.

Christiana fide apud Iberiam factum.

Regina sanitati restituitur.

Rex Euangelium suis prędicat.

Conuocato populo rex Euangelium prędicat, & nondum sacris initiatus, fit suæ gentis apostolus. Credunt viri per regem, fœminę per reginam. Constituitur templum magni operis, & eleuato pertinaciter murorum ambitu, columnæ collocantur. Sed prima ac secunda erecta, tertia nullis machinis erigi potest, nullisq; viribus. cum ad noctem vsque laboratum esset, recedentibus omnibus, sola captiua apud templum in oratione perseuerat. postera die, prima luce redeunte populo, columna reperta est supra basim in aere suspensa, quantum esset vnius pedis spatium. Magnificauerũt omnes deum, veramq; captiuę fidem recognouerunt: quibus mirantibus ac stupentibus, sensim supra basim suam nullo contingente deposita est, & summa cum libratione descendit: mox reliquę columnæ magna facilitate erectę & collocatæ sunt: perfectum templum: & popũli fide confirmata, suadente captiua, totius gentis legatio ad imperatorem Constantinum mittitur: res gesta exponitur, & sacerdotes petuntur, qui cœptum erga se munus impleant. Ferunt Cõstantinũ nõ minus hoc nũcio lętatũ, q̃ si gẽtes Romano imperio incognitas, & ignota regna vicisset, Iberis iucundissimo vultu satisfecisse. Ruffinus in ecclesiastica historia hæc sibi Bacchuriũ ipsius gentis regẽ narrasse affirmat, virũ fidelissimum, cum Hierosolymis secũ humaniter degeret. Veri periculũ ad eũ referendũ est. Iberas hodie Georgianos appellant, quorũ legatio ad nos venit, cũ ex Mantua Romam redijssemus. colunt & hi hodie Christũ, quãuis procul ab apostolica sede veritatis magistra, & barbaris circunfusi gentibus, non omnẽ Euangelij puritatem seruant.

Colũna in aere diuinitus suspensa.

Georgiani Christicolę.

De Colchis, & quæ flumina Colchidem claudunt: de melle amaro, & de Tragelapho, & quantum Colchis olim claruit. Caput XXII.

Colchis (vt placere Ptolemęo videmus) mõte Coraxe à septentrione clausa est, quem Caucasi partem esse ostendit, & Nomades excludere ab oriente, Iberia: à meridie, Phasi flumine, & Armeniæ montibus: ab occidente, Euxino ponto, in quem Hippum flumen cadere arbitratur: & inter eius ostiũ & amnem Phasim duo flumina decurrere in pelagus Caryustum & Ganeum: & post Hippũ, vltra Dioscuriadem, Septentrionem versus, Coraxem fluuium in idem mare exonerari, qui ex monte sui nominis oriatur. Strabo vero Hippum cadere in Phasim asserit, & Colchidem magna ex parte ad mare protensam, Phasim irrigare, ingẽtem fluuium: qui ortus in Armenia, Glauco & Hippo in se receptis, vsq; ad Sarapanos nauigetur: exinde pedestri itinere curribus vectos quatriduo in Cyrum proficisci: ad Phasim vrbẽ iacere eiusdẽ nominis Colchorũ emporiũ, qđ ex alia parte amni procingitur, ex alia lacu, ex alia mari, hinc biduo triduóue amissum: Sinopemque nauigari: littora hæc & fluminis ostia amœnissima esse, regionem fructibus, & omnibus quæ ad fabricandas naues pertinent, abundare. Mel tamen frequentius amarum esse: linum, canabem, ceram & picem gignere: linificium vulgatum & multum in peregrina exportari loca, propter quod cognationem inter Colchos & Aegyptios esse quidam voluerint. Plinius Veronensis, animal ceruo simile, barba tantum & armorum villo distans, iuxta

Mel amarũ

Phasim amnem, & non alibi nasci affirmat, quod Tragelaphon vocatur. Secus Phasim Leucothoæ fanum fuisse, quod Phrixus condiderit, atque illius oraculum, vbi aries non mactabatur. id olim diues habitum, deinde à Pharnace, & paulopost à Mithridate Pergameno direptum. nam læsa religione, etiam diuina patiũtur, nec coli possunt, vt Euripides inquit. Vana garrulitas, quæ religionẽ pauperibus aufert: Deus & inopum & diuitum pater est, neque aliud ab homine quàm voluntatem requirit. Quantã olim Colchis claritatem habuerit, fabulę declarant, Iasonis exercitum innuentes, qui ad Medos vsque processit, ac prius etiam Phrixi expeditionem. postea cum reges succederent, & regionem haberent in prouincias diuisam, mediocriter agebant. Cum vero Mithridatis Eupatoris potentia vehemẽter esset adaucta, tota ei regio paruit: à quo semper aliquis ex amicis regionis pręfectus & administrator mittebatur. Strabo refert Moaphernem matris suę patruum Colchis administratorem fuisse: sed Mithridate sublato, regionẽ omnem quæ suberat, euersam, & multis distributam. Polenionem postremo Colchidem habuisse, atque eo mortuo coniugem eius Pithodorim, quæ & Colchorum, & Trapezũtis, & Pharnaciæ, & vlteriorum barbarorum regnum tenuit. Strabo existimat montem Caucasum Põtico mari & Caspio imminere, Histinumq; munire interiacentem: Iberiam quoque & Albaniam ab eodem monte disterminari, qui Sarmatas ad septentrionem dimittit. Ptolemęus quoque Caucasia iuga inter Iberas & Colchos procurrere arbitratur, & ab vtrisque gentibus disiungere Sarmatas. Eratosthenes eundem

Tragelaphon animal.

Leucothoæ fanum

esse Caucasum & Caspium existimauit, & ab eo quasi cubitos quosdam ad meridiem procurrere, qui complectentes Iberiam Armenis & Moschitis montibus coniungantur. Secadisse quoque & Pariadre. Idemque sentire Ptolemæus videtur, & hos esse Tauri partes, qui australe Armeniæ latus efficit, & ab eo quodammodo abruptas, Septentrionem versus vsque ad Caucasum & maritimam Euxini oram procurrere.

De Dioscuriade, & apud eam linguarum varietate, & aurati velleris ficta fabula: de victu & vestitu eorum qui apud Dioscuriadem conueniunt. Caput XXIII.

QVæ à Colchide in Themiscyrã tẽdit, Dioscurias & Sebastopolis à Ptolemęo vocata est, sicut Straboni placet, oriẽtalis, sinum totius Euxini pelagi signũ obtinet, & extrema nauigatio appellatur. Vnde illud quod in prouerbio dicitur, In Phasim, vbi cursus carinis vltimus, sic intelligendum est, non quòd Poeta qui Iambicum fecit, de flumine dicat, nec de vrbe eiusdem nominis quæ ad flumen iacet, sed de tota Colchide. Nam de Phasi vsque ad intimum Dioscuriadis recessum sexcẽta esse stadia putãt, & Dioscuriadẽ initium Histini tenere, qui duo inter maria eminet. Ptolemęus vero Iãbicũ intellexit ad verbũ, & intimũ Euxini sinũ ad orientẽ in Phasis ostio terminauit, ibiqꝫ Histinũ incipere ostendit, Dioscuriadẽ vero septentrionalem Ponti ripam tenere, nõ procul ab amne Coraxe. Dixerũt aliqui qui res parũ animaduertunt, septuaginta: & quibus minor veri

In Phasim cursus carinis vltimus

cura fuit,trecentas gentes apud Dioſcuriadē conuenire ſolitas,omnes diuerſarum linguarum, propterea quòd ſparſim & impermiſte ob aſperitatē atque intractabilitatem habitent: quarum pleraque pars Sarmatę ſint. Vniuerſæ tamen Caucaſię, inter quas Phthiraphagorum natio fuit,cui nomen à ſordibus datum eſt,quibus proximos Seranes eſſe Strabo putauit,nihil fama meliores,quanuis robore præſtarent, viciniſque gentibus dominarentur:eoſque Caucaſi extrema obtinere, quæ imminent Dioſcuriadi.Ptolemęus Soanam fluuiū quendam memorat,qui ex Caucaſo cadit in Hyrcanum pelagus,à quo Soanes dici potuerunt.Sed hi Albanorum extrema verſus ſeptentrionem colerent: ij quos Strabo nominat,Colchis imminebant,qui ad Euxinum pertinent.Ferunt his regem fuiſſe,& trecentorum virorum collegium: & quanuis inordinatam gentem,bellicoſam tamen, ducenta hominum millia in exercitum cogere conſueſſe. Torrentes apud eos aurum detuliſſe, quod perforatis tabulis,ac lanoſis pellibus excipiebant: atque hinc aurati velleris confictam fabulam.Et fortaſſe Iberes his contermini eodem nomine vocantur, quo occidentales,ab auro quod apud vtroſque inuenitur. Soanes veneno ad ſpicula mirifice vtebantur: cuius tanta vis fuit, vt etiam odore admodum lęderet.Reliquę gentes quę circa Caucaſum iacuere, tenuē habuiſſe regionem feruntur.Moſticos montes partim Colchi habuere,partim Iberes atq; Armenij. Polignium quod Phrixus in Iberia cōdidit, id Ceſſa poſtea dicta eſt,locus optime munitus.Altiſſimę veri Caucaſi partes ad Auſtrum verſę:quæ Albaniā,Iberiam,& Colchos,& Heniochos reſpi-

Quot apud Dioſcuriadem gētes cōuenire dicantur.

Torrētes aurū deferentes.

Saones veneno ſpicula armabāt.

ciunt,ab his habitantur,quos apud Dioſcuriadem conueniſſe relatum eſt.nam ſalis gratia frequẽtius conueniebant.horum alij montium tenuere cacumina,alij in collibus habitauere,ferina carne & lacte viuentes. Mõtium vertices hyeme ſunt inacceſſibiles : æſtate caligas bubulas in tympani modũ latas calceati,per glaciem ac niuem aſcendũt barbari,& cum oneribus ſuper pelle dilapſis deſcendunt ad montis ima.

De Syracoris & Troglodytis,& nominum mutatione,& de pellibus quæ ab ijſdem manant. Caput XXIIII.

DEſcẽdẽti regio ſeptẽtrionalior occurrit,mitior tamen,quæ Syracorum iungitur campis.Inſunt etiam Troglodytæ quidam,qui propter frigora habitant in cauernis,& pane abũdãt.Poſt eos Cheanitæ reperiũt,& Polyphagi, & aliorũ quorundã vici agriculturã patiẽtes:deinceps Nomades inueniũtur, Paxani,& Nabiani,q inter Mœotĩ Caſpiũq; habitãt:mox Syracorũ Aorſorũq; nationes,quas ſuperiorũ Aorſorũ exules fuiſſe putãt,magis ad ſeptẽtrionẽ expoſitas.Abeatus Syracorũ rex,dũ Pharnaces Boſphorũ haberet, equitũ miſit viginti millia, Spadines rex Aorſorum totidẽ.ſuperiores Aorſi plura,cũ terræ plus haberent, & maxima ex parte oræ Caſpiæ imperarent,vnde camelis iter agentes, Indicas & Babylonias merces ab Armenijs Mediſq; accipiebant:atq; propter opulentiam auro adornabantur . Strabo Aorſos Tanaim accoluiſſe tradit, Syraces Archedeũ amnem, qui ex Caucaſo fluens, emittit in Mæotim. Ptolemæus Aorſorum in hac plaga nuſquam me-

minit, Syracenorum mentionem facit, quos vltra Hippicum montem prope Ras fluuiũ iacere ostẽdit: sed mutatis temporibus, gentes quoque situs & nomina mutant. Tanais (vt ante diximus) Europæ atque Asiæ terminus est, ferturq; a septentrione Nilo contrarius, paulo tamen orientalior. Originem eius incertam aliqui putant. Ptolemæus ex montibus Rhiphæis prodire arbitratur, qui magis australes sunt, quàm Hyperborei. Nos hominem allocuti sumus Verona oriundum, qui per Poloniam & Litanam ad fontes Tanais peruenisse se affirmauit: eosque transcendisse, & omnem illam Barbariem Borealem perscrutatum. Is aiebat paludem esse non admodum magnam, ex qua Tanais nasceretur, qui duobus ostijs Mæotim ingreditur, quæ stadijs intra se circiter septuaginta distare feruntur. Theophanes Mitylenęus ex Caucasis montibus oriri Tanaim existimauit, & in Septentrionem diu currere: postea cõuersum ad meridiem, in Mæotim emittere. Ferunt, Græcos qui Bosphorum habitauere, ad flumen Tanaim vrbem condidisse, quam postea Polenio rex depopulatus est, cum minus obtemperaret. Commune in ea emporium erat Nomadũ, Asiæ atq; Europæ, & eorũ qui è Bosphoro lacum nauigabant: quorum alij mancipia, pelles, & si quid aliud est Nomadicum, vehebant: alij vestem, vinum, & cætera quæ mitis vitæ sunt propria, onerabant. Nunc his locis propinquum est Venetorum castellum, quod Tanam vocant, vnde & nobilissimæ pelles feruntur, & mancipia, quę à Scythis emunt, quos appellãt Carcassos.

Tanais duobus ostijs Męotim ingreditur.

De Alopecia in Mæotide insula, quæ mistorum hominum domicilium cōtinet, quantáve opprimantur glacie & frigore. Caput XXV.

IN Mæotide insulā memorant Alopeciā, quæ mistorum hominū domiciliū fuit, stadijs centū à veteri emporio distās. ab ostio Tanais, quod magis orientale est, ad sinistrā terrestri itinere pergenti, post octingenta stadia magnus Rhombites occurrit, vbi piscatio multa, & conditurae apta. pari deinde interuallo minor Rhombites se offert, nō adeo piscibus abundans. Ptolemæus Rhombitem maiorem & minorem duo flumina esse dixit, Strabo promontoria significare videtur, qui populos ab eis Rhombitarios nominari asserit, & maiores insulas habere, stationibus plenas: minores operarios esse, & omnes vocari Mæotas, nō minus q̃ Nomades bellicosos, & in gētes plurimas diuisos: quorum qui Tanaim accolerent, agrestiores essent: qui Bosphoranis cohærerent, mitiorem vitā agerent. A minore Rhombite in Anticetam flumē & Tyramben stadia esse sexcenta dixerunt: hinc in vicū Cimbricum, centum ac viginti: vnde soluebāt qui lacum nauigabant. Ex quo fit vt longitudo Mæotis per trecēta fere miliaria esse videatur a Bosphoro Cimmerico vsq; in ostium Tanais Cimmericū. Vrbs in Cherroneso oriētali fuit, quę fossa & aggere Histinum claudebat. Nam Cimmerij potētiam olim maximā in Bosphoro habuere, a quibus Cimmericus appellatus est. Hi à Pōti dextra mediterraneam regionem habitātes, vsq; in Ioniam excurrebant: sed à Scythis ex his sedibus pulsi sunt. Scy-

thæ à Græcis qui Panthicapeũ & alias in Bosphoro vrbes habitauere, a Cimmerico vsq; in vicum Achilleum stadia viginti numerabantur. Templũ hic Achillis fuit, iuxta quod angustissimum ostij Mæotidis fretum, ad stadia viginti vel paulo plura patet: hinc ad Satyri monumentum stadia nonaginta esse dixerunt. Id fuit in promontorio quodam positum, hominis in Bosphoro clarissimi ac potentissimi, cui proximus fuit Vicus Patreus, à quo vsq; in Chorocundam stadia excurrunt cẽtum & triginta, atq; ibi finis est Bosphori qui Cimmericus appellatur, cuius longitudo stadiorum est ducentorum ac viginti, in cuius initio in parte Asiæ Achilleum fuit, in parte Europæ Minetum, versus Mæotim: versus Euxinum in Asia Cyrocondama, in Europa vicus nomine Aera Panthicapẽsis agri, quę duo loca septuaginta stadijs inter se distabant: huc vsq; glacies pertendit, cum riget hyems, Mæotide adeo frigore concreta, vt pedibus permeetur. In his angustijs multi fuere portus, & supra Chorocundã locus Chorocundamentis appellatus, qui decem stadijs à vico emittebat. In mari pars Anticetæ fluminis abrupta lacum influens, insulam efficiebat, quæ hoc lacu & Mæotide & flumine vndique alluebatur, & mari. Anticetam nonnulli Hypanim vocauerũt, quemadmodum & fluuium Borysthheni proximum.

Satyri monumentum

Mæotis frigore cõcreta pedibus permeatur.

De Phanagoria, de Gigantibus Venerem adorantibus, de Polenionis regis morte. Caput XXVI.

Vltra hunc lacum nauiganti versus Orientẽ Phanagoria olim occurrit, ciuitas memoratu digna, & Cepi, Hermonassa, & Apaturũ

Veneris fanum. Phanagoria & Cepi in insula fuere. Quicũq; olim Bosphori potentibus obediebãt, Bosphorani appellabantur, & alij Asiani, alij Europei. horum metropolis Pãthicapeum fuit, Asianorum phanarium. sic enim postea Phanagoria est appellata, earum rerum emporium, quæ ex Mæotide & vlteriore barbarorum regione importãtur: earum vero quæ mari aduehũtur, Panthicapeum. In Phanagoria templum fuisse insigne tradũt Veneris Apaturię, fabulam afferentes, quod cum Gigantes Venerem adorirentur, illa Hercule inuocato, tandiu in latebris quibusdam latitauerit, donec Gigantes singulatim dolo excipiens, occidendos exhibuerit Herculi. Nulla enim mulier tam sui corporis prodiga est, vt vim libenter admittat, & sæpe dolis potẽtia succumbit. Inter Phanagoriam & Gorgophiam quingentorum stadiorum spatiũ ponunt, quod Aspurgitani habitauerunt, & ipsi Męotæ: quos cum Polenio rex simulata amicitia adoriretur, nec id eos lateret, sed contrà instructi exirent, captus interemptusq; est, pœnasq; cogitati sceleris dedit. Bosphoranorũ duces ad Tanaim vsque imperium protulere, præsertim Pharnaces. Cassander ac Polenio regionem a freto vsq; Gorgophiam *Syndicam* appellauere.

Fabula Veneris Apaturiæ.

De Zogoris & Heniochis, de lemborum magnitudine, eorum maritimis furtis, de Heniochorũ regũ pluralitate. Cap. XXVII.

Post Gorgophiam Achæi, Zogori, & Heniochi sequuntur, montana & importuosa colẽtes loca, quæ Caucasi partes sunt. His vita ex maritimis latrocinijs fuit, lembos exiles ac le-

ues habentes hominũ vigintiquiq; capaces. Fama est Phthiotas, Achæos, ex Iasonis exercitu Achaiam hanc habitasse, Laconas vero Heniochiam: quorum duces Rhaccas & Amphisastrus fuerint, Castoris & Pollucis aurigæ. ij mari dominabantur, more piratarum prædam Bosphoranis vendentes, & ab eis commeatum accipientes, lembos humeris impositos in syluis cum mare nauigari non poterat, occulentes, tenue solum arantes. Vicini principes eorum iniurias vlciscebantur: sed Romanorum subditi propter negligentiam præfectorum sæpe inulti fuerunt. Heniochi quatuor reges habuere, cum Mithridates Eupator e paterno regno fugiens, Bosphoranorum regionem permeauit, quæ quidem ipsi peruia fuit. Zogorum vero terram, propter locorum difficultatem atq; asperitatem accedere diffisus, ægre maritima ora profectus est: sæpe mare ingressus, quousq; in Achæorũ agrum peruenit: quibus adiutoribus iter ex Phaside consummauit ad quatuor fere millia stadiorũ. Hanc Zogorum terram eam esse arbitramur, ex qua populi exierint, qui nostra ætate cum liberis & vxoribus Europam peruagantur, Zigari appellati, insignes fures, & inter nostros homines Nomadum more viuentes. A Chorocundame orientem versus recta nauigatio est ad stadia centum & octoginta, vbi Sindicus portus, & ciuitas cuius meminit Ptolemæus: dehinc ad quadringenta stadia sunt ea quæ Batha nominantur, vicus & portus, vbi Sinope austrum versus huic orę plurimum videtur opponi. Ptolemæus hic amnem Psycam ingredi mare arbitratur, & hic Achæos esse. Strabo Artemidorum secutus, Certetarum oram esse tra-

Zigarĩ cum pueris & vxoribus Europam peruagantur, suntq; fures insignes

dit, octingentorũ & quinquaginta fere stadiorũ, quæ stationes & vicos habeat:dehinc Achæorum regionem stadiorum quingẽtorum: postea Heniochorum mille,dehinc Pitherintem trecentorum fere,ac sexaginta,vsq; Dioscuriadem: totaq; nauigatio à Chorocundame vsque huc,stadia complectitur tria millia centũ & quinquaginta.Qui Mithridatica conscripserũt(vt Strabo refert)prius Achæos posuere, deinde Zigos, mox Heniochos, post Certetas,& Moschos, & Colchos, & Phthiophagos:qui vltra hos habitauere, Toonas, & alias circa Caucasum paruas gentes,quæ australia Caucasi occupant loca, Euxinique Ponti septentrionale latus.vltra Caucasum vsq; ad oceanũ innumerabiles iacent gentes,quas ab occidẽte Tanais claudit, ab oriente (vt Ptolemæo placet) Ras fluuius : vt Straboni,Plinio,& multis alijs,longissimus Caspij maris sinus.Omnes qui hanc terram incolunt,Scytharum nomine continentur, quanuis Ptolemæus Sarmatas appellat:quos bifariam partitus est, & alios Asiaticos vocat,à Tanai vsq; ad flumen Ras: alios Europeos, qui Germaniam inter & Tanaim iacent.Scythas vero vltra & intra Imaum montẽ collocat,vt à nobis ante relatum est.Scriptores alij Scytharum nomen multo maius efficiunt,quos à Germanico limite vsq; ad ipsos Seras,& orientale pelagus occupare arbitrãtur: & sicut habitabilis terræ australia Aethiopibus tradiderũt,pari modo sẽptẽtrionalia Scythis,quos cũ Sarmatis cõfuderunt.

De Scythis,eorum origine, de sedibus incertis, eorum victoria, & qualiter in hos triũpharint Romani. Caput XXVIII.

Scytharum origo ex Diodoro.

Diodorus Scytharum gentem apud Araxim flumen originem habuisse putat, paruamq; ab initio nationem fuisse, & modicæ terræ cultricem, ac propter ignobilitatẽ a vicinis contẽptam, nactamq; deinde regem quendam bellicosum, & militari virtute præcipuum, agros ampliasse montanos vsque ad Caucasum, campestres vero vsque ad Oceanum & Mæotidem, flumenque Tanaim. Fabulam quoque adducit: Natam apud

Fabula de Scythis.

Scythas ex terra virginem vmbilicótenus hominis forma, reliqua viperæ, quæ puerum genuerit nomine Scytham, qui omnium ante se clarissimus euadẽs, nouum ex se populis vocabulum indiderit: inter cuius posteros, duo fratres extiterint, summa virtute, alter Pluto, alter Napis appellatus, qui magnis rebus gestis, regno inter se diuiso, alteros populos Plutones, alteros Napas vocitauerunt. quorũ progenies regiones vltra Tanaim vsq; ad Thraciam subegerit: versisq; deinde in alteram partem armis, ad Nilum Aegypti peruenerit, redactis in potestatem omnibus quæ intermediæ erant gentibus: & vsq; ad orientis Oceanum, & mare Caspiũ imperium protenderit: multosq; reges habuit memoria dignos. Scytharũ autẽ populos alios Sacas, alios Massagetas, alios Arimaspos, alios alio nomine vocari dicit: coloniasq; plures ab eis deductas fuisse, sed duas maximas, vnã ex Assyrijs inter Paphlagoniam ac Pontum, alteram ex Medis pone Tanaim flumen, cuius populum Sauromatas appellauerint: qui multis pòst annis imperio late diffuso, magna ex parte vastata Scythia, eam penitus desertam cultoribus reddiderint. Trogus Põpeius Scythas cum Aegyptijs de generis vetusta-

te contēdisse dicit, eisq́ꝫ datam palmam, tanquam loco editiori natis. Parthos & Bactrianos eorum sobolem esse. Scythiam ab vno latere Ponto, ab altero Rhiphæis montibus, à tergo, Asia & Phasi flumine clausam, multum in longitudinem & latitudinem patere, hominibus inter se nullos fines, neqꝫ tecta, aut certas sedes habentibus, & arma ac pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. Iustitiam genti ingenijs, nō legibus cultam: furtum inter eos grauissime vindicari: argentum & aurum pariter aspernari, ac cæteri mortales appetunt: lacte & melle vesci, ferarū pellibus vestiri. Darium regem Persarum ab his turpi fuga submotū, Cyrum cum omni exercitu a regina eorum trucidatum, Alexādri magni ducem Sophiriona pari ratione cum copijs vniuersis deletū, Vesoim regē Aegyptiorū, exercitu cum omni apparatu belli relicto, repulsum, ac fugatum. Scythas ab Aegypto paludes prohibuisse, qui reuersi Asiā domuerint, vectigalemque fecerint, ac per mille & quingētos annos tenuerint, vsqꝫ ad Ninum regem Assyriorum: Romanorū arma audierint, magis q̄ senserint. Pulchre Trogus, sed arbitramur Græcos eum aliquos secutū, quibus mos est omnia in maius extollere. Scytharum natio barbara est, nec iusti nec recti tenax. fœdissima apud eos vita, religionum mille modi. idola & serpentes colūt, in libidinem profusi. aurum non concupierunt donec fuit ignotum. vbi splendorē eius conspicati sunt, nihil non auri causa patrauere, & propter regnum sæpe parricidia cōmisere: neqꝫ inter se iusti, neqꝫ cū alijs veraces. cui plus virium est, huic & iuris magis. potētiæ omnia cedūt. Nec Romani intactos eos reli-

Victoria Scytharū varia

quere,neq; Græci.Alexãder vltra Iaxartem fluuiũ eos cecidit:successores eius plurimis cladibus Scythas affecerunt.Cneus Pompeius magnos Scytharum exercitus fudit,qui Mithridati suppetias tulerunt,in Septentrionem Scythicum iter tãquam in mari stellis secutus:& omnis Albania atq; Iberia ab eo domita est. Regem Colchorũ Orodem, positis sub ipso Caucaso castris, iussit in plana descẽdere.quarum prouinciarum etsi Græca origo fuit, in Scytharum tamen mores populi declinauerant. Imperante Claudio, Mithridates Bosphoranus, amissis opibus vagus, postquam Didium Romanum ducem, ac robur exercitus abijsse cognouit, spreto Cothi,iuuene ac rudi & nouo rege, cum Iulio Aquila equite Romano nationes sibi allexit,& perfugas,& coacto exercitu regem Dandariorum exturbauit,& imperio eius potitꝰ festinauit in Bosphorum. Aquila & Cothis,quia Iorsines Saracorum rex hostilia resumpserat, ad Eunonem, qui Adroscorum genti præcellebat, legatos misere, eumque sibi sociarunt. Pellitur hostis, veniturque Soxam Dãdanicæ oppidũ,(quod desertum a Mithridate præsidio muniuit)& in Saracos pergunt, & transgressi amnem Pandam, circunueniunt vrbem Huspediam,eamque excidunt. Iorsines rex Saracorum, diu pensitato,Mithridati ne rebus extremis,an primò regno consuleret:postquam præualuit gentilis vtilitas, datis obsidibus apud effigiem Cæsaris procubuit: magna gloria exercitus Romani,quem inuictum & victorem tridui itinere abfuisse ab amne Tanai constitit. Mithridates nullo in armis subsidio,fratrem Cothim proditorem atque hostem metuens, ad Eunonem consu-

Dandariorũ rex exturbatus.

git:qui eum,impetrata tantum vita, ad Claudium misit. Multi præterea imperatores & apud vrbẽ Romam,& apud Constantinopolim,de Scytharũ gente gloriosissime triumpharunt. Quod autẽ ad interiora eorum, & vltima versus Boream non est itum,paupertas soli fecit & itineris asperitas,atq; intolerabile frigus,& nullum vincentis præmium. Multos Romani populos(vt Appianus tradit) sese sponte dedentes reiecere,quòd nullo esset emolumento eorum imperiũ.Quis enim arma sumat, & cum mortis periculo dimicet, cum sciat victoriã sterilem esse?id perinde est,ac siquis laudis causa cum bestijs pugnam ineat. Nec Scytharum robur insuperabile est,magis q̃ elephãtum & taurorum,quos ingenio vincimus:sed in his inest aliquid vtilitatis.Scythas illos exteriores si prælio superaueris,non tam tibi quàm illis viceris, pane alendis, (qui multis est incognitus)vbi eorum seruitia quęras. Fatemur tamẽ ab his exisse quamplures, qui res magnas gessere.Facile enim migrãt quibus sterilis sedes est,& melioris soli fama multos trahit.

Multarũ gentium imperium tãquã inutile Romani reiecerunt.

De Asiaticis Scythis,& eorum ferocitate,vnde Attilas:de eorum fœditate, & quomodo Hungaros velint esse Scythas: quomodóve quidam Hungarica lingua sint loquentes. Caput XXIX.

EX Asiatica Scythia migrarunt in Europam Hunni,feroces populi,quos Iordanus & alij nonnulli ex mulieribus magis & dęmonum semine natos crediderũt:qui trãsmissa Mæotide,omnẽ barbariẽ inter Tanaim & Danubiũ occupauere.Ex his magnus ille Attilas ortus est,qui subacta

Hũni ex quibus nati.

Pannonia, Italiam ingressus, Aquileiam subuertit: & in Germaniā transiens, plurimas vastitates edidit, ac transmisso Rheno, in agris Catelaunicis memorabile illud prælium commisit, in quo supra cētum sexaginta millia hominum cecidere: & quanuis victus esset, id tamen solatij tulit, quod Theodoricum Gothorū præstantissimum ducem obtrūcatum cognouit. Is domū reuersus, dum nouis nuptijs operam dat, vino plenus, effuso è naribus multo sanguine, suffocatus est: de quo etiā in posterioribus nonnulla erunt dicēda. Scytharum quoq; genus est Turcarum fœdissima gens, qui vt Heticus Philosophus tradit, in Asiatica Scythia vltra Pyriceos montes, & Taracontas insulas, contra Aquilonis vbera sedes patrias habuere. Natio truculenta & ignominiosa, in cunctis stupris ac lupanaribus fornicaria: comedit quæ cæteri abominantur, iumentorum, luporum, ac vulturum carnes, & quod magis horreas, hominum abortiua: diem festū nullum colunt, nisi mense Augusto Saturnalia. Romanorum imperium admirata magis, quàm experta est. Octauiano Augusto in auro littorico censum dedit, & id quidem sponte. nam cum vicinas gentes annua illi tributa reddere animaduertisset, nouum dierum ac temporum exortum esse deum arbitrata, munera illi quotannis misit. Otho historicus, qui Phrisingensis fuit episcopus, tradit Turcas imperātibus Græcis, ac regnante apud Francos Pipino, annis ab hinc supra sexcētis, Caspias portas egressos, cum Auaribus ferocissima pugna, multis vtrinq; desideratis, conflixisse. Nicolaus Segūdinus multa eruditione præditus, græcas ac latinas literas apprime callens, de Turcis ad nos scribēs, Asia-

Grādis Hūnorum strages.

Attilas vino plenus suffocatus est.

Nicola⁹ Segūdinus ad Pium Papā de Scythis.

ticos Scythas illos esse fatetur, qui Pontum Cappadociamq; transgressi, ad reliquas finitimas gentes sensim illapsi sint. ij more latronum clandestinis quibusdam excursionibus vires sibi vendicãtes, occupatis montibus & claustris opportunis, vnde per occasionem irruptiones facile fieri possent, vsqueadeo emersere,atq; animi sublati sunt, vt palam iam,& pari marte aduersum finitimos de agri possessione certarent:& deniq; procedenti tempore,Galatia,Bithynia,& vtraq; Phrygia in potestatem redacta,omnem Asiam quæ minor vocatur, vltra citraq; Taurum,ad oras vsq; Ioniæ & littora gręci maris occupauerunt:vnum quendam principem,sed alios alij duces, & varia auspicia quasi per factiones secuti: de quibus alio loco dicendum erit.Ferunt & Hungaros, qui Danubij ripas incolunt,Scytharum genus esse, non quasi ab Hunnis ortos,quod propter verbi cognationem aliqui crediderunt,sed ab alijs Hungaris, quorum Iordanus meminit, qui notos eos dicit suo tempore fuisse propter commercium pellium Mardurmarũ. Fuit autem Iordanus sub imperio Iustiniani, quo tempore nondum Pannoniã Hungari attigerant, lõge post Hunnos,Gothos,ac Longobardos. Hungari Scythiam egressi,ad Danubium peruenere:pulsisque prioribus incolis,aut sub iugum missis, regnũ sibi fecere:de quibus suo loco dicemus.Noster Veronensis , quem supra diximus, ad ortum Tanais peruenisse retulit populos in Asiatica Scythia,non longe à Tanai sedes habere,rudes homines, & idolorum cultores,quorum eadem lingua sit cum Hũgaris Pannoniam incolentibus:voluisseq; cum plerisque sacrarum literarum professoribus, viris reli-

Hungaros Scytharũ genus esse.

giosis,& ex ordine beati Francisci,qui linguam illam nossent,eò proficisci,& sanctum Christi Euãgelium prędicare:sed prohibitum a domino,quem de Moscha vocauit,qui cũ esset gręca perfidia maculatus,ægre ferebat Asiaticos Hũgaros latinæ cõiungi ecclesiæ,& nostris imbui ritibus. Fuerunt & qui Gothos ex Asiatica Scythia erupisse putarunt, quorum est peruulgatum nomen. Pręsumptio hinc oritur,ꝙ Alani inter eos militauere, & vsq; in Hispaniam transiere,ibiq; sedes obtinuere, in quibus hodie Catelani tanquã Gothi Alani vocantur. Alanos autem Ptolemæus in Asiatica Scythia vltra Hyperboreos montes collocat, ad septentrionem maxime vergentes. Iordanus Europeos fuisse Gothos affirmat:quem sequi non pudet,suę gentis initia referentem:neq; alienum fuerit,Alanos postquã in Europam migrassent, cum Gothis societatẽ inisse,ex qua facta sit Catelanorũ natio. Multa de Gothis inter res Europeas dicenda erunt,quę nunc relinquimus.illud conclusisse sat fuerit,non idcirco Scytharum genus in aliena prorupisse,quia cæteris virtute præstarent, sed auiditate melioris agri,& quòd in patrio solo nutriri non possent.

DE TERTIA ASIAE PARTE.

SEquitur Asiæ ad nostrã supputationẽ tertiũ mẽbrũ,cui Parthia dabit initiũ,quãuis rectà in orietẽ iter habẽti Aria occurrat,& Paropanissadũ regio,quę mõtanæ sunt: & in eodẽ parallelo qui per Rhodum est,cũ Parthia continentur:sed nobis placuit quinto loco de illis agere,qui post Indiam ad occidentem primi reperiuntur. Nos Parthiam in hac descriptione,Mediamq;,& vtrãq; Armeniã, ac magnam minoris Asię Cheronesum cõprehen

demus:quãuis aliqua vltra citraq; Taurũ iaceant, & nonnulla in ipsis montiũ cacuminibus sita sint.

De Parthis, apud eos vario terræmotu, sermone misto, de eorum vario incessu, & de regum varia successione, atque in bellis multa nunc regni populatione, nũc autem auctione. Caput XXX.

PArthia, vt Ptolemæo visum est, ab ortu Ariã habet, & Masdoranum montem: ab occasu Mediam, & quibus dissecatur iuga: ad meridiem Carmaniam desertam, & Parcoachiæ mõtis sublimẽ verticem: à septentrione Hyrcaniã, & qui medius intercurrit mons Coronis. Regiones in ea quatuor collocat: Comissenam, quæ Hyrcanis imminet: Thabienã, quę ad Carmaniã respicit: Patauricenã, quæ Arsiam: & Sindacam, quæ Mediam intuetur. Ciuitates commemorat plures: de amnibus qui eam irrigent, nullã efficit mentionem, quanuis Bagradam in ea ortũ indicare videatur, qui longo itinere per Carmaniã desertam & Hippophagos, non longe à Sureis Persicum illabitur sinũ. Strabo fluminibus irriguos Parthię campos esse cõmemorat, quos partim Arius, partim Margus inundet. Iulius Solinus Parthiã Rubro mari a meridie claudit, a septentrione Hyrcano salo. Non Parthiã hoc pacto, sed Parthicum circũscripsit imperiũ, quod in duodeuiginti regna diuisum dixit, & vndecim superiora ab Armenico limite & Caspio littore incipiẽtia, ad terrã Scytharũ porrecta, quibus cõcordes essent: reliqua septẽ inferiora (sic enim vocat) ab ortu Arianos habere, a meridie Carmaniam, ab occasu Medos, a septentrione Hyrcanos. Plinius, quę fuerant olim Persica regna, postea Parthorum

Solinus de Parthia.

intelligi voluit,inter duo maria,Persicum,& Hyrcanum:montana Parthię Scenatas tenere populos Strabo refert,loca optima,& mōtibus clausa. Trogus Pompeius vrbem claram in monte a Partheno primo Arsace conditam dicit:cuius loci ea conditio fuerit,vt nec quicquam munitius inueniri,neque amœnius posset,præruptis vndiq; rupibus cinctus,vt tutela nullis egeat defensoribus:& soli circuniacentis tāta vbertas sit,vt proprijs opibus expleatur.Fontium ac syluarum ea copia,vt & aquarum abundantia irrigetur,& venationum voluptatibus exornetur.Apollodorus Hecatompylō Parthorum regiam appellauit,per mille & septingenta sexaginta stadia distantem à portis Caspijs. In Parthia terræ sunt,quas Rhagas vocauerunt, propter terræmotus qui ibi frequenter fiunt, a quibus multæ vrbes(vt Possidonius refert) & duo millia vicorum euersa sunt.Strabo affirmat Parthiam ab initio non multam fuisse,Parthosq; cum Hyrcanis Persice vixisse,eisque subfuisse:cumque regio esset nemorosa,& montana,atq; inops, reges eam cursu præterisse,cum ne minimam quidem exercitus partem alere possit:successu vero temporis auctam esse:Camisenamq; atq; Cormam,& totam fere regionem vsq; ad Caspias portas & Aragos & Tapyros,quæ prius Medorum erant,ad Parthos trāsiisse:atq; Apamiam & Heracliam insignes vrbes,& Rhagis vicinas,in Parthia videtur describere. Parthorum collegium duplex fuisse affirmat, alterum affinium, alterum Magorū & sapientum : atq; ex his duobus reges creari. nationem Barbaram esse, verum bellacem,& à Scythis ortam, quæ propter præclara belli facinora adeo polluerit semper ali-

Hecatōpylos. i. 100 portas habens.

Parthorum collegium.

quid finitimis adimens, vt tandem ad Euphratem propagarit imperiũ,& vim Scythis attulerit, Ba-ctrianæ partem eis auferens: & propter imperij magnitudinẽ cum Romanis vario marte contenderunt, Scytharum exules crediti, quod ipso vocabulo manifestari Trogus affirmat. nã Scythico sermone exules Parthi dicuntur. ij Assyriorum & Medorum temporibus inter orientes populos obscurissimi fuere: postea quocunq; imperium orientis translatũ est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere, & Macedonibus triumphato oriente seruierunt. Parthia frigidissimos habet montes, & planities admodum calidas. Administratio gentis post defectionem Macedonici imperij sub regibus fuit: proximus maiestati Regum, populorum ordo: ex hoc duces in bello, & in pace rectores habuere. sermo his inter Scythicum Medumque medius, & ex vtrisq; mist9: vestis olim sui moris: posteaquam opes accessere, luxurię materia, vt Medis, pręlucida ac fluida: armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non vt aliæ gentes, liberorum, sed maiorem partem seruorum habuere: quorum vulgus, nulli manumittendi potestate permissa, ac per hoc omnib9 seruis nascẽtib9, in dies crescit. hos pari ac liberos suos cura & equitare, & sagittare, magna industria docẽt. Locupletissimus vt quisq; est, ita plures in bella equites regi suo prębet. Aduersus Antonium cum equitum quinquaginta millia Parthi duxissent, soli quadringẽti liberi fuere. Pręliari in acie comminus, aut obsessas expugnare vrbes ignari. Pugnauerunt autẽ procurrẽtibus equis, aut terga dantibus, sæpe fugam simulantes, vt incautiores aduersum vulnera insequentes haberent.

Parthi exules dicti.

Signum his in prælio non tuba, sed tympano dabatur:nec pugnare diu poterãt:de quib9 Lucanus:
Pugna leuis,bellumq; fugax,turmæq; vagantes,
Et melior cessisse loco,quàm pellere miles.
Illita terra dolis, nec Martem comminus vnquam
Ausa pati virtus,sed longe tendere neruos:
Et quæcunque velint permittere vulnera ventis.
Cæterum intolerandi fuissent, si quantus erat impetus,vis tanta & perseuerantia fuisset.Plerunque in ipso ardore certaminis prælia deserunt, vt cum maxime te vicisse putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis equisque loricæ plumatę fuerunt,quæ vtrũque toto corpore texere.Auri argentique nullus,nisi in armis,vsus.Vxores dulcedine libidinis singuli plures habuere: nec vlla delicta adulterio grauius vindicarunt: ob quã rem fœminis non conuiuium virorum tantum, vetumetiam conspectum interdicebant. Carne non nisi venatibus quęsita vescebantur. Equis omni tẽpore vectabãtur:illis bella, illis cõuiuia,illis publica ac priuata officia obibant: super illos cõsistere, mercari, colloqui. Hoc denique discrimẽ inter seruos liberosque fuit,quòd serui pedibus, liberi non nisi equis incedebant. Sepultura vulgo aut auium aut canum laniatus fuit. Nuda demum ossa terræ obruere.In superstitionibus atque cura deorũ pręcipua omnibus veneratio.Ingenia genti timida,seditiosa,fraudulenta, procacia: quippe violentiam viris,mansuetudinem mulieribus assignabant:semper in externos aut in domesticos motus inquieti. nam taciti ad faciendum,quàm ad dicendum prõptiores. Secunda atque aduersa silentio tegebant. Principibus,metu,non pudore parebant.In libidi-

Serui pedibus,liberi equis omni tẽpore incedebant.

nem proiecti,in cibum parci. Fides dicti promissique nulla,nisi quatenus expedit. Libet hic paulo altius ordiri,& res Parthicas quæ memorabiles fuerunt,longius attingere. Orientis imperium primo Assyriorum fuit,postea Medorum, deinde Persarum,quarto loco Macedonum, quos Parthi simul & Romani debellarunt,seu verius hodie domestica & execranda parricidia. Post mortem Alexandri magni Parthiam tãquam vilem & inopem nemo Macedonum dignatus est. Ob quam rem,Stragonori externo socio eam tradiderunt. Exin Macedonibus inter se ciuili bello contendentibus, Parthi Eumenem secuti sunt, & eo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicanore,Seleuco, & Antiocho, & successoribus eius possessi sunt. Demum vero à Seleuco Antiochi nepote defecerunt, impunitatem assecuti, quia Seleucus cũ Antiocho fratre de regno contendebat:quo tẽpore & Theodotus Bactriæ præfectus defecit, quem Strabo Eucedamum appellare videtur:qui cum se regem appellari iussisset, exemplum totius orientis populis præbuit,vt à Macedonibus deficerent. „Nullum est enim imperium,quod ciuilis discordia nõ euertat.“ Parthianæ defectionis auctor Arsaces fuit, cui alij Bactrianam originem præbent, alij Scythicam.& qui Scytham fuisse putant,ex paruis ortum affirmant,quos Dahas credunt,& Dahis profectos,qui vltra Mœotim habitauere, Xandros siue Parios dictos:nonnulli Dahas circa ostium Caspij maris posuere:ex quibus ortus Arsaces cum plerisque Nomadibus Ochum accolentibus Parthiam inuaserit,atq; obtinuerit. Trogus incertę originis dicit, qui solitus latrocinijs & rapto viuere, accepta

Oriẽtale imperiũ quoties mutatũ.

De regni Parthici initio.

Seleucus à Gallis in Asia victus.

opinione quod Seleucus à Gallis in Asia victus esset, cum prędonum manu Parthiā ingressus, Mandragoram regionis pręfectum oppresserit, & imperium gentis inuaserit: duarumque ciuitatum imperio potitus, parato grandi exercitu aduersus Theodotum Bactrianorum, & Seleucum Persarū regem se tueri conaretur. Theodoto cito mortuo, filius eius eiusdem nominis, pacem & fœdus cum Arsace percusserit: nec multo post cum Seleuco rege ad defectores persequendos veniente congressus, victor euaserit, atq; is dies Parthorum imperij initium fuerit, qui ab eis solennis habetur. Ex quo libertas gēti orta. Reuocato deinde Seleuco, nouis in Asiam motibus dato laxamento, regnum Parthicum formam accepit, & recte viuendi normam, constitutis magistratibus, qui belli pacisque munera sub rege gererent. Arsaces quæsito constitutoque regno, matura senectute decedit: cuius memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, vt omnes deinde reges suos Arsaces appellauerint. Huius filius & ipse Arsaces nomine, aduersus Antiochum Seleuci filium centum millibus peditum, & viginti millibus equitum instructum, tanta virtute pugnauit, vt ad postremum in societatē eius reciperetur. Tertius Parthis rex Priapatius fuit, & ipse Arsaces dictus, qui actis in regno quindecim annis decessit, Mithridate & Phraate filijs relictis: quorū maior Phraátes, more gentis hæres, Madros validam gentem bello domitā regno adiecit, nec multo post decessit, instituto fratre hærede, quanuis multos reliquisset liberos. Quo tempore Eucratides apud Bactros regnauit, de quo supra meminimus cum de rebus Bactriæ ageremus. Mithrida-

tes aduerſus Medos bellum gerens, victoria demũ potitus, ac viribus auctus, Pharſacem Mediæ præpoſuit, & Helimęorum gentem regno ſuo adiecit, rege ipſorum in prǽlio ſuperato. Imperiũque Parthorũ à monte Caucaſo vſque ad flumen Euphraten protulit: nec minor Arſace proauo glorioſa ſenectute deceſſit, relicto Phraáte filio hærede, qui cũ bellũ inferre Antiocho regi ſtatueret, Scytharum motibus ad ſua defendenda reuocatus eſt: profectuſque aduerſus Scythas, Hymerum quendam ad tutelam regni reliquit: qui oblitus vicarij officij, tyrannica crudelitate Babylonios, multaſq; alias ciuitates importune vexauit. Ipſe autẽ Phraátes Græcos ſecum contra Scythas adduxit: quos prius in bello aduerſus Antiochũm geſto, ſuperbe crudeliterque tractauerat. ij cum inclinatam Parthorum aciem vidiſſent, arma ad hoſtes tranſtulere, inſigni proditione contumelias vlti. Phraátes obtruncatus eſt, & in eius locum Arthabanus patruus conſtitutus. Scythæ victoria contenti, populata Parthia in patriam redierunt. Arthabanus bello Thegarijs illato, vulneratus in brachio ſtatim decedit. Mithridates filius ſuccedit, cui res geſtæ magni cognomen dedere. Multa enim bella cum finitimis ſumma virtute geſſit, & cũ Scythis proſpere dimicauit, vltorque iniuriæ parentum fuit: ad poſtremum Arcoadiſti Armeniorum regi bellum intulit: deinde propter crudelitatem à ſenatu Parthico pulſus eſt. Frater eius Herodes cum regnum vacans occupaſſet, Babyloniam, quo Mithridates cõfugerat, diu obſedit: & fame coactos in deditionem oppidanos compulit, & Mithridatem in conſpectu ſuo adductum trucidari iuſſit:

Herodes fratrẽ occidit.

Crassum cū filio & exercitu deleuit.

Deinde cum Romanis bellū gessit, Crassumq; cū filio & omni exercitu deleuit. huius filius Pacorus missus ad persequendum Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, reuocatur in patriā, patri suspectus. nam quem non timeat, qui fratrem occidit? Exercitus Parthorum illo absente in Syria relictus, à Cassio quęstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur. Post hęc ciuili bello Parthi Pompeianarum partium fuere, cum Crassi alterum filium in partibus Cęsaris esse audirent. Victo Pompeio, auxilia Bruto & Cassio aduersus Augustum & Antonium misere: & post belli finē rursum Pacoro duce inita cum Labieno societate, Syriam & Asiam vastauere, castráque Ventidij, qui post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur. Sed ille simulato timore diu se cōtinuit, & insultare Parthos aliquātisper passus, ad postremum in securos lætósque partem legionum emisit, quarum impetu fusi Parthi in diuersa abiere. Pacorus cū fugientes suos abduxisse Romanas secum legiones putaret, castra Vētidij aggreditur: ille reliqua parte legionū emissa, vniuersam Parthorū manum cum ipso Pacoro interfecit. Herodes audita nece filij, diu sine cibo fuit, nec aliud loquebatur, nisi Pacorū. erant enim ei triginta filij ex diuersis pellicibus, quarū quęlibet suū filiū loco Pacori substituendū petebat. Dum Herodes deliberat, vnus ex filijs Phraates eū interfecit, pœnasque occisi ab eo fratris exegit. sed Phraates multo sceleratior patre, vniuersos fratres suos trucidat, nec filio suo parcit, veritus ne illum optimates sequerentur, qui sibi erant infesti. hinc Antonius propter auxiliū Bruto missum, cum se-

Cassius Parthos trucidauit.

Herodis. 30. filij.

decim validiſſimis legionibus intulit bellũ:ſed gra uiter multis prę̃lijs vexatus, & amoris impatiens, quo Cleopatrã ardebat, à patria refugit. Phraates inſolentior ea victoria redditus,à populo in exiliũ pellitur,nec multo pòſt tempore Scytharũ auxilio in regnũ reſtituitur.Nullius eſt enim tanta nequi- tia,quę non inueniat adiutores, ſi quid auferre vti- litatis poſſe videtur. Subſtituerant interim Parthi Tyridatẽ:qui audito Scytharũ aduentu, cum ma- gna amicorũ manu ad Octauianũ in Hiſpaniã bel ligerantẽ confugit,obſidẽ Cęſari Phraatis filiũ fe- rens,quẽ negligẽtius cuſtoditũ rapuerat, pariturũ ſe omni tẽpore Romanis affirmans, ſi ad recupe- randũ regnũ adiuuaretur. Phraates & ipſe legatos ad Cæſarem mittit:ſeruũ ſuũ Tyridatem, & filiũ remitti poſtulat.Cęſar his cognitis,neq; cõtra Ty- ridatẽ ſe Parthis dixit,neq; aduerſus Parthos Ty ridati auxilia daturũ.Phraati tamẽ filiũ ſine pre- cio remiſit, & Tyridati quoad manere apud Ro- manos vellet,opulentũ ſumptũ pręberi iuſſit. Sed finito Hiſpanienſi bello, cum in Syriã ad compo- nendum orientis ſtatum veniſſet,metũ Phraati in- cuſſit,ne bellũ Parthię inferret. Itaq; tota in Par- thia captiui, ſiue ex Craſſiano,ſiue ex Antonij exer citu,recollecti,ſignaq; cum his militaria Auguſto remiſſa:ſed & filij nepoteſq; Phraatis obſides Au- guſto dati:pluſq; Cęſar magnitudine nominis ſui fecit,q̃ armis alius imperator facere potuiſſet. Mi- ſit tamẽ Auguſtus antequam moreretur,aduerſus Parthos rebus nouis ſtudẽtes,Germanicũ Druſi fi- liũ,Caligulę patrẽ,qui anno quarto Tyberij Cęſa ris de illis clarũ triũphũ egit. Sub Nerone Parthi Armeniã ſuſtulerũt, & Romanas legiones ſub iu-

Cęſar Phraati filium ſine pretio remiſit.

Germanicus Druſi filius de Parthis triũphauit.

gum misere,ægreq; Syria retēta est.M. Antonino & Aurelio Commodo imperium tenētibus,Vologesus rex Parthorum graui eruptione facta , non Armeniam modo, sed Cappadociam Syriamque vastauit. Antoninus tamē per duces suos eum repressit, ac Seleuciam Assyrię vrbem super Hydaspem fluuium sitam, & multa hominum millia in deditionem accepit,& cum fratre de victoria Parthica magnifice triumphauit. Traianus qui vsque ad Indos imperium protulit,Parthos pluribus bellis vicit,eisque non modo australia regna , sed Armeniam quoque abstulit. Sub Hadriano Cæsare, qui Traianum secutus est,iterum res Parthicæ auctę sunt,& Euphrates vtriusq; imperij limes fact9. Cōtenderunt cum Seuero Cęsare Parthi:& ab eo superati sunt. Aurelius Bassianus cognomēto Caracalla , inter Edissam & Cannas commisso cum Parthis pręlio,interfectus est.Helius Lampridius non in prælio, sed cum ex prelio recessisset ad requisita naturę ,insidijs eum à Macrino præfecto occisum dicit. Deinceps id orientale imperium, nunc Parthicum, nunc Persicum appellatum reperimus:quanuis imperio Persico Macedones finē imposuerunt.Sed scriptores non tam gentem,quę imperaret, quàm locum cui imperabatur, intuiti sunt:ideoque Persarum reges pro Parthicis acceperunt.Aurelius Alexander Xerxem regem Persarum maximo prælio superauit.Gordianus Parthis bellum intulit, qui iam moliebantur erumpere:feliciterq; prelijs ingentibus eos afflixit: rediēs autem, non longe à Romanis finibus interfectus est,fraude Philippi qui post eum imperauit. Valerianus,qui septimo & vigesimo loco post Augustū

Valeriani

imperio præfuit, à Sapore rege Persarum captus, luminibus orbatus, ignominiose in Persarũ seruitute consenuit: id officij apud eos sortitus, vt Sapore equum ascendente, incuruatus regẽ non manu sed dorso leuaret. Sub Galieno Parthi Mesopotamia Syriaq; potiti sunt: sed Odenatus his recuperatis, vsq; ad Ctesiphontẽ penetrauit. Carus Narbonensis secundus & trigesimus ab Augusto, Persas prę lio vicit, Senem & Ctesiphonem notissimas vrbes cepit: & cũ castra super Tigrim flumen haberet, non armis hostium, sed ictu fulminis interijt. Maximianus aduersus Narseum Persarũ regem inter Gallinicũ & Carras congressus, superatus est, fugitq; ad Diocletianũ in Mesopotamiã, à quo turpiter receptus, & admodũ reprehensus, instauratis viribus, iterũ cũ Narseo Ormisade & Saporis auo in Armenia maiore pugnauit: victorq; pulso Narseo castra eius diripuit, vxores, sorores, & liberos cepit, & cũ ingenti prę da ad Diocletianum redijt. Constãtius magni Constantini filius, à Persis multa & grauia damna perpessus est: videbatur tamẽ superaturus in fine, nisi ad ciuile bellũ contra Iulianũ redire cõpulsus esset. Iulianus rerũ potitus, Parthis intulit bellũ, oppida aliquot & castella eorũ in deditionẽ accepit, & vi expugnauit: Assyriã populatus est, castra apud Ctesiphontẽ statiua aliquãdiu habuit: rediensq; victor, dũ se incõsultius prę lijs inserit, hostili manu interfectus est, sicut Eutropius refert, qui eius expeditioni interfuit. Nõnulli diuinit⁹ intereptũ asserũt, qui ex Christiano ad gẽtilitatẽ redisset: propter quod mox vt vulneratũ se intellexit, dixisse fertur, Vicisti Galilęe. sic enĩ apostata per irrisionẽ appellabat Christũ. Iouinianus

Ignominiosa seruitus.

Iuliano apostatæ diuinitus illata mors.

duobus prælijs victus, pacē cum Sapore Parthorū rege necessariam, sed ignobilem fecit, abbreuiatis imperij finibus, & parte superiore Mesopotamiæ tradita, quod ante eum annis trecentis & duobus deuiginti ex quo Romanum imperium conditum erat, nusquam acciderat. Iustinianus Parthos bella mouentes per suos duces pluribus prælijs superauit, postea apud Euphratem eius exercitus victus est: sed per Bellisariū resarcita sunt damna, & foedus cum Parthis initum. Zeliorbes Hūnorum rex intra Scythiam manentium, cum viginti millibus aduersus Iustinianum Cosdroam adiuturus aduenit: sed suspectus ab eo habitus, multis vulneribus confossus, interfectus est.

De Cosdroa tyranno, & victoria Heraclij: crucem domini ablatam, ac iterum esse restitutam: de Maumethe pseudopropheta, necnon insigni victoria Thamerlanis Parthorum ducis.

Caput XXXI.

SVb Phoca imperatore Cosdroas Mesopotamiam occupauit, & paulopost Palæstinā cum Hierosolyma, & nonaginta millia Christianorum interfecit, partemq; crucis dominicę secum asportauit, Heraclio imperiū tenente: & deinde in Aegyptū arma vertit, Alexādriāq; occupauit: nec moratus Aphricā ingressus est, & Carthagine capta, imperio potitus est Libyę. Heraclius pacē ab eo petijt, etiā cum dedecore imperij, neq; impetrauit à superbiēte rege. Itaq; dux in eū omnia bella fortunę cōmittens, ille ex Azoto Syrię fugit in Persidē relictis ducibus, qui Romanorū impetum morarentur. Heraclius flexo ad sinistrā itinere, &

ſuperato monte Tauro, in Perſidem tranſiuit, vicitq; Sabbarum & Saym duobus prælijs: & tertio Razatenem alium ducem ſuperatum interfecit, & vigintiſeptem militaria ſigna intercepit. Coſdroas Medarſem filium regni conſortem appellauit, Syrochio prȩterito: qui natu erat maior: propter quod captus ab eo cum Medarſe & vxoribus in carcerē coniectus eſt, atq; deinde cum filio necatus. Syrochius Heraclio victori captiuos reddidit, & crucē domini, & inſuper munera dedit. Hoc tēpore Maumethes Pſeudopropheta exortus eſt, qui Arabes ad defectionem compulit. Crux domini Hieroſolymam reportata eſt. Heraclius non multo poſt in hæreſim lapſus, per deſidiam languens, Saracenorum vires tum primum naſcētes propagari & creſcere ſinit, qui ſub falſa lege Maumethis imperiū erexêre. Arabes enim cum Parthos in ſuam perfidiam trahere non poſſent verbis, armis eos agitauêre. Deceſſerat primo regni ſui anno Syrochius, eiq; filius ſucceſſerat Adheſer, cui pariter intra annum defuncto Ormiſda ſuffectus eſt, quem Arabes prælio ſuperatum interfecêre, eiuſque imperium obtinuêre. Arabes autem tantis victorijs aucti (nam & Romanorum arma longe propulerant, Antiochia occupata, & in Aphricam manus iniecerant) tranſmiſſa Aegypto, Saracenorum nomē aſſumpſêre: atq; ita & Parthi, & Perſȩ, & Arabes, & Aegyptij, & multȩ aliȩ gentes in Saracenicum nomen tranſiêre: neq; poſtea nomē Parthicū auditum eſt quaſi magnū, vſq; ad tempora noſtra, anno circiter decimo priuſq̃ naſceremur. Thamerlanes, genere Parth⁹, gregari⁹ miles, adeo inter ſuos vi mentis & corporis agilitate excelluit, vt breui

Crux domini Hieroſolymam reportata.

multarum gentium dux fieret: quibus Parthorum imperio potitus, Scythas, Iberos, Albanos, Persas, Medosq; sibi subegit: Mesopotamiam inuasit, atq; Armeniam: transitoq; Euphrate, cum quadringẽtis millibus equitum, sexcentis millibus peditum, omnem Asiam quam minorem appellamus, obtriuit. Regem omnium potentissimũ Pazaitem Turcarum dominum, cum pari equitũ numero, & magnis peditum copijs, fines suos tutantem, apud Armenios prȩlio superatum, ducentis millibus hominum interfectis, viuum cepit, caueaque in modum ferȩ inclusum, per omnem Asiam cirtuntulit, egregium & admirandum humanarum rerum spectaculum. Castra eius in vrbis modũ ordinata fuêre, statuto cuiq; arti loco, atq; in partes suas distributis exercitijs, vt omnia in promptu essent ad vitæ vsum necessaria. summa semper rerum copia inueniebatur, cum nullus esset latrocinijs locus, tutoq; omnia comportarentur. nulla vnquam seditio, nullus tumultus inter milites fuit: aduersam fortunã nunquam expertus est. A Tanai flumine vsq; ad Aegyptum, vniuersam Asiam percurrens, Smyrnas, Antiochiam, Sebastiam, Tripolim, Damascũ, multasq; validissimas vrbes vi cepit, diripuit, atq; incendit. Soldanum Aegypti bello superatũ, vltra Pelusium repulit: Aegyptum ingredi parantẽ, vastȩ solitudines & deserta loca auerterũt, virum belli artibus insignem, ad ea maxime obeunda promptum, quæ ardua & dura cæteris videbantur. Damasco capta, cum arcis antiquȩ expugnatio difficilior videretur, constructa è regione altera, quæ antiquã altitudine superaret, vi cepit: quanuis multa suorum cæde. Capha vrbs est Genuensium, Co-

Pazaites rex cauea inclusus per omnem Asiam circunfertur.

Ionia in Taurica Cherroneso,nõ procul à Bosphoro Cimmerico.hanc cum Thamerlanes inuadere statuisset,Scythas negociatores pręmisit, qui pręciosissimas animaliũ pelles minori quàm consueuerunt precio venundarent,sciens aurum abscondi posse,pelles suffodi non posse: moxque bello indicto, admotis vrbi machinis, expugnata vi atque armis ciuitate, & auro & pellibus potitus est. In obsidionibus vrbium,prima die albo tentorio vtebatur,secunda rubeo,tertia nigro.Qui sese dabant in albo sedenti, salutem consequebantur. Rubeus color moriendum patribusfamiliarum indicabat: niger ciuitatis excidium,& omnia in cinerem conuertenda. Fama est,populosæ cuiusdam ciuitatis, quæ prima die deditionẽ neglexisset,pueros puellasq; omnes in candida veste ramos oliuæ præferentes exiuisse, vt principis iram placarent. illum omnes ab equitatu conculcari atq; conteri iussisse, & vrbẽ captam incendi.Interrogatum aliquando ab homine Genuensi,qui ei familiaris esset,cur tãta crudelitate vteretur,commotum,ac veluti furẽtẽ,distorta facie, ac spirantibus ignem oculis, respõdisse: Tu me hominẽ esse arbitraris?falleris:Ira dei ego sum,& orbis vastitas:caueto ne posthac mihi occurras, nisi velis interrogationis tuæ pœnas dare.Abijt Genuensis,neq; vlterius oculis Tyranni obiectus est.Ferebant qui Thamerlanẽ viderũt, eum Hannibali fuisse similem, secundũ ea quę de Pœno scribuntur: nihil eius animo seuerius, nihil magis q̃ latrocinia vindicasse,vt ipse vnus esset qui latrocinari impune posset.Quęrebat tanquã virtutis opus quibuscũ bellum gereret. Deletis regibus ac tyrãnis permultis,vastatis pluribus prouincijs,

Distincta coloribus tẽtoria quid indicent.

Dira tyrãni responsio.

onustum deuictarum gentium spolijs exercitum in patriam reduxit:& ciuitatem Marchantem condidit,quã varij generis captiuis repleuit, & hostiũ spolijs exornauit. Quod si aliquod excellens ingenium eius acta reperisset, inter clarissima ducum gesta legerẽtur. Vita functus,duos filios reliquit regni successores, qui discordia laborantes effecerũt ne Parthorum imperium rursus posset emergere. Thomas Apostolus Euangelium Christi ad Parthos detulit,per quem Medi, Persæ, Hyrcani, & Bactriani nostrę fidei sacramenta receperunt. Corpus eius alij in India, alij in Mesopotamia sepultum asserunt.

Thomas Apostolus.

De situ Mediæ, ac diuisione generatim, de montibus eius, fluminibus, Atropatia regione, & lacu Spantha. Caput XXXII.

MEdia vulgati nominis terra post Parthiã ad occidentem occurrit: quæ(sicut Ptolemęo placet)à septentrioue Hyrcano mari terminatur,ab occasu maiori Armeniæ & Assyriæ parte,à meridie Perside,;ab oriente Hyrcania ac Parthia,quæ montibus excluditur. Hyrcaniam Charindas disterminat fluuius: inter Persidem ac Mediam Parcoatras excurrit mons. Assyriã Choatras excludit. Armeniam Caspia iuga, & Cambisus amnis. Sagrus & Orontes altissimi montes interiora Medię percurrũt. Ex Oronte Straton oritur in Hyrcanũ defluens pelagus,ex Zagro Amardes in idem mare decurrẽs. Eleucus quoque fluuius ex Australi parte Zagri descendens, Medię magnam partem irrigat,& Parcoatram scindens montem, per latissimas terras in Persicum defluit sinum.

Cyrus amnis Choatra monte demissus,inter Cambisem & Amardem in Caspium labitur mare.Regiones quatuor memorantur apud Medos:Propatena quæ occidentalis est,& ad septentrionem vergit inter mare Caspium & Zagrum montem: ad quam Magarsi,Mardi,Marundę, Cadurchi,& Cadusij pertinere videntur. Elimeis,quæ ad septentrionem vergens,orientem respicit,& Tapuros,ac Tribuces populos. Daritis magna in conualle iacet, hinc Parcoatia,inde Oronte clausa. Syromedia regio tota montana est, & ad orientem vergit,cõiuncta Parthiæ,& Ragianę regioni,Parcoatiæ montis insidet iuga, & ad meridiem respiciens supereminet Persidi ac Parethacinę regioni, quam nonnulli Medię tradiderunt. Oppida supra quinquaginta memorantur,quorum nomina referre plus tędij q̃ vtilitatis habet. Tantum est quod Ptolemęus nobis de Media tradit. Strabo dicit Mediam multum & olim potentem regionem in medio Tauro sitam esse, qui circa hæc loca multifidus, & conualles magnas comprehendit. Mediam in duas partes diuiserunt, quarum alteram maiorem vocauêre,alteram Antropatiam. Maioris metropolis Ecbatana fuêre, magna ciuitas, & imperij Mediæ caput, qua & Parthi postea vsi sunt. Nam reges ibi æstatem agebant, cum sit frigida: hyemem vero Seleuciæ, quæ secus Tigrim est,prope Babylonem.Atropatia ab Atropato duce nominata est, qui obstitit ne ea Macedonibus subigeretur, vt maioris Medię pars. Is postea rex declaratus, regionem hanc à Media sequestrauit: cuius successores regnum continuantes, cum Armeniorum regibus affinitatem contraxêre: dein-

Mediæ regiones.

de cum Syris, & postremo cũ Parthis. Atropatia Armeniæ & Macianę ad orientem sita est, Mediæ vero maiori ad occidentem, vtrinq; ad Aquilonem habitantibus, circa Hyrcani maris recessum & Matranam ab Austro iacet. Araxes fluuius Armeniã & Atropatiam disterminat à Zeugmate, quod est iuxta Euphratem. quousq; in Atropatiam perueniatur, octo millia stadiorum esse feruntur. Maior Media ab oriente Parthia terminatur, & Cosseorum montibus, & Parescitacinis, qui etiam montani sunt, & latrones, ac Persis continui. Sed hos Ptolemęus Mediæ ad Austrum opponit, à septentrione Cadusijs, & ab alijs supra Hyrcanum mare habitantibus, qui à Ptolemęo inter Medos collocantur: & vt Patrocles ait, ad quinq; millia stadiorum orę montanæ circa Caspium occupant mare, loca tenuia & aspera incolentes, ab austro Apolloniatide (quã Sitacinam veteres appellarunt) & monte Zagro, apud quem Massabatica est, quæ ad Mediam pertinet. Quidam ad Helimeam dixerunt pertinere. Ptolemęus, quanuis Sitacinam regionem & Apolloniatem, quantum ad Mediam meridionalem facit, nonnihil tamen occidentis illis attribuit, & Zagrum montem per mediam assurgere Mediam ostendit. ab occidente Atropatijs, & Armeniorũ quibusdã Media concluditur. In Atropatia lacus est nomine Spãtha, in quo sales nascũtur & cõgelascunt. eius regionis loca opulenta sunt, præter septẽtrionalia, quę montana aspera sunt & frigida. Apollonides ait ex ea regione equitũ decẽ millia, peditũ quadraginta millia ad bellum cogi posse. Multa eis cũ Parthis & Armenijs pręlia fuerunt, tenueruntq; dignitatem suã: si quid amiserũt,

X. millia equitum, & peditum XL. millia Atropatia ad bellum cogit.

forti manu recuperantes. Amicitiam cum Parthis & cum Romanis quæsiuêre. Regia eorum æstiualis Gaza fuit in campo sita, & Vera castellum munitissimum, quod Antonius in Parthica expeditione obsedit. Id ab Araxe stadijs abest duobus millibus & quadringētis, vt Adelphius refert, qui Antonio familiaris fuit, & illius in Parthos expeditionem conscripsit, in qua non affuit modo, verumetiam præfuit.

Gaza oppidū ab Antonio obsessum.

De Media magna, & solo equis pascendis apto: ex hac Vescos equos genus habere. de herba quæ Medica vocatur, equorum nutrituræ abundantia. Caput XXXIII.

Media magna ex parte alta & frigida, cuiusmodi sunt mōtes Ecbatanis imminētes, & qui apud Ragas & Caspias portas consurgunt: & omnes denique septentrionales partes vsq; in Matianam & Armeniam, huiusmodi sunt. Regio vero quæ sub Caspijs portis, & in humili & in concauo solo iacet, opulenta est, & omnia fert, præter oleam: quæ etsi ibi nascatur, arida tamen & sicca est. Media sicut Armenia eximie pascendis equis apta est, vnde pratū quoddam est, quod Hippoboton vocatur, per quod iter faciunt qui ex Perside & Babylone in Caspias portas proficiscuntur: in eo pasci dicuntur equarum quinquaginta millia. regium id armētū est. Vescos equos, quibus reges vtebantur, optimos ac magnos, alij hinc genus habere, alij ex Armenia dixerunt: quibus propria forma quædam fuit, quemadmodum Parthicis prę Gręcis cęterisq; qui apud nos sunt. Herba quę, pręcipue nutrit equos, eo quòd ibi abundet, proprie

Hippobotō pratum.

Medica herba. Medica vocatur. Longitudo ac latitudo Mediæ penè par: maxima eius longitudo ea videtur, quæ est à Zagri transitu, qui vocatur Medica porta, per Sigrianam ad Caspias portas, stadiorũ quatuor millium supra centum. Tota Media inter quartum & quintum clima cõtinetur. Parallelus qui per Rhodum est, australia eius attingit, secundũ Ptolemæi descriptionem: parallelus qui per Hellespontum, septentrionalia, circa Hyrcanum mare percurrens. Ditissimam fuisse Medorum terram (sicut Vergilius ait) ex tributo licet intueri, quod Persis pendebant. duplo enim maius fuit eo quod a Cappadocibus exigebatur: quos asserit Strabo, præter argẽtum, mille & quingentos equos, mulorum duo millia, & ouiũ quinquaginta millia pependisse quotannis. Græcas vrbes in Media Macedones condidêre, Laodiceam, Apamiã, & Rhagã, quę apud Rhagas est, & prius Aropus nominata fuit. Parthi Arsaciam ædificarũt, quæ australior est, quàm Caspię portę, quingẽtis fere stadijs (vt Apollodorus Adriamitinus ait) Ecbatanam Mediæ caput Plinius à Seleuco rege conditam dicit, a portis Caspijs per viginti millia passuum distantem. Idem Margianã regionem, quam Strabo videtur a Media seiũgere, inter Medos collocare videtur, apricitatis inclytæ: quæ sola in eo tractu vitifera sit, vndique montibus inclusa amœnis: ambitu stadiorum mille quingentorum penè inaccesso, ob incommodum arenosæ solitudinis, quę per centum viginti millia passuum vndique versum circunfusa est: cuius amœnitatem Alexander magnus vsqueadeo miratus est, vt ibi primam cõdiderit Alexandriã: quam mox à Barbaris excisam Antiochus Seleuci filius reformauit,

& de nuncupatione suæ domus dixit Seleuciam: cuius vrbis circuitus in stadia septuagintaquinque diffunditur. Margus fluuius eam interluit. In hanc Orodes Romanos Crassiana clade captos deduxit, nostri imperij magnum dedecus. Iulius Solinus Tigrim fluuium in Armenia regione caput attollere dicit, in loco edito, ex lucido conspicuoque fonte: nec ab exordio statim totum esse: primo pigre fluere, non cum suo nomine. At cum fines Medorum inuectus sit, Tigrim statim vocari (ita enim Medos sagittam nominare) Arethusam lacum influere grauia pondera sustinentem, cuius pisces nunquam se alueo Tigridis immisceant, sicut nec amnici stagnum attingant Arethusæ, per quod dissimili colore volucri meet cursu: mox Tauro resistente in profundum mergatur: quem subterlabens, in altero eius latere emicet: algas & purgamenta plurima secum trahens, identidem absconfdatur: & Adiabenos Arabasque præterfluens, Mesopotamiam amplectitur: & amnem nobilissimũ Hydaspen accipiens, Euphratem quoque defert in sinum Persicum. Sed Ptolemæus nihil ad Mediam pertinere Tigrim demonstrat, quanuis in Armenia fontes habere fatetur. Apud Cordicã montem multi inter Medos latrocinium exercuêre, sicut Cadusi mõtani, & Amardi, & Tapirdi, & Circitij, & huiusmodi plures. Nam Zagrus & Niphates montes has gentes sparsas habuêre, quãuis Circitij & Amardi in Perside & Armenia essent eodem nomine appellati, & eandem formam seruantes. Cadusi peditum multitudine non multum ab Acianis superabantur, iaculatores optimi existentes. Cossei olim aduersus Susios & Babylonios,

Mira lacus Arethusæ natura.

Helimæorum socij sagittariorum tredecim millia exhibuêre. Nærchus tradit quatuor fuisse gentes quæ illis in regionibus latrociniũ exercebant. Mardos, qui Persis erant finitimi: Vxios & Helimæos, qui Persis ac Susijs imminebãt: & Cossęos, qui Medis: atq; omnes tributũ regibus pepẽdisse. Cossęos, tamen cum rex æstate Ecbatanis peracta Babylonem descenderet, dona accepisse: quorum audaciam Alexander contuderit, hyeme eos adortus. Sed Ptolemæus Mardos & Helimęos boreales facit, Hyrcano mari vicinos, & inter Medos connumerat. De portis Caspijs multa memoria est: nemo tamen satis explicat vbi terrarũ existant. Quidam Amazonas portis Caspijs egressas, ad Alexãdrum venisse in Hyrcaniã prodidêre: sed illæ Caucasiæ fuerũt, per quas trãsitus est ex Iberia in Scythiam. Neronis quoque principis comminatio ad Caspias portas (vt inquit Plinius) ad eum transitũ respiciebat, qui per Iberiã ducit in Sarmatas. Verum mons Taurus tribus in locis interruptus, quasi portis quibusdam pertrãsitur, in Armenia, in Cilicia, & in Media: sed illę tãtummodo Caspiæ portæ appellantur, quæ apud Medos existunt, quemadmodum ex Ptolemæo, Plinio, & Strabone licet intelligere: ac per has transitus est ex Babylone ac Perside ad mare Caspium: & hinc fortasse Caspiæ dictæ sunt: & quòd aliquæ gentes vicinis insident mõtibus, appellatæ Caspiæ. Iuga vero Caspia procul hinc absunt, & ad Armenios vlterioresq; populos pertinẽt. Portæ autem Caspiæ (vt Iulius Solinus tradit, Pliniũ secutus) panduntur itinere manu facto, millibus octo passuum longo. Nam latitudo vix est plaustro permeabilis. In his angustijs

Portæ Caspiæ.

Quãta portis Caspijs lõgitudo & latitudo sit.

& illud difficile, quod præcisorum laterum saxa liquentibus inde salis venis exudāt: præterea octo & viginti millia passuū tractus omnis, quoquo inde pergitur, humus arida, nullis puteis aut fontibus sine præsidio sitit: tum serpentes vndiq; gentium conuenæ à verno statim die illuc confluunt: ita periculi ac difficultatis concordia, ad Caspias portas accedere non nisi hyeme conceditur.

De Medorum in Venerem profusione, de vxorum pluralitate, & Medea quæ hic regnauit. Caput XXXIIII.

HAec de situ Mediæ dicēda reperimus. Mores gentis diuersi. montanorum ingenia ferociora sunt. qui campos habitant, mitiorē agunt vitam. illi regē eligere consueuerunt, qui fortissimus esset, vt qui præda & latrocinio viuerent. isti sapientiam genusq; sequebātur: magna ex parte Armenijs similes: omnes in Venerē profusi. Regibus multas habere vxores mos fuit, nec pauciores quàm septem. Mulieres quoq; pulchrū sibi existimarunt, vt viris nuberent compluribus: paucioribus quàm quinq;, calamitosum putauêre. Equitādi & sagittandi magnum his studium, à quibus & stola reperta est, & cultus, & ornatus, & religiosa à subditis in reges salutatio, & tiara, & cithara, & pileus, & manicatæ tunicę, quibus postea Persæ vsi sunt, qui subactis Medis in eorum mores transiuêre. nam qui propemodum nudi videbantur, leuissimis induti vestibus, muliebria gestare, & velamentis contegi passi sunt. Medeam qua ibi regnauit, ferunt eam prius vestem commonstrasse, qua cum pro rege exiret, faciē suam occultabat. Medi à Me-

Medorum mores.

do dicti sunt, Aegei regis Atheniensium & Medeæ filio. Scribit enim Trogus Pompeius Iasonē, cum victa Colchide domū redijsset, rursum a Peliæ filijs Thessalia pulsum, cum ingenti multitudine, comite Medea vxore, quā repudiatam miseratione exilij rursum receperat, & Medo priuigno, Cholchos repetisse: socerumq; regno pulsum, restituisse: magna bella cum finitimis gessisse, captasq; ciuitates partim regno soceri adiunxisse: partim populis quos secum aduexerat, assignasse: primūq; humanorum post Herculem, & Liberum patrem, quos reges oriētis fuisse tradunt, eam cæli plagam domuisse, quæ ad septentrionem & orientem vergit. Post eius mortē Medum priuignū virtutis eius æmulū, in honorē matris Mediam vrbem cōdidisse, regnūq; ex nomine suo Medorum constituisse, sub cuius maiestate orientis imperiū fuerit. Paruêre tamen Medi Assyriorū regibus vsq; ad Sardanapalum. Sed Arabaces Medis præpositus, ignauum regem aspernatus, Medis ad defectionem persuasis, victo Sardanapalo, imperium ad Medos transtulit: quod sub Astyage in magno culmine fuit. cū iam per trecentos & quinquaginta durasset annos, Cyrus ex filia nepos Astyagis Medorum extinxit imperium, & ad Persas detulit, victo Astyage: quē regno Mediæ priuatum, maximæ genti Hyrcanorum præposuit, non tam victorem, quàm nepotem agēs. Post Persas Medi Macedonibus paruêre, deinde Parthis, quanuis pars eorum Romanam amicitiam secuta sit, & aliquando victricia Romanorum signa Mediam pertransiuerint. Thamerlanes his imperauit, hodie sub magno Cane degere creduntur: cuius imperium quanuis latissimum esse

traditur,nostratibus tamen inaccessum ac pene incognitum est.

De Armenia,& Tigris in ea nascatur. Caput XXXV.

Armenia maior post Mediam ad occidentem occurrit.Ea,quantum ex Ptolemæo licet intelligere,a septentrione Colchidē habet,Iberiā,& Albaniā:ab occasu magnū Euphratis cursum,qui Cappadociam,minorem Armeniā, & Syriam Comagenam relinquit:à dextris,& versus Euxiuum,Moschicos mõtes:ab oriente partem Hyrcani maris,ac Mediam,quà montes assurgunt Caspij:à meridie Mesopotamiam,atq; Assyriam. Montes in Armenia memorantur Moschici,qui supra partem Ponti ad Cappadociam se efferunt: Pariades,in quo fontes habent Euphrates & Araxes:Antitaurus,qui ab Euphrate scissus,& mediā percurrens Armeniam, postremo Albus appellatur.Cordica,ex quo Tigris oritur, & in paludem Tospitis defertur. Taurus ac Niphates,qui Mesopotamiam atque Assyriam ab Armenijs distermināt:Caspij qui vergunt ad Medos:& Caucasij,qui septentrionalia Iberiam versus Albaniamq; concludunt.Flumina quatuor nominantur. Cyrus,qui monte ortus Caucaso,à sinistris Iberiam Albaniāque dimittens, Armeniam a dextris, in Hyrcanū defertur pelagus. Araxes ex Pariade(vt diximus) cadens,diu ad ortum excurrit,deinde ad septentrionem flectitur, & longum iter emensus, in duos diuiditur amnes. alter borealem tenens viam, in Cyrum cadit: alter ad orientem versus,mare Caspium petit.Euphrates eodem monte dimissus, ad

Montes Armeniæ.

Flumina Armeniæ.

Moſchicos vſq; montes,& Cappadocum limitem, in occidentem excurrit.ibi verſus ad Auſtrum, nõ paruum iter efficit:& Antitaurum offendẽs, apud Armeniam minorem eum interſecat:pergenſq; rectà in meridiem,Melan in ſe fluuiũ accipit,ex Arga monte cadẽtem.Deinde Taurum attingit:quo ſciſſo, Syriam a dextra,Meſopotamiam a ſiniſtra: cadens,in Arabiam vſq; deſertam prolabitur,multum in meridiem prouectus. Deinde in orientem ac ſeptentrionem vergens, Babyloniam Meſopotamiamq; diſterminat: ruſuſq; Auroram petens, non procul a Seleucia in meridiẽ flectitur:peractoque non paruo curſu, apud Apamiam denuo in orientem currens, miſcetur Tigri:& cũ eo in Auſtrũ flexus, Perſicũ ingreditur ſinum.Tigris quoq; in Armenia naſcitur,ex monte Cordica,de quo alio loco dictum eſt,ſecundum Iulij Solini conſcriptionem. Nos (ſi deus dabit)alio loco ſecundum Ptolemæum de ipſo dicemus,& paulo inferius ſecundum Strabonem. Regiones Armeniorum nomen habent prope Moſchicos montes, Cotharena inter Cyrum & Araxem.Thotena vltra Pariadem montem,verſus Boream. Sacapena apud Euphratem,quà vergit in Cappadociam.Baſilicene,& iuxta eam,orientem verſus, Obordma : apud Antitaurum,in Boreali parte,Sophena:& illi contigua Aſtannetis:ad ortum inter Album & Niphatem montem Cagrandanena,& Corea,citra Cordicam montem.Gordena,& Toſpitis circa paludem eiuſdem nominis:& demum Anzitena inter Taurum & Antitaurum. Non procul ab Euphrate paludes tres inueniuntur, quæ magnæ exiſtunt. Toſpitis, quam Tigris ingreditur.Arſiſſa,quæ non procul à

Armeniæ regiones.

Caſpijs montibus inuenitur: & huius limitis Araxi fluuio proxima oppida quamplura referuntur: verum ſine dignitate a Ptolemæo, qui tantum nomina ponit. Paralleli qui per Byzãtium & Helleſpontum feruntur, mediam quodammodo Armeniam interſecant: quæ nunquam auſtralior eſt parallelo qui per Rhodum deducitur, neq; illum attingit, à quarto climate in ſextum vergens, quod minime aſcendit. Tãtum eſt quod nobis de Armenia Ptolemæus inſinuat. Profuſior & ſuauior Strabo eſt, quem referre haudquaquam pigebit, ſecundum quem Armenia nuſquam extra Taurum ad Auſtrũ porrigitur: ſicut nec Media. Auſtrales Armeniæ partes Taurum obijciunt, qui eam ab omni regione dirimit. Quę inter Tigrim eſt atq; Euphratem, Meſopotamia dicta.

De Armeniæ montibus varijs, q; arca Noe in montibus Armeniæ hæſerit, & quãta niue hi ſunt obruti. Caput XXXVI.

ORiẽtales maiori Medię & Atropatię ſunt contiguæ: ſeptentrionales, montes ſunt Paracoatiæ, Caſpio mari imminentes. Item Albani, & Iberes, & Caucaſus, qui gentes has circuit, & Armeniæ, & Moſchicis & Olchicis montibus coniungitur: vſq; ad eos qui Tibareni appellantur. Ab occaſu ſunt gentes hæ, atq; Pariadra, & Cidiſſa, vſq; in Armeniã minorem, & fluuialem Euphratis regionem, quæ Armeniam a Cappadocia dirimit: & Comagena. Mõtana ferè, ſed aſpera eſt Armenia, paucis exceptis Mediã verſus: ac propterea cum diluuium deſedit, arcam Noe in mõtibus Armeniæ terræ primũ hæſiſſe ſacra tradit hi-

Arca Noe in montibus Armeniæ

storia. Taurus mons ab vlteriore Comagenorũ & Medianorum regione incipiens, in Armeniã erigitur. Masius quoq; ex Mesopotamia & Austro Armeniam irrũpit, inter quẽ & Antitaurũ est Sophina regio, cuius regia est Carcathocerta. Antitaurus autem ab Euphrate Tauroque initium sumens, ad orientales Armeniæ partes desinit: cui ad alteram partẽ Acilesina est, inter Taurũ & Euphratis Mesopotamiam sita, prius quàm is ad Austrum deflectat. Masio, orientem versus, iuxta Gorgodilenam Niphates mons imminet: dehinc Abus, quem Ptolemæus Album appellare videtur, ex quo Euphrates & Araxes fluunt. Deinde Nibarus vsq; in Mediam extenditur. Multi mõtes & multi colles sunt in Armenia, in quibus nõ facilè vitis nascitur. multæ etiã conualles, aliæ modicæ, aliæ opulentæ, quẽadmodum campus Araxinus, per quem Araxes fluit. Est & Sacasena regio, quam existimo Sacapenam vocari à Ptolemæo, Albaniæ & Cyro flumini finitima. Deinde Gorgarena, fructibus ac domesticis arboribus affluens, & his quæ semper virent. fert etiam oleam. Faunena quoque Armeniæ pars est, & Orchisena, quæ equis abundat. Corzena, & Cambisena, quæ septentrionales & valde niuales sunt, Caucasijs montibus & Iberię & Colchidi cõtiguæ: vbi iter agentes, in summis montium cacuminibus niue obrui dicũtur, quæ ibi plurima cadit. ob quam rem baculos secum ferunt, quos in summam niuem delapsi, respirandi gratia exerũt, & vt eo signo auxilium à transeuntibus consequantur. quapropter sæpe effossi seruantur. In niue glebas quasdam concauas congelascere prodiderunt, aquã optimam tanquam in tunica continentes.

Post diluuiũ resedit.

Aquam in niue congelata mire cõtineri.

Qui fluuij sint in Armenia,& de Arsino lacu,& aqua quæ in illo propter celeritatem impermista fertur:de equorum apud eos bonitate,& eorundẽ opulẽtia. Cap.XXXVII.

MVlti amnes sunt in Armenia:sed clarissimi Phasis & Lycus, in mare Ponticum exeuntes:in Caspium Cyrus & Araxes emittunt:in rubrum mare Euphrates & Tigris. Araxes ex monte Abo descendens, ad orientem illatus, vsq; in Atropatiam ad occasum septentrionemq; deflectit:& primo Azara preterlabitur,deinde Artaxata Armenię vrbes:postea per Araxinum campum in mare Caspium emittit. Euphrates a boreali Tauri parte,qua Abus vocatur,exoriens, primo per Armeniam fluit,occidentem versus: deinde ad Austrum flexus, inter Armenios & Cappadocas Taurum recidit:egressus vero cum prope Syriam peruenerit,ad hyemales ortus reuertitur,vsque ad Babylonem,& ad Tigrim Mesopotamiam efficit, & ambo in Persicum sinum finiunt. Arsinus lacus est in Armenia,quem etiã Toarim vocant, nitrosus,vnde vestes dilacerat ac rumpit, & propterea eius aqua non bibitur. Per hunc lacum Tigris fertur,& a montana regione iuxta Niphatem ruens, propter celeritatem vndam impermistã seruat,vnde & nomen habet. nam Medi (vt ante diximus) sagittam Tigrim vocant. Lacus hic varios pisces fert. In interiore lacus recessu flumen in voraginem quandam incidens,longo spatio subter terram delatum,iuxta Calonetim exoritur:inde iã ad Opam & Semiramidis murũ defertur,à dextris Gordicos & totam Mesopotamiam relinqueus. Econtrario

Euphrates a ſiniſtra eãdem regionem habet. Cum vero inter ſe iam appropinquarint, ac Meſopotamiam fecerint, alter per vrbem Seleuciam fertur, Perſicũ ſinum verſus: alter per ipſam Babylonẽ. Mantianis lacus, qui Ceruleanus interpretatur, in Armenia magnum nomen habet, & poſt Mæotim maximus creditur: qui vſq; in Atropatiam progreditur, & ſalis habet fontes. Armeniæ claræ vrbes habitæ ſunt: Artaxata: quam Hannibal Artaxię regi cõdidit: & Araxata, ambæ propter Araxẽ: Araxata iuxta fines Atropatiæ: Artaxata apud Araxinum campum bene habitata, & regionis eius caput, iacẽs in flexu quodam, qui peninſulam facit, pro muro flumen opponens pręter Hiſtinum, quẽ vallo & foſſa diuiſum habuit. Nec procul ab vrbe caſtella quædam munitiſſima fuerunt Barbiſa & Olana, vbi Tigranis & Artabazi theſauri cuſtodiebantur. Regionis latitudinem Theophanes ſchœnorum centum eſſe tradidit, lõgitudinem duplam, quadragenûm ſtadiorum Schœnum faciens. in quo veritatẽ tranſgredi videtur. Eſt tamen veritati proximum, ponere longitudinem ab illo dictam, latitudinem dimidium vel paulo plus. Effodiebantur & auri metalla apud Armenios in Siſpiretide regione apud Cambala, ad quæ Alexander Memnonem cum militibus miſit. Fuerunt & alia metalla, eius ſcilicet quæ Opandix dicitur, quam Armeniũ colorem vocant, Calthæ virgultis perſimilẽ, vt fœniculum eſt. Nec minus Armenia paſcendis equis apta eſt, q̃ Media. Vnde Niſei equi, quibus Perſarum reges vtebantur, hinc fuiſſe creduntur: & Armeniæ præfectus quotannis regi Perſarum viginti millia pullorum in Phœbeis ſacris mittebat. Ar-

Armenia paſcendis equis apta.

tabazus Antonio,pręter alios equos,Cataphractorum instructorũ sex millia ostendit, quãdo in Mediam cum illo simul irrupit:quorum equorum non Medi solum & Armenij studiosi fuêre, sed etiam Albani.nam & illi Cataphractis vtebantur.

De opulentia Armeniorum,auctione,Thanaide dea,de vestitu,atq; *Sarapetis populis.* Caput XXXVIII.

OPulentos fuisse Armenios hinc documentũ sumitur,quòd cum Pompeius Tigrani patri Artabazi sex millia talentorum argenti scripsisset,mox Romanorum copijs viritim distribuit militi quinquagenas drachmas,cẽturioni millenas, singulis præfectis prouinciæ & Chiliarchis talentum. Tradunt Armeniam,cum prius parua esset,ab Artaxia & Zaliadra auctam,qui magni Antiochi imperatores fuêre:quo superato,alter Sophinæ & Acisenę,& Odomantidi,& quibusdam alijs locis:alter regioni quæ circa Artaxata est,imperãtes,multum conualuêre:& vicinis loca plurima abstulerunt:Medis Caspianam,& Pharnitem, & Basoropedam:Iberibus circunmontanam Peadri regionem,& Corzenam,& Gogarenam:trãs Cyrum Chalybum gentibus & Mosinoicis Parenitam, & Xerxenam,quæ Armeniæ minori conterminæ,vel eius partes sunt.Cathaonibus Adissienam, & regionem quæ circa Antitaurum est : *Syris vero* Thamonitam:adeo vt cũcti lingua vtantur eadem. Armeniorum mores non multum a Medis alieni fuerunt,& circa religionem quidam Armenij Mediq; Persarum ritum sequebantur. Coluerunt tamen Armenij Thanaidem quandam deam pręcipuo &

Thanais dea.

singulari cultu,eiq; plurima templa ædificarunt,tũ in Acilesina,tũ in alijs locis: dedicabantq; illi non solum seruos ac seruas,verum etiam nobilissimorũ hominum filias,quibus lex fuit, vt diu apud deam prostitutæ,nuptui darentur:nec erat qui talibus renueret coniugari. Armeniacam vestem, id est longas tunicas,ex Thessalia sumptam putant.Equitãdi quoq; studium tam Armenijs q̃ Medis Thessalicum esse.Armenius ex Armenia Thessaliæ vrbe, quæ inter feras iacet,& Larissam,iuxta Beida,vn⁹ ex numero ducum Iasonis recollecta multitudine, quæ amisso Iasone rege passim vagabatur, Armeniam occupauit,eiq; nomen & mores dedit:ob quã rem maxime circa vestitum Armenij Thessalos secuti sunt,qui longas vestes gestauerunt, cum inter omnes Græcos valde Boreales essent,& frigida incolerent loca.Dicũtur etiam Thraces quidam *Sarapatę* appellati,id est decapitatores,vltra Armeniam habitasse,prope Guramos ac Medos,montani homines,brachati,indociles,& immanes.

Armeniorũ vestitus.

De regibus & tyrannis qui Armeniã vicissim inuaserunt,atque grauissima inter se prælia commiserunt. Caput XXXIX.

Post vetustiores illos Armenij successores,Persę Armeniam inuaserunt,postea Macedones, qui Syriam Mediamque habuêre:post remus Orõtes ex Hidarni genere,vnus ex septem Persis: Postea ab imperatoribus magni Antiochi, qui cũ Romanis bellum gessit,Artaxia & Zariadra(quorum paulo ante meminimus) in duas partes diuisa est.hi enim permittente rege imperauerunt:quo superato,Romanos adorti,ac reges appellati, magnum sibi ipsis nomẽ fecere.E genere Artaxiæ fuit

Tigranes,is qui eam habuit quæ proprie Armenia est appellata.Ea Medis,Albanis,& Iberibus conti- gua erat vsq; in Colchidem & Cappadociã, quæ iuxta Euxinũ est.Ex Adriada fuit Arthanes Sophi- nus,qui australes partes habuit, eas maxime,quæ vergunt ad occidentem.hic à Tigrane deletus est, qui quanquã rerum omnium potitus,varia tamen fortuna vsus est.Nam in initio apud Parthos obses fuit,deinde septuaginta Armeniæ vallibus in pre- tium datis,reuersus est. Auctus vero, ea loca rece- pit,& Parthorũ regione vastata,Perinium, & loca circum Arbela,Atropatinum quoq; & Gordicum regulos,& cum his reliquam Mesopotamiam sub- egit. Præterea Syriam Phœniciam vi cepit. Eu- phratem transgressus,elatusque animo,penes Ibe- riam vrbem ædificauit,quam Tigranocerta appel lauit, inter Iberiam & Euphratis pontem prope Zeugma Mediæ, hominibus duodecim Græca- rum vrbium a se euersarum in ea congregatis. Sed Lucullus qui aduersus Mithridatem bellum gessit, continuo subsecutus,habitatoribus in sedes suas di missis, opus quod adhuc erat imperfectum, facto impetu demolitus est,atque in paruum vicum re- degit, Tigrane ex Syria ac Phœnicia pulso.victus in ponto à Lucullo Mithridates, desperatione re- rum suarum coactus, ad Tigranem Armeniæ re- gem confugerat: Lucullus in Armeniã profectus, Mithridatem & Tigranem, & ingentes vtriusque regis copias pluribus prælijs fudit. Sed ne sum- mam victoriæ imponeret, seditio militum impe- dimento fuit.Cn.Pompeius ei suffectus,Pharnacẽ Parthorum regem aduersus Tigranem armauit, Tigranemq; filium aduersus patrem bellum gere-

Lucull9 Mithridatẽ & Tigranem bello vicit.

re suasit:ipse Mithridatem nocturno prelio aggressus,victum ac profligatum in Bosphorum profugere compulit:moxque Tigranem in deditionē accepit:& adepta Syria,Phœnice, ac Cilicia, in Armenia regnare permisit. Artabazus autem Tigranis filius quandiu mansit in amicitia populi Romani,tam diu fortunatus fuit. Postea vero q̄ Antonium in Parthico bello hostibus prodidit,perfidiæ pœnas dedit. Expeditionem enim Antonij in Mediam,nō loci natura grauem reddidit, sed viarum dux Artabazus rex Armeniorum, quem ille sibi insidiantem cōsilij participem fecit,ac bellicæ sententiæ compotem. Ingressus Mediam Antonius cū legionibus peditum decem & octo, & sexdecim millibus equitum, bellum intulit Parthis : & cum duabus legionibus amissis nulla re prospere cedente retro rediret, insequentibus Parthis, ab Artabazo per deuia & aspera loca deductus, multa incōmoda perpessus est: quanuis ei desiderium Cleopatræ maioris incommodi causa fuerit. Nolens enim in Armenia hyemare, octo millia hominum tempestatibus amisit. At cognita,quanuis sero, Artabazi fraude, eum cepit, vinctumque duxit Alexandriam,& contumeliose per vrbem circūlatum, postremo in carcere necari iussit,regnumque Armeniæ filio suo ex Cleopatra nato concessit. Mithridates tamen alius ex genere Tigranis Armeniam obtinuit,quem Cæsar Augustus captum vinctumque Romam deduxit:eius Pharasmenes Iberorū rex regnante Claudio nunciauit Parthos qui Armeniā occupauerant,inter se discordes esse,magnisque bellis implicitos facilè posse Armenia detrudi, si Mithridates eò mitteretur. Annuit Claudius, Mi-

Antoni' ab Artabazo proditus.

thridates in orientem profectus, Armeniam occupat vi militis Romani, fuso qui prælium committere ausus erat Demonacte præfecto. paululũ cunctationis attulit rex minoris Armeniæ Chotis: sed illo literis Cæsaris coercito, cuncta in Mithridatẽ fluxêre, atrociorem quàm nouo regno conduceret. Bardanes qui Gottharze expulso Parthorum imperio potitus erat, Armeniã recuperare aggressus, à Iulio Marso Syriæ legato bellum minitante cohibitus est. Nec diu pòst inter Armenios & Iberos bellum exortum est, quod etiã Parthos ac Romanos inuoluit. Pharasmenes (vt diximus) Iberis imperabat: frater eius Mithridates Armenijs, præsidio Romanorum. Radamiscus Pharasmenis filius simulata aduersus patrem discordia, tanquam nouercæ odijs impar, peregre it ad patruũ, primoresq; Armeniorum ad res nouas illicit: deinde spe reconciliationis ad patrem reuertitur, parataſq; insidias aperit. Pharasmenes bellum Mithridati indicit, causas confingens, quòd sibi aduersus regem Albanorum & Romanos noluerit opem ferre: copiasq; filio tradit, qui subita irruptione Mithridatem campis exutum in castellum Gorgoneas cõpellit, militibus & loco tutum. Cælius Pollio militibus præerat, & cum eo centurio Casperius, viri Romani. oppugnatur frustra castellum, sed auaritia præfecti spem hosti facit. Centurio resistit, tempusq; paciscitur, vt ad præsidem Syriæ Quadratũ res referatur. Pollio impatiens milites corrupit, vt pacem flagitent: compulsus Mithridates diem locumq; fœderi accipit. Ibi mox catenæ & compedes ei inijciũtur. Pharasmenes, cui regni cupido fratre potior ac filia fuit, non ferro aut veneno, sed

Mithridates cũ vxore vestibus suffocatur.

multa grauiq; veste opertos & humi proiectos Mithridatem ac vxorem necari iussit. filij quoque trucidati sunt, quia parentum cędibus illachrymauerant: atque ita perfidus rex neque fratri, neque filię, neque nepotibus pepercit. Quadratus qui Syriæ pręerat, mittit ad Pharasmenem, iubétque à finibus Armenijs filium abstrahere. Iulius Pelignius ignauia animi ac ridiculo corporis iuxtà despiciẽdus, Cappadociæ procurator erat, Claudio perquã familiaris. is contractis auxilijs prouincialium, tanquam recuperaturus Armeniam, dum socios magis quàm hostes prędatur, abscessu suorum, & incursantibus Barbaris, pręsidij egens ad Radamiscum venit, donisq; eius euictus, vltro regium insigne sumere cohortatur, sumentique adest auctor & satelles. Eluidius priscus legatus cum legione montem Taurum transgressus, redire in Syriam iubetur. Vologesus Parthorum rex, materna origine ex pellice Græca natus, fratrem suum Tyridatem in Armeniam deducit: pulsisq; sine acie Iberis, Artaxata & Tigranocerta Armeniorũ vrbes occupat, fratrique tradit: sed hyeme superueniente, parum prouisis commeatibus, & tabe exorta, ex Armenia recedit. Radamiscus reuertitur, truculentior quàm antea: qui dum vastare agros pergit, & multa crudelitate vtitur, subiectorum conspiratione in periculum adductus, pernicitate equorũ cum coniuge simul militante saluatur: quæ grauida, primã vtcunque fugam, & metum hostilem mariti charitate tolerauit: pòst, festinatione continua vbi quatitur vterus, & viscera vibrantur, orat, vt morte honesta contumelijs captiuitatis eximatur. Radamiscus amplecti, alleuare, adhortari: modo virtu

Radamisc⁹ in fuga vxo

tem admirans, modo terrore æger, ne quis relicta potiretur. Postremo violentia amoris, & facinorũ non rudis, distringit Acinacem, vulneratamque ad ripam Araxis trahit, fluminique tradit, ne corpus etiam auferretur. ipse præceps per Iberos ad patrium regnũ peruadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placida illuuie spirantem, ac vitæ manifestam aduertere pastores, & dignitate formæ haud degenerem reputãtes, obligant vulnus: agrestia medicamina adhibent, cognitoque nomine & casu, in vrbem Artaxatam ferunt: inde publica cura deducta ad Tyridatem, comiterq; excepta, cultu regio habita est. Nero qui Claudio successit, cognitis quæ in Armenia gesta erant, legiones orientis iuuentute supplet, & prope Armeniam collocari iubet. Mittitur Corbulo, qui partem exercitus ab Humidio Quadrato suscipiens, rebus afflictis consulat. Exoritur in eo tẽpore æmulus Vologeso filius Bardanis: abscedunt Armenia Parthi, tanquã differrent bellum: traduntur obsides nobilissimi ex familia Arsacidarum, & prior solitaque reuerentia in Romanum populũ à Vologeso innouatur. gloriam facti Quadratus in se trahit, cuius centurio obsides acceperit: Corbulo sibi vendicat, quia non prius cõuersus rex obsides dederit, q̃ ipse dux bello deletus, spes eius ad metam mutauerit: sed nõ diu postea bellũ resumitur, cũ Vologesus Tyridatem fratrẽ in Armeniæ regno solidare vellet, & Corbulo dignũ duceret, parta à Lucullo & Põpeio recipere. Armenij dubia fide vtraq; arma inuitabant, situ terrarũ, similitudine morũ Parthis propiores, cõnubijsq; permisti, ac libertate ignota, illuc magis ad seruitiũ inclinãtes. Tyridates ope Vologesi fratris

rẽ semine cem reliqt.

adiutus, Armeniam infestat, vbi Romanis fidos esse arbitratur. Corbulo præsidium impartitur oppressis, & regem Antiochum proximas sibi præfecturas petere monet Pharasmenes, interfecto filio Radamisco, quasi proditore suo, quò fidem in Romanos testaretur. Vetus aduersus Armenios odium Pompeius exercebat. Tyridates spe delusus, per oratores queritur, cur datis obsidibus Armenia pellatur. Corbulo suadet ad Neronem mittat, regnumq; petat. tractatur de colloquio, neque conuenitur. Interea Corbulo oppidum Volandũ vi capit, & trucidatis puberibus, militi diripiendũ concedit. Artaxatam caput gentis Armeniæ, cuius mœnia (vt ante diximus) Araxes alluit, vltro se dedentibus oppidanis, cum sine valido præsidio retineri non pòsset, igne deleuit, ac solo æquauit: Barbaros ad speluncas confugientes, fumo & igne cõsumpsit. Mardos suo more latrociniis Armeniã infestantes, immissis Iberis vastauit, hostilemq; audaciam externo sanguine vltus est. Tigranocertã petens, auream coronam à ciuibus oblatam accepit, dataq; populo pace, præsidium quod ferox iuuentus clauserat, non paruo certamine expugnauit. Hyrcanorum legatos qui ad principẽ Romanum societatem contra Parthos oratum ierant, regredientes, ne transgressi Euphratẽ, hostium custodiis circunuenirentur, dato præsidio ad littora maris Rubri deduxit. Vnde vitatis Parthorum finibus, ad primas sedes remeauêre. Tyridatem per Medos extrema Armeniæ intrantem, abire procul, & spem belli amittere coëgit. Interea Tigranes ex nobilitate Cappadocum regis Archelai nepos, qui diu Romæ obses, & vsq; ad seruilem patientiã

Corbulo Artaxatã solo æquauit.

demiſſus fuerat, ad capeſſendum Armenię regnũ à Nerone delectus, cum præſidio Romanorum militum Euphrate tranſmiſſo Armenia potitur: rebuſq; ſecunde cedentibus, Adiabenos contermi- nam nationem vaſtat. Monabazus, quem penes Adiabenorum regimen erat, auxilium à Parthis petit. Tyridates quoq; Armenia pulſus, ne deſera- tur Vologeſus, & Adiabeno & fratri auxilia decer nit, Moneſemq; aduerſus Tigranem ducem decla- rat: qui etſi in famam ſui præiret, nõ tamen incau- tum Tigranem offendit: cui Corbulo, qui iam Sy- riam acceperat morte Hinnidij legati vacuã, duas legiones auxilio miſerat: reliquas pro ripa Euphra tis locauerat. Tigranes igitur in Tigranocertam ſeſe recepit, copia defenſorũ & magnitudine mœ- nium valida, quorum partem Nicepharius amnis haud ſpernẽda latitudine ambit, ibiq; obſeſſus eſt. Corbulo Caſperium centurionem ad Vologeſum mittit, qui obſidionem ſolui iubeat. reperitur rex apud Niſibim oppidum, ſeptem & triginta milli- bus paſſuum à Tigranocerta diſtans: qui acceptis Corbulonis mandatis, miſſurum ſe ad imperato- rem Romanum legatos dicit ſuper Armenia pe- tenda, & firmanda pace: & nihilo minus Moneſem Tigranocertam dimittere iubet. Scripſerat paulo- ante Corbulo, vt proprius dux ad res Armeniæ mitteretur. Nero Ceſennium Pętum cum quatuor legionibus, & Galatarũ Cappadocũq; auxilijs eò tranſmiſit, legatis Parthorum abſque ſpe vlla re- miſſis. Reuocauerat præſidia ex Tigranocerta Corbulo, & Parthi vrbem inuaſerant. Pętus tranſ- miſſo Tauro in Armeniam gloriabundus exerci- tum duxit: captiſque quibuſdam caſtellis, gloriæ

Tigranes obſidetur.

ac prædæ non parum nactus erat, si aut gloriam cum modo, aut prædam cum cura habuisset. Sed corrupto qui captus erat commeatu, & instante iam hyeme, reduxit exercitum: magnifica de se ipso Cæsari scribens, quasi iam bellum confecisset. Parthi interea in Syriam irrumpere conati, à Corbulone cum Euphratis transitu prohiberentur, in Armeniam verterũt, nesciũmque Pętum atq; improuisum magno & infenso agmine inuadunt. Pętus quasi pręlio certaturus obuiam procedit, deinde amisso cẽturione, & paucis militibus, quos visendis hostium copijs præmiserat, trepidus remeauit, tria millia peditum proximo Tauri iugo imponens, quo transitum regis arceret. Alares quoq; Pãnonios robur equitatus in parte campi locauit, cõiugem & filium in castello cui Arsamasota nomẽ erat, data in pręsidium cohorte, abdidit. Sed Vologesus nihil mutato cõsilio, vi ac minis Alares exterruit, legionarios obtriuit, ipsumq; Pętum obsedit: qui cognito periculo missis ad Corbulonẽ precibus, auxilium petijt, sed minime expectauit. Nã dum Corbulo per Comagenam & Cappadociam in Armeniam ducit, ad colloquium cum Vologeso veniens, pręsente Monabazo Adiabeno ita cõuenit, vt liberatis obsidione legionibus, omnis miles finibus Armeniorũ decederet, castellaq; & cõmeatus Parthis traderẽtur, fieretq; copia Vologeso mittendi ad Neronẽ legatos. Pętus vna die quadraginta milliũ spatiũ emensus, desertis saucijs, ad ripam Euphratis Corbulonẽ obuium habuit. Pauca inter se locuti sunt, Corbulo irritum laborem questus est, potuisse Parthos deleri, si expectatus fuisset. Pętus integra vtriq; cuncta respõdit, com-

Pętus magnifica de seipso Cæsari scripsit.

mitterent aquilas,& victi inuaderēt Armeniā abſceſſu Vologeſi infirmatam.Corbulo non ea imperatoris mādata dicere,incertūq; eſſe an Syriā Parthi repeterēt,eo quòd reuerſus eſſet Pętus,qui Cappadociam hybernauit. Vologeſus Corbuloni mādat caſtella trans Euphratem facta detrahat, amnēq;,vt olim,mediū reddat.ille Armeniā diuerſis præſidijs vacuā fieri expoſtulat.vterq; paret.Inter hæc legati Vologeſi Romā veniūt,Armeniā petētes,cuius poſſeſſionem dij potentiæ populorū,arbitri Parthis tradidiſſent,offerentes Tyridatē accipiēdo diademati in vrbem vēturū. Nero vt intellexit vacuā Romano milite Armeniā, & Parthos petere quod habebant, bellum maluit, reuocatoq; cum ignominia Pęto, Corbuloni eam poteſtatem dedit,quam olim.Cn.Compeio bellū piraticum geſturo traditam ferunt. Corbulo congregato magno exercitu,Euphratem tranſmittere parat. Tyridates & Vologeſus legatos ad eum de pace mittūt,nec Corbulo ſuperbe reſpōdet, tēpuſq; tractādo trahit. Interim Magiſtanas Armenios,qui primi à Romanis defecerāt,ſuis ſedibus pellit: caſtella eorū excidit.Plaga edita validos atq; inualidos pari metu complet. Vologeſus inducias petit,Tyridates locū diemq; colloquio poſcit. tempus propinquum,locus in quo nuper obſeſſę cum Pęto legiones erant.vbi ad colloquiū vētum eſt,viſo Corbulone rex prior equo deſilit,nec cūctatus Corbulo,ſed pedes, vterq; dexteras miſcuêre. Romanus laudat iuuenem,quia omiſſis præcipitibus cōſilijs, ſalutaria capeſſeret.ille de nobilitate generis multa pręfatus,deniq; iturum ſe Romam dicit, laturūq; nouum Cęſari decus,non aduerſis Parthorū rebus

Pętus cum ignominia reuocatus.

Tiridatis & Corbulonis colloquium

supplicem Arsacidem. Tum placuit Tyridatem ponere apud effigiem Cæsaris insigne regium,nec resumere nisi manu Neronis. Paucis inde diebus interiectis,magna vtrinq; spe,inde eques compositus per turmas, & insignibus patrijs: hinc agmina legionum stetêre,fulgentibus aquilis,signisq; & simulacris deûm in modum templi. In medio tribunal sedem curulem,& sedes effigiem Neronis sustinebat. Ad quam progressus Tyridates, cęsis ex more victimis, sublatum capiti diadema imagini subiecit, magnis apud cunctos animorum motibus, quos augebat insita adhuc oculis Romanorum cædes aut obsidio. At nunc versus casus iterum Tyridatem ostentui gentibus quasi captiuum dedit,atque in hunc modum, quanuis Armeniam Parthi possiderent, Romanis tamen auspicijs imperabant.

Quo modo Armenij Christiani sint effecti, & Tyridates gentis illius rex sit ad baptismum conuersus. Caput XL.

IN temporibus autem religiosi principis Constantini,Armenij Christiani effecti sunt.Aiunt enim Tyridatem tunc gentis illius regem, ex quodam mirabili signo circa domum suam diuinitus ostenso ,Christi baptismũ suscepisse: qui simul omnes suæ ditioni subiectos vna præceptiõe iussit vt similiter deo colla summitterent : ex quo factũ est,vt ad finitimas quoq; gentes Christianum dogma transiuerit,& multitudine dilatatũ sit: quorũ commercio etiam Persæ rudimenta fidei susceperunt, sicut postea suo loco dicetur. Cherronesus deinceps scribenda est , magna illa & illustris

Armeniȩ maiori continua,& ad Hellespontum vsque porrecta, quam pleríque Asiam vocauere, nõ illam cui in orbis terræ diuortio tertiam dedimus partem,sed minorem ac propriam, & in ea comprehensam, quanuis angustioribus inclusa limitibus,tertio loco proxima ponitur.

Quanta sit longitudo, quantave latitudo Asiæ minoris. Caput XLI.

MArcus Agrippa(vt est apud Pliniũ)minorem Asiam in duas partes diuisit. vnã inclusit ab oriente Phrygia ac Lycaonia,ab occidente Aegeo mari,Aegyptio à meridie, à septentrione Paphlagonia: cuius lõgitudinẽ quadringentis & septuaginta millibus passuum patere voluit,latitudinẽ trecentis & viginti: alteram terminauit ab oriente Armenia minore, ab occidente Phrygia,Lycaonia,ac Pamphylia:à septentrione, prouincia Pontica:à meridie,Pamphylio mari,lõgã quingẽtis septuagintaquinq; millibus passuum, latã trecẽtis vigintiquinq; millib⁹.Quo iudice nusquã Asia Euxinũ attingit:modo Paphlagonibus, modo Põticis gẽtibus septentrionẽ obsidentibus. Nõnulli Asiam inter Euxinũ & Taurũ concluse-re,ab Hellesponto Aegeoq; mari ad Halyn vsque fluuiũ & Cappadociȩ limites extensam,vniuersas in medio gẽtes complexã:quibus Crœsus imperauit: quẽ Herodotus gentiũ dñm appellat quȩ cis Halyn existũt.Alij longe minorẽ propriã Asiam tradidere,prȩcipue Ptolemȩus. Cherronesum vero Triquetrã pleriq; dixerũt, tanquã minima ęstimatio eius lateris facienda sit, per quod ducitur Isthmus:qui tamen nusquã tria millia stadiorũ cõ-

Plinius notatur.

plectitur, quãuis Plinius ducenta millia passuum ei attribuerit, Artemidorum forsitan secutus, qui mille & quingenta stadia ponit. Verum Isthmi lineam alij à Sinopensi ora, alij ab Amysensi in Cilicum pelagus & Issicum sinum producunt: quæ descriptio magnã Cappadociæ partẽ extra Chersonesum collocat. Nobis melior Ptolemæi sententia visa est, qui Cherronesi huius Isthmum paulo vltra Trapezuntem incipiẽs, per Moschicos montes ad Euphratem producit: ac fluuium ipsum per Antitaurũ & occurrẽtes minoris ac maioris Armeniæ campos ad Amanũ vsq; rectè fluentẽ sequitur, donec Syriam attingat. Exin lineam in occidentẽ per eiusdem Amani montis iuga vsq; ad Issicum sinum reflectit, nec nobis quicquã obliquatã lineã abiecerit. nam & qui ab Aminso in Issicum sinum Isthmum accipiũt, lineam non rectam sequuntur: minus qui à Sinopico sinu, cui non Issicũ, sed Pamphylium pelagus è regione opponitur, & Tracheę Cilicię littus: reliqua Cherronesi latera mari vndiq; alluũtur. Aquilonare Põtico, ab ostio Bosphori vsq; in Colchidẽ. Australe primo Doriẽsi, post Lyciaco, mox Pãphylico, deinde Cilicio, & postremo Issico. Occidẽtale quoq; multinomiũ euerberat mare. Intra Byzãtiũ & Chalcedonẽ Bosphorus Thracius appellatur. Vbi lati⁹ se pelagus effundit, Propontis est: rursus in angustijs, Hellespontus: exin magis ac magis patẽs, Aegeũ pelagus, cui succedit Icariũ: & deniq; nõ procul à Creta Myrtoũ. Multi in quolibet latere sinus, & multę peninsulę, sed nobiliores in occiduo. Longitudo lateris aquilonaris octo milliũ stadiorũ est, reliquũ aliquanto minor. Tota Cherronesus septentrionalior est, parallelo

qui per Rhodũ ducitur, auſtralior eſt qui per Byzantium. Si Paphlagonũ & aliorum quorundam pleraque loca exceperis, terra magna ex parte ad quintum pertinet clima, propter quod temperata eſt & frugifera, pecori ſalubris & homini.

In quot ſit diuiſa Cherroneſus. Caput XLII.

PTolemęus totam Cherroneſum in partes octo diuiſit. In prima Pontum & Bithyniam locauit, duarumq; prouinciarũ apud auctores late memoratarum limites confudit. Secundo loco Aſiam circunſcripſit, & propriam nominauit, Phrygiam ei Myſiamq; & alias pleraſq; prouincias admiſcens: tertio Lyciam: quarto Galatiam, cui & Paphlagoniam, & Lycaoniam, & Piſidię partẽ adiecit: quinto Pamphyliã, ſexto Cappadociam, ſeptimo minorem Armeniã: cuius partes ita deſignauit, vt intra Cappadociam haud dubie contineri videatur. Vltimam omnium Ciliciã fecit, ſuos cuiq; parti terminos aſſignãs, quos prout commodum fuerit, referemus. Strabo plurimas partes fecit, & multas gentes, multaſque nationes commemorauit, de quibus ſuis locis quantum neceſſe fuerit explicabimus. Nobis aptiſſima totius Cherroneſi triplex partitio videtur. Prior & nobilior pars eſt Aſia, quæ ab Helleſponto vſque ad Halyn & Cappadociam porrigitur, & à monte Tauro in ſeptentrionem verſa, Ponto procumbit Euxino. Altera eſt Cappadocia, quæ incipiens vbi Aſia deſinit, orientẽ verſus ad Euphratẽ vſq; procurrit, & ab Euxino Antitaurum ſuperans, vſq; ad Taurum & Amanum montẽ in meridiem extẽdi-

Cherroneſi triplex partitio.

tur. Tertia est omnis plaga quæ à summis Tauri iugis vsq; ad mare in Austrũ vergit. hæc rursus trifariã diuiditur. Nam Lycia in hac parte continetur, & Cilicia, & Pamphylia: similiter & Asiã partimur & Cappadociam. Asiam enim propriã seorsum ponimus, & Bithyniam, & Galatiam, & minori Cappadociæ minorem Armeniã & oram Põticam subtrahimus. Facillima hæc partitio, quæ vel gentes respicit, vel fluminũ ac montiũ naturales terminos. Verum reges ac populi qui rerũ potiti sunt, pro sua quiq; libidine atq; imperij magnitudine prouinciarum limites aut extenderunt, aut coarctarũt: quę res locorũ cognitioni maxime aduersa, scriptores non modo obscuros, verum etiam inter se contrarios reddidit. Conandũ tamen est, vt quæ à maioribus tradita sunt, cognoscẽtes, quãtum fieri potest, noua etiam non ignoremus. Magnã igitur Cherronesum (vt promissum est) conscripturi, à Cappadocia sumemus initiũ, quæ oriẽtalior est, Armeniæ proxima. Exin reliquas partes prosequemur: nec insulas memoratu dignas omittemus, quæ Asiæ propinquæ sunt.

In quot sit diuisa Cappadocia. Caput XLIII.

Cappadocia mutationes plurimas accepit, Persę in duas Satrapias diuisere, Macedones ex Satrapijs regna constituerunt, & partẽ Cappadocię quę Taurum versus est, proprie Cappadociam nominarunt, alteram Pontum, Euxino expositam. Cappadociæ fines (quemadmodũ Ptolemæo placet) occidentẽ versus Galatæ occupãt, & Pamphyliorum aliqui: ad meridiem Cilices per

Taurum montem,& Syriorum quidam, & Amanum vsque ad Euphratem: ad orientem Moschici montes assurgunt,& Armenij occurrunt,Euphratis accolæ.septentrionẽ Euxinus claudit ab Amyso vsque ad Aspori fluminis ostia.Paria propemodum Strabo de limitibus Cappadociæ refert. Macedones,& qui post eos in Cappadocia regnauere, decem præfecturas constituerunt. Cæsar & senatus qui Archelao vita functo regnũ in prouinciam redegerũt,vnam addidere:eas nominare nihil suauitatis habet:quarum aliquæ ad minorẽ Armeniã pertinent, aliquæ ad ipsam propriam Cappadociam:cui etiam Isuriæ pars coniuncta est. Sed diximus Cappadociam tres partes habere.has nunc prosequi oportet:& primo de minori Armenia dicendum est,quæ orientem respicit,Euphrati & maiori Armeniæ contermina. Australe eius latus ad Syriam spectat,& Amanum montem:Boreale ad Cidissię iugum vsque pertẽdit, Pharnaciæ & Trapezunti vicinum:quæ ad occidẽtem vergunt, propria Cappadocia excipit.

De situ minoris Armeniæ, quomodo Deum coluit, quanuis in errores nonnunquam lapsa. Caput XLIIII.

IN Armenia minori(sicut Ptolemæo videtur) nõ parua pars est Antitauri, & Melitina regio, quæ persimilis est Comagenæ. Sola enim ex omni Cappadocia domesticis arboribus tota consita est, & oleum fert, & Monariticum vinum, quod cum Græco decertat. Hæc inter Cathaoniã & Euphratem iacet, Comagenæ continua: & Sophinę opponitur, maioris Armeniæ regioni ad-

Monaritiũ vinum.

modum fertili. In hac Strabo ciuitatem nullã esse dixit, sed castella in montibus munita, asseruitque minorem Armeniã satis felicem esse, & semper à potentioribus occupatam fuisse, quemadmodum Sophinam: occupatores autem interdum cum cæteris Armenijs amicitiam habuisse, interdum per sese vixisse: qui & Chaldęos & Tibarenos sibi subiecere, mõtanos populos, qui Cadissam incolentes medij fuerũt inter Pontũ & minorẽ Armeniã. Mithridates Eupator quinq; & septuaginta castella apud eos construxit, & opes suas in illis velut inexpugnabilibus collocauit. Sed man⁹ humana quęcunque facit, eadem destruit, nec vllũ est homini tutũ in terra refugiũ. Mithridates in his arcibus tandẽ à Pompeio clausus est, & tamdiu immoratus, donec per obsidionẽ in Bosphorũ fugere cogeretur. Pompeius circa hęc loca in Armenia minori Nicopolim condidit, quæ postea optime habitata est. Melas fluuius ex Argęo mõte descendens, per minorẽ Armeniã in Euphratẽ exoneratur. Ptolemęus plurimas ciuitates, & aliquot prouincias minoris Armeniæ commemorat: quarum australiorẽ Orbisenã dicit, Amano monti propinquã, & magis septentrionalem, Orbalisenam oræ Ponticæ continuam. Cataoniam quoq; minori Armeniæ dedit. sed nos Strabonem secuti, eam Cappadociæ relinquimus. Successu temporis minor Armenia Taurum transcendit, Ciliciamq; complexa est: cuius Turcę nostra ętate sub Caramanno duce imperiũ tenent. Armenia tamen minor proprium ducẽ habet, Christi cultorem, qui ad nos anno superiore legatum misit aduersus Turcas suppetias petitũ. Armenij enim post accepta fidei sacramenta nunquã

Christũ negauere, quãuis procul ab Apostolica se de constituti, in errores aliquos inciderunt: Gotfrido autem & reliquis Christianis ducibus, qui Hierosolymam petierunt, magno adiumẽto fuere, cõmeatus ministrantes, & hostiũ consilia atq; itinera ostẽdentes. Fredericus imperator cognomento Barbarossa, qui primus eius nominis imperauit, traiectis in Asiam copijs, minorem Armeniã occupauit, gesturusq; res maximas videbatur, nisi lauandi gratia perspicuum amnem ingressus, absorptus aquis disparuisset, & vanas esse hominũ cogitatiões ostendisset. Cappadocia quæ maior & propria dicitur, ab Oriente minore Armenia terminatur, ab occidente Lycaonia, & parte Galatiæ, à meridie Tauro monte, ex quo Boream versus vsque ad Comana Ponti & Amasiorum australia protenditur. Apud veteres separati fuerunt à Cappadocibus Cataones, tanquã alterius linguę genus. Ariarathes eos Cappadocię addidit, qui primus Cappadocũ rex est appellatus. Illi posteà vsque adeo in Cappadocum linguam ac mores transiuere, vt nulla peregrinę gentis signa remanserint.

Fredericus Barbarossa dum lauat in amne absorptus disparuit.

De Cataonia, & de Pyramo fluuio, eiusque alueo. Caput XLV.

CAtaonia plana est, lata, & concaua, & omnia fert prȩter ea quę semper virent. Montes, cũ alij, tũ Amanus à parte australi, quæ à Tauro Ciliciæ quodãmodo auulsus est, & Antitaurus in cõtraria abruptus eam intercludunt, vt Straboni videtur. Sed Ptolemęus Cataoniã inter Taurũ & Antitaurũ collocat, vt qui Taurũ nõ ante Amanũ vocat, q̃ Syriam attingat. Strabo etiam in Cilicia

Amanum appellat, & Cathaoniȩ contra Notum opponit. In Antitauro, qui per Cappadociam ad septentrionem inclinat,& orientis nonnihil apprehendit,cõualles profundæ & angustæ sunt. In his Comana ciuitas fuit,& Bellonȩ fanum,& sacrorũ seruorum, quos numine afflatos putabant, ingens multitudo. Strabo cum ibi peregrinaretur, supra sex millia se inuenisse testatur viros ac mulieres. tanta illic hominum turba obsequio dȩmonum mancipata erat. Cathaones vrbem incoluere, qui etsi regi subditi erant, sacerdoti tamen parebant: qui & fani & sacrorum seruorum magna ex parte dominus habebatur, ex progenie regum electus, & secundo loco post regem in honore habitus. Sacrorum genus Orestem cum sorore Iphigenia è Scythia Taurica illuc attulisse putabant:quæ Dianæ Tauropolæ vocabantur. Creditus est hic Orestes lugubrem comã deposuisse, atq; hinc vrbi nomen datum. Eam Sarus amnis interfluit, qui per Tauri conualles deuolutus, ad Cilicum campos & subiectum pelagus excurrit. Pyramus amnis, vt Ptolemȩus existimat, in Orbisena prouincia, quã minori Armeniȩ dedimus, caput attollit: vt Strabo, apud Cathaoniam è media planicie: qui mox exort⁹ nauigabilis est: nec diu currẽs memorabilẽ fossam ingreditur, per quã aqua purissima magno spatio occulte sub terram fertur, deinde in summũ exoritur, tãta vi, vt immergi superne vix hasta possit. Cũ Tauro se adiungit, mirum in modũ cõtrahitur fluuius, & mira est mõtis cȩsura ꝑ quã aquȩ ducitur alueus. Imminẽtes flumini petræ vtrinq; fere vsq; ad mõtis summa pertẽdentes, duorũ triúm ue iugerum spatio concauȩ sunt. Solum quod in-

teriacet, totum saxeum, valde profundum, & angustam rupturam in medio habet, vt eam canis ac lepus saliat: & fluminis quidem alueus ad labrum vsq; plenus est, latitudine aquæductui par, qui propter obliquitatem & angustias & vallis profunditatem tanquam tonitru procul exauditur. montes egressus, tantum limum in mare deuoluit, partim ex Cathaonia, partim ex Ciliciæ campis, vt nō ab re carmina illa in modum oraculi ferantur:

Tempus erit rapidis olim cum Pyramus vndis:
In sacram veniet congesto littore Cyprum.

In Sargausina prætura, quæ Lycaoniæ vicina est, oppidum fuit Herpa apud flumen Carmalā, quod in Ciliciā emittit, & Arge⁹ munitio alta iuxta Taurū: & Nroa, quæ postea Neroassus dicta est, in qua Eumenes obsessus diu restitit: & postea Sisinus thesauros habuit, is qui Cappadocum imperium adortus est, cuius regia fuit Cadena, in modum vrbis ædificata, & in montibus Lycaoniæ sita. Sauera quoq; olim vicus fuisse dicitur, qui postea magnifice ædificatus, regionis metropolis extitit. In Morimena regione Iouis fanum celebre fuit, in quo sacrorum seruorum ferè tria millia habitabant: qui cum crederent se deo seruire, dæmoni famulabantur. Sacerdos eius sacram regionem habuit admodum fertilem, ex qua prouentum annuum accepit talentorum quindecim: & durante vita sacerdotiū tenuit: quemadmodum Comanus secundus post illum in honore habitus.

De Tyanensi prætura, quot Cappadociæ praturæ, vbi Asiæ fanum in quod nudæ mulieres nudis pedibus super prunas ingrediuntur. Caput XLVI.

IN Tyanensi prætura Tyana vrbs fuit Tauro subiacens, qui apud Cilicas portus est, ad quas montium cacumina in Ciliciam ad Syriam tendentia facillima sunt, & omnibus cõmunia. Ptolemæus Tyanam vrbem, & præturam ab ea dictam, ad boreales Antitauri parteis collocauit. hæc vrbs aggeri Semiramidis subiacuit optime munito. Nõ procul hinc Castabala fuerunt, & Cibistra, oppida monti propinqua. In Castabalis fuit Dianæ Perasiæ fanum, in quo sacras mulieres super prunas nudis ingredi pedibus illęsas crediderunt. tantũ præstigia dæmonum potuere. Perasiã, id est translatitiam iccirco deam dixêre, quia eius sacra per Orestem è Scythia aducta, sicut Comana, putauerunt. Regionem iuxta Taurũ Eusebiam vocauere, magna ex parte planã & fertilem inter pręturas Cappadociæ, quas vndecim esse diximus: vnam Ciliciam Strategiam appellarunt, quæ vltra Antitaurum versus Boream iacet. In hac mons est Argæus omnium altissimus, Asiæ minoris centro proximus, cuius cacumina semper niue albicant, e quibus dicunt qui eò ascendũt, q̃q̃ paucissimi sunt, sereno cælo æquor vtrũq; perspici, Issicum scilicet & Ponticum. Mazacam sub Argæo sitam Cappadoces matrem vrbium habuere, quæ etiã Eusebia nuncupata est, & magna Cæsarea. hæc ad ciuitatis habitationem incommoda fuit. nam & sicca & debilis erat, & immunita. sed hoc fortasse de industria factum, ne freti mœnibus ciues nimis confiderẽt, planiciem habitãtes arduis collibus clausam. Circunstantia loco omnino sterilia & inculta erant, quanuis campestria, arenis plena, & petris, & paulo vlterius igne exusta: solumque per multa stadia

Sacræ mulieres super prunas nudis ingrediebantur pedibus.

incensum: quapropter necessaria e longinquo non sine periculo afferebantur.

De Argæo, & quomodo Cappadocia lignis careat, & de Argęi situ. Caput XLVII.

NAm cũ tota ferè Cappadocia lignis careat, Argæus tamen syluosus est, sed loca syluæ subiecta ignes habent, & gelidis aquis plena sunt: nec tamen aut ignis aut aqua in summum exit: & solum herbidũ est, & quibusdã in locis palustre: ex quibus per noctem flammæ consurgunt. Locorum gnari caute lignantur, reliquis periculũ est, præsertim pecori in obscuras ignis fossas incidenti. In Mazaca fontem habet Melas, loco humillimo: sed plus damni affert q̃ emolumenti, cum non aptum habeat exitum, & in lacus ac paludes diffusus, vrbis aërem æstate corrumpat, & lapicidinis non parũ noceat. alioquin vtilissimæ paludes ipsæ sæpe ardere visæ sunt. Rex Ariarathes vt regioni consuleret, angustijs quibusdã obstructis ad quas Melas eixtũ in Euphratem habet, proximã planiciem totam lacu diluit: atq; insulas quasdã tãquã Cycladas cõprehendens, ibi per hyemem immorabatur. Clausura vero ad imum rupta, aqua soluta est: intumefactusq; Euphrates habitationes ac consita multa deleuit: ob quam rem ijs qui damnũ passi erant, trecentis talentis mulctatus est à Romanis. Idem circa Herpam contigit Carmalę exitu obstructo, & ore deinde rupto, cum aqua quædam Cilicum loca deuastasset. Sæpe enim contrà euenit q̃ cogitamus, & damnum ferimus vbi sperauimus lucrum. Elegerunt autem reges Mazacenorum loca ad habitandum, quæ totius regionis

Ignis fossæ.

media erant, & lignis ac lapidibus abundabant, & herba qua plurimum ad alenda pecora indigebant: alioqui incommoda, sed montibus & vicinis munita castellis.

De Mazaca, de exemplo quomodo parẽtes vereri debẽt pueri, hic gesto: quibus abundet Cappadocia, & Onychitũ lapidem in ea inuentum. Caput XLVIII.

DIstat Mazaca a Ponto stadijs octingẽtis Austrum versus, ab Euphrate paulo minus q̃ duplo, à Cilicijs portis sex dierum itinere. Mazaceni Charondæ legibus vtebantur, assumentes aliquem legisperitum, qui leges eis interpretaretur, quemadmodum apud Romanos iuriscõsulti: atq; ita ciuitatis duplex erat seruitus, iuriscõsultorum, & regum. nam populi qui legibus viuunt, his proculdubio seruiunt, qui leges interpretantur. Mazacenos Tigranes Armenius male affecit. omnes enim transtulit in Mesopotamiã, & Tigranocerta magna ex parte ex his coluit: postea captis Tigranocertis, potentiores reuersi sunt. In hac vrbe (sicut Aug. in libro de ciuitate dei scribit) decem fratres fuere, septem mares, & tres feminæ, inter suos ciues non ignobiles: qui cũ matri viduæ parum obtemperarent, ab ea maledicti sunt, moxque diuinitus ea pœna coërciti, vt horribiliter omnes membrorum tremore quaterẽtur: ex quibus duo ad Augustinũ peruenere, Paulus frater, & Palladia soror, & apud memoriam beati Stephani martyris orantes sanitatem consecuti sunt: quo exemplo & parentes vereri, & sanctos Christi martyres venerari docemur. Gabadania regio campe-

Decem fratres a matre vidua maledicti tremore quatiebãtur.

ſtris eſt,& cæteris auſtralior. nam Taurum ſubit, & vix vllam fructiferarũ arborũ producit,ſed paſcua habet optima,ſicut reliqua Cappadocia,prę ſertim apud Gargauram & Morimenã.Tota Cappadocia frugibus abundat, maxime frumento, & pecore omnis generis.quę cũ Ponto auſtralior ſit, frigidior tamen eſt.in ea Sinopica naſcitur rubrica omniũ optima,quę cum Iberica decertat:& appellata eſt Sinopica,quia mercatores eò illam deferebant,prius quàm Epheſiorum emporium tam celebre eſſet,q̃ poſtea factum eſt.Archelai inquiſitores Onichitum lapidem in Cappadocia,& cryſtalli cruſtas inuenerunt. Cappadox amnis (vt Plinius ait) genti nomen dedit.antea Leucoſyri dicebantur,de quibus in Ponticis rebus mẽtio fiet.Alexander qui poſt Narciſſum Hieroſolymitanæ prę fuit eccleſiæ,vir doctrina clarus,& morum ſanctitate conſpicuus,ex gente Cappadocum fuit,& põtificatũ in patria ſua geſſit:ac Hieroſolymam peregrinationis cauſa petens, diuina illic voluntate retentus eſt, non ambitione propria, vt multi hodie ad meliores eccleſias migrant.

De Ponto:quare Cappadocia aliquando dicta Leucoſyris:cuius ſit figuræ Pontus. Caput XLIX.

Sequitur Pontus,qui(vt Strabo ait) ab occidẽti Haly flumine clauditur, ab orienti Colchide,a meridie minori Armenia,& ipſa propria Cappadocia : nec termini in hac parte ſatis certi oſtenduntur.Boreã Pontus immittit,a quo nomen acceptum.Ptolemæus(vt ante diximus) Bithyniã Pontumq; commiſcuit:quanuis & circa Trapezũ

tem Ponti mentionẽ videatur afferre. Mithridates Eupator Ponti rex constitutus, ab Haly flumine vsque ad Tibarnos & Colchos & Armenios regnauit: & cis Halyn quasdam Paphlagonię partes vsq; Amastrim & oram Heracliam possedit, Pontũque appellauit, cui minorem Armeniã adiecit: atque his finibus eo sublato, Pompeius prouinciam accepit, qui distributis inter principes secum militantes *ijs quæ* versus Armeniã & Colchidem sunt, reliqua in vndecim gubernationes diuisit, & Bithyniæ adiecit, vt ex vtrisq; vna efficeretur prouincia, quam Ptolemæus videtur describere. Paphlagonũ quosdam his regendos dedit, qui erant à Philemone, quemadmodum Galatas his qui erant genere tetrarchæ. Postea Romanorũ duces alias atq; alias partitiones fecerunt. nam & reges & principes cõstituerunt, & ex ciuitatibus alias liberarunt, alias principibus tradiderunt, alias sub Romano populo dimiserunt. Quibus ex rebus haud mirãdum est si Pontus ipse alios atq; alios accepit terminos: & aliquando a Bosphoro Thraciæ vsq; in Colchidẽ procurrit, aliquando in Heraclia finem accipit. Aliquando alibi nos in hac descriptione Strabonis limites amplectemur, ab Haly fluuio auspicantes. Hic fontes habet in maiori Cappadocia iuxta Cãbisenam, & multus ad occidẽtem fertur: postea ad septentrionem cõuersus, Leucosyros in dextra, Galatas & Paphlagonas in sinistra relinquit: & in Euxinum exit, non procul a Gadilone. Cappadoces (vt diximus) Leucosyri prius appellabãt, ad differentiã Syrorum qui extra Taurum sunt, colore adusto, quod albiores essent, nomẽ adepti. his sedes apud Halyn fluuium Euxinumq; fuerunt. Pindarus ait

Amazonas Syrium hastatumque exercitum duxisse, significans Themiscyræ habitatores. Themiscyra enim Amisenorū Leucosyrorumque fuit, qui post Halyn orientem versus in Ponto erant. Pōtica regio haud multum lata fuit, & formam quodammodo pyramidis habuit: tanto magis arcta atque reducta, quanto in orientem vlterius procedit. Nam circa Pharnaciam, & Trapezuntem plurimum à minoribus Armeniæ mōtibus coercetur. apud Halyn, qui Galatas & Paphlagonas disterminat, basim habet: nec tamen hęc latitudo amplior est sexcentis aut octingentis stadijs a mari vsque in Capadociam. Huius oræ partem Amiseni habuerūt, partem Pompeius Deiotaro dedit, vt ea quę Pharnaciæ & Tapezūti proxima sunt, vsque in Colchidē & Armeniam minorem: atque horum regem fecit, cum paternam tetrarchiā haberet. hic est pro quo apud Iulium Cæsarem Cicero orauit.

De Gadilonetica regione. Caput L.

POst Halys ostia versus auroram Gadilonetica occurrit regio vsque ad Saramenā tota cāpestris, & lustrū omniū ferarū: oues in ea pellis & lanæ mollioris fuerūt, qđ in tota Cappadocia & Ponto perrarū dicunt. Inerant & damę, quæ alibi raræ sunt. Post Gadilonem Saramenā posuere, & Aminsum ciuitatem insignē, distātem a Sinope stadijs noningentis. hanc prius Milesij condidere: postea princeps Cappadocum reformauit: deinde Athenienses Pyræum vocantes habitauere. Eupator templis exornauit, & partem muris instruxit: Lucullus obsedit. Pharnaces traiecto Bosphoro vexauit, Iulius Cæsar libertate donauit, Straton tyrā-

nus inuasit. Marcus Antonius regibus dedit: Augustus Cæsar post bellum Actiacum libertati restituit, qua diu bene vsa est. hæc regionem optimam habuit: & Themiscyram possedit, antiquum Amazonum domicilium: & Sydinam.

De Themiscyra campo, & quomodo Pontus regio sit fertilis, & in ea viri docti orti sint. Caput LI.

THemiscyra cãpus est ab Amyso sexaginta stadijs distans, qui pelago alluitur, & monti adiacet arboribus pleno, & aquis irriguo: ex quibus flumẽ vnum efficitur, cui Thermodoonti nomẽ est. Id campum percurrit, & Amazonum fabulis clarum habetur. Est & alterum flumẽ huic æquale, eandem planiciem irrigans, nomine Iris, cuius fontes in ipso Ponto reperiuntur. Iris mediam Comanorum Ponticorum vrbẽ perfluit, & in occidentem versus, Daximoneticam felicem campum permeat: postea apud Garuiram illustrem quondã regiam, quæ iampridem corruit, ad septentrionem couertitur: deinde rursus ad auroram: & Silace fluuio atq; alijs amnibus assumptis, ad ipsa Amasiæ mœnia egreditur in Phanarœam: vbi Lycus ex Armenia minori descendens, & cum eo concurrens, nomẽ amittit: postremo per Themiscyram actus, in mare deuoluitur. Planicies Themiscyræ semper rosida & herbida est, equorũ boumq; nutrix. Milium & panicum multum producit, nec vnquam fame vexatur. Præter montana, regio agrestibus pomis abundat. vuæ, pruna, mala & nuces sponte in syluis enascuntur: quocunq; anni tempore in syluas exieris, fructus inuenies, aut in arboribus pen-

Quocunq; anni tempore in syluas exieris, fructus inuenies.

dentes,aut in folijs iacentes:& propter alimoniæ copiam multa est ferarum omnis generis venatio. Themiscyram sequitur Sidena planicies,licet non valde ferax,irrigua tamen, habēs in ora maritima loca munita,Sidē,ex qua Sidena nominatur,& alia pleraq;.Atq; hucusq; Amisena pertendit.Hinc viros in disciplinis excellētes commemorat Strabo. Demetriū Rhateni filiū mathematicū,& Dionysiodorum,& in grāmaticis Tyrannionē,quem ipse audiuit.Post Sidenam fuit Pharnacia,oppidū munitissimum,deinde Trapezus græca ciuitas,in quā ex Amiso duûm milliū & ducentorum stadiorū nauigatio est:hinc ad Phasim mille & quadringētorum,'siue vt alia tralatio habet,quadraginta.tanta est totius oræ Ponticæ longitudo.In hac ora ab Amiso nauigantibus promontorium Herculanum pri9 occurrit,deinde Iasoniū,mox Genetes, postea Cytoros oppidū,'a quo in Pharnaciā migrarūt inquilini.Subinde Hischopolis humi prostrata,vlterius sinus in quo Hermonassa est, & Cerasus:vnde appellata creduntur Cerasa:loca abunde habitata: nec procul ab Hermonassa habitationem ponunt Zygopolim appellatā. Tātū Strabo de hoc littore tradit,Ptolemæus vlterius & promōtoria,& vrbes,& flumina vsq; ad Asporū amnem cōmemorat:verum sine dignitate & historia.Trapezunti & Pharnaciæ ad austrū imminebāt olim Tibareni,& Chaldæi,& Sāni,prius Macrones nominati,& Armenia minor: & Appaitę his quodāmodo locis pximi erant,qui prius Cercitæ dicebātur.Inter hos Scydissa mōs asperrimus erigitur,& Moschicis cōiungitur,qui ad Colchidem pertinēt: cuius summa ab Heptacometis,id est,Septipagis obtinētur.Pa-

Cerasa vnde sint appellata.

ryadra quoque per hos præterit, qui a locis Sidenæ & Themiscyræ proximis vsq; in Armeniam protenditur. Omnes hi agrestes homines fuerunt, præsertim Heptacometæ, quorum nonnulli super arboribus ac turribus habitarũt. Vnde & Mosynœci dicti sunt, id est turricolæ. mosynos enim turres vocãt. his cibus farina, caro, & arborum fructus erat. Peregrino generi infesti, tres Pompeij cohortes obtruncarunt, cum per montana transirent. Miscẽtes enim crateras furentis mellis, quod rami arborum ferunt, potos & mente alienatos adorti, facile interemerunt. Quidam ex his barbaris Byzares vocabãtur. Et qui Chaldæi dicti sunt, prius Chalybes appellabãtur, apud quos Pharnacia sita est, in mari habens pelamidũ copiam, in terra ferri & argenti metalla. Sed argentaria postea defecere, vt est terrenarum omnium rerum finis. Ora hic maritima prorsus angusta est. Continuò enim rupes incumbunt nemoribus ac metallis refertæ. Cultura agrorum exigua: ideo ex fossionibus & piscationibus victum quęrunt, & multam ex delphinis aruinam recipiunt, ad res varias vtilem. Homerus in dinumeratione gentium quæ ad Troianum bellum iere, cũ Paphlagonum meminisset, postea Halizonas adiecit, quos Strabo Chalybes esse arbitratur: de quibus modo locuti sumus. Sed quidam Halizonas, quidam Amazonas scripsere, quarũ varia historia est. Alij eas apud Cariam Lydiamq; collocarunt, alij Mygdonium campũ illis attribuerũt, alij in Hellesponto sedes dedere, alij vltra Borysthenem in Scythia eas quæsiuere. Vulgatior opinio Themiscyrã illarum fuisse patriam censet, quanuis Scythicam originem ducerent. Leucosyri earum postea sedes

Heptacometæ super arborib9 ac turribus habitarunt.

inuaſerunt, a quibus Henetes exiſſe putauit Meandrius, qui Troianis auxilium tulere, atq; inde cum Thracibus digreſſi, in Adriæ ſinu habitauere.

De Sidena, & ſoli fertilitate. Caput LII.

POST Harnaciæ verſus occidentẽ, vt diximus, continua eſt Sidena, poſtea Themiſcyra. his ad auſtrum Phanarœa incũbit, quæ Ponti partem beatiſſimam obtinet. nam & oleis & vitibus cõſita eſt, & cæteris rebus excellit. Hæc a partibus orientalibus Paryadram mõtem obtendit, in longitudine ſecum pariter progredientem, ab occaſu Phazemoneticam regionem. In Sidena conuallis quædam eſt longitudine ac latitudine inſigni, quã Lycus ab Armenia minori deſcendens irrigat, & in media valle miſcetur Iri. In concurſu amniũ Amaſia vrbs fuit, Strabonis patria, optime munita, quã primus fundator Eupatoriam a ſe nominauit. Põpeius cum inchoatam inueniſſet, colonis introductis, & regione illi addita Magnopolim appellauit. Ea in media planicie iacuit, & profunda valle, per quã fert Iris, mira prouidẽtia & natura cõſtructa, quæ ciuitatis vſum exhiberet: fuitque optime munita turribus & propugnaculis, & præruptæ petræ rupibus: apud quam & regiæ fuerunt, & regum monumenta. Sub ipſis Paryadræ radicibus Cabira ſita fuerunt, ſtadijs centum quinquaginta quàm Magnopolis auſtraliora. Hic erat Mithridatis regia, apparatu magnifico ſtructa. hic aquarum balnea calidarum, ferarum viuaria, propinquæ venationes, aurifodinæ. fuit & Nouus locus appellatus, ſtadijs ducentis a Cabiris diſtans, petra munita, ingentis altitudinis, vndique prærupta, &

mœnibus cincta,quæ in vertice fontem vberrimũ habuit,& ad radicem flumen & cisternam profundam,& montana in circuitu ad cẽtum viginti stadia altissimis tecta syluis.Hic pretiosissimi Mithridatis thesauri comperti sunt, quos Pompeius in Capitolio dicauit:qui cum Cabira in vrbis modũ struxisset,Diopolim nominauit.Sed Pythodoris eã augens,Augustam appellauit,& pro regia sua vsus est.Ptolemæus Sebastopolim vocat,quod idem sonat.Non procul hinc vicus fuit vrbis amplitudinẽ habens,nomine Ameria,in quo fanũ mensis Pharnacis appellatum est,multis sacris seruis ornatum, & regione sacra diues : quod adeo reges venerati sunt,vt quod ipsi regis iusiurandum vocarent, id regis fortunam,& Pharnacis mensem dixerint.Supra Phanaroeam versus meridiem Comana fuerũt Pontica,eodem nomine quo maioris Cappadociæ Comana,eidem deæ siue eidem dæmoni consecrata,simile templi ædificium, & similem fere ritum habentia & sacrorum, & diuinationum, & cultus erga sacerdotes,in his maxime quæ ante reges fiebant,quando bis in anno in festis quæ deæ exitus appellabantur,sacerdos diadema gestabat,& secũdus erat in honore post regem.Pompeius huic tẽplo Archelaum sacerdotem præfecit,& sexaginta stadia regioni adiecit:cui sacri serui fuerũt sex millia,cæca & perdita hominũ manus. Archelaus filius fuit eius,quẽ Sylla & senatus in honore habuerunt,& qui Mithridatis Eupatoris se filium effingens,Ptolemæi regis Aegypti filiam duxit vxorẽ, & à Gabinio postea in prælio interemptus est.Lycomedes post Archelaum sacerdotium accepit, & eo sublato Dyteutus Adiatorigis filius,qui ob vir-

Seruorũ sacrorum sex millia.

tutem hanc dignitatem obtinuit. nam Cæsar Augustus Adiatorigem cum vxore ac filijs in triumphum ducẽs, illum cum filio maiore statuit interimere. maior vero hic erat. At cum secundus ex fratribus, militibus qui eum ducebant, maiorem se affirmaret, diu inter ambos cõtentio fuit, & pulchrũ de morte certamen, cum præmori vellet vterque: quousq; parẽtes Dyteuto persuasere, vt iuniori cederet, asserentes ipsum, qui ætate prouectior esset, maiorem de matre ac reliquo fratre curam habiturum. Itaq; secundus cũ patre interemptus est, Dyteutus seruatus vel inuitus, qui hanc dignitatem est consecutus. Nam Cęsar re cognita vehementer doluit, & eos qui seruati erant, beneficio & cura prosecutus est. Comana vrbs populosa fuit. Multi ex Armenia & ex vicinis ciuitatibus ad festa cõueniebant, viri simul ac mulieres: & sacra deę, vt ipsi putabãt, ex voto perficiebãt. Incolę molles ac delicati, mulierum multitudo maxima, & operatrix: & magna ex parte, quãuis sacra, meretricio viuens. Tãta gentiliũ stultitia fuit, vt lupanaria etiam sacra putarent. Ager circumiectus vitibus consitus est, aptissimus qui Veneri fomentum præstaret.

Pulchra fratrũ de morte contẽtio.

De Coma vrbe, & quanta incolarum superstitio: de varijs Ponti regionibus, & vnde Germani salis habeant excoctionem: de Sandara monte, vbi metalla effodiuntur, & qui Pontici Christum colant. Caput LIII.

Regio Zeletica Comanis ad oriẽtem iacet. in ea vrbs fuit Zela super aggere Semiramidis condita, & illic Anaitidis falsæ deæ templum, quæ ab Armenijs colebatur. Hoc in lo-

co maxima cum sanctimonia fiebant sacra, quanuis dæmoni celebrarent,& iusiurandũ maximis de rebus apud aram sumebatur. Sacrorũ seruorũ multitudo ingens,& sacerdotiũ præcipui honoris fuit. Zelam olim reges nõ vt ciuitatem,sed vt Persicorum deorũ templum colebant. Sacerdos rerum omnium potestatẽ habebat:eratq; vrbs valde diues, & Pompeius multas ei prouincias adiecerat minori Armeniæ finitimas,in quibus sales fossiles reperiebantur, & Megalopolim appellauerat. Post Phanarœam occidentẽ versus Phazemonetica regio sequitur,cuius septẽtrionale latus Gazilot⁹ & Amisenus claudit ager,occidẽtale Halys, australe Amasiensium terra,quæ plurima est,& cęterarum optima. Pompeius hanc regionem Megalopolim nominauit:& facta apud Phazemonem vicum habitatione, eam Nicopolim appellauit. In Phazemonetica lacus est pelagi magnitudine nomine Stiphana,cui Cizara castellum adiacuit munitissimũ, quo destructo, prope regia constructa extitit: reliqua terra magna ex parte nuda, frumenti tamen ferax. Amasiensibus imminebant aquæ calidæ,valde salubres,quę Phazemonensium sunt. Imminebat etiam Sagyliũ castellum super mõte quodam situm erecto & excelso, & aquis abundantissimo,quod postea neglectũ est. hic Arsaces dominatum & nouas res quærens, à filijs Pharnacis regis fame captus & interemptus est,cum ex planicie pulsus sine cõmeatibus eò confugisset. Dehinc est Diacopena,& Pimolisena regio,tota felix vsq; ad Halyn. Et hæ sunt septentrionales Amasiẽsium partes,quingentorũ fere stadiorum lõgitudine patentes. nec minor reliqua pars est circa Ximenam,

quæ etiam vsq; ad Halyn descendit. In Ximena sales sunt fossiles, a quibus Halyn flumen dici putāt: quod imitati Germanorum populi, omnia loca in quibus sales excoquūtur, Halys appellāt. In Amasiēsi agro multa regio sub Mithridate deserta fuit, & multa castella diruta. Is arboribus plenus erat, & pascendis equis & cætero pecori idoneus, & totus habitabilis. Amasiā prius reges habuere, postea Romanorum prouincia facta est. Pimolisena regio Halys fluminis vtranque ripam occupat. in ea Sandaracurgium mons est cōcauus propter metallorum effossionem. operatores ex aliquo maleficio redempti huc mittebantur, qui propter laborem & letiferum aërem e glebis prodeuntem cito moriebantur: nec plures quàm ducenti adesse solebant. Tātum est quod de Pōto explicare possumus. Pythodoris regina plurimum in Ponto valuit, cui & Tybareni & Chaldæi vsq; in Colchidem subiecti fuerunt. Sidena quoque & Themiscyra & Phanarœa illi paruit. Hęc filia Pythodori Tralliani fuit, & vxor Polemonis, cū quo aliquandiu regnauit, deinde in imperio successit, eo in prælio defuncto. Ex Polemone filij duo relicti sunt, & filia, quæ Coty Sapęo nupsit: eoq; dolo interempto cælibatū egit, susceptis ex viro filijs, quorū nata maior patris imperiū tenuit. Ex filijs Pythodoris alter cum matre paternam hæreditatē administrauit, alter maioris Armeniæ rex declaratus est: ipsa Archelao nupta, cum eo mansit vsq; ad extremum. Aquila Pōticus fuit veteris testamenti trāslator & interpres, nescimus qua ex ciuitate. Is verba prophetę de virgine paritura prolata, ad iuuenculā transtulit, nō satis capiēs diuina mysteria. Pōtus Christi sacra recepit,

Sales fossiles.

Homīes ex maleficio redempti ad metallorū effossionē mittebantur.

& vsque in hāc diem quadā in parte seruauit. Marcion Ponticus quanuis Christianus videri vellet, alium tamen creatorem omnium rerum esse dicebat, quàm Christi patrem, illumque maiorem aiebat: & aliquos in suum errorem traxit. Trapezuntij sub imperatore sunt Christi cultore, qui anno proximo legatum ad nos misit auxilia contra Turcas orans, quorum arma atque impetum verebatur. Nouissime Venetorum literas accepimus, quæ Turcarum imperatorem in Pontum cum exercitu traiecisse ferebant, nec dubium faciebant quin Trapezuntij sese dederent, cum Hismael Sinopensium dominus, qui diu restiterat, tandem imperata fecisset: nondum vero fama æquata est. Trapezuntius imperator vni ex Turcarum principibus filiā nuptui dedit, quæ res fidem eius non satis firmam ostēdit. Quis enim Christianus est, & inimico Christi ecclesiæ sacramenta communicat? Multa metus & regnandi cupiditas admittit indigna: sed nō est cælesti regno idoneus, qui pro terreno cælestem regem contemnit. Reliqua Ponti & Cappadociæ in potestate Turcarum existunt, quanuis vbiq; misti ferantur Armenij Christi cultores. Atq; in hunc modum absoluta est Cappadocia, quam totius minoris Asiæ tertiam fecimus partē: in qua illud memoratu dignum contigit, quòd offerentibus Romanis libertatem, & populare regimen, Cappadoces regem petiere: quæ res stupenda Romanis visa est, quibus regia potestas exosa, & arbitrium populi pro libertate fuit. Sed Cappadoces maxime seruos arbitrabantur, quorum ceruicibus populare iugum immineret, cuius nec superbiam tolerare, nec auaritiam explere quisquam potuit.

Trapezuntij Christiani.

Cappadoces regem petiere.

Minoris Asię tres pates fecimus. Prima est ipsa quæ propria dicitur, altera Galatia, tertia Bithynia. De Galatia prius dicendum, quæ orientalior est. Huius termini erunt (quemadmodum nos partim ex Ptolemęo, partim ex Strabone atque alijs accepimus) ab oriente Cappadocia & Halys fluuius, qui Pontum disterminat: ab occidēte Bithynia & Asia: à meridie Pamphylia: à septentrione Pontus Euxinus. In hac parte Lycaonia continebitur, quæ totius Asiæ medium quodammodo locum & arcem occupat. Pisidiæ quoque pars comprehenditur Austrum versus, & ad Taurum exposita. Circa Pontum Paphlagones & Mariādyni sedes habuere. Ptolemęus ab Amiso vsq; Cytorum boreales Galatiæ partes produxit, atq; ibi Bithyniam incipere voluit. Eupator qui Pontum tenuit, à Colchide vsq; Heracliā imperauit. Reliqua vsq; ad os Euxini & Chalcedonem reges Bithynij habuere. sublatis regibus Romani eosdem terminos seruauere, vt Heracliā Ponto concederēt, citeriora Bithynię. Strabo Sangario flumine Bithyniā claudit, quē sequi non pudet, & hoc littus ab ostio Sangarij vsq; Halyn, deinde mediterranea explicare. Ptolemęus Prusiam ciuitatem mox post Sangariū collocat, deinde Hippum flumen, postea Candiopolim, mox Elatam amnem, nec procul hinc Diopolim, cui succedit Heraclea, de qua paulopost dicemus. Mariandyni circa Heracliam collocantur, de quorum origine parua cognitio est. Strabo eos à Thracia profectos arbitratur, Theopompus Mariandynum barbarum quendam Paphlagonię portionem imperio tenuisse refert, & facto impetu Bebriam regionem occupasse, eique de suo nomine

vocabulum indidisse. Fuerunt tamen Mariandyni Bithynijs persimiles,quos Milesij qui primi Heracliam condidere,in seruitutem redegerunt.hi Caucones expulerant, qui hanc oram vsq; ad Parthenium flumen coluere, habentes vrbem Teium,ex qua Philetęrus natus est autor generis regum Attalicorum. Caucones alij Scythas, alij Pelasgos fuisse putant:quorum genus omnino interijt.

De Heraclia,ex qua Heraclides. Caput LIIII.

HEraclia optimũ portum habuit,& ad Ponticam prouinciam pertinuit, cum Bithynia à Romanis ordinata, ciuitas alioqui memoratu digna, quæ plurimas colonias emisit: & cum prius libera esset, postea sub tyrannis fuit: deinde rursum in libertatem se vindicauit, & iterum à Romanis regem accepit, & Romanorum coloniam in partem vrbis & agri admisit. Adiatorix, Meclij tetrarchæ Galatarum filius, cuius in Ponticis rebus mentio facta est, hanc vrbis partẽ ab Antonio accipiens, quam Heraclienses tenebant,paulo ante Actiaca bella, Romanos noctu adortus,ad vnum iugulauit,id sibi ab Antonio imperatum dicens: sed non tulit impune scelus. captus ipse post victoriam Augusti, & in triumphũ ductus(vt ante diximus)cum filio iugulatus est. Archiam poetam,pro quo Cicero orauit,in hac vrbe honoratum fuisse constat, & Platonicum Heraclidem hic natum. Abest à Ponti ora(vt Plinius ait)miliarijs ducentis. Portus Aconæ non procul hinc iacet,veneno Aconito dirus.

Adiatorix Romanos iugulauit.

De Henetis, Sinopensibus,& de eorum vico Harmena, vnde Diogenes Cynicus, & alij complures. Cap. LV.

POst Parthenium amnem Heneti sequebãtur Cytorum habitantes, apud quos feroces fuisse mulos affirmãt. Hi clarissima Paphlagonum natio fuere: ex qua natus est Palemon, cum quo plurimi apud Troiã militarũt: qui amisso duce in Thraciam post captum Ilium traiecere, errantesq; in eam regionem deuenere, quæ pòst Venetia appellata est. Quidam Antenorẽ & eius filios classi pręfuisse putãt, quæ in intimum Adriæ recessum Henetos vexit. Alij nationem quandam Cappadocibus finitimam prodiderunt sub Henetorum nomine cũ Cimmerijs militasse, & postea in Asiã peruenisse. Id genus in Paphlagonia prorsus defecit: quãuis non procul ab Amastri vicum esse in Ponti littore nonnulli tradiderunt, qui vsque ad Romanorum tempora coleretur. Ab Henetis Xenodotus Henetiam describens, eam significari putat, quæ Amisos appellata est, cuius in Põto fecimus mentionem. Paphlagones inter Mariãdynos & Halyn fluuium collocantur, & rursus inter Galatas & Euxinum. Parthenius amnis occidentalia claudit, cui proxima fuit Amastris, de cõditricis nomine appellata, quæ in peninsula iacuit, & portus habuit ex vtraq; Isthmi parte. Amastris vxor fuit Dionysij Heraclię tyrãni, & Oxyathris filia, fratris Darij, Roxanę soror, quæ Alexandro nupsit, cum quo Dari⁹ bellũ gessit. Hęc mulier ex quatuor vrbiũ ĩcolis vnã ciuitatẽ fecit: Sesamo, Cytoro, Cromma, & Teio, quæ cito à cõmunione de-

fecit,cęteris in ea permanentibus. Sesamus Amastris arx dicta est. Plinius totam vrbem Sesamon olim appellatam tradit. Cytorum prius Sinopensium emporium fuit,à Cytoro Phryxi filio dictũ. In Amastriano agro plurima atq; optima buxus nascitur,præsertim iuxta Cytorum,à quo per centum stadia vicus fuit Cromma appellatus,postea Aegialus, & duo scopuli qui à colore vocabantur Erythri.erant enim rubri. Vlterius Carambis occurrit,promontorium magnum ad septentrionem porrectum,arietinę frontis habens formam, quod longo spatio pelago incumbens, Scythicę obiectũ peninsulæ,Euxinum Pontum bimarem videtur efficere. Post Carambim nonnulla fuerunt oppida indigna quæ nominentur, præter Harmenam, de qua prouerbium factum est:Cui nullum negotium erat,Harmenam muniuit.Sinopensium vicus fuit, & portum habuit.Deinde Sinope est, vrbium quę in hac regione sunt, clarissima. Milesij eam condidere,sicut Heracliam.magna huius vrbis potentia fuit,quæ classe cõparata,mari quod intra Cyaneas est,imperauit:extrà vero multorum certaminum particeps cum Græcis fuit. Sinopenses vrbis suæ conditorem Sthenidem quendam putauere, vnum ex ijs qui cum Iasone nauigarunt, quem vt deum colebant, & eius oraculum habebant. Sed Milesij loci opportunitate,& incolarum imbęcillitate perspecta,illos pepulerunt, & nouos induxere colonos.Ea naturali prouidentia optime munita fuit, super collem cuiusdam peninsulæ sita, ex vtraq; Isthmi parte portus & stationes habens, & miras Pelamydium piscationes. Peninsula vndiq; ripas iugosas obtendit,& fossas quasdam in petris

Cui nullum negotium erat,Harmenã muniuit.

excauatas,quæ mari tumido complentur, vt non facilè adiri possint. Petræ quoque summa echinis plena,nudo pedi inaccessibilia sunt.In superiore vrbis parte optimum solum,& agrestibus hortis ornatum fuit, præsertim suburbanum. Aedificia in vrbe magnifice structa, Gymnasium,& forum,& porticus,& templa splendida & ampla. Diu ciuitas cum libera fuisset, amissa libertate Pharnaci tandem obtemperauit, & successoribus eius vsq; ad Eupatorem & Romanos, qui eum sustulerunt. Eupator ibi natus educatusq; ac deniq; sepultus eximie illam coluit,& regni metropolim fecit. Pharnace subito & præter opinionem,ingruente, capta fuit à Lucullo per obsidionem.Bacchide,qui præpositus erat,miris modis ciues affligente,Romani coloniam eò misere, cui & vrbis & regionis pars data est. Distat ab ostio Ponti Sinope stadijs tribus millibus & quingẽtis,ab Heraclia duobus millibus,à Carambi septingentis.Hic Diogenes Cynicus, & Timotheus Patrion orti sunt,philosophi celebres,& Diphilus poëta comicus,& Baton,qui de rebus Persicis scripsit historiam. Sinopensis ager vsque ad Halyn protendebatur.Hæc vrbs iamdudum in potestate Turcarum fuit.Ferũt Sinopis tyrannum prædiuitem esse, propter æris metalla quę in Sinopica terra effodiuntur. Mahumetes Turcarum imperator thesauris eius inhiãs, anno superiore exercitum ad capiendam Sinopem misit: qui turpiter reiectus est. hoc anno maiorib9 copijs terra mariq; comparatis, ipse per sese vrbem inuadẽdam statuit. Sed Ismahel loci dominus nõ expectato impetu sese dedidit, quãuis legatum ad nos miserit,multa pollicitus si sibi auxilia mitterẽtur.

Sed longum eſt Chriſtianos nõ modo armare, ſed conſulturos de ſumendis armis congregare. Non miramur ſi apud obſeſſum principem plus inſtãs metus,quàm ſpes longinqua & dubia potuit. Tota Sinopica regio ac montana quæ illi imminet vſque in Bithyniam, optimam ad ædificandas naues materiam,& ductu facilem habet. Acerẽ quoque Sinopica gignit, & nucem montanam,è quibus menſas faciunt.tota oleis conſita fuit,paulo ſupra mare culturam habẽs.Heracliam, Amaſtrim, & Sinopem,poſt Homerum conditas putant.nuſquã enim eas nominat. Olgaſys mons altiſſimus, & aditu difficillimus,quanuis citra Halyn Sinopicæ regioni contiguus eſſet,tamen ad Ponticam regionem pertinuit, in quo plurima Paphlagonum templa fuerunt.Blaẽna,& Domanetica regio mõti adiacet,ſatis ferax,per quam Amnias flumen illabitur,quem Ptolemęus Zaliſcum appellare videtur,& Olgaſym Oligam.His in locis Mithridates Eupator Nicomedis Bithynici copias per imperatores ſuos ita deleuit,vt pauci cũ eo euaſerint, & poſt eam victoriã Bithynia & Aſia vſq; in Cariam ac Lyciam ad victorem defecerint.Hic vrbs poſtea Põpeiopolis cõſtructa eſt,prope Sãdaracurgium montem,de quo diximus in rebus Ponticis, poſt Pompeiopolim Magni opus.Reliqua eſt Paphlagonia mediterranea, occidẽtem verſus vſq; in Bithyniam:quæ quanuis parua eſt, multos tamen dominos habuit priuſquã Romanorũ eſſet. Piniata caſtellum munitiſſimum fuit, Olgaſy mõti ſubiectum,quod Mithridates cõdidit, eoq; receptaculo vſus,Ponti imperiũ acquiſiuit:& qui ab eo profecti ſunt,vſq; ad Eupatorem ſucceſſionem ſerua-

uere:postea Deiotarus Castoris filius cognomento Philadelphus Paphlagoniæ imperauit, & Gangra Morzei regiã habuit, quod oppidum simul & castellum fuit. Eudoxus pisces fossiles in Paphlagonia locis siccis reperiri tradidit, nec tamen mēdacio suo satis certos limites circunscripsit. Hæc de Paphlagonia tradũtur, quam Plinius Pylemoniã prius dictam asserit, à flumine (vt credimus) Pyli, quem ipse pro Parthenio videtur accipere, qui apud Galatas ortus, inter Paphlagonas & Mariandynos fertur in Pontũ. Australes Paphlagoniæ partes Galatis hærent, à quibus Galatia dicta est: cui ab occidente Bithynia & propria adiacet Asia, ab oriente Pontus, à meridie Lycaonia: quãuis Strabo inter Galatiã & Lycaoniã alam quãdã Phrygię collocauerit, & vsq; in Cappadociã extēderit: quem Ptolemęo in hac parte postponimus.

Pisces fossiles.

De Galatia, & in eam Gallici hostis pulchra victoria. Caput LVI.

TRes Galatarum gētes fuere, Trogini, Tolistobogi, & Tectosages. Priores à Dacibus nominatę sunt: tertia à gente quæ in Celtica est. Galli abundãte multitudine, cũ eos non caperēt terrę quæ genuerant, trecenta hominũ millia ad sedes nouas quærendas emiserunt: & portio in Italia consedit, quę post annos ducētos cũ iam Italica esset effecta, vrbem Romam cepit, atq; incendit. portio Illyricos sinus per strages barbarorum penetrauit, & Pannonia subacta, in ea consedit, ac per multos annos cum finitimis varia bella gessit. Hortante deinde successu, diuersis agminibus alij Græciam, alij Macedoniam petiuere: tantusq; ter-

Ptolemæus Macedo à Gallis vict. & saucius captus est.

ror Gallici nominis erat, vt etiam reges non laceſſiti vltro pacem ingēti pecunia mercarentur. Ptolemęus Macedonię rex auſus in armis occurrere, victus, & multis vulneribus ſaucius captus eſt, caput eius amputatum, & lanceę affixum, tota acie ad terrorem hoſtium circumlatū. Soſthenes vnus de Macedonibus contracta raptim iuuentute, Gallos victoria exultantes compeſcuit, & Macedoniā ab hoſtili depopulatione defendit. Sed aduentante Brenno altero Gallorum duce, qui in Gręciam ſe effuderat, victus eſt, & in munitiones repulſus. Galli nemine prohibente totius Macedonię agros vaſtauere, neq; contenti hominum ſpolijs, eorū quoque quos deos putabant, ſpoliare templa aggreſſi ſunt. Sed dum Apollinis ædem apud Delphos adoriuntur, partim obruti terręmotu, partim grandine & frigore diſſipati, vrgentibus oppidanis vſq; ad internecionem cæſi ſunt. Brennus in prælio vulneratus, cum dolorem vulnerum ferre non poſſet, pugione vitam finiuit. Belgius alter ex ducibus cū parte agminis è Gręcia exceſſit, quem inter fugiēdum cum toto exercitu periſſe Trogus affirmat. Tanta dęmonibus cura fuit eius domicilij conſeruandi, in quo diuinos conſequebātur honores. Sed conſtat Gallos (ſiue horum reliquię fuerunt, ſiue nouum examen fœcunda hominum Gallia miſit) poſt multos errores & multas excurſiones in Aſiā perueniſſe, & loca nonnulla occupaſſe Attalicis regibus ac Bithynijs ſubdita, ibiq; tamdiu permanſiſſe, donec eam quæ poſtea Galatia & Gallogręcia dicta eſt, ab eiſdem regibus non inuitis accepe runt. Dux tranſitus in Aſiam Leonnorius quidam fuiſſe videtur. Vna trium gentium lingua fuit, ipſi

tamen vnamquanq; gentem in partes quatuor diuisere,quas Tetrarchias vocauere.Singulæ propriũ tetrarcham habuere, & iudicem & tribunum tetrarchę subiectos, & duos subtribunos. Fuit & tetrarcharum concilium,qui erant viri trecenti,& in locum conueniebant nomine Drynęmetum.concilium de sanguine tetrarchę,ac iudices de rebus cæteris iudicabant.Hęc antiquiora.postea ad tres duces res delata est,deinde ad duos,postremo ad vnũ Deiotarum,cui successit Amyntas, postea Romani.Omnibus in vnã prouinciã redactis, partẽ quæ Pontũ & Cappadociam respicit, Trogini habuere,quæ totius Galatiæ optima est.ij tria muro castella cinxerũt.Tauium,quod indigenarum emporiũ fuit, & æneã Iouis statuam habuit,& delubrũ eius,asylũ,& Mithridatiũ, quod Bogodotaro Põpeius dedit: & Danalam, vbi Lucullus & Pompeius conuenere, cum alter in belli successionẽ, alter illi potestate permissa ad triũphum pergeret. Tectosages versus maiorem Phrygiam iuxta Pesinũtẽ sedes obtinuere,castello vsi cui Anchora vocabulum fuit. Tolistobogi Bithynijs finitimi fuerunt,& Phrygię quę Epictetus dicta est. Horũ castella fuerunt Blucium & Peium, quorum alterũ Deiotari regia erat, in altero thesauros habebat. Nec procul Pesinus fuit, commune regionis emporiũ,& in eo templum maximũ, & magnę venerationis, Matris Deûm. Sacerdotes olim prępotentes quidẽ erant,& sacerdotiũ maximum habebant:postea eorũ dignitas imminuta est. Attalici reges hunc locum magnificauerunt templo, & porticib9 ex albo lapide structis.Romani statuã hinc deę accersiuerunt, quemadmodũ eam quę Aescu-

lapij erat,ex Epidauro. Mons quidam vrbi immi-nebat nomine Dindyma,à quo Dindymena dicta est,quemadmodum à Cybelis Cybele.Propè Sangarius amnis fluit,non procul ab ortu suo in Galatia Cim fontẽ habet, secus quem antiqua erant Phrygum domicilia,& Mydæ,& prius Gordij,& aliorum quorundam, quæ postea in vicos redacta sunt. Hic Gordiũ fuit,in quo magnus Alexander nexum plaustri rescidit, de quo vaticinium erat, eum in tota Asia regnaturum, qui nodũ soluisset. Fuit & Gorbeus Castoris Saocondarij regia, in qua Deiotarus generum & filiam iugulauit, quamuis ei summas Cicero laudes attribuat.

Deiotarus generum & filiam iugulauit.

De Lycaonia,& lacu Tatta,& de mira salis congelatione, & cuius fraude interierit Amyntas. Caput LVII.

POst Galatiam austrum versus vsq; ad Taurum inter Phrygiam & Cappadociam Lycaonia extenditur, tota mediterranea. Hic lacus est nomine Tatta,Cappadociȩ adiacẽs iuxta Morimenã,quem Strabo maiori Phrygiȩ dedit,secundũ quem non fuisset Lycaonia Galatiæ contermina,quemadmodum Ptolemȩo visum est,cuius opinionem sequimur.In quo lacu sal nascitur, atq; adeo facile circa res immersas congelatur, vt sæpe cũ funalẽ torpere dimiserint,salis coronas educãt, & volucres aquas eius alis contingentes, propter salis concretionem facilè capiantur. In Lycaonia colles sunt frigidi, & nudi, & pascendis onagris apti:vbi multa aquæ penuria est, nec inuenitur nisi in puteis admodum profundis, sicut Soatris,vbi aqua venditur. In Garsabora, quæ Lycaonum re-

Sal mirabile quo volucres capiũtur.

gio eſt,vicus fuit in vrbis modum ædificatus, qui multas oues nutriuit, quanuis ſiccitas circumiaceret. Amyntas ſuper trecentos ouium greges in his locis habuit,ſed lanam aſperã prębuere. Inſunt & duo lacus: Coralis maior, Trogitis minor dictus eſt. Circa hos Iconiũ fuit oppidum optime habitatũ,quod fortunatiorẽ regionẽ habuit,q̃ ea quæ onagros producit. Polemo hoc poſſedit. Ptolemæus id Cappadociæ dare videtur, Lycaoniæ propinquũ. Corradus Imperator circa hoc obſidionem tenẽs, periclitatus eſt, cum Hieroſolymam peteret, Manuele ſecundo Gręcorũ imperatore, qui commeatum miniſtrabat, gypſum farinæ commiſcente. Quæ res fecit, vt exercitum morbo afflictum re infecta in Europam cogeretur reducere. Taurus his locis appropinquat, cuius pars in ſeptentrionem vergens, Cappadociã & Lycaoniam terminat, ad imminentes Cilicas Trachiotas. Lycaoniæ etiam Iſaurica eſt Taurum verſus,quę duos vicos habuit, quibus alia loca obtemperabant: omnia latronum domicilia,quæ Romanis negocia exhibuerunt. P. Seruilius cognomento Iſauricus ea Romanis ſubegit,& multas piratarum munitiones quæ in ora maritima erant,vi cepit. In Iſauricæ lateribus Derba fuit Cappadocię adiuncta, Antipatri Derbenſis ſedes:cuius & Laranda erat apud Cappadoces, & Iſaura in Lycaonia. Amyntas Antipatrũ adortus, Derbam cepit, & illum interemit. Iſauram vero à Romanis accepit, vbi antiqua Iſaura diruta regiã ſibi conſtruxit, ſed non perfecit. Huic Antiochia parebat, Piſidiæ finitima,& tota Lycaonia,& multa ora montana vſq; Apolloniadẽ Apamię vicinã, quæ Cibotus dicta eſt:eaq; potẽtia fretus, Cilicas

Gypſum farinæ commiſtum.

delere conabatur,& Pisidas,qui è Tauro frequentibus incursationibus suum regnũ infestabant. Cepit itaq; multa prędonum loca,quæ prius inuiolata fuerant,& inaccessibilia credebantur, è quibus Cremma fuit. Sandalium autem accedere non est ausus,quod inter Cremmã atq; Sagalassum iacuit. Cremmã habuere postea Romani coloni. Sagalassus sub eodem Romano duce fuit, sub quo totum Amyntę regnum,distans ab Apamia diei itinere, descensum habens ab arce fere triginta stadiorũ, quæ alio nomine Selgesus vocata est, & ab Alexandro olim capta fuit. Amyntas cum Cremmã cepisset,progressus ad Omonades Tauri cultores, qui nunquã capi posse existimabantur,multa eorũ loca expugnauit,& tyrannum interemit: Sed vxoris illius fraude deceptus, captus est, & ab illis interfectus:neq; primus neq; vltimus cui fœmina illuserit. Cirenius eosdem fame confecit,& quatuor hominũ millia à se capta in alias propinquas vrbes habitatũ traduxit:regionẽq; iuuentute desertã reliquit. Ea est in altis Tauri partibus,& in rupibus præruptis,& magna ex parte inaccessibilibus. In medio planities cõcaua & ferax, & in multas valles distincta. Hanc excolentes,in superioribus mõtium supercilijs ac speluncis habitabant, & cum frequentius armati essent,ad aliena excurrebant.

Amyntas à fœmina illusus.

De Pisidis, & quomodo Storace syluæ abundent. Caput LVIII.

His contigui fuerunt cũ alij Pisidæ, tum etiã Selgenses Pisidarum optimi. maxima eorũ pars summa Tauri obtinuit Pamphylię imminentia,loca edita, & oleis consita, quorum quę-

dam Aſpēdo & Sidæ Pamphyliæ vrbibus immi-nebant. Montana quæ ſupra hos ſunt, Catanen-ſes incoluere, Selgenſibus & Omonadibus finiti-mi. Selgam vrbē ab initio condidere Lacedęmo-nij, quę propter legitimā gubernationē tantū ado-leuit, vt aliquando viginti millia virorū haberet. Mira locorū natura, quæ in ſummis Tauri parti-bus adeo ferax fuerit, vt tantæ multitudini ſuffice-ret. Pleraq; loca oleis & vitibus conſita erant, & omniū pecorū paſcuis abundabant: ſyluæ materie plenę circuniacebāt, in queis plurimus naſcebatur Storax, arbor magna & recta, ex qua Storacinę ha ſtæ fiebant, corneis ſimiles. Illic lilium optimū ad vnguēta reperiebatur. Aditus per montana diffici-lis, è quibus Eurymedon & Ceſtrus oriuntur flu-mina, quę in Pamphylium mare decurrunt, nec ſi-ne multis pontibus tranſeuntur. Selgenſes longo tempore libertate vſi ſunt, & cum regibus decer-tarunt. Alexandro per legatos reſponderunt, ſe vt amicos imperata facturos. Cū Romanis certis cō-ditionibus conuenere, poſtea omnino iugū ſubie-runt, ſicut & vicini qui ſub Amynta fuerunt. Iſau-ria igitur eam Tauri partem occupauit, quæ inter Lycaoniā & Tracheā Ciliciam excurrit: reliquam partē verſus occidentē vſq; Apamiam Piſidæ te-nuere, hinc ad Tracheam Ciliciam, ac Pamphy-liā, inde ad Lycaoniā pertinentes: qui per tyranni-des diuiſi, quemadmodum Cilices, vicinos latroci-nijs vexabant. Inter hos Leleges quidā vagi olim admiſti fuerunt, & propter morum ſimilitudinem ibi remanſerunt. Artemidorus Piſidarū tredecim ciuitates nominauit, quarum aliæ omnino mon-tanæ fuerunt, aliæ vſque ad montium ima deſcen-

Catanenſes

Selga.

derunt. Ex vtraq; parte Ptolemęus Celęnarum iuga apud Lycaonas collocauit, & sub iis Laodiceā combustam,& Neapolim,& Apolloniam. Lycaoniam beatus Bartholomęus in sortem prædicationis accepit, quanuis postea vsque ad victos iubente spiritu profectus, sacro martyrio vitam finierit. Atque in hunc modum Galatia terminata est, cū qua & Paphlagones,& Mariādynos,& Lycaones, & Isauros & Pisides ostendimus. Nunc Bithynia sese offert.

Bartholomæus apostolus.

De Bithynia, eiusque vrbibus compluribus. Caput LIX.

Limites Bithyniæ ab oriente(sicut Straboni videtur)Paphlagones & Mariandyni excipiunt,& pars Epicteti: à septentrione mare Ponticum,quod ab ostijs Sangarij vsque ad os Euxini tendit,quod inter Byzantium est atque Chalcedonem:ab occidente Propontis:ad austrum Mysia & Phrygia, quæ dicitur Epictetus,siue Hellespontia Phrygia. Nos in hac parte propriam Asiā collocamus, eique Mysiam & Phrygiam adiecimus. Ptolemæus ad orientem Bithynię terminos vsque ad Partheniū flumen extendit : nobis Strabonem sequi placet,qui Sangarium amnem orientale confinium facit. In Bithynia vrbs est Chalcedon,sita in ore Ponti. Hanc Megarenses condidere,cæci appellati,qui nunc potius oppositum littus elegere,in quo iacet Constantinopolis optimo loco.Hic olim magna synodus celebrata est,quæ inter octo numeratur quibus Romana ecclesia pręcipuum impartitur honorem.Chalcedonensis agri fuit Chrysopolitanus vicus, & Phanum in extre-

mo angulo ad ostium Ponti situm, vbi septentrionale Euxini Ponti littus incipit ad dextram in orientem nauigantibus. Flumina quæ in eam partem labuntur, nomen habent Psillis & Calpas, & postremo Sangarius, cuius fontes apud Sãgiam vicum reperiuntur centum & quinquaginta stadijs à Pesinunte. hic magnam Phrygiæ ac Bithyniæ partem percurrit, & Gallum in se amnem recipit, ex Modris Phrygię ortum, ex quo auctus, efficitur nauigabilis. Post Chalcedonē sequitur littus quod Astacenum sinum appellauere, & ad Propontidē pertinet. In eo condita fuit Nicomedia, dicta de nomine regis cuiusdam Bithynij, qui eam condidit. multi enim eodem nomine vocati sunt, quemadmodum Ptolemæi propter prioris claritatem. In huius ciuitatis villa magnus Constantinus obijt, qui cum vellet in Iordane fluuio baptizari, atq; idcirco Hierosolymam peteret, morte pręuentus ab Eusebio Nicomediēsi episcopo Arrianę perfidiæ sectatore baptizatus est. quæ res Christiani principis fidem apud plerosq; in dubium vertit. Nobis non est verisimile, eum principem qui per omnem vitam suam Arriani dogmatis hostis fuerat, in extremo spiritu ei dementię consensisse, quã summo studio de suo imperio pri⁹ eliminauerat. Apud Nicomediam tempore Diocletiani Cæsaris sęuissima Christianorum persecutio viguit, multiq; ibi Christi martyres sunt effecti. In hoc sinu vrbs fuit Astacus, quæ illi nomen dedit. Megarēses & Atheniēses eã cõdidere, Dœdalsus ampliauit, Lysimachus diruit, & habitatores eius in Nicomediã trãstulit. Huic sinui alius cõtinuatur ad oriētē solē recedens, in quo Prusias ciuitas fuit, quæ Cius antea

Mors & baptismus Constantini magni.

vocabatur. Ciũ Philippus diruit Demetrij filius, & Persei pater, deditq; Prusię Zelę, qui in hac diruẽda & vicina vrbe Myrlia socia arma pręstiterat. Ille eas excitãs, Cium quidem à se Prusiadem nominauit, Myrliã vero Apamiam, ab vxoris nomine. Hic est ille Prusias, qui post Antiochum superatum, fugientẽ ad se Hannibalem hospitio suscepit, quiq; ex Hellespontia migrans Phrygia, secundũ Attalicorum fœdera cessit. Eam priores paruã appellauere Phrygiam, postea Epictetum, id est, acquisitã. Prusiadi mons imminet, quem Argãthonium vocauere. Hoc in loco Hylam vnũ ex socijs Herculis, qui etiam Argonauta erat, cum aquatũ egrederetur, à Nymphis captum finxerunt. Cius quoque Herculis comes è Colchis rediẽs, & in his locis residens, vrbem de suo nomine condidit. Prusienses diu postea festa celebrarunt, in quibus per montes vagi ac saltantes Hylam vocabant, quasi in syluas ad illum inquirẽdum egrederẽtur. Hi cũ beneuole erga Romanos se gessissent, libertatem obtinuere. Apamenses Romanorum coloniam acceperunt. Prusa vrbs fuit in Olympo Mysio sita. hanc Prusias condidit, qui cum Crœso bellum gessit. Hinc ortus est Dion philosophus, qui de regno scripsit, & Traiani tempore claruit. Inter Phryges Mysos ac Bithynios determinare fines arduũ est. Nam cũ incolæ barbari & militares essent, & quæ vicissent, non firmiter tenerent, sed modo eijcerẽt, modo eijcerẽtur, consequens fuit sæpe mutari cõfinia. Strabo tamen inter Bithyniã & Aesapi ostiũ Mysiam posuit, & mari cõtiguam fecit, & vsq; ad totum pene Olympum progrediẽtem. Ptolemęus duplicẽ Mysiam, minorẽ & maiorẽ cõmemorauit,

& vtranq; extra Bithyniam in Asia posuit,nõ pro-
cul ab Ida. Scylax Cariandrus dixit Phryges ac
Mysios circa lacum Ascanium in Bithynia habi-
tasse,Dionysius vero conditarum vrbium scriptor
ait angustias quæ apud Chalcedonem & Byzan-
tium mediæ sunt, olim Mysium Bosphorum no-
minatas fuisse. Homerus vero Aesapum Mysorũ
confinium dixit,& Troum. Olympus autem My-
sius in ipsa Bithynia assurgit, cuius latera versus
orientem vsq; ad Ascanium lacum Epictetus oc-
cupat.Epictetũ vero aliam Mysiacã, aliam Phry-
giacam dixere:Mysiaca Troianis propinquior fuit.
Olympus in vertice syluas habuit ingentes,alen-
dis latrocinijs accommodatas, & loca optime se-
pta:ex quibus sæpe tyranni & prædones vicinas
gentes infestauere:inter quos fuit Cleon latro(Si-
gismundi Malatestæ,qui nostro tempore prodito-
rum princeps habetur,similis)qui cum esset è vico
Gordo,quem postea augens vrbem fecit, & Iulio-
polim appellauit,in initio prædonum receptaculo
loco validissimo vtebatur nomine Callydio.Is An-
tonio valde vtilis fuit. nã profectus ad eos qui pro
Labieno tributa colligebãt, omnia impediuit,quo
tempore ille Asiam obtinebat. In Actiaco autem
bello quum ab Antonio desciuisset, Cæsaris duci-
bus adhæsit,& supra quàm eius meritum patere-
tur,in honore habitus est, & vltra munera ab An-
tonio data,accepit etiam quæ Cæsar dedit, ita vt
pro latrone principis habitum gereret.Idem ætate
nostra fecit Iacobus Caudola,qui cẽtum millibus
aureis emptus a Martini quinti pontificis maximi
nepotibus,mox nouo auro inarratus,ad Eugenium
pontificem maximum defecit,dicens adeo se pro-

ditionibus auctum, vt proditorem se compellare nemo coràm auderet. Cleon Iouis Abretani sacerdos erat, quem deum Mysij colebant. postea Comanorum sacerdotium in Ponto accepit: ad quod cum venisset, intra mensem obijt, ex nimia crapula morbo correptus. In eo phano prohibitus erat suillarum esus carnium, vnde nec in totam vrbem sus inferebatur: sed Cleon latronum morem ostendens, non vt sacerdos, sed vt corruptor, primo ingressu consuetudinem præuaricatus est, atque idcirco creditus est ira deę percussus interijsse. Olympum in circuitu habitauerunt a septentrione Bithynij & Mygdones, & Doliones, reliquum Mysij habuerũt, & Epictetus. Quidam vero Doliones eos dixerũt, qui circa Cyzicũ habitauere ab Aesapo flumine vsque in Rhyndacum & Dascyliticum lacum: post hos Mygdones fuisse, vsq; in Myrleanorum agrum: supra Dascyliticum lacũ alios duos extitisse lacus, Apolloniaticum, & Miletopolitanũ: Dascylium ciuitatem Dascylitico lacui nomẽ dedisse, & Miletopolim Miletopolitano: & Apolloniam (cuius Ptolemæus meminit) quæ prope Rhyndacum sita fuit, Apolloniatico: quorum locorum maximam partem Cyziceni postea possederunt eius Phrygiæ quam Epictetum vocauere, & circa Olympum fuit. Sex ciuitates nominauit Strabo, inter quas Cados posuit, quos quidam ad Mysiam pertinere dixerunt. Mysiam in mediterranea posuere ab Olympina regione vsque in Pergamenã & Caici campos descẽdẽtem. Ex quo fit, vt manifeste ad Asiam propriam pertineat, extra Bithyniam sita.

Cleon latro nimia crapula perijt.

Sus in totã vrbem non inferrebatur.

De Salone & Nicæa, eiusq; figura. Caput L X.

IN mediterranea Bithynię regio memoratur Salon appellata, pascendis bobus idonea, vnde etiam Salonensis caseus dictus est. Hic Nicæa Bithyniæ metropolis iuxta lacũ Ascaniũ est,& cãpus ingens & valde felix circũstat, æstate non admodum salubris. Nicæam primus Antigonus condidit Philippi filius,& Antigoniã nominauit:postea Lysimachus a nomine vxoris Antipatri filiæ Nicęam appellauit. Vrbis ambitus stadiorũ sexdecim fuit,in figura quadrata, quæ in cãpo sita quatuor habuit portas ad rectos angulos. ex vno lapide,qui circa mediũ gymnasiũ positus erat,omnes quatuor portæ cernebantur. Hic iubente Constantino famosa illa synodus celebrata est trecẽtorum decem & octo episcoporum, & perfidũ Arrij dogma recisum. Petrus eremita, & Rhainaldus Teutonicus,qui Gothifredi in expeditione Asiatica fuere comites,in agro Nicęno duo oppida occupauere,Heregorgon ac Cynitum. sed Turcarum subita irruptione conclusi,Petrus per speciem legationis aufugit,Rhainaldus cum aliquot millibus,abnegata Christi fide,deditionẽ fecit. reliqui omnes a Turcis trucidati sunt. Paulo post Gothifredus transmisso mari Nicæã circũsedit,& eã post dies quinquaginta obsidione pressam obtinuit,Turcis cũ rebus & armis abire permissis. Postea male defensam iterum Turcæ occupauere. Huius vrbis ætate nostra pontificatum accepit Bessarion Gręcus,quem Eugenius Pontifex maximus inter Cardinales assumpsit,virum excellentẽ & moribus & literis:sed nũ-

Ab vno lapide quatuor vrbis portæ cernebãtur.

Synod9 318 episcoporũ.

quam plebem suam adijt, quæ vel minima est hodie, vel nulla. Ex lacu fluuius oritur quem pariter Ascanium prisci vocauere. is in Propõtidem cadit. Apud eum Bursam esse tradunt, nobile Turcarum emporium: & eorum qui sunt in Asia, præcipuam regiam. Paulo supra Ascanium lacum ad orientales Bithyniæ partes Otrœa ciuitas fuit. Ptolemęus Begdonis regionem apud Asiam propriam in Bithynia collocauit, Olympinis vicinam, & Thimũtis regionem, vltra Nicomediam versus Pontum: & plurium locorum meminit, quorum relatio lectori onerosa esset. Bithyniam prius Bebryciam fuisse dictã Iulius Solinus affirmat, deinde Mygdoniam, postea a Bithynio rege Bithyniam, & in ea Libyssam lacum Nicomediæ proximum, sepulchro Hannibalis famæ datum: qui ne traderetur Tito Quintio ob hanc causam in Bithyniã missο, captiuusq; Romam duceretur, gustato veneno animam expulit, & a Romanis se vinculis morte defendit. Ex Bithynia fuerũt viri in disciplinis memorabiles, Zenocrates philosophus, & Dionysius dialecticus, & Hipparchus, & Theodosius, & filij eius mathematici, & Cleophanes orator ex Myrlea, & Asclepiades medicus Prusensis, & quẽ pauloante nominauimus, Dion.

Asiam nunc minorem & propriã aggrediemur. huic septentrionem Bithynia claudit. Auroram modo Galatia, modo Lycaonia & Pisidia exhibet: occiduas partes maria exterminant, quæ a Propõtide vsq; in Cariam & Doricam extenduntur. In austro Taurus occurrit. Rursus minorem Asiã in quinq; alias partes subdiuidemus, quarũ prima maior Phrygia erit, altera Mysia, tertia Troas, cũ qua

Aeolis concurrit,& aliquanto maior eſt:quarta Ionia,quinta & vltima Caria.

De maiori Phrygia,eiuſq́ȝ vrbibus,& quomodo à Christo dilapſi. Caput LXI.

Maior Phrygia ab Epicteto incipit, & in auſtrum vergens,ad Taurum vſque protenditur:a ſiniſtra Bithyniam & Peſinuntē relinquens:a dextra Myſos,Mæonas,& Lydos, & Caras. Hæc partim montana eſt, partim campeſtris.nam & montes attingit quos Piſides obtinuere:quibus propinqua fuit Apamia, quæ Cibotus dicta eſt,& Laodicea, quæ Phrygiarum vrbiū maximæ fuerunt.Sed in Celęnarum iugis,quæ ad Lycaoniā pertinēt,vrbs fuit nomine Celænæ: qua deſtructa Antiochus Soter homines tranſtulit in eam quæ poſtea Apamia dicta eſt, & vrbem appellauit de nomine matris Apamię Artabazi filię, quæ Seleuco Nicatori nupta fuit. Vrbs in oſtijs Marſyę ſita fuit,qui amnis mediam vrbem percurrebat,ab ipſa ortum habēs. Sed vehementi ac prono flumine in ſuburbanum delatus,in Mæandrum exonerabatur.Inſigne hic emporium fuit, ſecūdas poſt Epheſum ferens laudes,& commune Italicorum & Græcorum hoſpitium habuit.Non procul hinc lacus extat, qui calamum gignit ad tibiarum linguas idoneum.Hinc fabula conficta eſt de contentione quam cum Apolline Marſyas habuit,& ſunt qui putant ab eo lacus Marſyæ ad Męandri fontes emanare. Laodicea cum prius parua eſſet, poſtea maximum cepit augmentum, quanuis ab obſidione Mithridatis plurimum labefactata fuerit.nam loci virtus & ciues quidam fortunati eam

Calamus ad fiſtulas idoneus.

valde magnificarunt, Primum Hiero qui hæreditatem populo dimisit supra duo millia talentorum, & multis donis ciuitatem exornauit, postea Zeno orator, & Polemo eius filius, qui ob res fortiter gestas prius ab Antonio, postea ab Augusto ad regię dignitatis fastigiũ euectus est. Loca Laodiceæ proxima oues optimas ferunt, non modo lanæ mollitie, qua Milesijs præstant, sed etiam colore, vnde magnos prouentus assequuntur. In hoc tractu Caper & Lycus influunt in Męandrũ. Et Laodiceam à Lyco dictam putant. Vrbi mons imminet nomine Cadmus, ex quo Lycus fluit, & alter eodem nomine quo mons appellatur. Hic plurimum sub terram delapsus, postea erumpens, in idem influit in quod alia flumina: estq; regio valde cauernosa, & quassabilis. nam & Laodicea & proxima ei regio plurimum terræmotibus concussa est. Apamia quoq; ante Mithridaticum bellum sæpe terræmotibus afflicta fuit: rex vero cum vrbem euersam videret, vt repararetur, centum talenta exhibuit. Dicunt & Alexandri tempore similia contigisse: quibus ex rebus maxima apud eos in veneratione Neptunus fuit, putantque a Calæno Neptuni filio ex Calæno vna Danaidum procreato vrbem appellatam, ex qua cultores in Apamiam translatos diximus. Inter Laodiceam & Apamiam lacus fuit pelagi magnitudinem habens, qui cœnosam & subter errantem exhalationem emisit. Carura Phrygiæ Cariæq; confinium fuit. hic vicus diuersoria habuit, & feruentes aquas in Mæandrũ exeuntes. Fama est lenonem cum magno scortorum grege in diuersorio hospitatum, facto per noctem terræmotu, cum omnibus perijsse. nam tota fere regio circa

Apamia terræmotibus afflicta.

Leno cum scortorũ grege terræmotu absorpt⁹

Mæandrũ terræmotibus quatitur,& aquę & ignis ductibus pererratur.Inter Laodiceam atque Caruram templum fuit mensis Carij appellatum,in maxima veneratione habitum,in quo medicorũ scholam Zeusides construxit.Mæander igitur ex Celęnis ortus,Caruram vsq; per Phrygiam labitur,quo in loco Lycum excipit: quem possumus Phrygiæ Cariæq; limitem facere.Lysias pręter montana regio & ipsa Phrygiæ datur.Hæc iugum quoddam habet,quod ab ortu in occasum vergit.huic planicies vtrinq; subiacet,& vrbes fuere a septentrione Philomelium,& ex altera parte Antiochia iuxta Pisidiam,quæ partim in campo iacuit, partim in colle,& Romanorum coloniã admisit. Magnetes prius eam habitarunt,qui iuxta Mæandrum fuere. Romani ex potestate regum eripuere,& libertate donarunt.In ea sacerdotium quoddam fuit mensis Arcei,quod maximam sacrorum & seruorum & locorum multitudinẽ habuit:sed post Amyntæ obitum euersum est ab his qui in eius hæreditatẽ missi fuerant.perraro enim religionis affectus ad hæredes transit.Ptolemæus Antiochiam, quæ Philomelio opposita fuit, Lycaoniæ dedit. Sinada vrbs non magna ad Phrygiã pertinebat,ante quam planicies iacuit oleis cõsita,sexaginta fere stadiorum. Vlterius magis ad septentrionem Docimia vicus fuit, in quo Sinadicus lapis effodiebatur. sic enim Romani appellabãt,indigenæ vero & Docimitẽ, & Docimeã. Vena principio paruas glebas emittebat,postea propter maximos Romanorum sumptus columnæ integræ & ingentes extrahebantur, varietate Alabastro persimiles: multaq; hinc onera ad mare deuehebantur,& columnæ ac lapideæ

tabulæ magnitudine & pulchritudine admirabiles Romam deferebantur. Amorium quoq; & Eumenia oppida in Phrygia fuere, & alia multa commemorat Ptolemæus, quorum insipida est absque historia nominatio. Phrygiæ maiori Mydas imperauit, partem Galatæ tenuere. Regio Sypilo vicina ab antiquis Phrygia dicta est: sed vtrum maioris, an minoris Phrygiæ pars fuerit, incertũ. vnde Niobem, & Tantalum, & Pelopem Phrygas dixerũt. Phryges Christianam fidem receperunt, & diu tenuerunt: sed emersit apud eos Montanus quidam, qui se Paracletum nominauit, gentemq; illam infecit, cũ quo mulieres Prisca & Maximilla relictis viris suis incedebant, & illius inspiratione prophetissæ dicebantur, multisq; erroribus & Phrygiam & vicinas regiones impleuerunt. Hæc de maiori Phrygia, & de Epicteto quę minor fuit, iã dixim⁹.

Pseudoprophetissæ.

Mysiam duplicem esse dixere, alteram Olympinam, Bithyniæ & Epicteto continuam, cui cultores ab Istro venisse Artemidorus affirmat. alteram Pergamenã, quæ ab Olympina in Caicũ pergit. Harum circunscribere terminos operosum est, quando & Phryges, & Lydi, & Męones intermisti fuerunt. neq; separare eos facile est. Dicemus ergo de Mysis, Lydis, & Mæonibus simul, & vnam ex omnibus prouinciam faciemus, eamq; mediterraneam: quæ ab Olympo & Bithyniæ finibus vsq; ad Ioniã versus meridiem protenditur, ab oriente maiorem Phrygiam, ab occidente Troadẽ relinquens.

De Mysis, Lydis, & Mæonibus, quomodo viri hi literati, & ad Christum proni. Caput LXII.

MYsos alij Thraces, alij Lydos fuisse dixerunt. & quoniam Lydi fagum acetosam (que multa nascitur in Olympo) mysam vocauere, ab eo Mysos dictos putarũt, quibus sermo fuit ex Lydo Phrygioq; permistus. & hi circa Olympum habitantes, vsq; ad Caicum fluuium se extenderunt. Phryges vero ex Thracia profecti circa Troiam consederunt, & aliquibus in locis cõmisti Mysis fuere, & aliquando circa Cyzicum & Practiũ habitauere. Postea mutantes loca, alij circa Olympum in Epicteto, alij magis versus meridiem & orientem sedes accepere, quos maiores Phrygas appellauimus. Hęc autem quæ de Phrygibus Mysisq; memorantur, Troianis temporibus antiquiora sunt. Intra Mysiam omnis ager continetur qui ab Olympo & Ida mõtibus vsq; ad Caici fontes per mediterraneam protenditur. Et quoniã Lydi & Mæones inter Mysos computantur, vlterius in austrum, vsq; in agrum Fordicensem trans Hermum amnem & Laodiceam Caistrianam Mysia excurrit, Bithyniæ nonnihil comprehendens, in qua est Olympus. In his terminis mons Tmolus concluditur, & Sipylus, & combusta regio, & Teuthranea, & Pergamenus ager, & Theban⁹ qui supra Adramyttium fuit. Hũc propter fertilitatẽ prius Mysi ac Lydi, postea Græci infestauerũt, deinde Adramyttij obtinuerunt: & sunt qui dicunt ipsum Adramyttium à Lydis fuisse conditum, in quo & portæ fuerunt Lydiæ appellatæ. Astyrã autem vicum Adramyttio propinquum, non dubitarunt ad Mysiam pertinere, in quo Astyrenæ Dianæ templum fuit, & lucus cui Antandrij religiose præerãt, quorũ ciuitas propinqua fuit. In mediter-

ranea supra Antandrum & Adramyttium ad stadia circiter quinquaginta Theba fuit,quam cinctã syluis Homerus dixit nõ procul ab Ida.Inter Thebam & Astyram sexaginta stadiorũ spatium posuere.sed hæc nunc loca deserta sunt.Fuit & Lyrnessus,locus natura munitus, stadijs octoginta ab Adramyttio distans,qui prorsus corruit.Hæc loca Troiani belli tempore Cilices tenebant,in duos diuisi principatus,alterum Eetionis,alterum Mynetis. Eetioni Theba paruit, Myneti Lyrnessus. Chryseis ex Theba capta fuit,è Lyrnesso Chrysis. Prope Thebã locus fuit Cilla appellatus,& Apollinis Cillei templum,& Cilleus fluuius,qui ex Ida delatus Antandri perlabitur agrum.Inter Elæam Pitanámq; loca maritima, & Pergamũ, quæ mediterranea vrbs est,Teuthraniam fuisse dicunt, distantem à qualibet earum circa Caicum supra stadia septuaginta.Euripides fabulam scripsit, in qua refert Alæum cum filiã Augam ab Hercule corruptam reperisset,in vrna quadam cum Telepho filio impositã in mari demersisse: sed vrnam Palladis prouidentia ad Caici ostia trãsmissam euasisse: Teuthrantem vero, qui Cilicum & Mysorum rex esset,cum eos excepisset,Augam in vxorem, Telephum in filium habuisse. Fabulosa hæc,& contemnenda,quæ deorũ tanq̃ hominũ stupra cõmemorant.Alij tradũt Arcadis filiam cum Mysorum rege congressam,Telephũ peperisse,qui regno successerit,& Teuthrantẽ regioni Teuthraniæ nomẽ dedisse,quæ Caico proxima est. Telephus eius filius Eurypilum progenuit, quẽ Neoptolemus interfecit,cum quo Cetij corruerũt, à fluuiolo Cetio nominati,qui torrẽti similis in agro Elaitico exor-

tus,in alium similem incidit,& deinde in aliũ, qui in Caicum deuoluitur. Caicus autẽ nõ fluit ab Ida (vt aliqui dixere) sed ex Tegno mõte, qui in mediterranea Thebano cãpo imminebat. E Tegno Mysius amnis fluit, in Caicũ emittẽs, sub fontes eius, prope cuius ortũ vicus Gergetha fuit, in quem Attalus eos transtulit, qui in Troade erant, cum locũ eum cepisset. Eurypilum (cuius mentio facta est) in locis Caico proximis imperasse Homer⁹ tradit: ob quã rem credibile est magnã Cilicum partẽ sub eo fuisse, & tres extitisse Cilicum principatus, q̃uis duo tantũ cõmemorẽtur. Caicus amnis regionem valde bonam, & totius ferè Mysiæ optimam percurrit, cuius principatum Pergamum obtinuit,

De insigni ciuitate (puta Pergamo) quæ diu sub Attalicis regibus fortunata fuit.

Caput LXIII.

INsignis ciuitas, quæ diu sub Attalicis regibus fortunata fuit, & postea Romanorũ prouincia facta est. Attalici reges à Philetæro Tyanensi eunucho ortũ habuere. Lysimachus Agathoclis filius, qui vnus fuit ex Alexandri successoribus, turbineum & acutum mõtem supra Pergamũ cõmunijt, & suos ibi thesauros posuit, quorũ custodiam Philetæro tradidit, cũ optime esset educatus, & sibi charus. sed is cum ab Arsinoë Lysimachi vxore dissideret, quæ eum accusauerat, tempus ad defectionem expectauit. Interea Lysimachus malo cõsilio ductus Agathoclem filium interfecit: Seleucus autem Nicator reuersus illũ sustulit, & ipse a Ptolemæo Cerauno sublatus est, & dolo interemptus. Inter hos tumultus eunuchus in arce se con-

tinens, nunc isti, nunc illi, quem validiorem esse animaduertit, obsequens, viginti annis castellum & pecunias possedit. Duo enim fratres erant, Eumenes natu grãdior, & Attalus iunior. Ex Eumene natus est alter Eumenes, qui Pergami successionem habuit, & Antiochum Seleuci filiũ apud Sardes prælio superauit, & cum regnasset annis vigintiduobus, mortem obijt, cui successit Attalus ex Attalo & Antiochide Achei filia natus, qui primo rex est appellatus, & prælio maximo Galatas superauit, & Romanorum amicus in classe Rhodiorum cũ eis aduersus Philippum pugnauit, obijtq; iam senior, cum imperasset annis quadragintatribus, relictis quatuor filijs ex Apollonide Cyzicena. Eumenides primogenitus regnum suscepit: qui cum Romanis aduersus magnum Antiochum, & aduersus Persen bellũ gessit, & totam eam regionem a Romanis accepit, quæ sub Antiocho circa Taurum erat, regnauitq; annis quadragintanouẽ, vrbem muniuit, lucũ Nicephorium seuit, templa construxit, & bibliothecas, & palatia, & mirum in modum ciuitatem amplificauit. Imperium Attalo filio reliquit, ex Stratonice Ariarathis Cappadocũ regis filia nato, sed admodum puero fratrem Attalum tutorem constituit, qui viginti & vno annis regnauit, & aduersus Demetrium Seleuci filium cũ Alexandro Antiochi bellum gessit: contra Pseudo-Philippum Romanorum socius fuit: Diegylim regem cepit, ducto in Thraciam exercitu Prusiã interemit, prefecto illi filio Nicomede. Postremò Attalo, qui sub tutela erat, vrgente morte, reliquit imperium. Is Philomator cognominatus, cum annis quinq; regnasset, morbo decedens, Romanos hære

des instituit, qui eam regionem in prouinciam redegere, vt sunt res humanæ, quæ paruis ex principijs cum multum creuerint, postea corruunt. Viri excellentes Pergameni fuere, Mithridates Menedoti filius, & Adobogion ex tetrarchica Galatarũ stirpe genitus: qui cõtracta Iulij Cæsaris amicitia, ad id honoris peruenit, vt materni generis tetrarcha, & Bosphori rex efficeretur. Sublatus est autẽ à Lysandro, qui Pharnacem regem occidit, & Bosphorum occupauit. Apollodorus etiam orator Pergamenus fuit, qui artes conscripsit, & Apollodoriam sectam introduxit, & Augusti Cæsaris magister fuit, & discipulum habuit memoratu dignum Dionysium ciuem suũ cognomine Atticũ, qui sermones & historias conscripsit. Attalus ciuis Pergamenus, Christi nomine in Gallia martyriũ pertulit, & in ipsa Pergamo cõplures occisi sunt, Christum deum esse confessi, inter quos Papyrius & Carpus, & Agathonica optima fœmina martyrij coronam acceperunt. Progredienti ad vrbem, orientem versus, vrbs Apollonia fuit, in loco edito imposita, ad sinistram Caici fluminis partem. vrbẽ Thyatiram cõmemorãt, Macedonũ habitationẽ, quã nonnulli Mysorum vltimam dicunt. Hæc vna fuit ex septem ecclesijs, ad quas Ioannes apostolus scripsit Apocalypsim. Vlterius ad meridiem Hermi campus occurrit, & Sardis olim vrbs magna, posterior Troianis rebus, antiqua tamen, quæ promontorium munitissimũ habuit, & Lydorum caput fuit. Tmolus ei imminebat mons felix, qui speluncam in vertice habuit albi lapidis, à Persis conditam, ex qua circunstantes spectabantur campi vsq; ad Caystrum. Lydi, & Mysi, & Macedones

Res humanæ variæ & mutabiles.

circumhabitauere. Pactolus à Tmolo multa olim auriramēta deferebat, ex quo preclaras illas Crœsi & maiorū diuitias ferunt. nunc auri vena defecit. Pactolus in Hermū defertur, & Hyll9, qui postea Phrygi9 dictus est. Nōnulli Hermū initiū esse Mysiæ dixerūt. è mōte Dindymenæ sacro per exustā in Sardianū agrū & mare defertur. Vrbi Sardianæ planicies subiacuit & Cori, & Hermi, & Caystri cāpi, qui cōtinui sunt, & cāporū omnium optimi.

De Sardensibus, & viris apud hos excellentibus, de Troade, & ad hanc pertinētibus vrbibus. Caput LXIIII.

QVadraginta stadijs ab vrbe lacus fuit, quem Homerus Gygæum appellauit, postea Colous dictus est, vbi Coloēna Diana venerationis maximæ tēplum habuit. Circa Coloū antiqua regū monumēta fuêre. apud Sardes vero Alyattis ingēs tumulus super excelsa crepidine, cuí9 maximā partē ancillæ perfecerūt, quę (vt Herodotus ait) omnes meretricabātur. quidā meretricis monumētū hoc fuisse dicunt. Callisthenes ait Sardeis prius à Cimmerijs captam, postea à Treribus ac Cilicib9: dinde à Cyro & à Crœso: exin ciuitas hęc ob loci virtutē ita instaurata est, vt nulli finitimarū cederet. Imperāte Tyberio Cæsare multa eius ædificia ex terræmotibus corruerūt, sed imperator & hāc & multas alias suo beneficio reparauit. Viri memorabiles ex Sardis fuere, duo Diodori oratores, quorū natu grādior cognomēto Zonas multa certamina pro Asia concertauit: accusatus autē quod ciuitatē ad Mithridatis amicitiam pelliceret, habita excusatione omnes calūnias diluit. Iunior

Alyattis tumulus ancillarum.

Diodorus Strabonis amic⁹ fuit,& historias scripsit, & poëmata,quæ antiquis non cederẽt. Xanthus rerũ scriptor antiquus,Lydus fuerit,an Sardianus,incertũ est. In Sardis ecclesia fuit vna ex septẽ Asiæ, quarũ Ioannes meminit. Melito Sardẽsis ecclesiæ antistes,pro Christiana fide multa scripsit, & apologeticos libros imperatorib⁹ misit:qui propter regnum dei eunuchus effectus, & spiritu sancto plenus,apud suam plebẽ quieuit. Philadelphia quoq; quæ ad Mysos pertinuit,vrbs terræmotibus concussa,cuius incolæ magna ex parte in agris degebãt,nõ tamen magnopere agriculturæ studebant, q̃uis terrã haberẽt fertilẽ. In hac etiã vrbe vna est ex septẽ Ecclesijs,& Christi sacra recepit. Supra Philadelphiã orientẽ versus exusta regio patet,stadijs longa quingẽtis, quadringẽtis lata: quam alij Mæoniæ,alij Mysiæ dedere. nullæ hic arbores inueniũtur,præter vitẽ,quæ exustũ vinum fert,ita elegans,vt nulli cedat. Summa camporũ facies cinerulenta est,mõtana petrosa,& nigra. quidã ex crebro fulminũ ictu id contigisse arbitrãtur,nec dubitant,quæ de Typhone dicũtur,hoc in loco fabulari:sed credibilius est subterraneũ ignẽ, qui postea defecerit,regionẽ exussisse. Tmolus coactus est,& ambitũ mediocrẽ habet,atq; in ipsis Lydiæ partibus terminatur. Larissa quæ in agro Ephesio collocatur,& in cãpo Caystriano sita,Tmolo q̃ Ephesovicinior,sub mœnibus fuit. Ephesij enim multũ ex agro Mẹonio absciderũt,quos postea Lydos appellauere. Sypilũ mõtẽ & regionẽ quę circa est,quidã maiori Phrygiæ dederũt,quidã minori,nos Mysię apponimus. Sub eo Magnesia fuit Hermo vicina, quam terręmotus deiecit. Altera est apud Mẹãdrũ:

Exusta regio & sine arboribus.

Vinum exustum.

de quā postea dicemus. Tantū est quod de Mysis ac Lydis explicare placuit, quāuis etiā inter Caras & maiores Phrygias, vsq; ad Taurū, Lydorū Mysorúmq; nonnulli cōcurrerint. Troas fama percelebris Mysiæ ad occidentē subiacet, tota mari exposita. Homerus ab Aesapo vsq; ad Caici fluminis ostia eius fines ꝓduxit, Eudoxus à Priapo fecit initiū, Damastes à Pario, Charon Lāpsacen⁹ à Præctio, Scylax Caryādeus ab Abydo. tāta veterū discordia fuit, vt Strabo refert. Nobis Homeri limites placēt, sed addimus id terrę spatium quod ab ostio Rhyndaci fluminis est, vsq; ad Aesapū, vt orā Cyzicenā includamus, quā Ptolemæus ꝓprię Asię dedit, qui etiam minorē Phrygiam Troadi cōmiscuit, nos eā Bithyniæ applicauim⁹, Olympo Mysiæ adiacentē. sed quoniā Aeolis Troadi permista fuit, eaq; vsq; ad Hermū fluuiū percurrebat, nō ab re fuerit ad eundē limitem meridiē versus extēdere Troadem, vt inde Rhyndaco, hinc Hermo claudatur: quanuis nonnulla Ioniæ loca ad dexteram Hermi iaceāt. A Rhyndaco igitur incipiemus, qui Troadis terminus est septētrionalior. Hic fluuius ex Azanitide regione, quæ Mysorū fuit, ortum habet, & per Miletopolitanum & Apolloniaticum agrū decurrit, assumptisq; cū alijs, tum etiā Mecesto, ex Abrettana Mysia in Propōtidē iuxta Besbicum insulam emittit, quæ Cyzicenorū fuit, & mōtem habuit arboribus plenū nomine Artacam. Nō procul hinc Cyzicus insula fuit, quingentorum fere stadiorum ambitu, admodum ferax, & duobus pontibus iuncta continenti, quæ iuxta pōtem eiusdem nominis vrbem habuit, & portus duos clausos, & naualia. Pars vrbis in planicie iacuit, pars

Dissentiunt authores.

monti adhæſit, qui Vrſarum appellabatur, cui mõs alius imminebat Dindyma nomine, vnicum habẽs verticem, in quo Dindymenæ matris deûm (vt erat ſtulta gentilitas) Argonautæ delubrum ædificaue-runt. Ciuitas & magna fuit, & pulcherrima, & op-timis inſtituta legibus, & paci & bello aptiſſima, in qua tria fuerunt armamentaria, aliud armorum, aliud inſtrumentorum, aliud frumentorum, que ne corrũperentur, Calchidica terra pręſtabat. Mithri-dates cum centũ & quinquaginta millibus homi-num, & multo equitatu hanc vrbem obſedit, cuius impetũ Cyziceni cum quadringentis nauibus per-fregerunt, ipſumq; prope in cuniculo oppreſſerunt contrà effodientes. Lucullus auxilia obſeſſis miſit, & peſtis adiumẽto fuit, que regem multis ſuorum amiſſis diſcedere coëgit: Romani liberam ciuitatẽ dimiſerunt, & multum agri ei addiderunt, cum ex Troadis regione, tum ex alijs. Nam & ad Rhynda cum & Aeſapum Cyzicenorum ager protendeba-tur. Nunc quid ſit Cyzicus, nobis non ſatis cõſtat, adeo claritatem rebus adimunt tempora, & nos ho-munciones diuturnã quęrimus in hoc ſeculo glo-riam, quam potentiſſimę ciuitates retinere non po-tuerunt. A Cyzicena regione, & locis Aeſâpo & Granico vicinis, vſque Abydum Propontidis ora producitur, quę ad Troadem pertinuit: ex Abydo vero vſque Lectum promontorium & Ilij & Te-nedi, & Troianę Alexandriæ regio fuit. Hiſq; o-mnibus Ida imminebat. à Lecto vſq; ad Caicũ cõ-plura alia loca fuerunt: quibus ex aduerſo Leſbiorũ inſula cõſurgit. quæ omnia Troianorum fuere, per principat⁹ octo vel nouẽ adminiſtrata, quibus poſt deletum Iliũ Aeoles ſeſe immiſcuere, à Cyziceno

Armamentaria

Humanarũ rerum labilis gloria.

agro vsq; ad Caicū Troadis terminum. Sed Aoles vlterius processēre, vsq; ad Hermum, Cumanum agrum & Phocēsem occupantes, vbi Ioniæ fuit initium. Dicunt autem Aeolicam coloniam quatuor seculis antiquiorem esse Ionia. Penthilus Orestis filius annis sexaginta post Troiā captam, patre suo in Arcadia mortuo, in Thraciā processit: quo tempore Heraclidæ in Peloponnesum rediere. Deinde Archelaus Penthilo natus, cum Aeolica classe in Cyzicenā regionē traiecit, Graus vero filius iunior vsq; ad Granicum fluuium profectus est, qui ab eo nomen accepit, & deinde in Lesbum insulā transmisit, eāq; occupauit. At Cleuas Dori filius & Malaus, qui & ipsi Agamemnonis genus fuere, eodem tempore quo Penthilus exercitum contraxere: sed circa Locrensem agrum & Phricium montem diu commorati, postea in Asiā transgressi Cumā condidere, quam Phriconiam vocauere. Penthyli classis trāsitum ex Thracia anticipauit, Aeolesq; per totā Troadē dispersit, atq; idcirco Aeolis & Troas simul accipitur. Ida mons altissimus ad Troadem spectat, habetq; multos pedes. Latus eius septētrionale ex angustijs Abydi vsq; ad Aesapum & Cyzicenū agrum ad Propontidē pertinet, & circa Zeliā finitur. occidentale ad Hellespontū respicit: Australe, promontorium facit quod Lectum appellatur, & paruo freto à septētrionali parte Lesbiæ insulæ disiungitur. orientalia Idæ ad Mysos declināt. Primus è mari exitus in Idā ascendētibus apud Lectum fit, abūdatq; mōs aquis, & multa flumina ex eo descendunt, in cuius summitate locus fuit Gargarus appellatus, à quo Gargara Aeolica ciuitas dicta est. Zelia in extremo Idæ pretermontana fuit,

distans à Cyzico stadijs centũ & nonaginta: à proximo mari, in quod Aesapus emittit, stadijs octoginta. Circa Zeliã Tharsius effluebat amnis, quem xx. locis ea via pertransibant. Prope Aesapi ostia tumulus quidã fuit, in quo Memnonis sepulchrum ostendebatur, eius quem Tithoni filium dixere, & proximus Memnonis vicus. Inter Aesapum & vrbem Priapum Granicus effluit amnis, magna ex parte per Adrastiæ cãpos delatus, vbi Alexander Darij satrapas prælio superauit, totãq; regionem cepit quæ inter Taurum erat & Euphratem. Ad Granicũ vrbs fuit & regio nomine Sidena, sed vrbs diruta iacet. In Cyziceni & Priapeni agri confinio Harpagia fuit locus, ex quo Ganymedem gentilis theologiæ dedecus atq; infamiam raptum dixere, quod alij circa Dardanium promõtoriũ contigisse arbitrãtur. Priap⁹ ad mare iacuit, & portũ habuit. Cultores eius alij Milesios dixerunt, alij Cyzicenos. Priapus ei nomen dedit, quem ciues tanquã Liberi patris filium & Nymphę colebant. Lactantius Firmianus obscœnam causam refert, propter quã matronę Priapum in exiliũ actũ colere cœperint. Circũuicina regio Adrastia vocabatur, ab Adrasto rege qui primus Nemesi.i. Fortunæ templũ ędificauit, Adrastiamq; vocauit. Romani quoq; huic deę templa dicauere, stulti, qui substantiam esse aliquã fortunam putarunt, regnorum & opum dispensatricẽ, quæ solius dei nutu huc atq; illuc trãsferũtur.

Memnonis sepulchrum

Ganymedes raptus

Adrastia fortunæ deæ templum.

De Adrastia, & quomodo homines cum serpentibus cognationem habere dicantur.

Caput LXV.

ADrastia ciuitas inter Priapum & Pariũ fuit, qua diruta lapides transuecti sunt, & ibi ara ædificata Hermocreontis opus magnitudine & pulchritudine memorabile. Pariũ ad mare situm fuit, & portũ habuit maiorem q̃ Priapus. Ciues Attalicis regibus paruere, quorũ fauore multum agri Priapensibus absciderunt. Hic genus hominũ fuit quos Anguigenas vocauere, & cognationem quandam cum serpentibus habere crediderunt: quorum mares proditum est serpẽtum morsibus fuisse remedio, si eos continuo attigissent, ac primo liuorem transtulisse, postea tumorem ac dolorem sedasse. Auctorem gentis heroem quendam tradidere ex serpẽte immutatum, vt est antiquitas fabulosa. Vis ea aliquandiu in genere mansit, quẽadmodum in Calabria fama est de ijs qui ex progenie scilicet Pauli appellãtur. nam & hos mederi serpentum morsibus affirmant. Parium Milesij, & Erythrei, & Parij condidere. Ex Pario fuit Neoptolemus cognomento glossographus, vir memoratu dignus. Pythia apud Pytiuntem Parianæ regionis fuit, & montem Pythium imminentem habuit, inter Parium & Priapũ sita, iuxta Linum, qui locus ad mare fuit, vbi cochleæ Linusiæ appellatę optimę omnium capiebantur. Claritas loco ab iritamento gulæ tradita est: & Pario Priapum nauigãti antiqua Procõnesus occurrit, & noua, quę ciuitatẽ habuit, & albi lapidis largam venam apprime laudatam, vnde Cyzicenorum opera pulcherrima extructa fuerunt. Hic fuit Aristeus carminum poëta vir facundiæ blanditijs vehemens. Rheæ montes alij Zeliæ vicinos putauerunt, alij Lãpsaco ad quadraginta stadia. In his Thera fuit, prima Lydorũ

Anguigenæ

Sancti Pauli progenies

regia, postea Persarum: nunc ignota est, & sine nomine iacet. Fuit & templum matri deorum sacrum quod Rheæ vocauerunt. Vrbs Lampsacus ad mare iacuit, & portũ habuit optimum sicut Abydus, à qua distabat cẽtum & quinquaginta stadijs, Pityusa prius appellata. Xerxes hanc vrbem Themistocli in vinum dedit. nam tota hæc regio & Pariana & Priapena vineis abũdauit. Hinc fortasse temulenta matronarum turba, & Veneri dedita, Priapi cultum inuenit. Lampsacus Callipoli opponebatur, quadraginta stadijs ab ea distans. Inter Lampsacum & Parium vrbs fuit Pęsus, & flumen. Vrbe diruta Pęsini Lampsacum migrauere, cum & ipsi Milesiorum coloni essent, quemadmodum & Lampsaceni. In agro Lãpsaceno locus fuit Gergithium appellatus, vineis consitus, & ciuitas Gergitha à Gergithis dicta, quæ in Cumano erant. Ex Lampsaco fuit Charon historicus, & Adimantus, & Anaximenes, & Metrodorus Epicuri sodalis. Ipsum etiam Epicurum quodammodo Lampsacenum dicũt, qui Lampsaci versatum, atq; Leõtei & Idomenei amicitia vsum, qui primi erant in ea ciuitate. nec alienũ est voluptatis laudatorem eam ciuitatem amasse, in qua vinum erat optimum, sine quo lãguida voluptas est. Ex hoc loco Agrippa leonem qui corruerat transtulit, Lysippi opus: eumq; collocauit in luco, qui inter lacũ & Euripum erat. Lampsacus & Parius Troianis temporibus nondũ erant, sed Arisba in his locis fuit prope Selleẽtem amnẽ. Asij Hirtacidis regia fuit, & Practi⁹ amnis, & vrbs sub Asio. sed hæc loca prorsus defecere cũ tẽpore, quod omnia vorat. Post Lampsacũ Abydus fuit, quã Milesij condidere, Gyge Lydorũ rege

Pityusa Xerxe Themistocli in vinum data

permittente, qui totius Troadis imperiũ habuit: & ab eo promontorium quoddam iuxta Dardaniũ Gygas appellatum est, & in ore Propontidis iacet, & Hellesponti, æquali spatio à Lampsaco & Ilio distans, per stadia circiter centum & septuaginta. Hic est illud septem stadiûm mare, quod Asiã dirimit ab Europa, à Xerxe ponte iunctum. Abydus in Asia, & Sestus in Europa, triginta stadijs inter se distabant: à portu in portum locus pontis paululum ab vrbibus digredienti versus Propontidem fuit. Thraces post res Troianas Abydum habitauêre, deinde Milesij. Sed cum Darius Xerxis pater è Scythia rediens, Nomadas aduersus se transitum parare intellexisset, ne vrbes inimico exercitui cõmeatum pręberẽt, multas earum concremauit: inter quas & Abydus passa est incendiũ. Sæpe enim „ suis vrbibus plus domini quàm hostes nocent. A„ bydęorũ regioni Astyra imminebat, vrbs diruta, quæ olim suis legibus vixerat, & auri metallis abũdauerat, quę postea consumpta sunt. Abydus ab Aesapo distabat septingentis stadijs, recta tamen nauigatione paucioribus: totumq; hoc spatiũ Troadis ad Propontidem respicit. Hinc Hellespontus incipit, & Iliensia sequuntur, quæ extra Abydum sunt, austrum versus, cum cætera maritima vsque Lectum, quibus mediterranea Troiani campi, & Idæ prætermontana adiungimus. Post Abydum promontorium Dardanium occurrit, & ciuitas Dardanus septuaginta stadijs ab Abydo distans: & Rhodius amnis, quem alij in Aesapum emittere tradunt: alij per sese in mare putant exonerari.

De Dardania. Caput LXVI.

DArdanus prisca res adeo spreta fuit, vt sæpe reges alij eam Abydum transtulerint, alij rursum in pristinam cõditionem habuerint. Cornelius Sylla & Mithridates Eupator, vt bellum dissoluerent, hoc in loco conuenerũt. Nõ procul hinc Hectoris lucus fuit in loco cõspicuo, deinde lacus Pteleus, & vrbs Rhætium in colle sita, & regio littoralis Rhætio continua, & Aiacis tumulus, & templum, & statua, quam ab Antonio ablatã & in Aegyptum asportatã, Augustus Cæsar, sicut pleraq; alia, restituit Iliẽsibus. Post Rhætiũ Sigęũ vrbs fuit, & nauale, & Achiuorum portus, & Achaica castra, & lacus qui Os dicitur, & Scamãdri ostia. nam Simois & Scamander in campo concurrentes, multum lutum deuehunt, & maritimam oram exaggerantes, oreobstructo, maria stagnantia, & loca palustria efficiunt. A Rhætio vsq; Sigæum & Achillis tumultum rectà nauigantibus stadia intercedũt septuaginta: totaq; hæc ora nouo Ilio subiacet, duodecim fere stadijs ab eo distans, iuxta Achiuorum portum, à priore autem alijs triginta stadijs. Ad partem quæ est Idam versus, Achilles templum habuit, & tumulũ iuxta Sigæum, Patroclus & Antilochus tumulos, quibus omnibus & Aiaci sacrificabant Ilienses, tanq̃ dij essent qui homines fuerant, & quidem sanguinarij. Herculẽ nõ colebant, causam afferentes, q; is vrbem fuerit depopulatus. Sed aliud in causa esse oportuit. siquidem Achillis & sociorum opera vrbs funditus corruit, & Hercules paruam ciuitatem diripuit, qui cũ sex tantũ nauibus & paucis viris potitus est victoria. Græci qui cũ Achille fuerunt, magnam & præclaram vrbem deleuere, nam Priamus ex paruo ma-

gnus,& rex regum effectus erat. Paululum ab hac ora progredienti Acheium fuit, & ad vlteriorem Tenedorũ regionem pertinuit. Hæc omnia ad mare sita erant, quibus Troianus campus imminebat, vsque ad Idam stadia plurima ascendens orientem versus. Huius prętermontana perangusta quidem, partim ad meridiem extẽsa: vsq; ad loca quę apud Scepsim erãt: partim ad septentrionem, vsque Lycios, qui iuxta Zeliam habitabant. Hãc Homerus sub Aenea & Antenoride posuit, Dardaniãq; vocauit: quod nomen & vrbi dedit, & regioni: sed vrbis ne vestigium quidem extat. Plato post diluuiũ tria hominum genera fuisse putauit, Primum simplex & agreste, eorũ qui semper aquas formidarẽt, & montiũ cacumina incolerent. Secundum eorum qui plus aliquid audebant, & in ipsis montiũ radicibus habitabãt. Tertium eorum qui omni semoto metu in patẽtes campos exiere. & has differẽtias ab Homero traditas dixit, qui pro primo exemplo Cyclopeos posuit, fructibus sponte nascentibus vtentes, & montium cacumina in speluncis habitantes. In secundo Dardanum, qui Dardaniam ædificauit antequam Ilium conderetur. In tertio Ilum, quem Ilij conditorem tradunt. Vnde par est eum in medio campo sepultum esse, quoniam prior ausus est in campis habitare. Possent & plura hominum genera inueniri, eorum qui vel in litore maris, vel in insulis habitarent. Sed nec omnino ausus est Ilus, qui non ad mare, vbi nouum fuit Ilium, sed superius triginta fere stadijs ad orientem Idam & Dardaniam versus vrbem condidit. Post Dardaniam Cebrinia occurrebat, magna ex parte campestris; quæ quodammodo pariter cum

Plato post diluuium hominum tria genera esse putauit

Dardania progrediebatur, & in ea vrbs Cebrinia. Demetrius vsq; huc Ilij agrum Hectori subditum pertendere arbitratus est, progredientem a nauali vsq; in Cebriniam, ibiq; Alexandri & Oenones sepulchrum ostendi, quam dicunt Alexãdri vxorem fuisse priusquam Helenam raperet: Cebriniam vero Scepsim vsque procedere, & eorum confinium esse Scamandrum. Cebrinios cum Sepsijs semper inimicitias exercuisse, donec Antigonus eos in Antigoniam transtulit, quæ postea Alexandria dicta est: & Cebrinios cum alijs Alexandriæ remansisse, Scepsios Lysimacho permittente domum redijsse.

De Ilio duplici, de Ida, & eius fluminibus, deq; alijs quibusdam memoria dignis. Caput LXVII.

Sed quoniam Iliensia iam attingimus, quę toto orbe decantata sunt, mõstrandum est quo in loco fuerit Ilium, pro quo Gręci decertauere, & de quo scripta est Ilias Homeri. Dictum est Idam montẽ Hellesponto imminere, in quo multæ conualles existunt, & multi colles ab eo deriuãtur, nec pauci amnes descendunt. Ex eo duo flexus, tanq̃ duo cubiti ad mare decurrunt, alter Rhytiũ, alter Sigæum versus, atq; dimidiati circuli lineam efficiũt, duodecimq; fere stadijs in planicie procul a mari desinũt. Duplex Ilium antiqui cõmemorãt, alterum inferius intra dictorũ flexuum finem, alterum superius intra initium. Interius Simoisius cãpus cõprehẽdebatur, per quem Simois ibat: & Scamandrius, per quem Scamander: atq; hunc proprie Troianũ campum appellauere, & Homerus maximam certaminũ partem hoc in loco factã ostẽdit.

nam & latior eſt, & loca hic celebrata fuerunt, & flumina Simois & Scamander, quorum alterum Sigio, alterum Rhytio proximum in conſpectu inferioris Ilij concurrunt: poſtea Sigæum delata, lacum efficiunt, qui Os dicitur. Vtroſq; campos, alterum ab altero ingẽs quidam collis dictorum flexuum in rectum dirimit, qui ab inferiori Ilio incipiens, & ei coniunctus, vſq; in Cebriniam tendit, ſuper quo alterum Ilium fuit, quod ſuperius appellauimus, diſtans ab inferiori ſtadijs triginta. Vlterius decem ſtadijs Callicolonam tumulũ quendã fuiſſe tradũt, iuxta quẽ ad ſtadia v Simois labebat. Callicolona vero ſtadijs quadraginta ab inferiori Ilio diſtabat. Erat & Thymbra cãpus Ilio ſuperiori proximus, & Thymbręus fluuius, qui per eum ad Apollinis Thymbræi templum fluebat in Scamãdrum. Superius Ilium quadragintaduobus ſtadijs a mari aberat, inferius duodecim. Hic antea vicus fuit, qui Palladis templum habuit, quod Alexander ex victoria apud Granicum habita rediens magnificis donis exornauit: & arbitratus illic Priami ſedem fuiſſe, vicum appellari vrbem iuſſit, & vt ædificia repararentur, curatoribus mandauit, ac liberam & immunem cenſuit, ſubactiſq; Perſis facturum ſe maiora promiſit. Erat enim Homeri ſtudioſus, & propter Aeacidarum cognationem, qui Moloſſis imperarunt, apud quos regnauit Andromache Hectoris vxor, erga Ilienſes magnopere affectus. Poſt eius obitum Lyſimachus vrbis cura ſuſcepta delubrum cõſtruxit, & murum ad ſtadia quadraginta circũduxit, ac vicinas & antiquas vrbes in eam habitatum deduxit, quæ iam erant labefactatæ. Sed cum Romani Aſiam ingreſſi, magnum Antio-

chum eiecerunt, collapsa erant Lysimachi mœnia: extabat tamen vicus, vrbis amplitudinem habēs. Demetrius Scepsius inquit, cum adolescens in eām vrbem peregrinaretur, adeo neglectam vidisse, vt coctilitijs tectis careret. Agesianax scribit Gal-los ex Europa transgressos, tutelæ gratia in vrbem ascendisse: sed eam sine mœnibus repertam, illico reliquisse. Postea multum reparata fuit, & deinde à Romanis, qui cum Fimbria erant, labefactata. Fimbria quæstor cum Valerio Flacco consule ad-uersus Mithridatem missus, orta seditione consu-lem in Bithynia occidit, & exercitu potitus, Ilium venit: vnde cum tanquam latro excluderetur, ad-moto ad vrbem exercitu, vndecimo die eam ce-pit. Sed glorianti quòd tam cito vrbem cepisset, quā vix anno decimo cum mille nauibus ex tota Græcia ceperat Agamemnon, respondit quidam ex Iliensibus: Non enim Hector aderat qui pro ciuitate pugnaret. Sylla vero cum Fimbriam sus-tulisset, Mithridatemque domum cum quibusdam conditionibus remisisset, Ilienses multis beneficijs solatus esset: deinde Iulius Cæsar maximam de his curam suscepit, Alexandrum æmulatus, cuius erat amantissimus, & certissima cum Iliensibus si-gna cognationis habebat, tanquam Romanus. Ro mani enim auctorem generis sui Aeneam putaue-runt. Iulius ab Iulio quodam vno ex progenitori-bus, & ille ab Iulo cognomen hoc habuit, qui vnus fuit ex posteris Aeneæ, quem Vergilius filium fuis-se testatur. Regionem itaq; eis tribuit libertate & immunitate seruata, in quibus diu permansere. Sed hoc non fuit Ilium Homericum, quod Grẹci euer-terunt. Illud enim quadragintaduobus stadijs

Galli in Iliū ascenderūt.

(vt ante diximus)à mari distabat,hoc duodecim, cum Alexandri iussu reparatum est,& campus ante vrbem fluminis aggestio erat,quem Troiani tẽpore belli multo minorem esse oportuit,nec poterant tam breui spatio inter vrbem & mare Homerica prælia fieri,neq; vrbs in hoc loco propter perpetuum iugum circuiri poterat,Homerica vero poterat.Multa præterea ex Homero colliguntur,quibus palam fit Hectoreum Ilium superius fuisse,cuius Alexandro aut Iulio imperante nullum extabat vestigium.Nam vicinæ vrbes vastatæ, non tamen prorsus erutæ,exusto Ilio lapides inde ad instauranda sua mœnia transtulerũt. Ita nunc & in rebus humanis spem ponito,aut te diu mansurum credito,quando Ilium ingens, & totius Asiæ columen adeo extinctum est,vt neq; cadauer inueniatur, & dubium sit quo in loco tanta gloria fuerit. Sunt qui putant reliquias Iliensium noluisse super ruinas antiquæ vrbis nouum Ilium ædificare, existimantes locum eum in quo fuerat, inauspicatum esse, & calamitatibus obnoxium,vel quòd Agamemnon antiqua cõsuedine eum fuerit execratus. Et sunt qui vrbem hanc multa loca mutasse tradũt: postremo iuxta mare in loco quem designauimus, ex oraculo cõstitisse.Neque ab initio vrbs fuit, sed multis annis vici formam habuit, & paulatim (vt diximus)creuit.Hellanicus volens Iliensibus gratificari,concessit nouam & antiquam vrbem eandẽ fuisse, qua deleta, qui Sigæum & Rhytium habitabant, regionem inter sese diuiserunt. ea autem restituta omnia reddiderunt. Sed hic non satisfacit his quæ ab Homero sumpta contrariũ suadent. Vicum postea in eo loco ædificatum dicũt,in quo

Vbi & quãdo Iliũ Homericum.

vetus Ilium fuit, & Troianorum regia, ex qua originem cũcti se ducere iactitant, qui nobilissimi videri volunt. Nam & Franci, & Angli, & alij complures hinc maiores suos venisse tradunt. Sed Romanorum genus ab Ilio profectum multi autores prodidere, quibus fides habenda est.

De Ida, & eius fluminibus, deq; pinu, quæ mira magnitudine sua pulchra est cognominata. Caput LXVIII.

SVpra Ilium Idam esse diximus, quam multi fontem appellauerũt, propter fluminum multitudinẽ ex ea cadentium, præsertim vbi Dardanica regio ei subiacet vsque Scepsim & Iliensia. Demetrius collem quendam Idam esse dixit nomine Cotylum, vltra Scepsim ad centum & viginti stadia, ex quo Scamander, & Granicus, & Aesapus fluunt. Sed hi ad septentrionem & Propontidem tendunt, manantes è pluribus fontibus, Scamander ad occasum ex vno fonte, cursus Aesapi quingentis fere stadijs terminatur. In Scamandrũ Andrius influit ex quadam Carisenæ montana regione, cõpluribus vicis habitata, & optime culta, quæ Dardaniæ adiacebat vsq; ad loca Zelię & Pityæ finitima. Eam regionem a Careso flumine dictam putant. His in locis & Rhesum fluuium posuere, qui postea Rhoites dictus est, & in Granicum influit, septemuadus ab Homero vocatus, quia septies pertransitur in locis Pulchræ Pinui finitimis. digna fuit arbor quæ nomen haberet. Attalus qui primo regnauit in Attalica gente, ambitum eius fuisse pedum vigintiquatuor scripsit, altitudinem a radice sexaginta & septem, postea

Pulchra pinus.

in tria ſciſſam æqualiter inter ſe diſtantia, & iterũ in vnum apicem cohiberi, totam eius altitudinem duorum iugerum,& quindecim cubitorum ſpatio contineri, diſtantem ab Adramyttio ſtadijs centũ & octoginta,ſeptentrionem verſus.Nũc nulla eſt. Habent & arbores ſuam mortem.aut percuſſæ ca„dunt,aut ſuo tempore areſcunt. Nihil eſt in terra „nõ mortale. Careſus a Malunte fluit,qui locus inter Palæſcepſim iacuit,& Achæum vlterioris Tenediorum agri: immittit autẽ in Aeſapum. Rhodius fluit in t Aenium a Cleandria & Gordo deſcendens,quæ loca ſexaginta ſtadijs a Pulchra Pinu diſtabant.In Aeſapi conualle,quę a ſiniſtra curſus eius eſt,Polichna loc⁹ munitiſſimus fuit,deinde Palæſcepſis,mox Halizonium, quod Amazonum fabulis applicatum eſt. Poſtea Careſus vrbs deſerta,& Careſina regio,& flumen ab eo dictum quod vallem ingentem efficit, minorem tamen ea quæ Aeſapi eſt.Deinceps Zeliæ ſequuntur campi, & loca collibus plena,& olim optime culta.In Aeſapi dextra Argentariæ fuerunt, apud nouum vicũ Polichnę & Palęſcepſi oppoſitę.Palæſcepſis ab Aeſapo ſtadijs triginta diſtabat, ab vrbe Aenea quinquaginta.Sed ad oram maritimã reuertamur.

De Tenedo inſula, & quod in ea caſtellũ fuerit nobiliſſimum,quod cum Veneti & Genuẽſes pro eo multis inter ſe prælijs cõtenderent, communi conſenſu eſt deletum. Item de vrbe Alexandrina quæ prius *Sigia* vocabatur,deq; in ea Smynthei delubro ſacris muribus habitato. Caput LXIX.

P Ost Sigeum promontoriũ Achillæum seque batur, & Achæium, & regio Tenediorũ, atque ipsa Tenedos insula distans à cõtinẽti stadijs quadraginta: in qua priusq̃ in agrũ Troianũ Græci descenderent, stationem habuerunt, & Agamẽnon Iphigeniã immolare nõ dubitauit. Vincebat patris affectũ regnandi cupiditas, & quod credenti Abrahæ ad iustitiam reputatũ est, huic ad iniquitatẽ cessit. Ambitus huius insulæ stadia octoginta continebat. Vrbs Aeolica in ea fuit, & portus duos habuit, & Apollinis Smynthei delubrum duæ insulæ circunstabant, Calydnæ olim appellatæ, & aliæ quædã ignotæ. Tenedũ alij Calydnã vocauerunt, alij Leucophryn, id est candidũ superciliũ. Virgilius opulentã fuisse sub Priamo insulam dicit. Diodorus ait Tenum Cyeni filiũ coloniæ Lesbiæ quæ erat in Troade, imperasse, deinde relicta patria, cõgregatis colonis, in insulã desertã nomine Leucophryn nauigasse, distributisque insulę agris inter eos qui secũ erant, vrbem cõdidisse, atque insulã nomine Tenedon vocauisse: & cũ multa hominibus beneficia contulisset, post obitũ inter deos relatũ. Nonnulli ferũt Cyenũ patrẽ vxoris calũnia inductum Tenũ filiũ in arca positũ in mare deiecisse, qui mirabili deorũ ope seruatus, tẽpestate in Tenedũ appulerit, qui nouercę fauerit insidijs, & lege sanxerit, ne quis Tibicẽ templũ ingrederetur. Belli Troiani tẽpore, cũ Achilles post Græcorũ in Tenedũ ascẽsionem, vrbẽ Tenum deleuisset, statuerunt postea Tenedij, vt in tẽplo quod nouiter ædificauerãt, nemo Achillẽ nominaret. In hac insula nobilissimum postea castellũ fuit, propter qđ Veneti & Genuenses multis inter se prælijs contenderunt. Postremo

ea lege pax facta est,vt castellum deleretur communi cõsensu apud Sabaudiæ comitem, qui pacis arbiter electus erat, depositum. Achæio continua erat Larissa, & Colonæ, & Chrysa in loco excelso & petroso, & Amaxitus Lecto subiacens in promontorio. Nec procul ab Acheio in mediterranea constituta est Alexãdria, in quam plurium oppidorum incolæ migrauere, sicut ex Larissa, Chrysa, Amaxito, Cebrina, & Næandrina, & aliis compluribus. Locus in quo Alexandria condita est, prius *Sigia* vocabatur. Lysimachus Alexandriam curauit, quę iam ab Antigono habitata erat, & Antigonia appellata. Lysimachus nomen mutauit. Pium enim visum est Alexandri successoribus vt prius de nomine illius vrbes conderent, postea de suo, multo iustioribus, quàm hi qui alienis operibus sua imponunt nomina: nec verentur deletis veri autoris signis, sua vel pingere, vel sculpere. Alexandria diu permansit & aucta est, & Romanorum coloniã accepit, & inter claras nomen habuit. In vrbe Chrysa priusquàm rueret, Apollinis Smynthei delubrum fuit, & signum quod nominis veritatem seruaret. Nam mus quidam pedi statuæ subiacebat. statuam Scopas Parius fecerat. Ferunt Teucris è Creta profectis oraculum fuisse datum, vt ibi sedes ponerent, vbi terrigenę eos adorirentur: idcirco Amaxitum & Chrysam contigisse, maximamque agrestium murium multitudinem noctu exortam, quicquid armorum & vtensilium ex corio inuenissent, corrosisse. Teucros ibi mansisse, atque Idam ab Ida quæ in Creta erat, appellasse: aiunt & mures ibi circa templum abundasse, quos vana gentilitas sacros existimauit. Simula-

crum vero ita constructum fuisse, vt murem pedibus premeret. Alij Teucrum quendam prodidere ab vrbe Troum, quæ postea Oxypeteon nominata est, ex Attica profectũ: Teucros vero nullos ex Creta venisse, signũq; cõiunctionis Troum cũ Atticis ducũt, quòd apud vtrosq; Erichthonius quidam generis autor prædicatur. Multi hodie qui videri docti volunt, Turcas appellant Teucros, quos Scytharum genus esse haud ambiguum est, quemadmodum postea dicemus, cum de Turcis agemus. Alia Chrysa in agro Thebano fuit, de qua dictũ est, & illi magis Homerica conueniunt.

De agro Lecti, campo Halysio, item de salibus Tragesæis qui Etesijs ventis spirãtibus spõte nasci dicuntur. Caput LXX.

IN agro Lecti seorsum est Halysius cãpus, & Tragesęi sales, qui sponte nascuntur, & Etesijs ventis congelascunt. Duodecim deorum aram (verius dæmonum dixerimus) apud Lectum construxit Agamemnon. Hæc loca contra Ilium erant ad stadia ducenta vel paulo plura, sicut ex altera parte Abydensia, quanquam pauloante propior Abydus fuit, ex quo vsque Lectum stadia computarunt circiter quadringenta. Cum Lectum circũflexeris, clarissimę occurrũt Aeolum vrbes, & sinus Adramyttinus, in quo maximã Lelegum partem Homerus collocauit, & duplices Cilicas. hic & Mitylenęorũ littus fuit, quod vicos aliquot habuit in continenti. Hunc sinum etiam Idæum nominarũt. nam iugum à Lecto ad Idam porrectum, primis partibus huiusce sinus imminet, in quibus Leleges siti erãnt, & vrbs eorum Pedasus fluuio Satnioẽti

Ara deorũ duodecim.

iuncta,quæ protsus deserta est. Hæc loca Dardanio agro & Scepsio continua erant, tanquam alia quędã Dardania, humiliora tamen. Neãdrini vltra Amaxitum erant magis mediterranei,& magis Ilio propinqui quàm Lectus.nam centum & quinquaginta stadijs ab Ilio distabant. Vltra hos erãt Cebrini,& postea Dardanij,vsq; Palęscepsim atq; Scepsim.Alceus Antandrum vrbẽ Lelegũ esse dixit, Scepsius ad Cilicas traxit, australe Idæ latus terminãtes vsq; ad orã maritimã. post Lectũ Polymediũ sequebatur,in quo paruus erat luc⁹ supra mare.octoginta stadijs peractis, Gargara reperiebantur, in promontorio quod sinum efficit Adramyttinum vocatum.nam tota ora à Lecto vsq; ad Canas,quod est alterum promontorium, hoc eodẽ nomine appellabatur:in quo & Elaiticus cõprehẽdebatur:sed proprie Adramyttinum dicebãt,qui à promontorio in quo Gargara fuerũt,claudebatur, & ab altero quod Pyrrhã vocabat, in quo Aphrodisium situm fuit, oris latitudo à promontorio in promontoriũ cẽtum & viginti stadiorum. Interius Antãdros iacuit,cui mons imminebat Alexandria vocatus,vbi deas à Paride iudicatas dicunt, quarũ quæ spretæ fuerunt, Troianum incẽdium parauerint.Indigna res quæ diuinitati attribuatur. Proximus Aspaneus erat lucus,vbi materies Idę cędebatur.hic enim eam aptabant,postea per flumen deducebant:deinde vicus Astyra,& lucus Astyrenæ Dianæ sacer: in proximo Adramyttiũ Atheniensiũ colonia,quę portũ habuit,& nauale.Extra sinũ & promõtorium Pyrrhã vrbs Cisthena cum portu fuit,quæ destructa est, & vltra eam in mediterranea ęris vena,& multa habitatio. In sequẽti Mi-

tylengorũ ota Coryphantis lucus, & Heraclia, & Attea,& Atarneus & Pitana vsq; ad Caici fluminis ostia,quę loca ad Elaiticum sinũ pertinebãt:& vltra flumẽ Malia,& reliquus sinus vsq; Canas. Sed in his locis paululum immorandũ est propter ea quæ propriam historiam habent.

De Palæscepsi,& qui ex ea Socratici fuere Philosophi. item de Theophrasto, & eius bibliotheca. Caput LXXI.

PAlęscepsis vltra Cebrinem fuit ad excelsiorẽ Idę partem prope Polichnã. ea olim Scepsis vocabatur, quæ cum esset in loco circunspecto,à Scamandrio Hectoris & Ascanio Aeneę filijs ad sexaginta stadia inferius traducta est: quorum genus multo tempore in ea imperauit. postea in paucorũ principatum ciuitas declinauit: deinde cũ Milesijs popularẽ statum accepit, & nihilo minus qui ex eo genere erant,reges dicebantur,& honores quosdã habebant. Successu temporis Antigonus Scepsios Alexandriam deduxit,qui deinde Lysimacho permittente domũ rediere. Scepsius Aeneę regiã Scepsim fuisse putat, quę media erat inter regionem illi subditam, & Lyrnessum, in quã ab Achille agitat9 fugisse dicitur. Homerus(sicut Straboni placet)Aneã imperij successorem apud Troiã significat remãsisse,ac Troię imperiũ,extincto Priamidarũ genere, natis natorum tradidisse. Alij(quę vulgatior fama est)fatentur eũ propterea q; Priamo esset infensus, bello superfuisse,sicut Antenoridas,qui propter hospitalitatem cum Menelao habitam euaserũt, & cum Henetis primo in Thraciam,deinde in Adriam peruenerũt, quæ ab

eis Henetia dicta est, nunc addita littera Venetia nominatur. Aeneam cum patre Anchisa, & Ascanio filio, multis comitantibus enauigasse. quem plerique circa Macedoniam & Olympum habitasse dicunt, nonnulli circa Mantiniã, & Capuas in Arcadia condidisse: alij, quibus accedit Vergilius, in Siciliam profectum cum Helimo Troiano Erycem & Lilybęum occupasse tradunt, & fluuios circa Aegestam appellasse Scamãdrum & Simoentem: postremo in Latium traiecisse, ibique permansisse, iubente oraculo vt ibi maneret, vbi mensas ederet: quod in agro Lauinio completum est, vbi panis ingens pro mensa per imprudentiam appositus, cũ carnibus quæ super eo erant, absumptus est. E Scepsi fuerũt philosophi Socratici, Erastus & Coriscus & Neleus Corisci filius, qui Aristotelẽ & Theophrastum audiuit, & successor fuit bibliothecæ Theophrasti, in qua erant Aristotelica. nã Aristoteles & bibliothecã & scholã Theophrasto reliquit, & primus fuit (vt Strabo arbitratur) qui libros cõgregauit, & Aegypti reges bibliothecę ordinem docuit. incertum plus boni an mali rebus humanis attulerit, quando componendi libros nullus est finis, & multorum ingenia deprauata sunt, quæ in peruersa dogmata inciderunt: ob quam rem consulte agunt qui damnata volumina exurunt, neque passim omnibus scribendi facultatem permittunt, vt est illud Persianum,

Scribimus indocti doctique poemata passim.

Sed hodie tanta est doctorũ turba, vt nemo fere indoctus reperiatur, ex his qui aliquid scribũt, qui non doctoris nomen titulumque receperit. Theophrastus bibliothecam Neleo tradidit, Neleus eã

Scepſim detulit ad homines imperitos, qui libros incluſos ac negligẽter compoſitos tenebant: cumque Attalicorum regum ſub quibus erant, ſtudium ſentirent ad inſtruendam Pergami bibliothecam, eos in foſſa quadam ſub terra occuluerunt: & demum tineis & humiditate labefactatos, qui ex eo genere erant, Apeliconi Teio tradiderunt magno emptos argento, Ariſtotelicos ſcilicet atq; Teophraſticos. Apelicon qui magis librorum eſſet ſtudioſus quã ſapientiæ, quales multos ætate noſtra cognouimus, volens corroſiones emẽdare, eos trãſcribendos dedit, ſcriptura non recte ſuppleta, libroſq; edidit erroribus plenos. Cõtinuo poſt Apeliconis obitum, Sylla, qui Athenas cepit, ablata illius bibliotheca, eam Romam trãſtulit: quo in loco Tyrannion grammaticus, cum Ariſtotelis amãtiſſimus eſſet, conciliato ſibi bibliothecæ pręfecto, & librarij quidam ſcriptoribus vtentes non bonis, nec ſcripta conferentes, opera minus emendata ediderunt. Qđ ſi gręca exemplaria corrupta fuerunt, quid de his putandum eſt, quæ in latinum conuerſa ſunt? illa? pręſertim priora, quæ qui legunt, non tam quod dicatur q̃ quod dici velit, noſſe laborãt. Quippe ſi reuiuiſceret Ariſtoteles, multa ſua eſſe negaret, quæ nos illi attribuimus. Sed melius cum eo actum eſt quàm cum alijs, quorum opera funditꝰ periere: & ipſe cauſa extitit cur multa perirẽt, qui aliorum gloriam ad ſe traxit. Ruet etiam ipſe quanuis magnus. neq; enim verum eſt, quod ſibi alii qui perſuadent, literarum monumenta non interire. omnia occidunt, nec literis ſua mors negata eſt, quanuis aliæ alijs plus viuãt. Aetas cuncta aufert, nec hominis opus eſt quod in tempore non euane-

Intereunt, etiam literarum monumenta.

ſcat. Apud Scepſim vltra eos quos nominauimus, Demetrius grammaticus floruit, qui Troianam inſtructionem expoſuit: & poſt hunc Metrodorus, qui è philoſophica vita in ciuilem mutatus eſt, & propter elegantiam, quanquam pauper erat, clarum coniugium apud Chalcedonem obtinuit, & à Mithridate reddēdo iuri præpoſitus fuit, à quo nō erat prouocatio. Sed legatus ad Tygranē miſſus, cū deſciuiſſet, inuitus remiſſus eſt Mithridati iam è paterno regno fugiēti, & in itinere, ſiue regis opera, ſiue morbo, deceſſit: ſenſitq; philoſophicam vitam imprudenter ſe reliquiſſe, quæ ſi neq; honores neque opes accumulat, at ſaltem periculis & moleſtijs quàm pluribus caret.

De Anderis, mirandoque lapide, qui ſolus, combuſtus, in ferrum, cum terra quadam, in argentum falſum, quæ terra ſi æs accepiſſet, in orichalcū vertebatur: de Pitana vrbe Aeolica, quodque apud eam lateres inuenti ſint, qui ſuper aquas innatarent. Caput LXXII.

POſt Scepſim Andera fuerunt, circa quę lapis quidam inueniebatur, qui combuſtus ferrum fiebat, deinde cum terra quadam in fornace decoctus, pſeudargyrū, id eſt, mētitum argētū exſudabat: quæ terra ſi æs accepiſſet, in orichalcum vertebatur. In his locis Leleges habitarunt, qui & Pionas, & Gargarenſem agrū, & Aſſenſem occuparūt. Aſſus & arte & natura munita ciuitas fuit, quæ à mari & portu longum & rectum aſcenſum habuit, ex quo Stratonici dictū eſt, Qui celeri paſſu Aſſum it, mortis periculum adit. hinc fuit Cleātes philoſophus Stoicus, qui Zenonis Citiēſis ſcho-

Stratonici dictum.

læ ſucceſſit, quã poſtea Chryſippo Solenſi reliquit. Hermias eunuchus trapezitæ cuiuſdã famulus Athenas profectus, Platonẽ Ariſtotelemq; audiuit, & domũ reuerſus cum domino ſuo Atarnenſes & Aſſenſes aggreſſus, eos ſubegit, & illis ſimul cũ domino ĩperauit, quo mortuo ſolus dominiũ adeptꝰ, Ariſtotelẽ & Xenocratem ad ſe accerſitos diligẽter curauit: Ariſtoteli etiã fratris filiã vxorẽ dedit. Sed nõ illi, vt tyrannidẽ inuaderet, philoſophi ſuaſerunt, nec rurſus vt retineret pręſtare potuerunt. Memnon Rhodius, ſimulata cum eunucho amicitia, eum ad ſe vocatũ comprehendit, & ad regem Perſarum miſit, ibiq; vitã ſuſpendio terminauit. Philoſophi fugientes loca à Perſis occupata, incolumes euaſere. Aſſum aliqui dicũt à Methymnęis conditam, aliqui Aeolicam fuiſſe volunt: ipſi vero Aſſij Gargara & Lamponia condiderunt, quę cum non bene habitarẽtur, reges ex Myleto incolas eò deduxerũt, & pro Aeolibus ſemibarbaros effecere. Leleges hæc loca ſub Priamo tenebant, & inter eos miſti erant qui ſub Aenea fuere. Cilices quoque cum his habitabant, & Cares aliqui: ſed ab Achille vaſtati Leleges, in Cariam migrauere, quò & Cares Ciliceſque Taurum tranſiuere. Orã quæ poſt Leleges ſequitur, Adramytteni habuerunt, & Atarnenſes, & Pytanęi, vſque ad Caici fluminis oſtia. Non procul ab Adramyttio Apollinis Cillei templum fuit, & Cilli monumentum, ingens quidam tumulus. hunc Pelopis aurigam & ducem equorum dicunt, à quo forſan Cilicia dicta eſt. Adramyttium in bello Mithridatico calamitate maxima oppreſſum fuit, culpa Diodori, qui ciuium cõſilium deleuit, cum regi cuperet

gratificari,& se principem Academicorum philosophorum ostendere. Rege autem euerso pœnas dedit,qui de multis criminibus accusatus, infamiā
„ non ferens,turpiter & obstinate perijt.Sæpe enim
„ eorum ignominiosus est finis, qui nimium gloriæ
„ cupidi sunt. Ex Adramytteo fuit Xenocles orator clarus,Asiatici stili, qui in senatu pro Asia dixit, quo tempore Mithridaticę factionis est accusatus: dehinc Atarnius fuit Hermini tyranni sedes,postea Pitana vrbs Aeolica, quæ portus duos habuit, & fluuiū Eucœnum,qui eam pręterfluebat, ex quo aquæductus Aramyttenis factus est.E Pitana Arcesilaus Academicus fuit, qui cum Zenone apud Polemonem didicit. Fama est apud Pitanam lateres inuentos esse,qui super aquas innatarēt,quod de alijs locis traditum est. Post Pitanam Caicus amnis ad stadia triginta in sinum Elaiticum emittit,qui Pergamenum agrū irrigat. Eleapolis duodecim stadijs vltra Caicum ad meridiem fuit,Aeolica ciuitas,& Pergamenorum portus, centum & viginti stadijs à Pergamo distans.deinde ad stadia centum est Cana promontorium,quod contra Lectum consurgens, Adramyttenum efficit sinum, cuius pars est Elaiticus. Canæ Locrorum oppidulum fuit,ad australia Lesbi extrema, sitū in agro Canęo,qui vsque ad Arginusas pertendit: & vlterius promontorium, quod Aegam nominarunt, eodem modo quo animal. sic enim totum montem appellabant, quem postea Canam & Canas vocauere.Circa montem austrum & occasum versus mare procumbit, ad orientem Caici campus, ad aquilonem Elaiticus ager. Mons satis per se cōtractus est,vergit tamen ad Aegeum pelagus,vnde

ei nomen est. Postea id promontorium (vt Sappho dicit) Aega est appellatũ: reliquum vero Cana: & Canæ vrbs: deinceps Elæa sequitur, quæ portũ habuit, & nauale regum Attalicorum, Mnesthei opus & Atheniẽsium, qui cum eo apud Iliũ militarunt: distãs a Grynio Myrineorũ oppido stadijs septuaginta. hæc Elaitico sinui nomen dedisse videtur. In Grynio Apollinis fanum, & peruetustum oraculũ, & templũ candido lapide sumptuosum plebes admirabantur. deinde Achiuorum portus extitit, in quo duodecim deorum aræ constitutæ fuerunt, certissima dæmonum theatra. In vltimo vero sinus recessu ad sexaginta ferme stadia Myrina fuit Aeolica ciuitas, quæ portũ habuit, & ab vna ex Amazonibus nomẽ accepisse credita est. In ora sin⁹ Hydra promõtorium fuit, quod Amathũti aduersum Elaiticum sinum efficit. oris latitudinẽ septuaginta fere stadia complexam dicunt. post Hydrã Adę fuerunt ad stadia quadraginta.

De Cuma Aeolicarum vrbium maxima, & quomodo Cumani insulsi & hebetes sint putati: item de Larissa. Caput LXXIII.

DEinceps Cuma, Aeolicarum vrbium maxima & optima, & omnium fere metropolis, quas numero triginta fuisse tradunt, quarũ maxima pars corruit. Cumanos insulsos & hebetes homines putauere, qui post trecentos annos ab vrbe condita portoria exegerunt. tamdiu prouẽtum eiusmodi non cognouere. Feruntur etiam publica pecunia mutuo recepta porticum struxisse, cúmq; die constituta pecuniam non reddidissent, a deambulatione fuisse prohibitos: creditores vero, cũ plu-

eret, edictum misisse, vt Cumani porticũ subirent. ex quo prouerbium factum est, Cumanos non sentire porticum in pluuia subeundam esse, nisi præco admoneret. Ex Cuma vir sine controuersia clarus Ephorus fuit, Isocrati oratori familiaris, & historiæ conscriptor, & ante ipsum Hesiodus poeta, qui patrem suum, relicta Aeolica Cuma, in Bœotiam migrasse dicit. Homerum hinc fuisse non satis constat. multi enim de eo disceptant. Quod si Cumanus fuit Homerus, non est cur miremur conciues eius obtusioris ingenij fuisse. Nam quicquid in vrbæ diuinum erat, id secum Homerus abstulit. Cum Aeolicis vrbibus Aegæ fuerunt, & Temnus, vnde Hermagoras fuit, is qui de dicendi arte conscripsit. Hæ vrbes secus montanam regionẽ iacuere, quæ Cumano & Phocensi & Smyrneo imminet agro, iuxta quam Hermus labitur. Post Cumam Larissa fuit, quam Pelasgi coluere. Larissas tres in Asia reperimus: Primam apud Amaxitum, de qua dictum est: Alteram apud Cumam: Tertiã apud Caystrum: Quartam in Thessalia, vnde Larissæus Achilles appellatus. Inuenimus Lelegum populos, & Cilicum, & Pelasgorum, & Cenorum, multis in locis permistos fuisse, sed intra Caicum, quem Troadis terminum esse diximus. Post Caicum Pelasgi per sese vsq; ad Hermum habitauere. Prius quàm Aeoles aduentarent, Leleges sub Alcęo fuerunt, Cetij sub Eurypilo, Pelasgi sub Hippothoo & Pylæo. Cilices alios duces habuere. Quod autem Pelasgi magna natio esset, Menecrates author est, qui totam oram quæ postea Ionica dicta est, facto à Mycale initio, prius a Pelasgis habitatam fuisse tradit, & propinquas insulas. Lesbij

Prouerbium de Cumanis

quoq; se sub Pylæo positos affirmabant,quem Homerus Pelasgorum ducem appellauit.Chij suos authores Pelasgos ex Thessalia profectos putauere. Quæ gens errabunda,& ad trāsmigrandū facilis, vt multum creuit,ita pariter tota extincta est, eo maxime tempore, quo Aeoles Ionésq; in Asiam traiecere. Larissa Amaxito proxima, ducentis fere stadijs ab Ilio distabat.non ergo ei conueniunt ea quæ de Hippothoo dicūtur,quoniam procul a Larissa cecidisse Homerus tradit, dum pro Patroclo pugnatur,sed ab ea quæ Cumæ proxima est. nam mille stadia intersunt.Caystriana vero seu Ephesia Larissa non satis constat an Troiani belli tempore condita fuerit,de Cumana certum putant.Tradunt enim eos qui in Phricio Locrensi monte vltra Thermopylas erant,inde profectos,in eum locum venisse,vbi postea Cuma condita est : cumq; Pelasgos inuenissent Troiano bello labefactatos, adhuc tamen Larissam obtinētes,septuaginta stadijs a Cuma distantem,condidisse apud illos locū eum qui Nouus murus appellatus est, triginta stadijs a Larissa,atq; inde profectos Cumam cōdidisse,& homines qui superfuerant, eò habitatum deduxisse.Cumam vero a Locrensi monte Phriconida appellasse:eodem modo & Larissam,quæ postea omnino deserta est. Hactenus Aeolis protenditur.Deinceps Phocea est,& Hermus non ignobilis amnis, & Ioniæ initium: verum quia Troadi à Lecto promontorio vsq; ad Cumas Lesbos insula opponitur, quæ & ipsa Aeolica fuit, & ad Troadem pertinuit, de hac dicendum est prius quâm Ioniam attingamus.

De Lesbo Aegæi maris insula,& quot in ea vrbes memoratu dignæ sint:itẽ qui philosophi, poetæ,& rerum scriptores ibidem floruerint: insu-per de fœmina quæ vrbẽ à Turcis vna seruauit.

Caput LXXIIII.

LEsbos olim nõ solum Aeolica, sed Aeolica-rum vrbiũ altera metropolis fuit,& vniuer-sæ Troadis imperiũ obtinuit. ambitus eius stadiorum centum supra mille à Borea in Austrum protensa,quingenta & sexaginta stadia longitudi-nis habens,feraci agro,& multa materia ad classes conficiendas idonea : tantum à Chio Lemnóq; di-stans,quantum a Tenedo,intra quinquaginta fere stadia.Vrbes in ea fuere memoratu dignæ, Mityle ne,quæ adhuc extat,& ab ea nunc insula vocatur: & Pyrrha in occidentali latere sita, quæ ab anti-quo subuersa est,relicto suburbano quod habitare-tur.Fuit & Eressus in colle iacens, & Antissa cum portu Methymna promõtorio Lecti opposita.Mi-tylenę inter Methymnam iacet & Maliã,quod est Australissimum extremum,insulæ Canę oppositũ. Hæc vrbs rebus omnibus pulcherrime instructa fuit,portúsq; duos habuit, quorum Australis clau-sus erat,quinquaginta triremiũ ac nauiũ capax.Bo realis vero magnus ac profund⁹ aggere protectus. ambobus quædam parua insula obiecta fuit, par-tem vrbis habẽs ibi habitatam.distat à Malia sta-dijs.lxx.à Cana centum ac viginti,totidem ab Ar ginusis, quæ tres insulæ paruæ cõtinẽti proximæ sunt,& Canæ adiacẽtes.Inter Mitylenem & Me-thymnam vbi vicus Aegirus fuit,angustissima in-sula est, traiectum habens in Pyrrheũ Euripum,

passuum duorum millium & quingentorum. Ex Mytilene fuit Pittacus vnus ex septem sapiẽtibus, & Alcęus poeta, & Antimenides frater eius, quem Babyloniorum socium Alcęus dicit magnum certamen peregisse, atq; eos è maximis laboribus eripuisse, viro pugnacissimo, & (vt inquit) regum luctatore interempto. Cũ his & Sappho claruit, admiranda mulier, & poeticę peritissima, cui post tot secula non est reperta quæ posset æquari. Diophanes orator multo tempore posterior fuit, & Potamon, & Lesbocles, & Crinagoras, & Theophanes rerum scriptor, qui Pompeio magno admodũ familiaris fuit: nam & res eius gestas posteritati commẽdauit, & Græcorum omnium clarissimum se exhibuit: cuius filius Marcus Pompeius Cæsari quoq; Augusto charus fuit, à quo Asiæ curator cõstitutus est, & postea inter primos Tiberij familiares locum obtinuit. Ex Eresso fuere Theophrastus & Phanias philosophi peripatetici, & Aristoteli familiares. Theophrasto prius Tyrtano nomẽ fuit. Aristoteles mutato vocabulo Theophrastũ vocauit, simul prioris nominis absurditatem euitans, & futuram simul eius facundiam significans. Aristoteles enim discipulos suos omnes eloquentes fecit, Theophrastum vero eloquentissimum. quæ res admodum eos confundit, qui Aristotelis opera omni eloquentia nuda in nostram linguam cõuerterunt. Altera quoq; Sappho (vt nonnulli asserunt) hinc orta est, poeticæ perita, sed Mitylenensi minor. Ex Methymna ortus est Arion, is quem Herodotus ã prædonibus in mari obrutum, & à delphine incolumem deuectum in portum ad Tęnarum fabulatur, quem Citharœdum fuisse cõstat. Ex hac

Aristoteles discipulos suos omnes fecit eloquẽtes.

insula & Terpandrum fuisse dicunt,musicę artifi-
cem,qui primus pro tetrachordo lyra,heptachor-
do vsus est,ad quem versus illi referuntur.
Nos tibi mutato chordarum quatuor vsu:
Iam noua per septē modulamur carmina neruos.
Hellanicus quoq; rerum scriptor, & Callias (qui
Alcæum & Sapphon exposuit) Lesbij fuisse per-
hibentur. Mitylenæis durissima fuere cum Athe-
niensibus certamina,& vecordia:adeóq; Atheniē-
ses in eos sæuiere, vt senatusconsulto decreuerint
omnem Mitylenæorum pubem iugulari. pœnituit
tamen eos, decretumq; mutatæ sententiæ vna die
antè allatum est ad imperatores, quàm mandata
essent peracturi. Non tam benigne cum Capuanis
Fuluius egit, qui susceptis reipublicæ literis vt se-
natui Capuano ignosceret,quem statuerat perdere,
prius sæuitiæ suæ satisfecit, quàm literas legeret.
tanta illi sanguinis auiditas erat. Plurimę apud Mi-
tylenæos intestinæ seditiones fuere, & plures ty-
ranni ciuitatem oppressere, inter quos & Pittacū
numerant. Sed is ad dominatus eruendos princi-
patu vsus est,non ad tyrannidem exercendam,qui
sublatis tyrannis,mox ciues in pristinā libertatem
restituit, ostenditq; sapienti principatum non esse
„ appetendum. Sed neq; libertas diuturna speranda
„ est ciuibus,neq; perpetuo metuenda seruitus.alte-
„ ra succedit alteri,sicut montibus valles. Hanc insu-
lam (vt Diodorus ait) Pelasgi primum habitaue-
re. Xanthus enim Priapi filius,Pelasgorum qui ex
Argo venerant,rex,parti Lyciæ imperauit,deinde
Lesbum cultoribus vacuam petens,agro Pelasgis
dimisso, insulam quæ Issa prius dicebatur, ab eis
Pelasgiam vocauit. Septima deinde progenie, ob

diluuium tempore Deucalionis factum, cum insula deserta remansisset, Machareus in eam peruenit, Cirnaci Iouis filius apud Achaiam natus, eoque Ionas transtulit, & humanitate ac iustitia plurimum auctus, & hanc & vicinas insulas possedit. Successu deinde temporis Lesbus Lapithi filius in hanc insulam nauigans, sumpta in vxorem Macharei filia Methymna nomine, apud eum perseuerauit, & claritatem assecutus, insulam a se Lesbiam nominauit. Fuit & altera Machareo filia, Mitylene appellara, quæ nomen ciuitati dedit, in hoc vsque tempus permanenti. E Lesbo Coloni in Chium, & in Samum & in Rhodum missi feruntur. Eæ insulæ cum saluberrimum aërem haberent, & frugibus abundarent, loca vero ipsa Continenti opposita, propter diluuij humiditatem, Pestilentia, & frugum sterilitate loborarent, Fortunatæ sunt cognominatæ. Machareus legem valde vtilem apud Lesbios edidit, quam Leonem, ab eius animantis virtute ac robore, appellauit. Res Mitylenenses nunc prosperæ, nunc aduersæ, per multas manus actæ sunt. Pelasgi, vt diximus, priores insulam habitauere, cum staret Troia. Postea Aeoles successerunt, deinde Persarum imperium subijt, postea Macedonum, deinde Romanorum. Cum Romana res in Constantinopolim translata esset, sub Græcorum imperatoribus varia insulæ fortuna fuit. Postremo cum Kalo Ioannes Constantinopolitanus imperator a Cathacusino per arma pulsus, ope Francisci Gatalusij Genuensis imperium recuperasset, hæc insula ob gratitudinem auxiliatori tradita est, atq; in

Fortunatæ insulæ vnde denominentur.

eius posteris vsq; in hæc tempora durat. Ab eo qui nunc regnat, cum frater natu maior aliquandiu rem administrasset, in vincula coniectus est, publicata causa, quòd insulam Turcis Christianámque fidem prodere statuisset, vt est calamitatis infamia comes. Aetate nostra Turcarum classes sæpenumero in Lesbum delatæ, homines & armenta abegerunt, nihil extra vrbium mœnia relinquentes: quarum vnam fœminea manu seruatam tradunt. Oppugnauerat Turcarum exercitus insulæ oppidum non contemnendum, muriq; partem machina deiecerat, & facta clypeatorum testudine irrūpere properabat, nec oppidanis animus erat ad ferendum impetum, alijs deditionem, alijs fugam meditantibus. Sed affuit virgo virilibus armis induta, quę, mirabile dictu, salutē patriæ peperit. adhortata enim ciues ne hostem metuerent, primam se Turcis obiecit, ac pro loci fractura depugnans nonnullos obtruncauit: cuius audaciā admirati oppidani, & ipsi animū resumpsere, tantámq; hostiū stragem ediderunt, quantam vix credere quispiam possit. Turcæ è terra pulsi, ægre in nauigia se receperunt, quos Calisa classis insecuta magno detrimēto affecit. Laus tamē seruatæ insulæ penes virginem fuit, cuius tædet non habere nomen. Digna enim erat nō minori memoria quàm Sappho. Sed illi maiora præmia in cælesti patria reseruantur. Episcopus Caphensis Calisto pontifici maximo nobis præsentibus hæc enarrauit, qui tunc transitum per Mytilenem fecerat, ab ecclesia sua Romam petens. Atq; in hunc modum tota Aeolis ac Troas absoluta est, quæ inuicē (vt sæpe diximus) permistæ fuerunt. Hæc cum aliunde scribere sta-

Fœmina quæ oppidū a Turcis defendit.

tuissemus,tum Federicus Comes Vrbinas nos impulit,literis clarus & armis, nostriq; temporis ductor exercitus.Nam cum è Roma Tybur peteremus,obuius in itinere cum parte copiarum suarũ, dum Christianos equites,& armorum splendorem admiraremur, quæsiuit ex nobis an priscorum militiam tam splẽdide armatam fuisse arbitraremur, respondimus,nisi apud veteres huiusmodi armaturæ fuissent,non potuisse Vergilium atq; Homerum eas describere, quas & pulcherrimas & ornatissimas commemorant,his quibus nostra vtitur ætas, perquam similes. Quæsiuit vlterius Comes quæ nobis opinio de rebus Troianis esset,nam ipse eas fuisse minimas censebat,sed Poetarum studio amplificatas. diximus minores fuisse, quàm fabulę ferant:magnas tamen,quãdo hinc Græcia,inde Asia in bellum ruit. Etsi enim nõ tota Cherronesus sub Priamo fuit,vniuersa tamen ei suppetias misit,& multi etiam qui vltra Halyn & vltra Euphratem habitabant:nec regnum Priami minimũ fuit,quod à Rhyndaco fluuio meridiem versus Caicum vsq; protendebatur, & vlterius circa maris littora vsq; Cumam,per stadia circiter mille quingenta in mediterranea.Non satis explicare possumus orientem versus quousq; imperiũ eius excurrerit. Nam Troas in mediterraneis Mysiæ Phrygiæq; permista fuit,& Mysorum Phrygumq; duces Priamo suberant.Diximus regnum eius in octo siue nouẽ principatus fuisse diuisum. ita enim Strabo refert, sed qui fuerint huiusmodi principatus,& qui duces,nõ satis explicat. Videtur tamẽ Hectorem, Aeneam, Antenorem,Pandarũ, Asium, Eurypilum,ac filios Meropis Adrastum & Amphium,simulq; Hippo-

Priameium regnum in octo partes diuisum

thoũ & Pyleũ,inter duces refeire.Hi fratres erant, & Pelafgis dominabãtur,vnumq; tantũ principatũ efficiebãt,ficut & filij Meropis, qui Adraftiæ campos,&Pythiã atq; Aefapum poffidebant.Dardani quoque in duos principatus diuidebãtur fub Aenea & Antenore conftituti,Lycij fub Pãdaro,Zeliẽfes & Aphnij fub Afio, Ilienfes fub Hectore, Cetij & Lyrneffa fub Pylęo. Quodq; magna fuerit Priami poteftas,& ad Lefbũ infulã fe extenderit,Achilles ipfe teftatur,quẽ ita loquentem inducit Homerus.

Antè tuas noramus opes,fpatiofaq; regna.
Quæ felix pariter Lefbos complectitur,& quæ
Comprendit Phrygiæ tellus,atq; Hellefpontus.

Non igitur contẽnenda funt quæ de Troianis dicuntur,nec minima exiftimanda: quanuis nec Iliũ nec Ilienfia bella famam æquarint.

De Ionia minoris Afiæ regione,de Mileto & Ephefo,quæ totius Ioniæ vrbes fuere clariffimæ, de Branchidis oraculum Didymeum Xerxi prodentibus,de viris ex Mileto memoratu dignis, de Latmio Endymionis aftrologi monte, Item de Auerno peftiferas exhalationes habente.

Caput LXXV.

IOnia Aeolię fuccedit,quæ ab Hermo fluuio & vrbe Phocea meridiem verfus vfq; ad Miletiorum & Caicorum montium Pofidium iuxta mare procurrit. Pherecides Miletum & Myuntem ad hanc oram pertinere dixit, & Cares prius Mycalefia & Ephefia habuiffe, oram vero fequentem Leleges vfq; Phoceam & Chium, & Samum : fed vtrofq; ab Ionibus eiectos ad reliquas Cariæ partes

euaſiſſe.Fama eſt multos ex Pylis cũ Melantho Codri patre Athenas cõceſſiſſe,& totã hanc gentẽ cũ Ionibus in Aſiã trãſiuiſſe, ibiq; duodecim vrbes cõdidiſſe,quę Ionicę colonię appellatę ſunt. Androclus Codri Athenienſiũ regis legitim⁹ filius Epheſum cõdidit,& Ionũ regiã ibi cõſtituit. Huius poſteri vſq; ad tẽpora Romanorũ reges nominabãtur & honores quoſdã habebant, in certaminibus prę ſidentes,& purpurã geſtantes regij generis inſigne, quanuis hodie apud Italiam purpura etiam mercatorum,apud cæteras gentes hiſtrionum geſtamen exiſtat.Neleus Miletum cõdidit,qui genere Pylius fuit,& arã in Poſidio collocauit. Cidrelus Codri filius nothus Myuntẽ ædificauit, Androcopus Lebedum,Colophonẽ Andremõ Pylius , Prienẽ Aepytus Nelei fili⁹.Teũ prius Athamas: qua propter Anacreõ Athamantida eã vocauit:poſtea Nauclus Codri filius ſpurius eam auxit: Erythras Gnopus, atque is etiam Codri filius nothus.Phoceam Athenienſes cum Philogene,Clazomenas Paralus,Chium Egertius,miſtam multitudinem ducens.Samũ Tymbriõ,ac deinde Patrocles. Addita eſt loco tertiodecimo Smyrna Epheſiorum opera.nam his olim cohabitabãt,cum Epheſus Smyrna vocaretur. Smyrna Amazon fuit,quæ Epheſum tenuit,vrbiq; nomẽ dedit.Smyrnei à Mileſijs ſecedentes,exercitum in eum locum duxere, in quo poſtea Smyrna condita eſt,non procul ab Hermo fluuio, cum Leleges eum tenerent: quibus eiectis,antiquã *Smyrnam* condidere, diſtantem ab ea quæ poſtea ædificata eſt,ſtadijs viginti:deinde ab Aeolib⁹ pulſi Colophonem aufugerunt, & cum Colophonijs redeuntes regionem ſuam recuperauêre. ſed de his po-

ſterius dicemus, nũc de principalioribus agendum eſt, Mileto ſcilicet atque Epheſo. hæ nanq; totius Ioniæ optimæ vrbes clariſſimæq; fuerũt, hodie parum habitationis habent, & ruinas magnas oſtẽdunt. Nam Turcæ regionis domini, nauticarũ rerum ignari, & Piratas & Chriſtianorum arma timentes, ad mediterranea ſe contulerunt, Græci tãtum, & hi non multi in maritimis vrbibus remanſerunt. Diximus ſuprà auſtralem Ioniæ terminum Mileſiorum Coryceorumque montes eſſe, in quibus Poſidium fuit: ab eo ſeptentrionem verſus iter habẽti oraculum fuit Apollini Didymæo ſacrũ, quod Branchidæ decem & octo ſtadijs in mediterranea ab eo diſtantes Xerxi prodiderunt, & cum eo abierunt ne pœnas darent: ſed ab Alexandro (vt ante diximus) quanuis ſero, grauiter tamen puniti ſunt. Xerxes templum incendit, ſicut cætera Aſiana, Epheſo excepta. Mileſij poſtea id reparare aggreſſi, cũ id omniũ maximũ erexiſſent, propter magnitudinem cooperire non potuerũt, vt ſæpe ſpes humanas deſtituũt vires. Hinc ad Miletũ breuis admodum via fuit. Cretenſes Miletum prius ſupra mare condidère. Sarpedon habitatores ex Mileto Cretenſi deduxit, & vrbi nomen ab illo impoſuit, cum prius Leleges hũc locum tenerent: poſtea Neleus vrbis locũ mutauit, & Iones introduxit. Vrbs quatuor portus habuit, quorum vnus claſſis erat capax. Multæ hinc coloniæ exiuerunt, & maxima pars Euxini Ponti ab his habitata eſt, & Propõtis, & Helleſpõtus, & multa alia loca. Ex Mileto fuère viri memoratu digni, Thales vnus è ſeptem ſapiẽtibus, qui prim⁹ Phyſiologiæ ac Mathematicę autor inter Græcos eſt habitus: & Anaximãder eius

discipulus, & Anaximãdri Anaximenes, & Hecatęus qui scripsit historiam, & Aeschines orator, non ille qui cum Demosthene contendit, sed alter, qui assumpta nimia erga Pompeium magnum licentia pariter in exilium missus est: Ruit enim omnis audacia, & moderata tantummodo durant. Hæc ciuitas cum Alexandrũ exclusisset, vi capta est, quẽadmodum Halicarnassus prius etiam à Persis oppressa fuerat. Phrynichus tragicus cũ actum fecisset qui Miletũ à Dario captã ostendit, M drachmis ab Atheniensibus mulctatus est. Neq; enim semper tutò veritas dicitur, vbi cum tyrannis aut plebibus agitur. Ante Miletũ in proximo iacuit Lada insula & alię pleræq;, stationes piraticas habentes. Deinceps Lamicus occurrit sinus, in quo Heraclia oppidulũ fuit, & ibi mons Lamius, quem Hecatęus eũ esse putat, qui ab Homero pediculorũ appellatur, & à Milesiorum agro per Cariam versus orientem tendit. In eo Endymionis sepulchrum in spelunca quadam ostendebatur. Post Heracliam Pyrrha succedit, centum fere stadijs ab ea remota, à Mileto duplum, si quis in sinum sese inferat. nã recta nauigatio ex Mileto Pyrrham, stadia triginta continet: adeo longum iter habet littoris pręternauigatio. E Pyrrha vsq; ad Męandri ostia quinquaginta stadia computauerũt, propter stagna & paludes. subministratorijs scaphis adnauiganti stadia triginta, Myus occurrit, vna ex duodecim Ioniæ ciuitatib9, quam propter hominum paucitatem Milesij habitauêre. hanc Themistocli Xerxes in obsoniũ dedit, cum Magnesiam in panem, Lampsacum in vinum dedisset. huic proxima fuit Thymbria vicus, iuxta quem Auernum esse dixere, & sacrum specu Cha-

Endymiõis sepulchrum

ronium appellatũ,pestiferas exhalationes habens. Vlterius Magnesia fuit Mȩandrum versus, de qua post dicemus. Post Mȩandri ostia Boream versus Prienensium littus fuit, & ipsa Priene, & Mycale mons feris & arboribus plenus, qui Samiæ regioni adiacet, & ad eã quasi octo stadiûm efficit Isthmũ vltra Trogilium promontorium. Priene à quibusdam Cadme appellata est, quoniam Philotas eius conditor è Bœootia venit. E Priene fuit Bias vnus è septem sapientibus. Ante Trogilium parua insula iacet eodem nomine. Trogilium promontorium pes quidam est qui à Mycale procurrit,& alius ei mons adiacet,qui Ephesij agri est,nomine Pactias, ad quem mediterranea deflectit. à Trogilio Samũ vsq; stadia insunt quadraginta.

De Samo Aegæi maris insula, de tabulis, statuis,& colossis in ea pulcherrimis,de Polycrate annulum aureum in mare proijciẽte,& eum paulo post in piscis à piscatore accepti ventre inueniẽte, de Pythagora philosopho,& q Calchaphõtis cõfabulatoris sui animam diu noctuque secum degere dicebat.

Caput LXXVI.

SAmus vrbs ad Austrũ spectauit. maxima pars eius in plano fuit, & mari alluebatur: pars in mõtem ascendit. Ad dexterã nauiganti vrbẽ versus Posidium fuit, quod promontorium Mycalen versus septem stadiũ efficit fretũ, & Neptuni templum habuit,ante quod Narthecis parua insula iacuit: ad sinistrã suburbanum fuit,& Imbrasus amnis,& æreum vetustissimum sacrarium,& ædes quȩ pictarum tabularum armarium erat, & locus sub diuo pulcherrimis statuis plenus, quarum tria

colossica opera Myronis erant,super vna basi sita. Quæ cum Antonius abstulisset, Augustus Cæsar duo in eandẽ basim reposuit, Palladem, & Herculem: Iouẽ autem trãstulit in Capitolium, & sacellũ ei construxit, errore sui temporis imbutus, in quo idola colebantur, & falsorũ deorũ statuæ. Circũnauigationẽ insulę Sami sexcẽtorum stadiorũ esse dixerunt. Ea prius Parthenias dicebatur, à Caribus inhabitata, postea Anthemus, deinde Melãphyl⁹, postremo Samus, à quodã heroë indigena, qui colonos ex Ithaca & Cephalenia deduxit. Mons qui insulã corrigit, Ampelus vocat⁹ est. Insula est vino infelix, cũ cæteræ circũuicinæ vino optimo abundent. In cæteris rebus feracissima, propter quod bellis afflicta est. qui eã laudãt, etiã Gallinę lac ferre dixerunt. Multæ ei cũ Atheniensibus inimicitiæ fuerũt, & plurimas tyrãnides passa est. Polycrates & Syloson fratres cũ varia fortuna eius dominiũ tenuere. Polycrates adeo clarus fuit, vt etiã mari dominaretur. Is annulũ de industria gẽmis & sculptura pretiosum in pelagus proiecit. Paulopost piscator quidam piscẽ eduxit, qui eũ deuorauerat, in cuius vẽtre annulus est inuẽtus. Quod cũ rex Aegypti⁹ Amasitis intellexisset, finem eius infortunatũ dixit, qui talibus prosperitatibus vteretur. Ille à Persarũ satrapa dolo captus suspẽsus est. Nã quæ prosperitas fine clauditur non luctuoso? Polycratis tẽpore fuit Anacreõ Lyricus, cuius tota poesis eius mẽtione plena erat. Mirabilis & ipsius Anacreõtis exit⁹: qui (vt est apud Plinium) acino vuæ strangulatus interijt, magnũ fragilitatis humanæ documẽtum. Pythagoras philosophus famatus tyrannidem Polycratis fugiens, vrbem deseruit, & in Aegyptũ ac

Babylonem discendi studio abscessit: & reuersus cum adhuc durare tyrannidem inuenisset, in Italiã nauigauit, ibiq; vitam contriuit, totamq; illam Italiæ partẽ erudiuit quæ olim magna Grecia dicta est. Illud hic non est subticẽdum, quod Hermippus de Pythagora tradit (vt est apud Iosephum), Pythagoras vno cõfabulatorum suorum defuncto nomine Chalcaphõte, genere Crotoniate, illius animã dicebat secum degere die noctuq;, ac precipere ne transiret de loco vnde asinus onus portaret, & ab aqua fœtulenta semetipsum abstineret, & ab omni blasphemia recederet. digna verba quæ memorię teneantur. Syloson priuatus relictus, cum Dario Hystaspis filio, priusquam regnaret, vestem quam ferebat cupienti largitus esset, ab eo regnum consecutus, Sami tyrannidem obtinuit: qui acerbe imperans, vrbem hominibus viduauit, ex quo prouerbium fecerunt· Sylosontis opera locus amplus est. quod de multis Italiæ ciuitatibus nostro tempore dici potest: Nam & Pisa in Hetruria Florentinorum, & Sena paucorum ciuium opera facta est ampla: amplior Aquileia, atq; Rauenna apud Adriaticum sinum: amplissima iuxta Tiberim Roma, non sine culpa suorum ciuium. Athenienses misso Pericle imperatore, & Sophocle poeta cum eo, Samios non obtemperantes graui obsidione affecerunt: postea duo municipũ millia ex suis miserũt, qui vastatam vrbem incolerent. In his Neocles fuit Epicuri pater, Grãmaticæ magister, quem & hic & in vrbe Teio educatum ferunt, adolescentiam vero Athenis egisse, cui Menander comicus æquęuus fuit. Creophilum esse Samium tradunt: qui cum aliquando Homerũ hospitem accepisset, creditus est

Anima Calcaphõtis cum Pythagora degebat.

ab eo inscriptionem poematisobtinuisse, quod Oe-chaliȩ captiuitatem vocauere. Sed Callimachus in epigrammate contrarium ostendit, opus. s. à Creo-philo compositum, Homeri tamen existimatum. Quidam hunc Homeri magistrũ fuisse tradunt, quidã non hunc, sed Aristeum Proconnesium. qui-cunque is fuerit, multo est à discipulo superatus.

De Icaria insula, & quæ de ea dicta sunt fabulosa, de Ortygia insula in qua Latona peperis-se fertur, de Curetibus, & Ephesiæ Dianæ templo nonnihil scitu dignissimũ. Item qui apud Ephesum viri memoratu digni fuerint. Caput LXXVII.

Samo adiacet insula Icaria, à qua Icariũ pela-gus nominatur. Ea ab Icaro Dȩdali filio no-men habuit, quē dicunt paternȩ fugȩ comitē, cum ambo pennati è Creta aufugissent, in hoc lo-co cecidisse, via non seruata quã pater ostenderat. Nam cum celsius se ad solē extolleret, liquefacta cera pennȩ effluxerũt. Fabulosa hȩc, documentum tamē habent, mandata parentũ ne filij contēnant. Insulȩ ambitũ trecētorum stadiorũ esse dixerunt, & in ea Dianȩ templũ Tauropolium appellatũ: & oppidulũ Oenoe distat à Samo stadijs octogin-ta. Cũ defecissent in ea homines, Samij pro pascuis vsi sunt. Post Samiũ fretum, quod Mycalen respi-cit, Panionia fuit, tribus stadijs supra mare: vbi Pa nionia cōmunia omnium Ionum festa Neptuno Heliconio celebrabãtur: quæ quãuis in agro Ephe-sio fierent, Prienēses tamē sacrificijs prȩerãt. Pro-xima huic loco Neapolis fuit, quã Ephesij pro Ma rathesio agro cũ Samijs permutarunt. Deinde Py-gella oppidũ, vbi Agamemnon Munychiȩ Dianȩ

templũ edidit, & Pygalios dimisit, gentem mor- bis defatigatam, quos natibus agnatos Pygas vo- cant: vnde locus nomen accepit. Exin portus fuit nomine Panormus, & Dianæ Ephesiæ templum memorabile, deinde ciuitas ipsa: de quibus mox di cemus. In eadem ora paulo supra mare Ortygia fuit, lucus omnis generis materie pulcherrimus, prędertim cypariſſo. Cenchrius amnis per eũ flue- bat, in quo dicũt Latonã ex partu lotam. hic enim eam peperiſſe fabulabãtur, & nutricẽ partus Orty- giam fuiſſe: adytũ in quo peperit, & proximã deã ad quam primo post partũ quieuerit, ostendentes: & montem luco imminẽtem nomine Solmiſſum, in quo Curetes armorũ sonitu Iunonẽ obtuderint, ex æmulatione insidiantẽ, eoq; modo Latonæ par- tum eam latuiſſe. Scilicet ea dijs cura erat, & adul- terinis partubus implere cælum oportebat. Vrbẽ Ephesum Cares & Leleges habitauere, sed cũ ma- ximam eorũ partem Androclus eieciſſet, eam ex his suppleuit, qui ad se circa Athenęum & Hype- lęũ conuenerãt, assumpta prętermontana Coriſſo proxima. atq; in hunc modum vsq; ad Crœsi tem- pora habitata fuit. Postea à prętermontana descẽ- dẽtes, circa templum habitauere, vsq; ad Alexãdri tempora. Lysimachus condita vrbe alio loco ma- gis eminẽti, cum homines non libenter eò migra- rent, obseruato vehementi imbre canales obstru- xit, vrbẽq; submersit, atq; ita ciues vel inuitos tra- duxit, vrbemq; de vxoris nomine Arsinoën appel- lauit, sed antiquum nomen obtinuit. In ea senatus conscriptus erat, cum quo & hi cõueniebãt, qui vo- cati dicebãtur, & omnia administrabant: quemad- modũ Venetijs cum domino & duce togati con-

ueniunt. Dianę templum primus Cherſiphron mi‑
re fabricatus eſt, poſtea aliud fecit maius illo, quod
Heroſtratus famę gratia incendit. Senatus decre‑
tum edidit, ne quis eius nomen literis mandaret: di
gnum ſupplicium: ſed minime obtemperatum eſt,
quando vſque ad noſtram ætatem ſacrilegi nomē
peruenit, verū cum infamia & dedecore, cuiuſmo‑
di nec Neronis nomen, nec proditoris Iudæ, nec
eius qui nunc viuit, Sigiſmundi Malateſtæ inuidio‑
ſum eſt nomen. Epheſij incenſo templo, cui Xer‑
xes pepercerat, aliud pręſtantius conſtruxerūt, mu
lierum ornamētis & multis opibus ad id collatis,
non vt Timęns Tauromenitanus ait, ex Perſarum
depoſitis, cum nulla eſſent: & ſi qua fuerant, cum
templo conflagrauerunt. Ferunt Alexandrū, cum
templū inſtaurari accepiſſet, factas & futuras im‑
penſas pollicitum, ſi eius rei titulus ſibi adſcribe‑
retur, illos autem renuiſſe: Epheſiūq; laudibus quē‑
dam attollunt, qui regi dixerit, Non decere deum
dijs quicquā dedicare. Norat ſcilicet amicam regi‑ "
bus adulationem eſſe, & in magna fortuna pluri‑ "
mum poſſe. Sed Alexander ab India reuerſus, & "
veneno apud Babylonem hauſto, mortalem ſe eſ‑
ſe cognouit, quāuis deus exiſtimari vellet. Chero‑
mocrates vltimo loco templū inſtaurauit, qui Ale‑
xandriā cōſtruxit in Aegypto, & Alexādro polli‑
citus eſt ſe montē Athon in eius formā fabricatu‑
rū: facturūq; duas vrbes, alteram ad dexterā, alterā
ad ſiniſtrā: ita vt ab altera in alterā amnis efflueret.
Sed homines facile ea promittunt, quę ventura in "
periculū non credūtur. Aedes plena fuit Praxitelis "
operibus, & nonnulla Thraſonis inerant. Sacerdo‑
tes eunuchi honore maximo potiebantur: cum his

virgines aliquas sacras esse oportebat. Templum Asylum erat, cuius libertatis termini sæpe mutati sunt. Alexāder ad stadiū extēdit, Mithridates paululū plus addidit. Antonius etiā vrbis partē comprehendit. Augustus Cæsar id irritū fecit, quod multis causam malefaciendi pręstabat. Sentiunt id Romani, apud quos tot sunt Asyla, quot Cardinaliū ædes, in quibus seruati fures atque sicarij vrbē alioqui pacatam & nobilem veluti latronum speluncā efficiunt. Ephesus naualia & portum habuit, & loci opportunitate multū creuit, & maximū citerioris Asiæ emporiū fuit. Viri memoratu digni ex ea fuerunt, Heraclitus cognomine Scotinus, & Hermodorus, qui propter excellentiam ingenij, & doctrinam, & quia frugi erat, in exilium missus fuit, dicentibus Ephesijs: Nemo nostrū frugi esto, alioqui cum alijs eijciatur. Propter quod ait Heraclitus dignos esse Ephesios, vt omnes strangularentur. Pari supplicio & Nursinos dignos censuisset, qui literatos ex concilio pellunt. Ephesius fuit etiā Hipponax poeta, & Parrhasius pictor, & Apelles, & Alexāder orator, & Theodocion Iudęus, qui sacrā scripturā interpretatus est. Timotheus apostoli Pauli comes apud Ephesum episcopatū accepit. Hireneus dicit Ephesiorū ecclesiam à Paulo quidem fundatam fuisse, sed à Ioanne ædificatā, qui supra pectus domini in cœna recubuit. Is enim nō solū Ephesinę, sed omniū ecclesiarū quę erant in Asia, gubernacula suscepit, & vsque ad Traiani tēpora prudentissime rexit, post Domitianū ex insula regressus. Polycarpus Smyrneorū episcopus referre solebat Ioannem apostolū cū balneas apud Ephesum aliquādo lauādi gratia fuisset ingressus,

Ephesiorū dictum in Hermodorum.

& Cherintũ ibi vidisset, continuo exiluisse, dixisseque: Fugiamus hinc, ne balneæ ipsę corruãt, in quibus Cherintus lauatur, veritatis inimicus. Tanta erat apud illos fidei fundatores cura, ne ab hęreticis interficerentur: quorum consortia nostra secula facile admittũt, nõ sine magno religionis damno. Duo fuerunt apud Ephesum sepulchra, & vtrunq; Ioannis appellabatur. nam & duo Ioannes fuerũt, quorum etsi alter non fuit apostolus, magnus tamen vir extitit, & eũ Papias Hieropolitanus episcopus audiuit: & sunt qui Apocalypsim illius esse asserunt: quibus nõ cõsentit ecclesia, quæ sub nomine apostoli legit Apocalypsim. Hic Drusiana fuit mulier sanctissima, & apostoli amãtissima, quę vt reuersum eũ ab exilio cernere mereret, à mortuis suscitata est. Multa in hac vrbe dilectus à Christo discipul9 signa peregit, & tandẽ dormitione sua eã honorauit. Antrũ eius ibi ostenditur, in quo multa scripsit. id sacrũ incolę habẽt. Vna quoq; ex filiab9 Philippi apud Ephesum sepulta est. Pauci nũc habitatores in vrbe semidiruta morãtur, & ij Gręci, nõ parũ ab Romana ecclesia dissidẽtes. Ephesinus episcopus disputator vehemẽs sub Eugenio quarto Florentinũ conciliũ adijt, nunquã tamẽ sæpe & multum rogatus veritati acquiescere voluit. Post Ephesum Caystri ostia ad septentiouẽ sequũtur, & deinde lacus nomine Selinusius, ex pelago refusus, deinde alius in eũ confluens, qui deæ sacri, magnos prouẽtus tẽplo afferebãt. Reges eos abstulerũt, Romani restituerũt, postea publicani sibi vendicauere. Artemidorus legatus Romã missus lac9 deę recuperauit, & Heracleotim quæ desciuerat euicit: propter quas res aurea effigie in fano donatus est.

Drusiana à mortuis suscitata.

Artemidorus aurea effigie donatus.

De Colophone, & qui ex ea viri fuere clari, de Lebedo, & quod eo in loco scenicorum histrionum fuerit collegium, de Erythris ciuitate Ionica, de Coryco monte, à quo & Corycęi piratæ sunt dicti. Caput LXXVIII.

PAulo vlterius Gallesius mons assurgit, & ciuitas Colophon Ionica, & ante eam Apollinis Clarij lucus, in quo tradunt Calchantem augurē cū Amphilocho Amphiarai filio è Troiano bello redeuntem declinasse, & Mopsum augurem ex Manto Tyresię filia natum inuenisse, ac propositis quęstionibus cum eo contendisse, & alterū de fructibus caprifici, alterū de pręgnante sue quęsiuisse, victūq; Calchantē mœrore obijsse. Colophonij nauales opes satis amplas habuere, & in equestribus certaminibus tantum excelluere, vt victoriam inde futurā sperarent, vnde Colophonius pugnaret equitat9, & in prouerbijs diceret, Colophonē addidit, cum summa operi manus imponebatur. Par gloria apud Italos superiori tēpore Perusinorū fuit, nec adhuc prorsus extincta est. Maius tamen hodie Sfortiadum nomen habetur, & maior equitatus, qui Longobardorum imperium armis adepti sunt. Ex Colophone fuit Minnermus tibicen, & elegię poëta. Item Xenophanes physicus, qui poëmata de Psyllis edidit, & Polymnast9 musicus. Sunt & qui Homerum hic ortum dicūt. Ab Epheso Colophonē vsq; stadia numerant recta nauigatione septuaginta. postea Coracium montem collocant, & insulam Dianæ sacram, in quam ceruas parituras tranare crediderunt, tanquā Dianæ numen haberet, & opem posset animalibus afferre.

Calchas & Mops9 quęstionibus cō tenderunt.

Ceruæ parituræ ī Dianæ insulam tranant.

re. Lebedus deinde succedit, centum & viginti stadijs à Colophone distans. Hoc in loco Scenicorum histrionum collegiũ fuit, qui ludos ac certamina Libero patri quotannis celebrabant. Prius Teo habitauerant, quę consequens Ionum ciuitas erat, sed orta seditione Ephesum confugerũt. At cum Attalus eos in Myonneso collocaret, qui locus inter Teum & Lebedũ medius erat, Tei Romam miserunt oratum ne Myonnesum sibi admuniri paterentur. Romani illos Lebedum transmisere, vbi propter hominũ paucitatẽ benigne suscepti sunt. Teos a Lebedo centum viginti stadijs procul fuit, in peninsula portũ habens, Anacreõtis Lyrici patria: cuius tẽpore Tei relicta domo Abderã Thraciã vrbẽ migrauerũt, cum Persarũ cõtumelias ferre non possent. De Apelicone diximus, qui Teius fuit, & Hecatęus historicus. His in locis pulchra Cherronesus est, quã Tei & Erythręi habitauerũt & Clazomenij. Chalcides Isthmũ facit, cuius australe latus Teij habuerũt, boreale Clazomenij, extrema Cherronesi Erythręi. Chalcidibus lucus imminebat Alexãdro Philippi filio dicat⁹, in quo Iones ludos Alexandria vocatos quotannis celebrabãt. Circũnauigatio Cherronesi stadia plusq̃ mille cõtinuit. In frõte Erythrę ciuitas Ionica fuit, quę portũ habuit, & quatuor oppositas insulas admodum paruas. Priusquã Erythras perueniretur, oppidulũ Gerrę fuit, deinde Teium, postea Corycus mons excelsus, & port⁹ Casystes sub eo, & alij nõnulli. Tota Coryci pręternauigatio latronibus plena fuit, qui Corycæi dicebantur. hi per varios dispersi portus, mercatorum consilia explorabant, eosq; soluẽtes in alto aggrediebantur & diripiebãt. hinc

Corycæi latrones.

factum est,vt omnes curiosi occulta ac secreta au-
scultare conãtes, Coryceí appellarentur,& in pro-
uerbio diceretur:Hunc ergo Coryceus auscultauit,
cuius cõsilia secreta patefacta sunt. Post Corycũ
Halõnesus insula iacet,deinde Argenũ promonto-
riũ agri Erythreí, quod Chiorũ Posidio proximũ
fuit,sexaginta fere stadiorum interiacente freto.
Inter Erythras & precipitiũ quod in boreali par-
te Cherronesi reperitur Clazomenijs proximũ,Mi
mas assurgit,mons altissimus,felix, atq; arboribus
plenus:deinde vicus Cybelia,& promontoriũ no-
mine Melæna,vbi molæ effodiebãtur. Ex Erythris
Sibylla fuit,quã numine afflatam crediderũt: anti-
qua sane mulier,& diuinatrix,tempore Alexandri.
Alia quedã fuit eodem modo futura prædicens,no
mine Athenais.Ex eadem ciuitate fuit Heraclides
Hierophilus medicus,Apollonij cõdiscipulus, eius
qui Mus est cognominatus.

De Chio insula,deque in ea vino Aruisio Græcanicorum optimo. Item de Mastiche ibi na-scente. Caput LXXIX.

Chius insula nongentorũ stadiorum ambi-
tu cõtinetur. Vrbs in ea portũ habuit opti-
mũ,sicut & hodie. Si quis circũnauiget, &
insulã à dextris habeat, locum primo inueniet vbi
Posidiũ fuit,deinde Phanas,portũ profundũ,post-
ea vbi Apollinis templũ erat, & palmarũ lucus.
Deinceps littus australe, qđ stationes habet: mox
alterũ littus,Leus appellatũ.Deinde Melena pro-
mõtoriũ, cuius opposita est Psyra insula excelsa,
quadraginta stadiorũ ambitu,& vrbs eiusdẽ nomi-
nis.Deĩde Aruisia,loc⁹ asper & ĩportuosus,stadio-

rum trecentorum, qui vinum fert Græcanicorum optimum: propter quod Chij nomen assecuti sunt. huic succedit mons Pelinæus, omnium eius insulæ altissimus, ex quo marmor effoditur. Viros protulit Chius memorabiles, Ionem tragicum, & Theopompum historicum, & Theocritum sophistã. De Homero ambiguitas est. Chij suum ciuem esse volunt, atq; eos in testimonium adducunt, qui Homeridæ vocabantur, ab illius genere profectos, quorũ Pindarus meminit, & cantores optimos esse dixit. Chij olim classem habuere, & maris imperium & libertatem sibi vendicarunt. Huius insulæ, sicut & aliarum, varij casus fuere: postremo ruente Constãtinopolitanorum imperio, in Genuensium potestatem redacta est, qui eam non sine magno discrimine contra Turcarum impetum defenderunt. Mastix hic nascitur, quæ res Genuensium reipublicæ magnum emolumentum affert. Sunt qui aiunt nusquam alibi nasci. quod nõ credimus. Ait enim Strabo in Libya regionem esse Cyrenæis proximam, quæ Silphium id est masticem gignit: quãuis Barbari odio quodam ingruentes, radices eius penè omnes eruerint. Sed possent alia quoq; loca eiusdem naturæ inueniri, ex quibus difficile sit ad nos aliquid apportari, mercatoribus ea inferentibus quæ facilius haberi possunt.

De Clazomenis, & Smyrneorum sinu ac ciuitate, de Leucis gentibus, & quòd apud eas P. Crassus in prælio occubuerit. Caput LXXX.

POst præcipitium Clazomenæ sequuntur, quę octo insulas in fronte habitatas habuerunt.

Hæc Anaxagoræ physici patria fuit, Anaximeni Milesio familiaris. Auditores eius commemorantur Archelaus physicus, & Euripides poëta. Deinceps Smyrneorum sinus & ciuitas succedit, subinde alius sinus, & antiqua Smyrna, distans a noua stadijs viginti. Lydij Smyrnam euerterũt, quæ per annos quadringentos vici modum retinuit. Antigonus eam suscitauit, Lysimachus ampliauit, deinceps omniũ pulcherrima facta. Pars eius in monte sita fuit, sed pars maxima in campo. Portum habuit, & gymnasium, & matronarum locum, & vias in rectũ distinctas, lapidibus instratas, & porticus quadratas magnas & altas, & bibliothecã, & Homerum cum eius statua. Nam & hæc ciuitas hunc sibi poetam maxime vendicauit, & nummo æneo vtebat, qui Homerus vocabatur. Melas amnis mœnia præterfluebat: sed cloacarum commodo caruit, propter quod imbrium tempore excremẽta fluitabant e vasis dimissa. In hoc Dolobella Trebonium obsidione cepit, vnum ex his qui C. Cęsarem dolo occiderunt, & multas vrbis partes diruit. Patrum nostrorum memoria Tamerlanes Parthus hãc vrbem funditus euertit, Rhodijs parentẽ. Post Smyrnam Leucæ fuere, paruum oppidum, quod Aristonicus post Attali Philomatoris obitum ad defectionem perduxit, & putans se regia stirpe natum, imperium sibi vendicare cogitauit: sed prælio superatus ab Ephesijs, in mediterraneã confugiens, hominum inopum ac seruorum ad libertatẽ vocatorum, quos Heliopolitanos appellabat, tumultuariam manum congregauit: Thyatiramq; & Apolloniadem capiẽs, alias ciuitates inuadebat: quæ suis viribus & aliquorum regum auxilijs eius impetum

sustinuerunt. Quinq; tamen legati Romanorũ in bellis contra Aristonicum fatigati sunt, & deinde consul P. Crassus, qui in prælio apud Leucas occubuit. Deinde M. Perpenna, qui capto Aristonico, & Romam misso, bellum absoluit. Aristonicus in carcere obijt, quãuis honestiori titulo bellum gessisset quàm nostri prædones Italici, qui ex infima plebe nati, quamprimum militare cœperunt, vrbes sibi & regna deberi putant. multos tamen digna supplicia exceperunt. Manlius Aquilius consul cum decem legatis in Asiam missus, ea quæ Aristonicus occupauerat, in prouinciæ formam composuit. Post Leucas in sinu Phocea fuit Atheniensium colonia, vnde profecti sunt qui Massiliam apud Gallos non procul a Rhodano condidere, de qua suo loco dicemus.

De Magnesia, & de iuxta eam Thorace mõte, apud quem Daphitas grãmaticus propterea quòd reges versibus incesserat, cruci est affixus: vnde & prouerbium, Caue a Thorace, natum est. Itẽ de Trallibus, & ex eis viris illustribus. de Nyssa, & mirabilis naturę antro Charonio. Cap. LXXXI.

DEinceps Ionum fines atq; Aeolum, quos in mediterraneis separare arduum est, sicut & Phrygas & Mysos & Cares. In mediterranea oræ Ionicæ via fuit quæ ab Epheso vsq; Mæandrum & Antiochiam protendebat, per loca Lydis Caribus & Græcis admista, inter quæ prima erat Magnesia, quæ ad Mæandrum vocabatur, cui propinqua fuit: sed vicinior Lethæo qui fluit in Mæandrum, ex Pactio cadens Ephesiorum monte. Magnesia in campo iacuit iuxta montem qui Thorax

Daphita grãmaticus crucifixus.

appellatur,in quo dicunt crucifixum fuisse Daphitam grammaticum,propterea quòd reges versibus incesseret:ex quo prouerbium tractum est : Caue a Thorace.Neq; enim consultum est in eos scribere,qui possunt proscribere.Male hæc animaduertit Sigismũdi Malatestæ poëta,quem cum suo domino non Thorax,sed durior eo vltima fœtentis horti expectabat cella.Magnetes à Delphis profectos putant,qui Dindyma montes in Thessalia coluerunt.Hæc vrbs Dianæ fanum habuit,quod magnitudine & multitudine rerũ dedicatarum ab Ephesio superabatur, artificio vero & structuræ concinnitate longe præstabat.Magnetes olim a Treribus funditus deleti fuerunt, quæ gens Cimmerica diu secundis rebus vsa est. postea, Milesij eum locum occupauere.Viri ex Magnesia clari extiterunt,Hegesias orator, qui Asiatici styli autor fuit, immutato more Attico, qui tunc vigebat:& Simon modulator,qui & ipse corrupto prisco cantandi instituto,nouum introduxit. Item Cleomachus pugil, qui in amorem ancillæ incidens,quæa cinædo alebatur,cinædorum & orationem & mores est imitatus,propter quod minoris pretij habitus est.Post Magnesiam via est quæ Tralleis ducit,mediterraneam a sinistris habens,à dextris Mẹandri campũ, quem Lydi simul & Cares, & Iones,& Milesij,& Aeoles habitabant:eademq; locorum ratio fuit vsque Nyssam & Antiochiam.Trallianorum vrbs in vertice quodam plano sita fuit,qui promontorium natura munitum habuit, & circuitum abunde septum.Multus in ea populus, & opulentissimi ciues fuere:& inter principales Asiæ,qui Asiarchæ appellabantur, semper aliqui ex Trallianis erant.Inter

hos Pythodorus fuit, vir ab initio Nyssaensis, postea propter claritatem huc migrauit, Pompeioque amicissimus fuit, & regales opes supra duo millia talentorum possedit, quas a Iulio Cęsare venundatas, cui propter Pompeium erat infensus, postea redemit, & filijs nõ minores reliquit. Huius filia Pythodoris fuit Põti regina, cuius supra meminimus. Trallianus Menodorus vir doctus, & Larissæi Iouis sacerdos, ab amicis Domitij Aenobarbi accusatus tanquam classem prodidisset, ab illo interemptus est. Tanta est delatorum potentia. Oratores clari fuerunt Dionysocles, & Damasus Scombrus. Hanc vrbem ab Argiuis & Thracibus conditam ferunt, & aliquãdiu circa Mithridatis tempora sub tyrannide filiorũm Cratippi fuisse. Hic vna e septẽ ecclesijs fuit, ad quas scripta est Ioannis Apocalypsis. Nyssa ad mediterraneam iacuit supra Tralles ad orientem, & maxima ex parte monti accubuit, torrẽte quodam diuisa, qui conuallem efficit, ponte tamen coniuncta. Inter Tralles atque Nyssam vicus fuit Acharaca nomine, & Plutoniũ luco sumptuoso circundatum, & Plutonis ac Iunonis delubrum, & antrum Charonium natura admirabile, in quo ægrotãtes multos dies ieiuni & quieti permanentes exudabant, & aliquando ex proprijs insomnijs sacerdotum consilio curas recipiebant. Non procul a Nyssa trans Mæandrũ multæ habitationes fuere, & vltra vrbem in monte Arõma, o litera correpta, vnde vinum Aromense ex mediterraneis optimum iudicarunt. Viri è Nyssa illustres fuere Apollonius philosophus Stoicus, Panætij familiaris, & Menecrates Aristarchi discipulus, & Aristodemus, eius filius, quẽ valde senem iuuenis admo-

Charonium antrum natura admirabile.

dum audiuit Strabo. Item Sostratus Aristodemi frater, & alius Aristodemus eius consobrinus, qui magnum Pompeium erudiuit. Trans Mæandrum meridiem versus his in locis ad Cariam cuncta pertinebant. Superius vero ad orientem loca permista fuere, & modo Phryges, modo Cares, modo Lydi, modo Mysij vrbes coluerũt, inuicẽ coeũtes.

De Mycale monte, de Hierapoli vrbe, & quod aquas calidas habeat quæ in tophum durabantur. Item de ore Plutonio nonnihil mirum creditu. Caput LXXXII.

MYcale mons est qui a Celænis incipit, & in occidentem vergit. eius oppida versus Celænam & Apamiã partim Phryges, partim Mysi ac Lydi occupauerunt, partim Cares & Iones. Flumina quoque eodem modo se habebant, præsertim Mæander. Caystriano campo, qui inter mediterraneam cadit, & Tmolum montem, continuus fuit orientem versus Cilbianus campus, multus, & bene habitatus, qui regionẽ optimã habuit. postea Hyrcanius, cui Persæ nomen imposuere, & Hyrcanos incolas adduxere. Pari modo & Cyri campus, sic a Persis appellatus, deinde Peltinus iã Phrygius, & Cillan9 & Tabenus, in quo semiphrygia fuerunt oppida, Pisidicum quiddam obtinentia. Superantibus vero mediterraneam, inter Caras & Nysęum agrum, trans Mæãdrum ad meridiem vsq; in Cibyrensem & Cabarensem regionem contra Laodiceam vrbs fuit Hierapolis, vbi aquæ calidæ scaturiebant, quæ in tophum admodum facile durabantur, & Os Plutonium in paruo quodam montis supercilio ita cõmensuratum, vt hominem

suscipere posset, mira profunditate: cui vallum propositum erat quadratum ambitu semiiugeris, nebulosa & crassa caligine plenum, vt vix solum discerni posset: exterius tranquillo cælo aër innoxius. Animal si quod ingrederetur, statim moriebatur, & tauri introducti mox cadebant, educebanturque mortui. Strabo se passeres immisisse ait, qui subito expirauerint. Galli execti vsque ad os illæsi appropinquabant, & immergebantur, nec delebantur quousque possent spiritū continere. Apud Hierapolim aqua quædam adeo tingendis lanis idonea fuit, vt ex radicibus tincta cum his decertaret, quæ ex vermiculo purpuraque tingebantur. Atque hactenus de Ionibus, alijsque gentibus quæ cum eis coierunt.

Strabo passeres in os Plutonium misit.

De Caria, & apud Halicarnassum Mausoleo. Item de Salmaci fonte celeberrimo. Caput LXXXIII.

CAriam, quam propriȩ Asiæ vltimam partem fecimus, Strabo a borea Męādri flumine clausit, ab occidente Icario & Myrtoo pelago, à meridie Rhodiensi, ab ortu Lycijs & alijs gētibus: magnamque Tauri montis partem in Caria conclusit, oram omnem Rhodiam ei attribuens, quæ meridionalis est. Nos partitioni nostræ inhærentes, Cariam inter Mæandrum & mōtem Taurum collocabimus, reliqua Lyciæ attribuemus, quanquam Miletum & alia pleraque maritima loca Ioniæ attribuerimus, quæ Iones condidere. Principium nobis Halicarnassus prȩstabit, quȩ prius Zephyra dicta est, & Cariæ principum regia fuit, circa initium Tauri sita. Huius vrbis varij casus fuere.

Hecatonus Cariæ rex tres filios habuit, Mausolū, Idryeū, & Pixodorū: & filias duas, e quibus Artemisia natu grandior Mausolo maiori ex fratribus nupsit: Idryeo, qui secundus erat, altera soror nomine Ada. Mausolus regnum obtinuit: quo mortuo vxor imperium habuit, quæ sepulchrū illi construxit adeo magnificum, vt ex septem spectaculis orbis hoc vnum cēferetur: & nihilo minus Artemisia tabe consumpta est, propter luctum quem ex viro susceperat. Trogus Artemisiā Halicarnassi reginā in auxilium Xerxi aduersus Græcos venisse commemorat, inter priores duces acerrime bellū cientem: & in Xerxe quidem muliebrem timorem, in Artemisia virilem audaciam fuisse. Incertū an hęc Mausoli coniūx fuerit. Post Artemisiam Idryeus imperauit, cui ex morbo absumpto pariter successit vxor. Pixodorus autem qui reliquus erat ex filijs Hecatoni, hanc eiecit, & Persicarum partium Satrapem ad communicationem imperij acciuit: qui eo defuncto Halicarnassum tenuit, & aduentantis Alexandri sustinuit obsidionem. Huic Ada Pixodori filia coniunx erat. Altera vero Ada Hecatoni a Pixodoro eiecta ad Alexandrum cōfugit, opemq; ad capiendam vrbem ei præstitit: propter quod Regina ab eo declarata est, & ad obsidendā arcem dimissa, quā paulopost obtinuit. Apud Halicarnassum Salmacis fons calūniatus est, quòd eos emolliat qui inde bibāt: sed verisimili⁹ est diuitias & victus incontinentiam mollitiei causam præbuisse. Ex Halicarnasso fuit Herodotus historicus, quem postea Thuriū vocauere, eo quòd particeps fuisset colonię in Thurios missę, & Heraclitus poëta Callimachi sodalis, & alter historic⁹ Dionysius.

Deinceps Termerium sequitur Myndiorum promontorium, quod Scopiæ Ptolemęus appellat: & Candariæ opponitur Coum promontorium, à quo distat stadijs quadraginta.

De Coo maris Aegæi insula, Longoum à nostris iã dicta, deq; in ea Venere ab Apelle picta, & quod in ipsa domus Hippocraticæ ostendantur adhuc ruinæ.

Caput LXXXIIII.

COorũ vrbs antiquitus Astypalęa vocabatur, & in alio loco habitabatur ad mare. Postea propter seditionem inde migratũ est, & iuxta Scãdalium ciuitas ędificata, quam (sicut insulam) Coũ appellauere: quæ olim magna fuit, & optime habitata, & aspectu iucundissima ijs qui eò nauigabãt. Ambitus insulæ quingentis & quinquaginta stadijs clauditur: tota fertilis, & optimo vino abundãs, sicut Chius & Lesbus. Ad austrum promontorium habet nomine Lacterium, in quo Halisarna locus fuit. Ad occiduas partes Drepanum habuit, & vicũ nomine Stomalimnes, id est, os paludis. In suburbano Coi Aesculapij templum fuit valde insigne, & multis donis opulentum: inter quæ nuda Venus erat, que postea Iulio Cæsari Romæ dicata est. Augustus eam patri posuit, vt generis parentem. Apellis hanc picturam crediderũt, pro qua remissa Cois centum talenta ex imperato tributo dicunt. Tãti erant illius artificis opera. Ex hac insula Hippocrates fuit, diuinus ille medicus, cuius adhuc extant opera: & Simus eiusdẽ artis, & Philętas poeta, & Nicias, qui Coorum tyrannus fuit: & Ariston Peripatetici auditor, & hęres: & Theomnestus vir

clarus, cantor nobilis, & in administrãda republica Niciç æmulus. Hanc insulam ætate nostra Rhodij habuere, quã Turcæ diris calamitatibus afflixerũt. nostri Longoum hodie vocant. Ruinas ibi domus Hippocraticæ ostendi asserunt, & hortum in quo modicas herbas habuit in ora continentis.

De Astypalæa maris eiusdem insula, ex Cycladibus vna, & quod in ea Dianæ Mindiathis tẽplum fuit, quod circumplui crederetur: de in mediterraneis tribus memoratu dignis vrbibus, Mylasa, Stratonicia, & Alabanda.

Caput LXXXV.

PRope Myndium agrum Astipalęa promontoriũ assurgit, & Zephyrion, postea Myndus ipsa sequebatur, quæ portum habuit: deinde Bargylia ciuitas, & inter hæc Caryãda lacus, & insula eodem nomine, à Caryãdẽsibus habitata, vnde Scylax ortus est, antiquus rerũ cõscriptor. Prope Bargylia Dianæ Minthiadis templũ fuit, quod circũplui crediderunt: vt erat gentilium dementia. Ex Bargylijs vir clarus fuit Protarchus Epicure⁹, pręceptor Demetrij, qui Lacon appellatus est, si modo claritas vlla debetur Epicuri sectatoribus, quorum deus voluptas fuit. Deinde Iassus in insula quæ cõtinenti adiacet, sita fuit, & portum habuit, cuius incolæ magna ex parte victum ex mari captabãt, cum sterilem regionem haberent, piscosam tamẽ. Fama est Iassios, cum citharœdum quendam audirent, vt tintinabulum increpuit, quod erat vendendorũ pisciũ signum, illico omnes à foro pisciũ discessisse, præter vnum surdastrum. Citharœdũ propius ad illum accessisse, gratiasq; egisse, qui & se &

musicam honorasset, cum cæteri abijssent. Surdastrum vero interrogasse an iã tintinabulum sonuisset,& affirmãte citharœdo,surrexisse,pariterq; discessisse. Tantum distant inter se palativoluptas & auriũ.Ex Iasso fuit Diodorus dialectic9 cognomẽto Cronus.Post Iassum Milesiorũ Posidium sequitur,vbi Ioniæ templũ fecim9.In mediterranea tres vrbes memoratu dignæ fuerunt,Mylasa,Stratonicia,Alabanda : cętera castella magna ex parte sub his fuere.Mylasa in campo iacuerunt admodũ fertili,cui supra verticem mons imminebat,& albi lapidis vena,quæ ad publicas & priuatas fabricas magnũ prębuit adiumẽtum. vrbs enim & porticibus & templis pulcherrime instructa fuit. Sed mirandum est quod tã erecto & accliui pręcipitio cõditores vrbẽ subiecerunt : quod si non metuebãt, at certe erubescere debebant. Labranda vicus fuit in monte iuxta transitũ qui ex Alabandis ad Mylasa fuit,& in eo peruetustum Iouis militaris templum à circunuicinis mirifice cultum. Via per sexaginta fere stadia vsq; ad vrbẽ instrata,nomine sacra,per quam sacrorum pompa mittebatur.Sacerdotes ex ciuibus nobilissimi eligebãtur, quorũ sacerdotium cum vita durabat.Traditũ est hanc vrbẽ olim vicũ fuisse, patriã ac regiã Carum regum & Hecatõni, mari proximam,nec procul ab Physco,in quo Mylasij portũ habuere.Hinc viri memoratu digni fuerunt rhetores simul & oratores, Euthydamus & Hybreas.Prior ingentes opes à maioribus suis accepit,& ipse magnas per se parauit,non solũ in patria clar9,sed tota in Asia primos honores adept9. Hybreæ,vt ipse narrare solebat,& ciues cõfitebãtur, pater mulum lignarium & mulionẽ reliquit,

à quibus aliquandiu nutritus eſt:poſtea Diotrephẽ Antiochenum audiuit,& domum reuerſus ædilitati ſe tradidit:nec multa lucratus,ad gubernandã rẽpublicã animũ intẽdit,ac forũ ſecutus cito creuit, & in admiratione maxima habitus eſt,viuente adhuc Euthydamo. nam his creſcunt patrimonia fabris.Sed illo mortuo, ciuitatis cõpos omnino fuit. Euthydamus dum viueret,multum anteibat, cum ſimul & potẽs eſſet,& vtilis in republica:& ſiquid erat in eo tyrannidis,id reipublicę vtilitate cõpenſabatur.Quapropter laudatum eſt vehemẽter illud Hybreæ,quod extrema in concione dixit: Euthydame,Malum es ciuitatis perneceſſarium:nam nec tecũ viuere poſſumus,nec ſine te. Quod in pleriſque ciuitatibus Italiæ noſtra ætate erga nõnullos haud inconuenienter dicetur.habẽt enim & noſtra tempora ſuos Euthydamos.Hybreas cum plurimũ creuiſſet,& optimũ ſe ciuem atque oratorem exhibuiſſet,ad extremũ errauit contra Labienum,aliter atque alij in republica ſentiẽs. Nam cum cæteræ vrbes Labienum admitterent cum ſocietate Parthorum aduentantẽ,hic ſuis ciuibus vt reſiſterẽt ſuaſit. Sed Labienus impetu facto vrbẽ vi cepit,& domũ eius demolitus eſt.Cũ pluribus alijs Hybreas Rhodum aufugit,& poſt tempus reuerſus, ſe atque vrbẽ reparauit,cum iam Labienus Aſiã reliquiſſet.Stratonicia quãuis in Caria ſita eſſet,Macedonũ tamẽ habitatio fuit,ſumptuoſis fabricis a regibus exornata. Prope vrbẽ in Iouis Chryſaorei templo Cares omnes conuenire ſolebant de cõmunibus rebus deliberaturi.Cõuentus Chryſaoreus appellabatur ex vicis conſtans:vbi qui plures viros afferebãt,in ſuffragijs antecellebãt.Stratonicẽſes quãuis nõ eſſent

Carici generis, in conuentu tamen participabant. Ex ea vrbe vir fuit memoratu dignus Menippus orator, cognomento Catocas, quē supra omnes Asiaticos oratores à se auditos Cicero laudat. Magnū tanti viri pręconium fuit. Est & aliud oppidū Stratonicia, Tauro monti adiacens. Alabādam vrbem duobus mōtibus subiectam ita dispositam extitisse dicunt, vt cistæ inuersę pręberet speciem. Vnde Apollonius cognomento Malacus, cum sales dicacitatis in hāc vrbē iactaret, propter scorpiones qui multi inerant: Vrbs est (inquit) cista inuersa, scorpionibus plena. Guarinus Veronensis hunc Strabonis locum è græco in latinum conuertens, asellum pro cista posuit. tanta est tralatorum diuersitas. Alabāda homines molles & Psaltrias multas habuit. Hinc viri memorabiles fuêre duo fratres oratores, Menecles & Hierocles, & Apollonius & Molon, qui Rhodum migrauerunt.

De Antiochia Asiatica, & Cibyreis populis linguis quatuor vtentibus, quodq; apud eos facile erat ferrum extornari. de Caribus, qui & Leleges dicti sunt. Item qui proprie dicantur Barbari. Caput LXXXVI.

AD Cariam & Antiochia pertinuit, quę mediterranea fuit, Phrygię proxima, mediocris vrbs, ad Męandrum sita, Phrygiam versus: & pontem habuit in flumine, & regionem multam ex vtraq; parte amnis totam fertilem, & caricam plurimam producentem: quam modo Antiochiā modo Triphyllō vocauere. Locus facile concutiebatur, sicut cætera regionis eiusdem. Hinc fuit sophista clarus Diotrephes, quē Hybream diximus

audiſſe. Antiochiæ propinqui Cabalenſes fuere, de quibus non ſatis certũ eſt an Cares fuerint, an Piſidæ. Sũt qui eos Solymos fuiſſe credidere. nã collis qui Termeſi promõtorio ĩminebat, Solymus vocabatur, & ipſi Termẽſes Solymi dicũtur. Proximũ erat Bellerophontis vallũ, & Piſandri filij eius ſepulchrũ, qui in bello cecidit cõtra Solymos geſto. Termeſus, Piſidica vrbs ſine controuerſia fuit, quæ proxime ac plurimũ Cibyrę imminebat. Cibyrei à Lydis profecti dicuntur, qui Cabalẽſem agrum tenuerunt. Poſtea Piſidæ finitimi eã habitauere, atq; in aliũ locũ trãſtulerunt, & munitiſſimã reddiderunt, ambitu fere centũ ſtadiorũ. Hæc vrbs propter ęquitatẽ plurimũ creuit, & vici propagati ſunt à Piſidia & finitimo Myliæ agro vſq; in Lyciã, & vlteriorẽ Rhodiorũ regionẽ, additis tribus vrbib⁹ proximis, Bubone, Balbura, & Oenoãdro, quarum conuẽt⁹ Tetrapolis dictus eſt. harũ ſingulę ſingula ſuffragia habuere. Cabyra vero duodetriginta peditũ millia mittebat, equitum duo millia. Cabyra longo tẽpore ſub tyrannis fuit, quorũ regimẽ temperatũ erat, & in Moageta finẽ habuit. Muręna tyrãnidẽ ſuſtulit, & Balburã Bubonẽq; Lycijs adiecit, q̃ mõtana erãt loca. Cibyrẽſis tñ adminiſtratio inter maximas toti⁹ Aſię cẽſebat̃. Cibyrei quatuor linguis vtebãtur, Piſidarũ, Solymoꝝ, Græcoꝝ, ac Lydorũ. Propriũ apud Cibyreos fuit, ferrũ facilè extornari. Milya mõtana eſt, quę ab anguſtijs Termeſi, & à trãſitu q̃ p eas fit ad citeriora Tauri, vſq; ad Apameoꝝ regionẽ & Sagalaſſum pertẽdit. Sed qm̃ de Carib⁹ hoc ĩ loco tractatio eſt, ſcire oportet eos ſub Minoë fuiſſe: ſed tũc Leleges dicebãt̃, & ĩſulas habitabãt. Poſtea ĩ cõtinẽtẽ migrauere, multumq; maritimę oræ & mediterraneę occuparunt,

prioribꝰ habitatoribꝰ expulsis,q̃ & ipsi magna ex pte Leleges erãt & Pelasgi. Rursũ his Græci partẽ abstulerunt, Iones scilicet ac Dores. Fuerunt autẽ Cares circa rem militarem admodum studiosi: cuius rei indicium est, quòd lora, cristas, & cętera insignia militaria olim Carica dicebãtur: vt est illud Anacreontis. Nectite bene cõpactum Cariæ lorũ, manum insertantes. & Alcęus, Caricã, inquit, quatiens cristam. Sed quęsitum est: cum multę barbaræ nationes in auxilium Priami venissent, cur solos Cares Barbarici sermonis Homerus dixerit? Strabo arbitratur ab initio cõficto nomine eos barbaros appellatos, qui difficulter, aspere atq; duriter loquerentur, vt blęsos balbosq; dicimus. Sumus enim ad confingenda cognata rebus nomina ingeniosi. Omnes igit̃ qui crasse loquũtur, Barbaros dici: quales sunt nationes omnes pręter Græcos. Et primo quidem per conuitium quasi duriloquis & crassilinguibus Barbariem imputatam: postea vero id nomen per abusionem receptum esse, cæteras gentes a Græcis distinguens. fuisse quoq; in Græca lingua quandam loquẽdi prauitatem, eamq; Barbariem vocatã, si quis nõ recte Græca pronũciaret. Sed ita nomina ꝓferũt queadmodũ Barbari solẽt, qui ad Græcã dictionem introducti expedire linguã non possunt, sicut nec Græci illorum orationẽ: quod apprime Caribus contigit. nã alij non multũ cũ Græcis diuersabãtur: nec Græce viuere, nec eorum dictionẽ dicere pertentabant, nisi perrari admodũ: Cares vero per totã Gręciã errauerunt, stipendia merẽtes: & ex illo tẽpore Barbari sunt appellati: & multo magis posteaq̃ insulas habitarũt, & cũ in Asiã profecti sunt: vbi cũ Græcis vixerũt.

nam Iones cũ eis ac Dores traiecere. Recte igitur Barbarum eis sermonem imputat Homerus, qui græce minus expedite loquebantur. Barbarismus quoq; in his dicebatur, qui male græcizabant: non autem in his qui carice loquerẽtur. Apostolus Paulus in epistolis omnes inter sese Barbaros esse dicit qui se inuicem non intelligunt: & Romani omnes Barbaros vocauere, qui latine loqui nescirent, præter Gręcos: quibus honorem detulerũt. Barbarieq; nonnunquam etiam de moribus traxere. Soloecismum autẽ qui orationis artem respicit, a Solis ductum putant: quæ ciuitas Ciliciç fuit, postea Pompeiopolis appellata. Nec plura de Caribus, nec de Asia propria, cuius vltimam partem Cariã fecim9.

De Lycia minoris Asiæ tertia parte: deq; in ea Dorica Cherroneso: de Gnido promontorio: Item de Caunis populis viridẽ colorem habẽtibus. Caput LXXXVII.

Restat minoris Asiæ tertia pars: quæ trans Taurũ appellat, obiecta Noto. In hac Lyciam, Pamphyliam & Ciliciam collocauimus. Lycia, vt Ptolemæ9 voluit, & ab occasu, & à septentrione Asiam propriam habuit: ab ortu Pãphyliæ partem, a meridie Lyciũ mare. nec Strabo Ptolemęi sententiæ multum aduersatur: quanuis Lycię terminos angustiores ab occidẽti fecit. Multa ij extra Taurum Canæ tradiderunt, quæ nos Lyciæ concedimus, totã scilicet oram Rhodiẽsem quę a Phœnicis promõtorio vsq; ad Dędala protẽditur: & insup totã Doricã regionẽ. i reliquis cõcordes erim9. Prima igitur Lyciæ pars Dorica Cherroneso erit: q̃ Myrtoo Rhodiẽsiq; pelago cĩcta, vl-

timũ Asiæ angulũ ad occidentẽ ac meridiem occupat: queãdmodũ Bithyniaca Cherronesus borealem & occidẽtalem alterum tenet angulum. Nam his veluti duab⁹ colũnis basis ipsa sustinetur Asię, siue duo velis cornua dicere, quorum alterũ Thraciam respicit, alterum Cretam, oram Hellespontiã in medio constitutam, quasi bouinam frontem habentia, etsi non est hinc atq; inde par distantia. Circa Isthmũ Doricæ Cherronesi in australi parte mons Phœnix est, omnium eius regionis altissimus, in cuius summo castellum fuit eiusdem nominis, & in frõte ad quatuor stadia insula Eleusa, octo fere stadia in ambitu habens: & Loryma ora aspera, vbi flexus quidam Cherronesi ad aquilonem inclinat: deinceps recta nauigatio vsq; in Propontidem quasi quandam meridianam lineam facit, quę millia circiter stadiorum quinq; complectitur. Post Loryma Cynossema fuit, Canis sepulchrum, & insula Syma. postea Gnidus promontoriũ, quod nostra ætas Chij caput appellat: & ciuitas quæ portus duos habuit: & in fronte insula quæ stadia septem ambitus complectebatur, theatralis & alta, aggeribus iuncta continenti. ea Gnidum quodammodo biurbem fecit. nam maxima pars ciuitatis insulam habitat, ambos portus contegentem. E Gnido viri memorabiles fuerunt, Eudoxus mathematicus Platonis sodalis, & Agatharchides peripateticus historiæ conditor, & Theopompus Iulio Cæsari familiaris, qui apud eum plurimum potuit, & Artemidor⁹ eius filius, & his antiquior Ctesias, qui Xerxẽ medicatus est, & res Syriacas Persicásq; conscripsit. Post Gnidum in septentrionali Cherronesi latere duo supra mare oppida fuerunt,

Ceramus & Bargaſa,Coorum inſulę eregione oppoſita.Deinceps Halicarnaſſus extra Iſthmũ, quē vix duorum ſtadiorum eſſe arbitrantur.eum ſæpe Rhodij interrumpere cogitauerunt. In ruinis Halicarnaſſi caſtellũ ſancti petri Rhodij apprime cõmunitum poſſident,apud quod multæ inſunt antiquæ nobilitatis ruinæ & res.Halicarnaſſum Cariæ dedimus.In auſtrali vero littore, & in Rhodiorũ regione Phyſcus oppidum fuit, in quo Mylaſij ad Cariam pertinentes portum habuere.ibi & Latonæ lucus erat,quam gẽtiles Dianæ matrẽ,deámq; fuiſſe falſo credidere,quanuis ex adultero peperiſſet.Vlterius ad orientem Caunus ciuitas fuit,& in proximo Calbis profundus amnis, per quẽ res inuehebãtur. Vrbs naualia habuit,&portũ clauſum, & imminentem in collem arcem nomine Imbrũ, & regionem felicem adiacentem:ſed aerem æſtate & autumno grauem propter æſtum,& pomorum copiam.Stratonicus citharœdus cum Caunios viridi colore animaduertiſſet, Hic eſt (inquit) quod poeta dicit:Tale quidem genus eſt hominum quale & foliorum.Reprehenſus autem quòd vrbẽ veluti morbidam carperet:Ego(addidit)eam morbidam dicere auſum,vbi mortui ambulant. Hæc eadem ad eos tranſferri poſſent,qui maritimã Senenſium oram incolunt. Canij cum aliquando à Rhodijs deſciuiſſent,iudicantibus Romanis recuperati ſunt. His eadẽ lingua cũ Caribus fuit,ſed proprijs legibus vtebantur,ex Creta originẽ ducentes.Calymna ciuitas huic proxima fuit, & promontoriũ Artemiſium,& templũ,& alter Latonæ lucus.Calymna ſexaginta ſtadijs à mari receſſit. Vlterius Glaucus ſinus ſine portu,& magis ad orientẽ,De-

Tale genus hominum quale foliorum.

dala loca, & promontoriũ in quo Rhodienſis ora finiebat,& Lyciæ ſecundũ Strabonem prçternauigatio incipiebat,mille & ſeptingenta ac viginti ſtadia continẽs:aſpera ſane ac difficilis, ſed portuoſa, & ab hominibus tẽperantibus habitata , quã paulopoſt attingemus.Nam prius de Rhodo dicendũ eſt, quæ his locis expoſita eſt, de quibus modo locuti ſumus.

De Rhodo inſula,& ꝙ apud eam Telchines populi ferri & æris fabricã primi inueniſſe dicuntur,de Coloſſo,& Protogenis tabula,de viris in ea claris, de religioſis militibus beato Ioanni dedicatis. Item de canibus Chriſtianis aduentantibus blandientibus,& Turcas morſibus impetentibus. Caput LXXXVIII.

RHodꝰ inſula noningẽtorũ ac viginti ſtadiorũ ambitu patet,ſecũdũ noſtrã deſcriptionẽ Lyciæ oppoſita,ſecundũ Ptolemæũ & Strabonẽ Cariæ,inter Aſiaticas inſulas tertia. Leſbus enim & Cyprꝰ maiores habẽtur,Rhodij tamẽ rerũ geſtarũ gloria prçualuerũt.Inſula priꝰ Ophiuſa dicta eſt,deinde Stadia,& poſtea Telchinis,eo ꝙ Telchines inſulã incolerẽt:quos nõnulli faſcinatores & maleficos fuiſſe tradũt,tãq̃ Stygiã aquã ſtirpibus & animalibꝰ pniciei gratia inſpergerẽt. Alij cõtra ſentiũt,Telchines eximios artifices extitiſſe, primoſq; ferri & ęris fabricã inueniſſe,quos ex Creta in Rhodũ ꝓfectos vicini per inuidiã faſcinationibus perdiderint:ſed priorẽ infamiã valuiſſe.Sępe enim apud homines ſuccũbit veritas.Poſt Telchines Heliades inſulã tenuere, quorũ poſteri Lindon ac Ialyſon,& clarã Camiron cõdiderũt:alij tamẽ à

Tlepolemo conditas aiunt,qui cum primum viri-
lem inisset ætatem,patris sui auũculum Tecinium
senectute grauem interfecit, & nauibus ædificatis
frequentem cogens populum, fuga in Rhodũ per-
uenit,ibiq; habitauit ab Argis profectus. propter
quam rem originem Rhodiorum alij Aeolicã, alij
Doricam esse tradunt. Sunt enim qui Dorienses
cum maximas ædificassent vrbes, post Codri obi-
tum partim Argiuorum aggregatos regno tradãt,
partim Coloniæ in Cretã missæ participes factos,
partim Rhodum petisse. Sed hæc posteriora sunt
his quæ ab Homero dicũtur,qui Rhodios non Do
res nominat,sed Aeoles ac Bœotios innuit,apud
quos Herculis & Licymnij habitatio erat. Est autẽ
Rhodiorum vetustissimum nomen. siquidem ante
olympiadum institutionẽ claruere,qui longe à do-
mo profecti in Hispaniam nauigarunt, ibiq; alte-
ram Rhodum vrbem condidere,quam postea Mas
silienses occuparunt: & in bello Troiano fuisse tra-
duntur, atq; eo peracto Gymnasias insulas ædifi-
casse,quas quidam Balearides esse putant. Poetæ
antiquitatem ac nobilitatem insulæ astruentes, fa-
bulam confinxerunt,dicentes aurum in insula plu-
isse,cum Pallas ex Iouis capite nasceretur,vt Pin-
darus inquit. Nomẽ insulæ ab vrbe sumptum,quæ
pari modo Rhodus appellatur,in oriẽtali promõ
torio sita. Ea portubus olim,& vijs & mœnibus,
& reliquis ornamẽtis tãtopere cæteras superauit,
vt ne vllam putaretur æqualẽ habere. Legũ præ-
stantia,& naualis rei peritia adeo valuit,vt annos
multos maris imperio potiretur,& piratarum la-
trocinia sustulerit,Romanis & Græcis amica: quæ
cũ libera esset, multis & donis & simulacris excel-

lentiſſimis claruit.precipua tamẽ fama Coloſſi ex= ſtitit.Statuã enim alij Iouis,alij ſolis fuiſſe tradunt, quam Chares Lyndius decies ſeptenûm cubitûm altam edidit: poſtea ex terræmotu fractis ge= nibus corruit,nec Rhodij ipſam attollere auſi ſunt, oraculo quodam prohibiti. Hoc inter oblata dona excellentiſſimum,& inter ſeptem miracula maxi= mum omnes confeſſi ſunt.Soldanus Aegypti cum inſulam inuaſiſſet,ex ære huius ſtatuæ,quam con= fractam reperit,noningẽtos camelos oneraſſe fer= tur,atq; in Alexandriam terreſtri itinere tranſmi= ſiſſe.Fuit & Protogenis pictura inſignis, in valuis ſcilicet Satyrus iuxta colũnam ſtãs,ſuper quã per= dix erat:ad quem ita homines hiabant cum nuper tabula eſſet poſita,vt illum ſolũ admirarentur,Sa= tyrum vero contemnerent, quanquam perfectiſſi= mum opus.Augebant admirationem perdices mã ſueti,qui à nutritoribus allati,& contra pictum ap poſiti,canebant,& congredi geſtiebant.quod præ= ter opinionẽ Protogenes accidiſſe videns, æditucs rogauit,vt ſe auem delere permitterent. quod illi annuerunt. Fuerunt & naualia apud Rhodum in= ſtructiſſima,& aliqua occulta,& ignota plebi, in quæ ſi quis introſpexiſſet, capite plectebatur. In hac vrbe & Maſſiliæ & Cyzici fabrorum & archi= tectorum inſtrumenta,armorumq; varia genera in theſauris ſumma cura ſtudioq; locabantur, magis quàm penes alios vſquã.Ex hac inſula viri illuſtres multi prodierũt,& imperatores,& pugiles, è qui= bus Panætij philoſophi progenitores fuere,& Me= mnon qui Perſarum regibus militauit,& eorũ co= pias duxit.Circa res ciuiles & philoſophiam & ar= tes liberales Panæti9 ipſe,& Stratocles,& Andro=

Coloſſus apud Rho= dum.

nicus peripatetic9,& Leonidas Stoicus,ac priores Paxiphanes,& Hieronymus,& Eudemus.Posidonius vero quanq̃ Rhodi vixit, & sophisticã exercuit,Apamiẽsis tamẽ e Syria fuit:quemadmodum Apollonius Malacus,& Molon,qui Alabandenses fuere(vt supra diximus)sed prius Apolloni9 Rhodum profectus est, postea Molon.Pisander etiam qui Heracliã scripsit,poeta Rhodi9 fuit, & Simias grãmaticus,& Aristocles.Dionysius quoq; Thrax, & Apollonius, qui Argonautas cõposuit,Alexandrini quidẽ fuere,Rhodij tamen vocati sunt,quoniam Rhodi habitauere.Cleobolus insuper vnus è septẽ sapientibus e Lyndo fuit,cuius vrbis habitatores(queãdmodũ Camirẽses & Ialysij) omnes in vrbẽ Rhodiã migrauerunt.Vbi Lyndus fuit, nunc carcer est religiosorum militũ qui atrociter peccãt, & munitio quędam in altissimo saxo,vix humanis expugnãda viribus.Multa hęc ciuitas Rhodia per ciuilia Romanorũ bella perpessa est,nec sub Græcorũ imperio calamitatib9 caruit.Sed postq̃ Saraceni Aegyptum & Syriam,Turcæ vero Asiã obtinuere,lõge maioribus cladibus subiecta fuit:& aliquando Venetorum iugum, aliquãdo aliorũ Christianorũ pertulit:neq; vllo pacto Turcarũ viribus restitisset,nisi religiosi milites qui beato Ioanni dicati sunt, insulæ eius curam suscepissent. Hi enim post perditã Hierosolymã in eam sese receperunt, & vrbẽ pene dirutã instaurantes,naualiaq; & classes reformãtes,nõ solum insulã ipsam tutati sunt, sed Cyprijs & alijs finitimis Christũ colẽtibus magno præsidio fuerunt:quorum virtute quicquid in oriẽte nostræ religionis est,Christo seruatũ fateri licet.Abusacus Aegypti dominus (quem Soldanũ

appellant)magnis claſſibus per noſtram ætatē armatis,toto quinquēnio Rhodū vexauit:multo tamen minora intulit damna,q̄ pertulit: nec diſpari fortuna Turcarum conatus in Rhodijs fracti ceciderunt.Nam & apud oppidum ſancti Petri,quod Rhodij in continenti munitiſſimū poſſident, & in ipſa inſula magnas ſæpe ſtrages acceperunt. Calixtus tertius papa,qui nos in beati Petri ſede præceſſit,claſſem non paruā in auxiliū Rhodiorū miſit,quæ diu apud eos morata,plures Turcarum naues prælio ſuperatas demerſit, & corpora hominū palo ſuffixit,Staliminumq; inſulā Lemnū olim appellatā,& Taxum,& Nembrū,& alias quaſdā minoris nominis Turcarū imperio ademit:nec Aegyptios quieſcere permiſit, neq; Syrios, neq; Cilicas. Sed mortuo Calixto diſſoluta claſſe,Ludouic⁹ Cardinalis Aquileiēſis,qui ei præfectus erat,Romam redijt,Rhodo & omni oriente noſtrę religionis cultore in diſcrimine ſummaq; deſperatione relicto. Et acquiſitæ inſulæ ad hoſtes rediere, cum nos inteſtinis Italiæ motibus , & ſubditorum ſeditionibus occupati,longinqua proſpicere nō poſſemus, præſertim cū Roma ipſa in periculo eſſet,non ſolum Baronibus per circuitū, ſed aliquibus Romanis ciuibus res nouas molientibus, & eccleſiaſticæ potentiæ inſidiantibus . Hactenus de Rhodo , in qua mons omnium altiſſimus Atabyris vocabatur , pro gentili dementia Ioui ſacer , qui ex loco Atabyris dicebatur. Caſtellum ſancti Petri,quod in continenti munitiſſimum magno ſumptu cuſtodiunt Rhodij, non paruo vſui Chriſtianis eſt. qui in manus Turcarum incidunt , ſæpe eò fugientes ſaluantur . Canes ingentes noctu extra muros ex-

cubant,de quibus fama est quòd Christianos odore cognoscãt,eisq; aduentantibus blãdiantur, Turcas autem latratu prodant,& morsibus insectẽtur. Nunc reliquam Lyciam absoluamus.

De Lycia,in qua tres & viginti vrbes in suffragijs dandis participabant: de tribus Chelidonijs insulis asperis,de Climace monte qui iter faciẽtibus eum pelago nudante peruius est, & quod apud eum Alexander per hyemẽ incidens,cum suis militibus mare fluctu restagnante,vmbilicò tenus est mersus. Caput LXXXIX.

Lycij adeo ciuiles & continẽtes extiterũt, vt quanuis feliciter vsq; in Italiã mari dominarentur,nullo tamen vnquam turpi lucro sese extulerint. Vigintitres vrbes apud eos erant, quæ in suffragijs dandis participabant,& ex quaq; ciuitate in commune collegium conueniebãt,id decernentes ,quod pars maxima cõprobasset.Maximarum ciuitatũ quælibet tria suffragia ferebat,mediȩ duo,cæteræ vnũ: pariq; modo pro portione tributa ponebant,& alia munera subibant. Hæc de his Lycijs dicimus , quos Strabo vltra Dædala versus orientem collocauit. Nam Dorica & Rhodiensis ora ad Cares pertinebat.Artemidorus Lyciorũ sex maximas fuisse vrbes asseruit,Xanthum,Pataram, Pinaram,Olympũ, Myram, & Tlon.In collegio ciuitatum primo eligebatur Lyciȩ præfectus,pòst alij vrbium magistratus.iudicia in cõmuni fiebãt. Antiquitus de bello,de pace,de socijs consultabãt: postea Romani hanc eis potestatem abstulerunt. Sed cũ iuste viuerent,libertatem consecuti sunt,& patriam pacatam habuerunt , & piratas funditus

deletos viderunt,primum a Seruilio Isaurico, postea a Pompeio magno,qui supra mille & trecenta nauigia concremauit, & eorum habitationes deleuit, & ex hominibus qui prælio superfuerant, alios in vrbem Solos apud Cilices habitatũ deduxit,& vrbẽ Pompeiopolim appellauit:alios in Dydymenam quæ hominibus carebat,& postea Romanorum colonia facta est.Sed piratę vt plurimũ aut Pisidæ,aut Isauri fuerunt,aut Cilices Trachiotæ,qui apud Sidam Pamphylię vrbem nauigia faciebant,ibiq; captiuos sub hasta venditabant, non diffitentes eos liberos esse. Pisidæ & Isauri, vt diximus,montani fuerunt,vltra & citra Taurum iugum habitantes,& summos etiam vertices incolẽtes,de quibus satis dictum est in superioribus,quãuis magna pars eorum australia Tauri teneret, & ad tertiam quam nunc describimus Asiæ partẽ respiceret.Post Dædala Lyciorum montẽ in proximo fuit Telmissus oppidum, & Telmissias promontorium,& in eo portus.hunc locum Eumenes in bello aduersus Antiochum gesto a Romanis accepit:sed sublato regno, Lycij locum receperunt. Deinceps Anticragus mons assurgit,& in eius cõualle Carmylesus locus habitatus: deinde Cragus in octo promontoria diuisus,& vrbs eiusdem nominis. Hic fabulas de Chimęræ montibus confinxere:& propè cõuallis fuit nomine Chimęra,a littore porrecta.In mediterranea Crago subiacuit Pinara,vna ex maximis Lyciæ ciuitatibus,in qua Pãdarus colebatur : dubium an is qui apud Troiam in prælio fuit.nam & illum ex Lycia dixere. Postea Xanthus fluuius prolabitur, quẽ priores Sirbim vocauere.Iuxta hũc procul a mari septuaginta sta

dijs Xanthus erat ciuitas, vna ex maioribus, & post eã Patara, & ipsa maxima ciuitas, Patari opus, quę portũ habuit, & templa plurima. Ptolemæus Philadelphus eam auxit, & Arsinoën Lyciacã nominauit: sed antiquum nomen delere non potuit. Nicolaus hic pontificatum habuit, vir sanctitate pręcipua clarus: is cuius nautæ in tempestatibus singulari patrocinio vtuntur, & qui auro in domum inopis patrisfamilias clam iniecto, tribus puellis ne prostituerentur, diuinitus consuluit. Deinde ad stadia viginti supra mare in sublimi colle Myram locauerunt: postea Lorymi fluminis ostia ascendenti stadia viginti pedestri itinere Limyra oppidũ occurrebat. in hac præternauigatione portus & insulæ multæ, quarum maxima Cisthene fuit, eiusdem nominis vrbem habens. Deinde in mediterranea Phellus & Antiphellus appellata loca, postea Hiera promontoriũ, & tres insulæ Chelidoniæ asperæ, & magnitudine æquales, stadijs quinque inter se distantes: à terra vero sexaginta: quarũ vna stationẽ habuit. Quidã initiũ Tauri e regione Chelidoniarũ surgere putauerunt, propterea quod promontoriũ altũ est, & à Pisidicis mõtibus Pãphyliæ imminentibus descẽdit. Sed re vera à Rhodiorũ transmarina Pisidiã versus montana regio perpetua est, quæ etiã Taurus appellatur. Post Hierã Crãbusa fuit, & Olympus ciuitas maxima, & mõs eiusdẽ nominis, qui etiã Phœnicus vocabatur. Deinde Corycus littus, postea Phasilis tribus munita portubus, ciuitas insignis, & lacus, cui mõs nomine Solyma incũbit, & Telmissus Pisidica ciuitas angustijs adiacẽs per quas in Milyadẽ trãsitur. Sed de Telmisso supra diximus, quã Alexãder cũ angustias aperire vellet,

cepit ac diruit. Inferius ad mare circa Phaſilidē anguſtiæ ſunt, & mons nomine Climax, Pāphylico pelago adiacens, quē Ptolemæus Maſſiticū appellare videtur. Is tranſitum arctū relinquit in littore, qui tranquillo mari nudatur, & iter faciētibus peruius eſt. pelago affluente, vndis cōtegitur. Trāſitus per montem & arduus & prolixus eſt, atq; idcirco in tranquillitatibus littore vtuntur. At Alexander in hyemem incidens, & maximā partem ſuarum rerum fortunæ permittens, prius q̄ fluctus rediret, mouit, & totā diē in aquis habuit, ita vt vmbilicó tenus milites mergerentur. periculum per tot pericula dux ſimul & exercitus quærebat. Phaſilis Lyciaca vrbs fuit, in mōtibus ſita qui Pamphyliā ſpectāt. ſed cum Lycijs non communicauit, ſuis vtens legibus. Nonnulli Lycios prius Solymos vocatos putauerunt, poſtea Termilas ab his qui cum Sarpedone ex Creta venerunt, deinde Lycios à Lyco Pādionis filio, quem domo profugum Sarpedon in regni partem ſuſcepit. Sed melius ſentiunt qui Solymos in Boreali Tauri parte collocant, & poſtea Milyes appellati ſunt. Homerus Solymos diuerſos facit à Lycijs, quorum Rex ad Troianum bellum miſit Bellerophontem, de quo dicitur.

Hic Solymis iterū præſtantibus intulit arma.

Lycij Chriſtiana ſacra receperūt, diuq; ſeruauerūt. Beatus Chriſtophorus apud eos martyrium accepit in ciuitate Samonę, quem virgis ferreis attritū, & flammis exuſtum, diuina virtute ſaluatū ferunt: poſtremo ſagittarum ictibus confoſſum, dum conſtanter in CHRISTI cōfeſſione perſiſteret, capite obtruncatum. ſed noſtra ætate Lycij omnes in poteſtate Turcarum facti, rectam fidem amiſerunt.

Beat⁹ Chriſtophorus.

De Pamphylia, & in ea Cataracte fluuio admodum quàm impetuoso, quodq; in ipsa Pamphylia CHCISTI euangeliũ sit susceptũ, postea in Mahumetis dogma deuentum. Caput XC.

PAmphylia tota montana ex Tauro in mare procumbit, ab oriente Tracheæ Ciliciæ iuncta, ab occidente Climaci monti seu Masitico, qui Lyciam disterminat. Pisidæ ei a Septentrione incumbunt, qui Taurum obtinent, de quibus mentio facta est. Initium Pamphyliæ Olbia præbuit, Phasilidi propinqua, ingens munitio. Postea Cataractes effluit amnis, multus, & torrentis more impetuosus, ab alta petra descendens, cuius impetus lõgissime exauditur. Deinde Attalia Philadelphi Attali opus, à quo dicta est. Sunt qui dicunt inter Phasilidem & Attaliam Thebã & Lyrnessum fuisse, quod non est alienũ credere: quoniam vt Callisthenes autor est, Troiani Cilices post Ilium deletum ex Thebano campo in Pamphyliã exierũt, a quibus facile fuit oppidis quæ cõderent, ea nomina imponere, quibus in patria vtebantur. Attaliam prætergresso Cestrus occurrit fluuius, quem ad stadia sexaginta nauiganti, Perga ciuitas offerebatur, & proximum loco edito Pergeæ Dianæ fanum, vbi quotannis festa celebrabantur, dęmonibus expectata solatia. Deinde ad stadia quadraginta supra mare vrbs alta, quæ a Pergeis cõspici poterat: deinde lacus ingens nomine Capria, & fluuius Eurymedon, & superius stadijs sexaginta in eius ripa vrbs Aspendus, plena populo, quam Argiui condiderunt. Ptolemęus hunc amnem inter Cataractem & Cestrum posuit: Strabo vltra Cestrum ad orien-

tem locauit. Vltra Aspendum Petnelisus defluit amnis, deinde & multæ in fronte insulę parum cognitæ. Postea Sida Cumanorum colonia, quæ Palladis templum habuit, & piratarum commune forum: & ei proxima minorum Cibyrensium ora, & Melas amnis. Postea Ptolemais vrbs, & non procul Pamphylię fines, & Coracesium Tracheę Ciliciæ initiũ. Tota Pamphyliæ præternauigatio sexcentorum & quadraginta stadiorum spatium continet. Herodotus autor est Pamphylios ex socijs Amphilochi & Calchantis fuisse, mistis sane hominibus, qui ex Troia illos sequebantur, atque ex his alios hic remansisse, alios in alia loca fuisse dispersos. Callinus asserit Calchantem apud Clarum obijsse: gentes vero quæ cum eo erant, Taurum cum Mopso transgressas, partim in Pamphylia remansisse, partim in Ciliciam Syriamq; vsq; ad Phœniciam processisse. Pamphylia, sicut & reliquæ Asiæ prouinciæ, sacrosanctũ Christi euangeliũ suscepit. Postea de via vitæ recessit, sceleratum Mahumetis dogma, & inanes secuta fabulas, & in hoc vsq; tẽpus delirat, Turcarum imperio subiecta, quibus ad voluptatem humano generi amicam multa permissa sunt. Sed iam ad Ciliciam transeamus.

De Cilicia duplici, Trachea scilicet & Campestri, de emporio nomine Delus, apud quod mancipiorum millia multa quotidie venundabantur. de Arsinoe & Amaxia cedrifera, de Scandalaro oppido, cuius dominus hominum viginti millia armare posset. Item de Athenęo philosopho ruina domus per noctem oppresso. Caput XCI.

Cilicia prius ad Pelusium vsq; Aegypti pertendebat, Lydia, Pamphylia, Cappadocia, Armenis ac Medis sub imperio Ciliců constitutis. Mox ab Assyrijs edomita, in breuiorē modum scripta est. ab orienti Amano clauditur, a septentrione Tauri iugis, ab occidenti Pamphylia. & plurima iacens campo, in australi latere sinu lato mare Issicum recipit. Cilix ei nomen dedit (quē pristina ætas pene vltra æuum memoriæ abscondit) Phœnice ortus, qui apud gentiles antiquior Ioue, de primis terræ alumnis habebatur. Ciliciā duplicem esse diximus, alteram Tracheam, alteram Campestrem. Trachea orā maritimā perangustā habet, & nullum vel rarū locum in plano. Taurus ei incūbit, male habitatus vsq; ad latera borealia, quæ circa Isauriam & Omonades existunt, vsq; in Pisidiam. Incipit autē Trachiotis Cilicia a Coracesio, & vsq; Magnopolim excurrit. Cāpestris vero a Magnopoli & Tarso Issum vsq; pertendit: cui ad boreale Tauri latus Cappadoces adiacent. Primū igitur Tracheæ castellū Coracesiū dixere, in petra prærupta situm. Hoc ex loco Diodorus cognomēto Tryphon, regibus Syriæ bellū intulit, & varia vsus fortuna, ab Antiocho tandem filio Demetrij in quodam loco conclusus, sibi ipsi manum consciuit. dignus homini finis, qui sine regno nesciret viuere. Quod autem Cilices piratæ fierent, ipse Tryphon in causa fuit, & regum ignauia, qui tūc Ciliciæ ac Syriæ ex successione imperantes, & inter se

» dissidētes, plurima neglexerūt. Neq; enim natis re-
» gibus atq; electis par solertia inest. Inuitabāt etiam lucra ad maleficiū, & ipsa facilitas capiēdi & vēdēdi captiuos. Delus nō procul aberat, emporiū ma-

gnũ & pecuniosum, quod multa mãcipiorũ millia & recipere & remittere eadẽ die poterat. Ex quo prouerbiũ factum est: Mercator nauiga & expone. iã enim omnia venundata sunt. Nã Romani post Carthaginis & Corinthi euersionẽ diuites effecti, multis seruis vtebantur, quos apud Delũ emebãt. Piratæ igitur & prędandi & vendendi opportunitate oblata, mirũ in modũ coaluerũt. Adiuuabãt & Cypri reges & Aegypti, Syris scilicet infensi. Nec Rhodij illis beneuoli erant: quapropter impune piratæ grassabantur. Romani vero quanuis parũ eos qui trans Taurum erant, curarent, Scipionem tamẽ Aemilianũ miserunt, qui populos & vrbes inspiceret. sed intelligentes ex improbitate principũ à Seleuco Nicatore per successionẽ præfectorũ id malũ euenire, nõ prouidebant. Pudebat enim Romanos id regnum abolere, quod ipsi constituissent. Inuiti enim destruunt homines quę ipsi cõstruxerũt. Ea res Parthos qui trans Euphratem erant, postea regionis eius dominos fecit: deinde etiam Armenios, qui regione transmarina vsq; in Phœniciã occupata, reges & genus eorũ vniuersum funditus sustulerũt, mare autẽ Cilicibus cõcessere, quos Romani opibus auctos, & bello & exercitu deleuere. sed vicinis rebus & in cõspectu sitis occupati, postea ea loca neglexere. Vltra Coracesiũ orientem versus vrbs Arsinoe fuit, deinde Amaxia in colle sita, quę habitatio stationem habuit, ad quã materies ad fabricãdas naueis deducebatur, maxima ex parte cedrina, quæ arbor in ea regione plurima est: atq; idcirco Cleopatrę ab Antonio donata fuit, quia fabricandis nauibus esset idonea. Laërtes subinde castellum in tumulo situm fuit, qui mamillæ speciem

Nauiga & expone, prouerbium.

præbuit,& stationem habuit: neq; procul Selenus amnis in mare decurrit:postea Crangus petra prę rupta supra mare,& Charandrus munitio cum sta tione. Vlterius mons Andriclus,& aspera quædam præternauigatio nomine Platanius. Dehinc Ane murium promontorium,vbi continens Crommyo Cypri promontorio appropinquat, ad stadia tre centa & quinquaginta. A Pãphyliæ finibus Ane murium vsq; Ciliciæ præternauigatio octingenta ac viginti stadia cõtinet,reliqua vsq; ad Solos circi ter quingenta. In Cilicia Trachea ciuitatē hodie ma gnam esse dicunt,quam Sataliam vocant,& oppo situm mare Satalicum pelagus,quod angustijs Cy prijs proximum ferunt, & oppidum esse non par uum Scãdalarum appellatũ,cuius dominus vigin ti millia hominũ armare posset: qui quanq̃ Turca sit,Caramanũ tamen & Ottomanũ inimicus,Rho dijs amicitia iũgatur. Post Anemuriũ Agidus ciui tas occurrit,deinde altera Arsinoe statione prędi ta,cui succedit locus Melania nomine,& Celēdris ciuitas,quæ portũ habuit. Quidã in hoc loco Cili ciæ initiũ fecerunt, nõ in Corasio:quibus Artemi dorus consentit. Holmus deinde sequebatur,quam prius habitarunt qui postea Seleucenses appellati sunt. Sed cõdita Seleucia apud Calycadnũ eo cõmi grarunt. Calycadnus fluuius est,qui vltra Sarpedo nis promontoriũ in mare prorumpit. per hunc Se leuciam nauigabãt vrbem bene habitatam,& a Ci licio & Pamphylio more plurimũ abhorrentē. Hic fuerunt ex Peripateticis philosophis viri memo rabiles Athenæus,& Xenarchus. ille in republica versatus,aliquãdiu in patria populũ duxit, deinde contracta cũ Muræna singulari amicitia,& cũ illo

fugiens, captus est, cum insidiæ contra Cæsarem Augustum deprehensę essent: sed insons inuentus à Cæsare dimissus est. Rediens autem Romam, cũ ab amicis interrogaretur vnde veniret, illud Euripidis respondit:

Aduenio ab imis atq; cęcis inferûm tenebris.

Sed breue tempus superuixit, ruina domus per noctem oppressus, vt fit quòd vno superato periculo alterum incurrimus. Xenarchus (quem Strabo audiuit) non diu domi permansit, sed Alexandrię & Athenis & Romę electa docendi vita, vsque ad senectutem in honore habitus est, primum Arij, postea Cęsaris Augusti amicitia vsus, sed paulo ante obitum amisit visum.

Athenæus ruina dom. oppressus.

De Pœcila petra scalis excisa, de Coryco monte, & antro crocum optimum producente, deq; ibidem specu flumen ingens emittẽte, quodque flumen ipsum à terra inuisibiliter absorptum in mare delatum exeat, de Zeniceto pirata, qui capto monte Isaurico, se cum tota domo concremauit. Caput XCII.

POst Calycadnum petra fuit nomine Pœcila, quæ scalas habuit vi excisas, quibus in Seleuciam ibatur: deinceps alterũ Anemurium promontorium, & Crambusa insula, & Corycus mons, & vlterius ad stadia viginti Corycum antrum, in quo crocus optimus nascebatur. Antrũ autem ingentem quãdam concauitatem in orbem ductam vocauerunt, cui labrum petrosum & altũ circumiacuit. Cum descenderis, solum est inęquale ac petrosum, & fruticosa, ac semper virenti, & domestica materie plenum. Adiacens solum olim

croco ſatum erat,& ibi ſpecu, quod fontem ingentem habuit puræ ac nitentis aquæ in flumen exeũtis,quod mox à terra abſorptum inuiſibiliter delatum exit in mare. amaram id aquam vocauerunt. Poſt Corycum Eleuſa inſula continenti adiacet, quam Archelaus habitauit,& regiam fecit,tota Cilicia Trachea aſſumpta pręter Seleuciã,ſicut prius ab Amynta & à Cleopatra fuerat olim habitata. Nam cum locus terra & mari idoneus eſſet ad latrocinium, ſatius eſſe iudicarunt ea loca ſub regibus adminiſtrari,q̃ ſub ducibus Romanorum, qui ad iudicia miſſi non ſemper adeſſe cum armis poſſent:atq; hoc pacto Archelaus Cappadociã & Tracheam Ciliciam aſſumpſit. Poſt Eleuſam Latmus fluuius & vicus eiuſdẽ nominis occurrebat. In excelſis autẽ Tauri partibus Olympus fuit,Zeniceti piratę ſedes,& mons & caſtellum eodem nomine, ex quo tota Lycia , & Pamphylia, & Piſidia cernebatur. Zenicetus capto monte Iſaurico , ſe cum tota domo concremauit. dignus exitus, qui noſtri temporis latrones haberet,quãdo pœnitẽtię ſpem nullam faciunt. Illius erat Corycus,& Phaſilis,& multa Pamphylię loca, quę omnia in Iſaurici poteſtatem venerunt. Neq; enim diuturna ſunt quæ malis artibus acquiruntur. Poſt Latmum Soli occurrebant,ciuitas inſignis, alterius Cilicię initium, quę circa Iſſum iacet.hęc Achiuorum opus fuit,& Rhodiorum qui ex Lindo venerunt. hinc Solœciſmum appellatum exiſtimant,quod Grammaticę artis vitium eſt. Pompeius magnus in hanc hominibus exhauſtam reliquos piratas tranſtulit , quos dignos exiſtimauit qui ſeruarentur: & mutato nomine vrbẽ Põpeiopolim appellauit. hic fuit Chry-

Zenicetus pirata ſe cũ tota domo concremauit.

ſippus philoſophus Stoicus ex patre Tarſenſi ortus, qui inde migrauit: & Philemon poëta comicus, & Aratus, qui de aſtris verſu conſcripſit, cuius plurima carmina Cicero in latinum vertit.

De Zephyrio Ciliciæ promontorio, & Anchiala vrbe, in qua Sardanapali ſepulchrũ cum ſtatua videbatur: de Cydno flumine, & eius natura, de Tarſo, & q apud id viri fuerint percelebres cõplures, inter quos & Paulus apoſtolus. Caput XCIII.

SEquitur Zephyriũ promontoriũ eodem nomine, quo aliud iuxta Calycadnũ. Vlteri9 Anchiala fuit paulo ſupra mare ſita, Sardanapali opus, vbi Ariſtobolo teſte ſepulchrum eius oſtẽdebatur, & lapidea ſtatua, quæ dextræ manus digitos committens atq; collidens applaudere videbatur. Epigramma quoq; Aſſyrijs ſculptum literis huiuſmodi aderat. Sardanapal9 Anacyndaraxis filius, Anchialã & Tarſum vna die cõdidit: Ede, Bibe, Lude. Dignũ epitaphiũ (vt Cicero dicit) qđ nõ in hominis ſed in bouis ſepulchro inſcriberetur. Vltra Anchialã munitio fuit nomine Quinda, in qua Macedones theſauros ſeruabãt, quos Eumenes ab Antigono deficiẽs abſtulit. Vltra hęc & Solos mõtana ſunt, in quibus Olbus ciuitas erat, quæ Iouis tẽplũ habuit, Aiacis Teucri fratris opus, cuius ſacerdos etiã Trachee dominabatur. Poſtea tyrãni eã adorti latrocinia cõſtituere: quib9 ſublatis iterũ ſacerdotes principatũ obtinuere, vel Teucri vel Aiaces vocati. Aba Xenophanis filia vnius ex tyrannis per cognationẽ in hanc domũ ingreſſa, principatu potita eſt, quẽ pater antea ꝓcuratorio nomine ac-

ceperat. Postea Antonius & Cleopatra eum illi concesserunt,obsequijs & cultu deleniti. Sed Aba sublata,principatus ad eos rediјt,qui ex eodem genere erant.Post Anchialam Cydnus fluuius erumpit in mare,iuxta locum cui Rhegma nomen fuit. Stagnũ id erat,in quod Cydnus exit Tarsum perfluens,qui supra vrbem ex Tauro cadit. Tarsi vero nauale lacus fuit.Hucusq; tota ora à Rhodiorũ transmarina incipiens , ad æquinoctiales ortus ab occasu eiusdem nominis extẽditur, postea ad hyemalem ortum conuersa Issum vsq;,deinde flexum quendam sumit in austrum vsq; in Phœniciam:reliquum ad occidentẽ finit vsq; ad columnas Herculis.Tarsus in campo iacuit, Argiuorũ opus, qui Io quętentes,cum Triptolemo errauerunt. Iulius Solinus matrẽ totius Ciliciȩ Tarsum appellat, & à Perseo nobilissima Dianȩ prole conditam dicit. Sardanapalus in epitaphio quod ante retulimus, Tarsi cõditorem se iactauit. Vrbem Cydnus mediam perfluebat iuxta gymnasiũ iuniorum:cuius ortus non procul ab vrbe fuit. Alueus per profundam vallem rectà in vrbẽ ibat aqua rapidissima ac frigida,quȩ hominib⁹ ac bestijs quæ crassiores neruos haberent,auxiliari putabatur.Alexãder captus eius amœnitate,proiectis armis plenus pulueris ac sudoris , cum in eius vndam se proiecisset,periculosissimum incidit morbum , de quo vix tandem curatus euasit.Tarsenses adeo philosophiæ studiosi fuerunt,vt Athenienses & Alexandrinos superarent.Verum indigenæ Tarsi discebant, peregrini non multi: nec rursus indigenȩ domi manebant, sed foris proficiscebantur , & perfecti libenter peregrinabantur , detinebantur autem perpauci.

Alexander in Cydno fluuio lauit.

Athenienſibus contrà euenit. nam multi eo profi-ciſcebantur, & libenter immorabantur. Indigenę non multi admodum ibi ſtudebant, nec alienas vrbes diſcendi ſtudio quærebãt. Alexandrinis vtrũq; contigit. nam & multos peregrinos ſuſcipiebant, & è ſuis non paucos emittebant. Ex Tarſo viri illuſtres inter Stoicos fuerũt, Antipater, Archedemus, & Neſtor, & duo Anthenodori, quorum qui Cordylion dictus eſt, cũ Marco Catone vixit, & apud eum mortuus eſt. Alter Sandonis filius, quem Cananitam à vico quodam dixerunt, Cæſaris præceptor fuit, & in honore maximo apud illum habitus. Ex Academicis Neſtor Tarſenſis Marcellum Octauiæ ſororis Cæſaris filium inſtituit. Plutiades & Diogenes Tarſo nati, per alienas vrbes peregrinati ſunt, & ſcholas optime rexerunt. Diogenes etiam poemata in adoleſcentia compoſuit, maxima ex parte tragica. Dionyſides optimus tragœdiæ poëta, & Artemidorus & Diodorus grammatici ex eadem vrbe fuerunt. Sed nullius viri gloria Tarſum magis extollit, quàm Pauli apoſtoli, qui vocatus à domino, ſegregatus in Euangelium, doctor gentium factus eſt, & vas electionis appellatus: cuius mira fuit eloquentia, & diuina doctrina, & ei non ſolum Hebræi, ſed Græci & Latini crediderunt.

Paulus apoſt. doctor gentium, & vas electionis.

De Mallo vrbe, & qui apud eam viri clari fuere: de montis Amani portis Amanidibus appellatis: de Pindo amne iuxta quem Alexander cum Dario conflixit.

Caput XCIIII.

PRoxima Tarso Mallꝰ fuit, Pyramo fluuio (de quo supra diximus) intercurrẽte. Mallus in edito loco sita, Amphilochi opus & Mopsi Latonę & Apollinis auguris, de quibus multa conficta sunt. & quę de Calchante supra diximus, nonnulli huc transferũt, dicũtq; Mopsum & Amphilochũ ex Troia profectos Mallum condidisse, postea Amphilochũ Argos digressum, cũ Argiuis non placuisset, illo rediisse: sed à regni cõmunicatione exclusum, singulari certamine cũ Mopso cõcurrisse: & cũ ambo cecidissent, nõ multũ inter se distãtes, iuxta Pyramum fuisse sepultos. Ex Mallo fuit Crates grãmaticus, qui Panætiũ philosophum instituit. Vltra hanc orã Halenius iacet cãpus, per quẽ Philotas Alexandri equitatũ duxit, cũ ille phalangẽ per orã maritimã & Mallensem agrũ Issum versus, & Darij copias ex Solis ageret. Hesiodus dicit Amphilochũ ab Apolline apud Solos interemptũ: quidã apud Haleniũ campũ, quidã in Syria. Alexander ei propter cognationẽ cũ Argiuis gentili dementia sacrificauit. Post Mallũ Aegęæ oppidum succedunt, deinde Amanides portę, in quas Amanus mons desinit, à Tauro descẽdẽs, qui vltra Ciliciã est oriẽtẽ versus, semper à tyrannis occupatus, loca munitissima obtinentibus. Tarcodemẽtus vir memoratu dignus his locis potitus est, qui ob pręclara facinora rex à Romanis nuncupatus, successionẽ suis posteris tradidit. Post Aegęas Issus oppidũ fuit statione prędituũ: & Pindus amnis, iuxta quẽ Alexander cũ Dario cõflixit, ac victor percurrit oriẽtem. Hic sinus Issicus ab oppido dictus, & Rhosum ciuitatẽ, & Myriandrum, & Alexandriã, & Nicopolim cõtinet, & Mopsi domiciliũ, & por-

tas quæ Ciliců Syrorumq; confiniũ appellãtur. & in vltima Ciliciȩ terra Dianȩ Sarpedoniȩ fanũ & oraculũ fuit, vbi à dęmonibus arrepti reſponſa dabãt. In Syria vero prima ciuitas fuit Seleucia Pieriȩ, iuxta quã Orontes exonerabatur. Ex Seleucia vſque Solos recta nauigatione ſtadia circiter mille cõputarũt. Sunt qui arbitrãtur Cilices Troianos, quorũ Homer⁹ meminit, horũ Ciliců autores fuiſſe de quibus nunc actũ eſt, quãuis ab illis plurimũ diſtent. quidam ecõtrario cẽſent. Nos ſuam cuiq; ſententiã relinquimus. Ciliciam Campeſtrẽ Caramanus obtinet, qui ſecũdus in honore apud Turcas habetur. Is etiam minoris Armeniȩ & Cappadociȩ partẽ poſſidet, quadraginta millia armatorũ, cum neceſſitas ingruit, in campis habẽs. Is qui modo regnat, Abraham nomine, ſæpe noſtris prȩceſſoribus & nobis ſcripſit, auxilia cõtra Octauianũ petẽs, cui inimic⁹ eſt, quãuis in cultu Mahumeti conſentiat. Reliqua quȩ extra Taurum in Aſia ſunt, Octauianus habet, exceptis quæ Scandalari dominus poſſidet. Hactenus de Cilicia & Aſia, quã minorem diximus. Sed quoniã Cyprus ei ad Auſtrum iacet, de hac ſimul agendũ eſt, qua peragnita, finis erit Aſiaticæ deſcriptionis.

De Cypro inſula, & in ea promontorijs, quodq; in eo cuius ſummitas Olympus dicebatur, Veneris Arceȩ templũ fuerit, quod mulierib⁹ nec videre nec adire licebat. de Clidibus & Carpathijs circũ Cyprũ adiacentibus inſulis, de promontorio vnde qui Apollinis arã tetigiſſent prȩcipitabãtur. Item de Creta, Booſura, Palæpapho, Arſinoẽ altera, Hierocepia, & Papho. Caput XCV.

CYprus inter maiores nostri maris insulas locum sibi vendicat, cuius septentrionales partes Tracheę Ciliciæ oppositæ sunt, ibiq; cōtinenti proxima est. Orientales Issico sinui, occidētales Pamphylicum alluit pelagus, australes Aegyptium. Ambitus insulæ trium millium & quadringentorum ac viginti stadiorum in sinum se inferēti dicitur. Longitudo à Clidibus in Acamantē pedestri itinere mille & quadringentorum stadiorū ab oriente in occidētem progredienti. Clides duas insulas vocauerunt, ad orientales partes ante Cyprum sitas, quæ à Pyramo stadijs distāt septingentis. Acamas promontoriū est syluosum, quod duarum mamillarum speciem præbet: & in occidentalibus insulæ partibus situm, tendit ad aquilonē, Tracheę Cilicię proximū. Tota insulę figura parte altera longior est. Crommyum promontorium Anemurio Ciliciæ Tracheę promontorio per trecentorum & quinquaginta stadiorum opponitur interuallum. A Crommyo vsq; Clidas nauiganti recta nauigatione stadia septingenta insunt, insulam ad dexteram, continentem ad sinistram habenti. In hoc spatio Lapathus ciuitas fuit, statione prędita ac naualibus, Laconum & Praxandri opus, & iuxta eum Agidus & Aphrodisium, atq; ibi insula angustissima. nam septuaginta stadiorum interuallo ad Salaminam transitur. Deinde Achiuorū Acta, quò primum appulisse aiunt Teucrum à patre Telamone pulsum, qui Salamina in Cypro cōdidit. Postea Carpasia ciuitas, quæ portum habuit circa Sarpedonem promontorium sita. Deinceps mons & promontoriū, cuius summitas Olympus dicitur, in quo Veneris Acreæ templum fuit, quod

nec adire nec videre mulieribus licuit. In frõte Clides & aliȩ complures insulæ fuere. Postea Carpasiæ, & vltra eas Salamis, vnde fuit Aristus historicus. vlterius Arsinoë ciuitas & portus, & promontoriũ Pedasium, cui collis altus & asper imminet, mensȩ cuiusdam figurã prȩbẽs, gentili more olim Veneri sacer, à Clidib⁹ sexcẽtis & octogĩta stadijs distans. Postea sinuosa quȩdã & aspera prȩternauigatio, qua Cetium iter erat, ciuitatẽ clauso portu prȩditam: ex qua Zeno fuit Stoicȩ sectæ autor, & Apollonius medicus: ex quo loco vsq; Barutum stadia mille & quingenta cõputauere. Deinde Amathus ciuitas, & intermedio spatio oppidũ nomine Palȩa, & Olympus mons, qui mamillæ speciẽ prȩbuit, & Curias pen'insularis, & Curium vrbs ab Argiuis condita, quȩ stationẽ habuit in occidẽtali parte insulȩ quȩ Rhodũ respicit. Postea promontoriũ est, vnde iaciebantur qui Apollinis aram cõtigissent. Tanta erat apud cȩcam gentilitatem non dei sed dæmonis reuerentia. Vltra promontorium Treta fuit, & Boosura, & Palæpaphus ad decem stadia supra mare sita, quæ stationẽ habuit, & antiquum Veneris Paphiȩ templum, subinde Zephyriũ promontorium, & altera Arsinoë cũ statione, & templo, & luco: & non procul à mari Hierocepia, & Paphus ab Agapenore condita, quæ portũ habuit, & templa optime constructa, distans à Palæpapho itinere pedestri stadijs sexaginta. In qua via viri simul ac mulieres ex omnibus vrbibus cõfluentes, festa quotannis celebrabant. Quidam dixerunt Paphũ ab Alexandria distare per tria millia & sexcenta stadia. Adhuc vrbs extat, & episcopum habet, quem nos creauimus.

De Acama promontorio, Nicosia, Famagusta & Atraclensi hodiernis in Cypro vrbibus, & quod apud Colossum castellum cucurbitæ nascantur adeo ingentes ꝙ ex eis picatis efficiantur dolia. Item ꝙ æs, metallum, vitriolum, rubigo æris, canna mellis ex qua saccarum excoquitur, plurimum apud Cyprum abundent. Caput XCVI.

POst Paphum est Acamas promõtorium, vnde incipit in orientem nauigatio, deinde Solus, quæ portum habuit & flumen, & Veneris & Isidis delubrũ. Phalerus & Acamas Athenienses eã condiderunt. Incolæ Soli dicebantur: & fortasse ab his Solœcismus nomen accepit, quanuis in Cilicia eiusdem nominis ciuitas fuerit, cui hoc tribuitur. Hinc fuit Stasanor Alexandri sodalis, vir qui principatum meruit. Vlterius in mediterranea ciuitas Limenia fuit, cui proximum erat Crommyi promontorium, vnde circunnauigationem inchoauimus. Hæc fuerunt antiquarum vrbiũ nomina, hodie metropolis & regia est Nicosia, quę nostris temporibus magnas calamitates pertulit. Est & Famagusta, quã Genuenses obtinent, & Paphus, de qua dictum est, vbi Nimosiensis episcopatus est. Turris quędã extat, & tẽplũ dirutũ, vulgo Limissum vocãt. Atraclensis ciuitas in mediterraneis fuit, nũc destructa est: quãuis habet episcopũ qui villis aliquibus pręest. Sunt & oppida quędã nõ contemnẽda, inter quę Cerines nominatur, in quo Ludouicꝰ rex obsidionẽ perpessus est. Stadijs quatuor ab oppido mons est, & in eo caput sancti Hylarionis custoditur, è regiõe Cilicię: nec procul hinc monasteriũ Gręcorũ, in quo sancti Epiphanij cor-

pus miraculis claret. Inter Paphum & Limissum castellũ est munitum nomine Colossus, à Rhodijs custoditũ, vbi cucurbitæ nascuntur ingentes, de quibus picatis efficiunt dolia. Insula ferme tota australior est parallelo qui per Rhodũ ducitur, virtute nulla insularũ inferior. nam & vino abundat, & oleo. frumenti quoq; satis habet. æris etiã metalla in ea fuerunt, in quibus vitriolũ & rubigo æris nascebatur, ad medicinę vsum idonea. Canna mellis multa in Cypro reperitur, ex qua saccarũ excoquitur. Ex pilis quoq; caprarũ pannus conficitur, cui Zambelloto nostra ætas nomen dedit. Multas res insula ad alias gentes mittit, ex quibus lucra non pauca redũdant. Alienis non multum eget, sed aërem parum salubrẽ habet. Tota insula delicijs incũbit, fœminę admodũ lasciuę sunt. Trogus autor est consuesse Cyprios virgines suas priusquam nuptui traderent, exteris nautis insulam petentibus offerre, prostitutasq; demũ viris dare: vt non ab re sacrã Veneri Cyprum dixerit antiquitas. In initio per singulas vrbes tyrãni fuerũt, sed postquã Ptolemaici Aegypto potiti sunt, Cyprus etiã fauentibus Romanis in eorum ditionem concessit. Postremus Ptolemęus cum ingratus erga bene merẽtes inuentus esset, sublatus est, & Romani insulã occuparunt, & prouinciã prętoriã fecerunt. Tollendi regis autor fuit P. Claudius pulcher, qui à piratis Cilicibus captus, imperato sibi redemptionis pretio, misit ad regem vt se redimeret. Ille pretium adeo exiguum remisit, vt piratæ id accipere recusauerint, Publiumq; sine pretio dimiserint: qui liberatus gratiã vtrisq; retulit. Nam creatus plebis tribunus, euicit vt M. Cato in Cyprũ mitteret, eã à re-

ge ablaturus. Ptolemęus re intellecta seipsum interfecit. Cato insulam accepit, & regis opibus venundatis, pecuniam in publicum ærarium detulit. Cyprus diu postea prouincia fuit, quanuis paruo tempore interiecto Antonius eam Cleopatrę & sorori eius Arsinoë tradidit. Sed breui omnia eius acta rescissa sunt, postquam manus sibi consciuerat. Antiqua hæc sunt, & noua, digna relatu, quæ paucis absoluemus.

Historia de bello apud Cyprum facto, Item quomodo Iacobus Cyprius nothus Soldano fœdum & execrandum præstitit iuramentum. Caput XCVII.

Cyprus cadentibus rebus Romanis diu sub imperio Græcorum fuit: qui post Constantinum apud Byzantium regnauere. Ricardus Angliæ rex Græcos ex insula deiecit, cũ Hierosolymam classe petens, eò tempestate delatus, portu prohiberetur. Indignatus enim, arma quę in Saracenos parauerat, in Gręcos vertit, eisq́ insulã abstulit, spoliatamq́, firmo suorum præsidio communitam reliquit. Nec diu postea Guidoni Lusiniano, genere Gallico, qui de Hierosolymitano regno contendebat, eam permisit: quam ille ab Anglico acceptam, sibi & posteris suis vsq́ in hęc tẽpora obtinuit. Post varias successiones regnum ad duos fratres peruenit, quorũ alter nomine Petrus, classe instructa cum Catelanis ac Gallicis Alexandriam Aegyptiorum inuasit: ingressusq́ vrbem, mediam diripuit, & quanuis occurrentibus maximis Aegyptiorum copijs fugæ se commiserit, ingentem tamen prædam & ditissima spolia repor-

tauit:nec diu postea à fratre interfectus est. Nulla „
enim sancta reperitur regni societas. Cruentus fra- „
terno sanguine, rex constituitur. sed neq; ei longa
quies fuit, neq; impune cessit parricidium. Nam
cum solēne conuiuium instituisset (quod annis sin-
gulis instruere mos erat) ingens calamitas obtigit.
Inuitati Genuensium ac Venetorum mercatorum
iudices, quos Baliuos appellant, magna inter sese
contentione de priori consessu certare cœperunt.
Cūque rex Venetis propensior videretur, indigna-
ti Genuenses, armis suam dignitatem retinere sta-
tuerunt, atque in regiam tectis sub veste gladijs
profecti sunt. quod intelligentes Venetorum pri-
mores, regem adeunt, atq; insidias suo capiti para-
tas dicunt, & idcirco iuuentutem Genuensium ar-
matam intrasse palatium. Rex missis eueſtigio qui
rem inquirant, inuentos cum armis Genuenses in
sublimem palatij locum rapi iubet, atq; ex altissi-
mis fenestris in forum præcipitari, statuta militū
cohorte, quæ lanceis atque gladijs cadentes excipe-
ret. tantum maligna potuit accusatio. Reliqui etiā
per Cyprum commorantes Genuenses perquisiti
ac necati sunt, ita vt vix vnus ex tanta clade su-
perfuerit, qui rem gestam in patriam renunciaret.
Accepit tamen dux Genuensium ac senatus pau-
lo pòst atrocem suorum ciuium iniuriam, atque in
vltionem erectus, intra quadraginta dies potentis-
simam classem armauit, & in Cyprum misit: cuius
aduentus eodem fere tempore & visus est, & audi-
tus. Trugosius, qui classi præfectus erat, expositis
in terram copijs, mox Nicosiam profectus, ęgre
defensam cepit, breuique regem ac reginam, &
vniuersam insulam in potestatem suam redegit:

Venetorū & Genuensiū contentio.

& interfectis nephandi consilij autoribus, ingenti ditatus præda, maiori cum gloria, & breuiori tempore quàm speraretur, domū redijt. Rex cum coniuge aliquandiu in carcere seruatus est, & regina prægnans in captiuitate peperit. Tandem venia regi data est, & regnum tributarium factum, & vrbs nobilissima totius Cypri emporium Famagusta de regno recepta, Genuensi populo applicata, portu & vectigalibus diues. Puerum regi natum Ianum appellauere, quòd in Genua natus esset, quam nostra ætas Ianuā vocat. Aduersus hunc, cū patri successisset, in vltionem direptæ Alexandrię, Soldanus Aegypti Melchella validissimam classem transmisit, quæ veluti tempestas horrida cuncta corrupit. Cypros occurrere ausos postrauit in campo, Ianum regem captiuum abduxit, Nicosiam regni caput diripuit, Ecclesias incendit, & omnem ferme populum rapuit in seruitutem, Vacuas vrbes & insulam penè solam reliquit. Rex postea centum & vigintiquinq; millibus aureis redemptus, & tributarius Aegyptiorum factus, in regnum redijt. Sed dum insulam Aegyptij spoliarent, & eorum nauigia paucis custodibus seruarentur, in littore nauis Veneta, quæ peregrinos quotannis Hierosolymam vehit, voto peracto rediens huc applicuit: & paulopost sex Catelanorum naues aduentarunt, quarum patroni Venetum allocuti, ei suaserunt, vt signa deponeret, simulque classem Aegyptiam aggrederetur: futurum vt opulenta spolia referret. Paruit Venetus, sed inter noctis tenebras Catelanis mutato consilio dilapsis, redeuntes in ortu lucis ad littus Aegyptij, nauem Venetam solam, & sine signo inuentam adoriun-

tur,ac breui expugnant, iubentque peregrinos qui aderant, si viuere velint, erectis digitis CHRISTVM negare. Mira virtus, nemo repertus est qui pluris vitam quàm fidem fecerit:ob quam rem viri triginta, qui prælio superfuerant,vincti deponuntur in littore:atque ibi lapidibus cæsi & obruti, vsque ad vltimum spiritum CHRISTO benedixerunt. Felix exitus,& optimo cuique optandus. Fœminas in captiuitatem ductas, apud Alexandriam Veneti mercatores redemerunt, inter quas vna ex nostratibus fuit, Corsiniani nata, vidua & sancta mulier,quæ domum reuersa,hæc nobis à se visa narrauit. Ianus per tot aduersa vitam agens, tandem relicto filio impubere Ioāne mortē obijt. Filius inter fœminas educatus, cum virilem ætatē attigisset,mulierem se magis quàm virum ostendit.inter epulas atq; delicias languens, semper sub tutoribus & curatoribus vixit. vxorē tamen duxit ex familia Montisferrati: quæ vbi in Cyprum venit,peractis nuptijs,siue aëris intemperie, siue vt (fama fuit)veneno extincta est, & comitatus eius penè vniuersus interijt, nec postea repertus est ex occidentalibus regibus, qui suā sibi filiā despondere vellet. Ad Græcos igitur itum, & in Peloponeso quæsita coniunx, ex Paleologorum prosapia Helena nomine, ingeniosa & cordata mulier: verum græca instituta perfidia, latinis inimica sacris, & Romanæ hostis ecclesiæ. Quæ vbi consummato matrimonio viri vecordiam cognouit, non tam reginam quàm regem egit, regnum ipsa gubernauit, magistratus deposuit atque instituit. Sacerdotia pro suo arbitrio ordinauit, & eliminato Latino ritu, Græcanicum superin-

Christiani peregrini pro Christi fide lapidibus obruti.

Helena Paleologa Romana. ecclesię inimica.

duxit:belli pacisque leges dixit. Viro satis fuit cõuiuari, delicijsque affluere. Atque in hunc modum vniuersa insula in potestatem Græcorum redijt. Potentissima apud reginam nutrix eius fuit, & apud nutricem filius, apud quem summa regni esse videbatur: cum is matrem, mater reginam, regina regem regeret. Ioanni ex concubina Iacobus natus est, magni spiritus adolescens. ex coniuge Carlotam tantum suscepit: quæ postquam adoleuit, Ioanni regis Portugallię patrueli nupsit. Vir eius consensu procerum in regnum accersitus est, qui viuente socero rem administraret. Iam enim muliebris regiminis non minus tędebat populum, quàm pudebat. Adueniente igitur Ioanne, celebratisque nuptijs, cuncta in eius manu posita sunt, & forma regiminis correcta, diuina & humana reformata negotia, Romanus ecclesiæ ritus instauratus, Regiæ ac nutrici adempta potestas. Nutricis filius noui principis faciem veritus, Famagustam concessit: quo ex loco matri suasit, vt si se cum filio saluam vellet, Ioannem veneno extingueret, quo viuo sperare vitam ipsa non posset. Nec surdo cantata fabula est. Venefica mulier, consentiente regina (vt fama est) nobilissimum principem toxico sustulit, atque ita priores illecebræ & damnata Helenæ imperia redierunt. Filius quoque nutricis gloriabundus ex Famagusta rediens, quasi dominus & rerum omnium moderator receptus est. Qui Carlotam ludibrio habens, multis eam contumelijs affecit. illa ad fratrem confugiens, suas conquesta calamitates opem petijt. Iacobus non tam sororis gratia, quam regni sibi parandi, græculum cum

Ioannes veneno extinguitur.

ctis insultantem, sua manu interfecit, cœpitque cum amicis id agere, vt rex appellaretur, quod iampridem in animo gesserat. Vt primũ enim sapere aliquid cœpit, videns patrem mentis inopem ex matrimonio virili prole carere, ad regnum aspirauit, indignum existimans aut sororem sibi, aut sororis virum præferri. Quod præsagiens Helena, viro persuaserat, vt filium regni cupidum extra matrimonium natum, ecclesiæ traderet, ac sacris ordinibus initiaret. sic futurum, vt regnandi spem poneret. Vacua per id temporis pastoris regimine ecclesia Nicosiensis erat. Hãc igitur Iacobo spondẽt, postularique in præsulem curant, atque in possessionem deducunt. quod Romana ecclesia nunquam ratum habuit. sed post Græculi cædem regina & nutrix aduersus Iacobum insurgentes, eum vrbe regia pepulerunt. ille apud iudicem Venetorum ali quandiu latitans, tandem apparato nauigio concessit in Rhodum: quo in loco non sine honore habitus est. Interim Carlota suasu matris ac procerum Ludouico Sabaudię ducis filio nubit, eumque quàm celerrime ad se proficisci hortatur. Medio tẽpore Iacobus spe regni amissa, per amicos apud Nicolaum pontificem maximum instat, vt ecclesiæ Nicosiensi præficiatur. sed Helena & Carlota contranituntur, negantque sanguinarium hominem, & qui regnum seditionibus agitet, in ecclesiæ militiam recipiendum. Literæ casu a Iacobo intercipiuntur, qui contracta amicorum non parua manu in Cyprum nauigans, clàm regiam vrbem ingreditur, eorumque domos adiẽs, quos sibi norat infensos, cũctos interficit: bona inter amicos partitur, & tãquam victor in ciuitate moratur. Regina interim

Exterior species ignauum plerūque animum significat.

moritur, & paulopost rex, vir muliere corruptior, quanuis forma & habitu corporis regio dignus honore videretur. Sed q̄ erat exteriori decorus specie, tam fuit ignauus & turpis animus. Inter hæc turbato multifariam regno, accersitus crebrioribus nuncijs Ludouicus, apud Venetias classe parata in Cyprum nauigat, magnoque omnium applausu ac fauore rex appellatur. Iacobus eius aduentum haudquaquam expectare ausus, consilio & ope (vt aiunt) Marci Corarij potentis amici, qui sibi nauigium concessit, cum amicis ferme centū in Alexandriam nauigauit, Soldanum quàmprimum liceret cōuenturus, eiusque opem imploraturus. Soldanus missis obuiam primoribus suæ curiæ, eum ad se quàmcelerrime venire iussit, & magnis honoribus venientem accepit. Qui vt in conspectu
» datus est: Supplex (inquit) ad te confugio, regum
» maxime atque potentissime. Tu mihi dominus
» es, & vt clementia tua spondet, adiutor & tutor
» eris. Ioannes pater meus, qui tibi quotannis tri-
» butum pendebat, superioribus diebus è vita deces-
» sit, nec præter me virilem sobolem reliquit. Soror
» mea virum sibi ex Gallis accersiuit. eum Cyprij
» regem susceperunt, me posthabito, quem regnare
» par fuerat. Sed tuum est regnum Cypri, tuum est
» definire quem regnare oporteat. Natura masculis
» non fœminis imperium dedit, nec æquitas permit-
» tit regnum filios extraneis cedere. Respice oro
» fortunam meam, nec me regem natum, regno pri-
» uari sinas. Paternam hæreditatem a te postulo, qui
» meus iudex es. Nisi causam meam suscipis, exul
» à patria regius sanguis mendicabo panem. Indi-
» gna hæc tuo nomini inuretur nota, qui subdito-

rum iustas causas non defenderis. nec è re tua fue- „
rit, me repulso, cuius maiores seruire tibi didice- „
runt, Gallicum hominem Cypriorum regno præ- „
esse. Nosti superbiam gentis, & quanta Aegyptio- „
rum imperio attulerint Gallorum classes incom- „
moda. Nunquam Alexandria, aut aliæ maritimæ „
vrbes pacem habebunt tenentibus Cyprum occi- „
dētalibus regibus. Quod si me foueas, tam tua Cy- „
prus quàm Aegyptus erit: nec tam difficilem rem „
credideris, paternum atque auitum regnum mihi „
restituere. Multi sunt qui meis rebus student, nec „
aliud optāt quàm tuo fauore præditum me redeū- „
tem cernere. Parua me classis in solium paternum „
collocabit. Satis amicis meis fuerit tua signa vidis- „
se, & tuis auspicijs, bellum geri: cætera ipsi expe- „
dient. nec dubita, breui me seruū tuum Cypri regē „
videbis. tantū facito, vt te velle intelligam. Mo- „
uerunt ea verba non Soldani modo, sed omniū qui
aderant, animum: nec quisquam fuit qui non indi-
gna pati adolescentem arbitraretur, eiq; subueniē-
dum existimaret. Erat enim Iacobus duos & vigin
ti natus annos, forma egregia, & statura corporis
patri perquam similis: verum animi dotibus & elo
quentia longe dispar. Placuit igitur subuenire sup-
plici: moxq; regijs ornamētis allatis Iacobus veste
purpurea indutus, cæterisq; insignibus adornatus,
quibus regibus vti mos est, in cōspectu Soldani &
omnium procerū rex declaratur: ac per vrbē circū-
ductus, præcipuis honoribus cumulatus est, classe
decreta, quæ illum mox in Cyprū veheret. Prius ta
mē literæ in hanc sententiā Soldani nomine ad Lu
douicū scriptæ sunt. Venisti ab occiduis partibus, „
vt alienū regnū in oriente inuaderes, paterna hære- „

Iacobus à Sold. veste purpurea induitur.

„ ditate filiũ exueres. vana eſt cogitatio tua. Cyprus „ mihi vectigalis eſt, & meũ de rege iudicare. Niſi „ quãprimũ abieris, Aegyptio peribis gladio. Si vxor „ tibi cordi eſt, poteſtatem facio, vt eam tecum auferas, ſi tamen prius receſſeris, quàm ſecũdo monearis. His acceptis, toto regno trepidatum eſt, ingẽsque mœror omnium mentes peruaſit, cum neque Soldani iuſſibus reſiſtere poſſent, neq; ſine turpitudine obedire. Poſtremo cũ remedium nullũ aliud inuenirent, Legatos ad Soldanum mittere placuit, qui eius mentem lenirent. Miſerunt & ſimul Rhodij viros ex religione primarios, qui apud Cairum cõuento Soldano, Ludouici cauſam humilibus verbis defendere conati ſunt, Nil eum de iure Soldani ablaturum veniſſe dicentes. Ioannem Cypri regẽ Carlotam filiam vnicam ex matrimonio ſuſcepiſſe, quam ſecũdum Chriſtianas leges reliquiſſet hæredem. Iacobo ex concubina nato, regnum nequaquam deberi: maritum pro cõiuge coronę iura ſortiri: hortari ne regni conſuetudines confunderet, neve Chriſtianis Chriſtiana inter ſe iura negaret: Ludouicum Soldano in omne tempus amicum futurum, tributumq; ſuis temporibus præſtiturum, Iacoboque decem millia aureorum ſingulis annis quoad viueret traditurũ. Res diu in cõſilio apud Soldanum agitata eſt: & iam eo vẽtum erat, vt poſtulata Ludouici admitterentur, triginta millibus aureis ſuperadiectis. hanc enim ſummam loco impẽſarum Soldanus expoſcebat, nec Ludouicus pro redimenda pace abnuebat. Sed ambiens Iacobus modo iſtos, modo illos amicos, ac Soldani fidem accuſans, qui ſe pauloante regem declaratum deſereret, Gallicæque perfidiæ proderet, Purpuratos

quoſq; in curia potẽtes hortabatur, vt Soldano ſuggererent ne Gallicis oratoribus auſcultaret, neve ſe ſemel in fide relinqueret. Aderat ei Soldani filius æqualis ætatis, qui eius fortunæ miſerebatur. Aderant & tres Mamaluchi in palatio potentes, qui precibus aſſiduis Iacobum cõmendabant. ſed parũ eorũ conamina valuiſſent, niſi Mahumetis Turcarum imperatoris legatus opportuno in tẽpore afſuiſſet, qui verba huiuſmodi habuiſſe fertur. Accepit amicus tuus Turcarum imperator Mahumetes, te Iacobum Cypri regem appellaſſe, eumque in patrium regnum ſtatuiſſe reſtituere. Digna res, quæ de tuo ſolio manaret, & noſtræ religioni accommoda. Sed renũciatum poſtea eſt, te mutato conſilio pacem cum rege Gallico paciſci, & quem iuuare cœpiſti, velle deſerere, tanquã ignores quanto perſequatur odio gentem noſtram Gallicus ſanguis: neq; Gotfridi, Balduuinive, aut aliorum eiuſce gentis facta mente teneas, qui ſæpe maiores noſtros magnis cladibus afflixerũt. Vide quid agas. Si pax tibi cum Gallico genere cordi eſt, cum noſtro bellum expecta. Nec tibi cum ſolis Turcis inimicitias futuras putes. Aegyptij, Syri, & Arabes quibus pręes, ſummo te odio proſequentur, nec tuus tibi filius hærebit, qui religionem noſtram Gallicano ſanguini prodideris. Quod ſi promiſſam fidẽ Iacobo ſeruaueris, claſſemq; pararis in Cyprios, Mahumetes quoq; alteram parabit in Rhodios, & vtriuſq; inſulæ ſpolia tua erunt, ſolum tantum inſulæ Rhodiæ Mahumetes ſibi ſeruatum cupit. Placuerunt Soldano Turcæ oblata, atq; in eius poſtulata conſenſit. Apparata eſt è veſtigio claſſis, & Iacobus cum magna militum manu in ea vectus Cyprum appu-

lit. Non tulerunt eius impetũ Galli, quanuis Rhodios adiutores haberent: neq; ausi apud Nicosiam expectare, in castellum quod Cerines appellatur, sese receperunt. Iacobus reliquis omnibus in potestatem receptis, obsidionem aliquãdiu circa castellum tenuit. Deinde spe potiundæ munitionis deposita, dimissis custodibus, qui Gallos ab incursione prohiberēt, Nicosiam reuersus, ad reformationē regni se conuertit, legatosq; ad nos misit, qui multa peterēt faciem honestatis habentia: sed re vera nil aliud querebat, quã Christiani regis apud sedē apostolicam nomen vsurpare: sed contrà illi euenit, q̃ putabat. neq; enim oratores suos tanquam regios admisimus, cũ accepissemus eũ Soldano Aegypti eo tempore quo regnũ ab eo suscepit, turpissimũ iuramentum præstitisse. Adiurato enim quadragies deo (vt accepimus) sic ait: Per deum magnum & altum, misericordē, & benignum, formatorem cæli & terræ, & omnium quæ in eis sunt, & per sancta hæc euangelia, per sanctũ Baptisma, per sanctũ Ioannē Baptistam, atq; omnes sanctos, & per fidem Christianorũ promitto & iuro, q̃ omnia quæ nouero, aperta erunt domino meo altissimo Soldano Aegypti & totius Arabiæ imperatori, Alesserapho Asnali, cuius regnũ deus fortificet. Ero amicus amicorum suorum, & inimicorũ inimicus. Nihil enim celabo, neq; piratas in regno meo patiar, neq; his victum aut auxiliũ dabo. Aegyptios qui meo in regno seruiũt, emã, & libertate donabo. Auri quinq; millia nummûm in Calendis Septēbris aut Octobris tributi nomine in templis altissimis Hierusalē & Lamech singulis annis offeram. Colosseos prohibebo ne piratis arma ministrent. Quæcunq; digna

Legati Iacobi ad Papam Pium II.

Iuramentũ turpe.

cognitu nouiter emerserint, Soldano renunciabo. In iustitia & veritate Pædami, nihil mea in parte fraudulētum erit. Quod si aliquid horum neglexerim, ero apostata, & mandatorū sancti euangelij Christianæq; fidei præuaricator. dicā euangeliū falsum esse, negabo Christum viuere, & matrem eius Mariam virginem fuisse. super fonte Baptismatis Camelum interficiam, & altaris presbyteros maledicā: diuinitatē negabo, & illesum ✝ nunciū humanitatem adorabo. Super altari cū Iudæa fornicabor, & sanctorum patrū maledictiones omnes in me recipiā. Hoc iuramētū ī scriptis redactū, & ex Arabica lingua in Latinā traductū, Legati Rhodiorū viri præstantes ad nos detulerunt, asserentes certissimum esse ita Iacobū apud Cairum Soldano iurasse: propter quā rem oratores eius multū increpatos, absq; honore remisimus. Carlota interim quę Rhodum petierat, cōparatis aliquibus auxilijs, cū noua militum manu quam socer ex Sabaudia miserat, ad virum quem Cypri reliquerat apud Cerinem, redijt, eo proposito, vt Nicosiam peteret, non parua spe freta recuperandi regni. Iacobus cōsilijs eius exploratis, iter intercipit, cōsertoq; prælio multos Gallorum interficit, reliquos in castellū repellit, quo in loco vsq; in hanc diem Ludouicus obsidionis incōmoda fert. reliquæ partes insulæ Iacobo tanquam regi parent, excepto Colossi oppido, quod Rhodij tenent, & Famagusta: quam Genuensiū esse diximus. Carlota viro apud Cerinem dimisso, Rhodū contendit, & deinde plena calamitatis ad nos nauigauit, sibi & viro vt consuleremus, non sine lachrymis orās. nam & ipsa multà in mari aduersa pertulerat, nosqua potuimus humanitate pru

Carlotà cū militū manu ad virū redit.

dentem ſane & cordatam fœminam conſolati ſumus. Vinum & triticum quod regi mitteretur obſeſſo, apud Anconã obtulimus, & ſibi (quæ omniũ rerum erat indiga) equos & mulos coëmimus, & viaticum dedimus, quo in Sabaudiam (vt reginam deceret) proficiſceretur ad ſocerum: auxilia quoque polliciti, quibus in regnum reſtitui poſſet, ſi noſtris conſilijs vteretur. Facile nanq; exulibus regibus cõmisereri ſcimus. Sed digna dei vltio. Nam cum nos apud Mantuam conuentum ageremus, regeſq; hortaremur, vt in tutelam regionis aſſurgerent, neque hinc Turcas, inde Saracenos in Chriſtianos ſæuire permitterent, huius Ludouici pater, qui multa promiſerat, inter primos repertus eſt qui orthodoxæ fidei auxilium negauere. Ipſe quoq; Ludouicus adoleſcens, cum per Padum nauigaret, eſſetq; Mantuæ propinquus, in eo loco vbi Mincius Pado miſcetur, haudquaquã dignatus eſt nos viſere, aut noſtram benedictionem expoſcere. Quibus ex rebus ſæpe oratores Sabaudienſes allocuti, eorum facta damnauimus, futurumque diximus, vt in pœnam eorum quæ pater faceret, filius regnum amitteret, fruſtraq; opem ab alijs peteret, quam ſuus pater negaſſet eccleſiæ: ſicut poſtea cum magno religionis damno ſecutum eſt.

Quo iure Soldanus Cyprum, & Turca Rhodum ſibi pertinere dicant. Item diſputatio, qui primum populi Aſiam minorem coluerint, quiq; duces apud eam armis præcipue claruerint. Caput XCVIII.

HAec habuimus quæ de Cypro diceremus, aliquanto longius q̃ conſueuimus, propter

historiam nostri temporis,quæ non videbatur negligēda. quod etiam in alijs locis facturi sumus,vbi nostra ætas aliquid habuerit memoratu dignum. Soldanus suam esse Cyprum dicit,& Rhodū,propter Hierusalē,de cuius regno has insulas esse putant:& cum ipse Hierosolymam possideat, ad eas quoq; ius sibi competere arbitratur. Turcarum imperator de Cypro nihil aduersatur, Rhodum vero sui iuris esse contendit,qui vicina in continenti littora obtinet. Antiqui & Rhodum & Cyprū Asiæ tradiderūt,quibus nulla cōtinens propinquior est. Nam Rhodus Cariæ,Ciliciæ Cypr⁹ obijcitur,quę Asiæ partes existunt. Asiam ipsam minorem qui primo coluerint,non satis certum est. Quidā indigenas putāt,nos ex Syria primos cultores aduenisse arbitramur, quando ex vnis parentibus omnes originem ducimus. Illi vero in terrestri paradiso creati,atq; illinc eiecti,in Damasceno primū agro locati sunt,indéq; genus humanum. Nisi Armenica magis origo alicui placeat,quia in arca Noë seruata sit humana caro, & illa in mōtibus Armeniæ cessante diluuio requieuerit, vnde rursus propagati homines ad colendas prouincias exierint. Sed omnes ab Adam prognati, qui filios Noe sui generis authorem faciunt. Ante Troianum bellum cultores Asiæ inter primos memorantur Caucones, quos alij Pelasgos, alij Scythas fuisse tradūt. Hos Bebrices è Bithynia pepulerunt, Bebrices Mariandyni cum Paphlagonibus,ex quibus Mariandyni exiuerūt & Heneti. nobilis Paphlagonum natio. Mygdones Olympi cultores, quà Boreā respicit, & Doliones inter Rhyndacū habitantes,& Aesapum:& Mysi,qui ex Mysia profecti sunt Europea,

Qui primū populi Asiā coluerint.

apud Danubium sita: & Lydi, qui & Mæones appellati sunt, & antiquiores q̃ Mysi credũtur, & ab aliquibus Mysorũ patres existimati sunt, Asiæque indigenæ: & Leleges, qui per insulas habitãtes sub Minoe Cretensi fuerunt, postea in continentẽ Asię migrantes, australe inde latus vsq; Assum, & deinde vsq; ad Caicum & Hermum oram maritimam tenuere: & Cares qui prius Leleges esse putabãtur, & insulares, postremo terrestres facti apud Męandrum sedes obtinuere: & Phryges, qui ex Thracia profecti primo Sãgarij ripas habitauere, deinde ad orientẽ mediterraneã petierunt: & Lycij, qui prius non procul ab Ilio sortiti sedes, in duos diuisi principatus, deniq; vltra Taurum migrasse creduntur: & Teucri, quos alij ex Creta, alij ex Attica ortos existimarunt, & circa Amaxitum habitauerunt: & Cilices qui sub Hectore fuerunt, Thebam colentes Ilio proximi: quo deleto, Taurũ transiuere: & Dardani sub Aenea & Antenore constituti, Idæ accolæ: & Cetij prope Caicum sub Eurypilo militãtes: & Pelasgi qui Larissam Cumanam prius coluere: gens ab origine Thessalica, quæ postea multũ creuit, & tamen cito defecit, & Solium in mediterranea supra Cares ad Taurum habitantes: & Leucosyri vltra Halym in Põto collocati: & Amazones, quæ Themiscyræ campos incoluere: & Chalybes, qui montes Pharnaciæ & Trapezũtis riuos insede runt: omnes huiuscemodi gentes ante bellum Troianum in Asia fuisse traduntur. De Lycaonibus, & Cappadocibus & Cataonibus, & Armenijs, & Pãphylijs, & Pisidibus, & Isauricis, & Thracibus qui Cimmerij fuerunt, & Magnetes deleuerunt, & alijs compluribus, incertũ est. Aeoles, & Iones, & Do-

res, & Macedones, & Galatas nemo dubitat post cladem Iliacam in Asiam peruenisse: quæ frequenter externo subiecta imperio, aut raro, aut nunquã regem protulit in armis clarum, cuius vetusta origo Asiatica fuerit: siue quòd imbelle genus hominum facile iugum subijt, siue quòd regionis vbertas externos reges ad eam acquirendã summis conatibus attraxit. Nam priusquam Troia Græcorũ armis rueret, multi Asiam externi reges inuaserũt. Iupiter, siue Cretensis fuit, siue (vt alij volunt) Aegyptius, Asiæ imperium adeptus est: & Hercules ille primus, & Dionysius quẽ Bacchũ vocauerunt, & Osiris, quem cum superioribus stulta Aegyptus tanquam deum coluit. Sesostris quoque rex Aegypti Asiam sibi subiecit, & Idanthyrsus Scytharum rex, qui sibi & successoribus suis per mille & quingentos annos vectigalem Asiam fecisse traditur, & Amazones Scytharum soboles, magnam sibi Asiæ partem vendicauerunt, & Ninus rex Assyriorum vsque ad Hellespontum cum exercitu peruenit, omnemque Asiam domuit, quæ & sibi & successoribus vsque ad Teuthrantem paruit, sub quo Troianum bellum exortum est. Teuthras autem per legatos a Priamo requisitus Memnonem Tithoni filium cum decem millibus Aethiopum, & totidem Susianis, ac ducentis curribus in auxilium misit, cum amplius mille annis Asia sub Assyrijs fuisset. Hercules etiam Alcmenæ filius Troiam depopulatus est. Sed neque Hercules, neque Agamemnon in Asia imperium continuarunt, qui habita victoria in varias regiones dispersi sunt, quenadmodũ & Cimmerij, qui multas in Asia ciuitates desertarunt, nec totam Asiã occu

parunt:ſicut neq; Iaſonis ſocij,quanuis aliqua loca obtinuerint poſt Troiam deletam. Lydorũ res magnæ fuerũt,apud quos Mydas,Gyges,& Alyates, & Crœſus rerum potiti ſunt:deinde Perſæ horum imperium deleuere, qui vſq; in Græciam penetrarunt. Perſas vero Macedones deiecerunt,& ipſi à Romanis pulſi ſunt. Poſt Romanos Græci Aſiam obtinuerunt,cum apud Byzantium imperij ſedem Conſtantinus poſuiſſet. Græcos autem Turcæ eliminarunt,quos Tamerlanes(vt ante diximus)magnis affecit cladibus:ſed tanquam fulgur (cum omnia pertriuiſſet) breui defecit, & res ad Turcas ſine controuerſia redijt.

De Mithridatis Eupatoris laudibus admirandis,Item de mulieribus in Aſia clariſſimis. Caput XCIX.

INter Aſiaticos autem qui armis claruerit, vnũ reperimus cunctis excellentiorem,& cui pauci poſſint æquari,Mithridatem ſcilicet Eupatorẽ, cuius progenitores Pontici fuerunt : & ipſe apud Sinopen natus educatuſq; eſt,& ibi tandem ſepultus. Ad hunc puerum (vt Appianus Alexandrinus ſcribit) & parentibus orbatum,principatus tralatus eſt:qui mox vt adoleuit,finitimos barbarorum populos in poteſtatem ſuam redegit, Scytharum non paucos ſibi ſubiecit,in Romanos per quadraginta annos varijs euentibus bellum geſſit,Bithyniam & Cappadociam nõ ſemel adeptus eſt. Aſiam,Phrygiam,Paphlagoniam, Galatiam ac Macedoniam cum in Grætiam tranſiſſet,potenter inuaſit:multa & præclara egit: mari a Cilicia ad Ionium vſq; dominatus eſt,quoad Sylla intra pater-

ni regni limites eum inclusit,centum & sexaginta millibus hominum bello sibi ademptis.Inter lubricos prolapsus casus,minime animum posuit.bellũ facile instaurauit.cum optimis ducibus prælio decertauit.a Sylla quidem & Lucullo Pompeióq; victus,sæpenumero magnas illis intulit clades.L.Catium,& Q.Oppium, & Manium Aciliũ captiuos sibi deditos palam circunduxit, quoad illũ qui totius belli causa fuerat,interemit.reliquos Syllæ tradidit.Vicit Fimbriam ac Muræнam,Cottã quoq; consulatu illustrem,& Fabium ac Triarium.Ingenium illi ad res difficiles præcellentissimum fuit. victus sępe,minime ab incepto destitit,nec vna via Romanos aggressus est.Cum Celtis fœdus inijt,& Sertorium in Hispaniam misit.per insidias siue ab hostibus,siue ab alijs ferro impetitus & sauci9,nullo tamen ab opere cessauit.Sanguinolentus & crudelis in omnes fuit.nam matrem,fratrem,ac filios tres impuberes,totidẽq; filias ĩterfecit.Statura ingenti fuisse traditur, valetudine prosperrima vsus vsq; ad vltimum vitæ tempus.Equitare,iaculari,ac mille stadia equis per interualla dispositis vna die discurrere,currus sex & decem equis agitare.Græcis imbutus disciplinis,& ob id sacris eorum vsus: musicæ præterea deditus:sobrietatis eximię in pluribus,laborumq; patientissimus : solum mulierum deuictus illecebris.His moribus Mithridates,cum orbis plurimas & præclaras regiones cladibus inuoluisset,postremo desert9 a suis,& filij fraude circumuentus,ad veneni remedia conuolauit : quibus non satis celeriter opitulantibus,q; antidoto assuefactus erat, à Buthico quodam Celtarũ duce vt se ferro interimeret,precibus impetrauit:atq; ita rex

Mithridates matrem fratrem filios tres impuberes & totidem filias interficit.

quondam potentissimus è vita decessit, sextusdecimus a Dario vltimo Persarum rege, octauus siue sextus à Mithridate illo qui à Macedonibus defecit, & Ponti regnum sibi vendicauit. Vixit annis octo siue nouem supra sexaginta, in quibus per septem & quinquaginta regnū tenuit, cōsensu Pompeij regali sepulchro apud Sinopen conditus, & solennia funeris magnifice consecutus. sed neq; is vetusta origine Asiaticus fuit. Mithridates enim qui primus Cappadociæ Pontiq; regnum inuasit, e genere Persarum regio fuisse traditur. Fuerat ille Antigoni amicus. Antigonus vero cum per somnium sese agrum auro serere vidisset, & Mithridatem aurum metentem in Pontū recedere, expergefactus illum interficere conatus est. Mithridates cum sex duntaxat equitibus fugiens, quendam locum Cappadociæ muniuit, multisq; illuc per Macedonū incuriam confluentibus, Cappadociam finitimásque circa Pōtum tenuit nationes. Postremò imperium in maius propagatū filijs tradidit, quod vicissim vnus ab alio suscepit, vsq; ad Eupatorem, qui etiā Dionysius vocatus est, de quo modo locuti sum⁹.

Mulieres in Asia clarissimæ.

Mulieres in Asia clarissimæ ante omnes fuerunt Amazones, quarum genus e Scythia profectum diximus. Deinde Artemisia Halicarnassi regina, quæ cum Xerxe aduersum Græcos bellū gessit. Postremo Pythodorin, quam supra in Pōto regnasse memorauimus, non possumus non Asiaticam dicere. Eius pater Pythodorus apud Trallianorum vrbem ex priuato ciue magnus euasit, & opes regias cumulauit. Nec nos latet plurimas Asiæ fœminas clarum nomen assecutas esse: sed inter eas quæ regnauerunt, has præferimus.

De Turcarum origine & moribus. Item de Ottomanorum progenie. Caput C.

VErum quia de Turcis superius mentionem fecimus, ad quos vltimo loco imperiũ Asiæ delatũ est, haud absurdum fuerit eiusce gẽtis originem recensere : vt eorum confutetur error qui gentem Troianam Turcas esse affirmant, ac Teucros vocant. Turcæ (vt Ethicus philosophus tradit) in Asiatica Scythia vltra Pericheos mõtes, & Taracuntas insulas, contra Aquilonis vbera sedes patrias habuere. Gens truculenta, & ignominiosa, in cunctis stupris ac lupanaribus fornicaria. comedit quæ cæteri abominantur, iumentorum, luporum, ac vulturũ carnes, & quod magis horreas, hominum abortiua. Diem festum nullum colit, nisi mense Augusto Saturnalia. Romanorum imperium audiuit magis quàm sensit, quanuis Octauiano Augusto in auro littoreo cẽsum dedit, & id quidem sponte. Nam cum vicinas vndique regiones annua illi tributa reddere animaduertisset, nouum dierum ac temporum exortum esse deum arbitrata, munera illi quotannis misit. Hæc gens (vt Otho historicus tradit) imperãtibus Græcis, & regnante apud Francos Pipino, annis ab hinc supra sexcentis, non Caspias (vt ille ait) sed Caucaseas egressa portas, cum Auaribus ferocissima pugna, multis vtrobique desideratis, conflixit. Exin Pontum Cappadociámq; transgressa, ad reliquas finitimas gentes sensim illapsa est: nec multo post (quẽadmodum Nicolaus Sagundinus ad nos scripsit græcis ac latinis literis eruditus) eadem gens more latronum clandestinis quibusdam excursioni-

bus vires sibi vendicans, occupatis montibus, & claustris opportunis, vnde per occasiones facile irruptiones fieri possent, vsqueadeo emersit, atq; sublata est animis, vt palam iam & pari marte aduersum finitimos de agri possessione certaret: & deniq; procedēti tēpore non solum Pontum & Cappadociam, verum Galatiam, Bithyniam, Lycaoniam, Pisidiam, vtranq; Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Cariam, & omnem Asiam quæ minor vocatur, vltra citraq; Taurum, ad oras vsq; Ioniæ & littora Græci maris occuparet. Nec vnum quendā principē, sed alios alij duces, & varia auspicia per factiones secuti. Ex hac gente trigesimum ab hinc & cētesimum circiter annum Ottomanus quidam exigui tum census, & obscuri inter priuatos nominis, ex collectitio milite non ingenti manu per seditionem conflata, grassari passim, ac nō solum reliquias Christianas vexare, verum etiam homines suæ gētis armis infestis petere, & sibi subdere cœpit: cuius conatibus orta inter principes graui discordia felicem cursum præbuit. Ottomanus enim dum illi sese inuicē laniant, accitis vndiq; omnibus qui pro ingenio prædæ rapinarumq; cupidi essent, authoritatem breui & nomen adeptus, oppida nō pauca, partim vi, partim seditione in potestatem accepit. Huic successit Orcanes, qui rem inchoatā à patre cōmode prosecutus, longe latéq; propagauit: quem secutus Amurates filius, duobus de Gręcorum imperio disceptantibus, ab altero qui superari timebat, in auxiliū accersitus, cū ex Asia transisset in Gręciā, cōsultò bellū protrahēs, vbi ambos consumptis eneruatisq; viribus fractos ac defessos animaduertit, versis (vt aiunt) proris, arma in eos

fine vllo discrimine per occasionē cōuertit,& plurimum Grēcię sibi subiecit. Is vita functus duos reliquit filios, Solymanum & Pazaitem, quem superius à Tamerlane captū retulimus. Solymano extincto res vniuersa ad Pazaitem deducta est, qui prius q̄ caperetur, res magnas in Grēcia gessit: dimiss⁹ vero nihil memoria dignū egit, mortēq; in Asia inglorius obijt: cuius filij, qui cōplures erant, in potestatem Grēcorum venere, cum capto patre periculum euasuri, ex Asia in Thraciā nauigare contenderēt. Calapinus tamen natu maior emissus à Græcis regnū obtinuit, cui, vita functo Orcani filio tenella ętate adolescentulo, quorundā principum regnū occupare conāti, Moyses patruus, & ipse à Grēcis dimissus, infestis armis occurrit, & magis proditione q̄ pugna oppressum extixit adolescētē. Haud multo post & ipse nullo superstite filio decessit. quem Mahumetes frater tertius ex Pazaite filius subsecutus regnum incruente obtinuit: qui magnis reb⁹ in Europa gestis, in Asia quoq; cōplures Turcarū regulos vi atq; armis oppressos, regnis exuit. Huic defūncto successit Amurates filius, qui per tēpus in Asia manēs, audita patris morte, in Thraciā conat⁹ traijcere, imperatoris Græcorum maritimo apparatu prohibitus est, & Mustaphas natorum Pazaitę reliquus, vt rerū potiretur, à Grēcis liberat⁹, & summa ope adiutus. Sed Mustapha pugna superato & interempto, Amurates victor vniuersum regnum obtinuit. Hic fuit Mahumetis qui modo regnat, pater. Vtriusq; res gestæ memoriā exposcunt, quas cum de Græcis agemus, haudquaquā reticebimus. Hęc est Ottomanorū progenies, & Turcarū origo: q quāq̄ ea loca possident quę olim Teucri tenuere,

non tamen Teucri appellandi sunt:alioqui & Dardanos,& Mysos,& Phryges,& multarum gẽtium quas vel in Asia vel Græcia subiecerunt,nominib⁹ appellare possem⁹.siue enim ex Attica siue ex Creta,quod ad mare* probare videtur, Teucrorũ origo fuit,nihil ad Turcas pertinet, quos Scytharum genus esse docuimus,barbarã & tetrã progeniẽ: q̃uis plurib⁹ seculis in Asia Græciaq; cõmorati vitã mitiorẽ induerint,& imperiũ vtriusq; terræ cõsecuti sint.Adeo Turcarũ nomẽ auctũ est, vt quæ olim Asia vocabatur,nũc Turciã vocitent.à Turcis enĩ vniuersa possidet, preter orã Trapezuntiã, quę suo imperatori paret,Christianę religionis cultori,q̃uis Græco,& nõnullis erroribus imbuto:aduersus quẽ profectus hoc anno Mahumetes,eius imperiũ labefactaturus existimat. Habẽt & Armenij aliqui suũ ducem in Asia qui Christum sequitur,vt ante diximus. Reliqui omnes Turcarum potestati subiecti sunt:sed non omnes Turcæ Ottomanorum imperio subsunt.nam & Caramanus Ciliciæ dominus,q̃ magnam Cappadociæ partem possidet,& Asambecus qui prope Euphratẽ dominatur, & alij nonnulli reguli ab origine Turcæ,cum Ottomani progenie diu de regni possessione certarunt. Caramanus inter Mahumetem Turcarum imperatorem,& Soldanum Aegypti dominum medius, multa per nostram ętatam,modo cum hoc,modo cũ illo prelia gessit,locorum difficultatibus, & Ciliciæ gẽtis, cui dominatur,virtute cõfisus,& odio Mahumetis Christianorum amicus.Nec Asambecus Ottomanorum prosapiam quiescere permisit, Christianæ coniunctus vxori,imperatoris Trapezuntij filię:q̃uis parui momẽti est apud Turcas matrimonij no-

mẽ, queis cõiuges tot sunt quot ducere voluerit, ĩpiam Mahumetis legem sequentibus, qua nobilem & pulcherrimam Asiam fœdauerunt. Eadem ab initio idola coluit, deorumq; varijs superstitionibus dedita, quanuis nonnullos admiserit Iudæos veri dei cultores: non tamen legem eorum accepit, sed quemadmodum hodie Iudæi inter nos viuere permittuntur, ita & inter gentiles per Asiam sub tributo vitam agebant. Damnatissimus ille idolorum cultus vsq; ad Romanorum imperiũ perdurauit, quibus ad Christum conuersis, & in Asiã & in omnem ferè terram prædicatum per apostolos intonuit Euangeliũ, & benigne auditum est. Credidit Asia Christo, & pulcherrimas erexit ecclesias, nec vlla eius portio fuit Christianis nõ initiata sacris. Fatemur, plurima ibi & per Romanos & per alios iudices, Christianorũ persecutio facta est, sed vicit gloriosa martyrum constantia, vicerũt & sanctissimi verbi dei prædicatores. Erecta suut monasteria virginũ, & sanctorum patrum cœnobia, laudatus est in cãticis dominus, & in odorẽ suauitatis sacrificatum est ei: cuncta populi ora, & omnes linguę Christũ insonuêre, cui nulla nõ villa altaria dedicauit, & dona in eius nomine consecrauit. Cessauit omnis spurcitia veteris cultus, diruta sunt dæmonibus sacrata templa, exusta simulacra, contritæ deorũ imagines, omnis turpitudo, omnis blasphemia procul acta, euangelica vita recepta, sancti & pudici mores admissi, laudata virginitas, probata nuptiarum castitas, innocentia in honore habita, sobrietas & mansuetudo ore omnium commẽdata, nulla consuetudo admissa quæ aduersa sacrosancto euangelio videretur. Verum Turcarum

aduentu cuncta immutata sunt. Mahumetea lex, quę sub Heraclio imperatore cœperat, euāgelium Christi repulit, Christianorum desidia, qui petentibus opē Asianis neq; consilio neq; auxilio fuerūt. Rediit fœditas, & pristina turpitudo. nam quāuis simulacra horrent Turcæ, & vnum se colere deum dicunt, indigna tamen de Christo sentiūt, nec Trinitatem adorant, haud intelligentes quomodo possit deus vnus & trinus esse: & scripturam sacrā deprauarunt, voluptatis ac libidinis serui. Perierūt sacræ literę, & omnia bonarū artiū studia defecerūt: apud seruos paucos Christi nomē auditur, neq; illi qui se Christianos appellāt in Asia, veri Christiani sunt, non ambulantes ad veritatem euangelij. Etsi enim plurimi adsunt Gręci Christianis imbuti sacris, multū tamē ab antiquorū sanctorumq; patrū regulis abierunt, nec Romanam ecclesiam audire dignātur, omniū fideliū matrem. Nimis multū est quod in Asia perdidit Christus. nobilissima prouincia à nostra religione est alienata. Et quot populos, quot præclarissimas vrbes, quot insulas fama celebres, quot inclyta regna cum Asia perdidimus, in oratione qua persuadet rex Agrippa Iudæis ap ud Iosephū ne cum Romanis bellum susciperēt ,quin gētas ciuitates in Asia minori ac propria fuisse cōperimus. Et quæ vnquam terra viros doctrina excellētes plures q̄ Asia protulit? Dū singulas percurrimus vrbes, cōmemorauimus illustres viros, è septē sapiētibus quos admiratur antiquitas, tres vel quatuor Asiaticos fuisse cōstat, qui ex ipsa cōtinēti, aut ex insulis sibi adiacētib9 orti sunt. Homer9 ipse inter poëtas pręcellentissimus haud dubie Asiaticus fuit, q̄uis eū apud se natū plures ciuitates decertēt:

& Hippocrates medicorũ princeps ex Coo natus Asiã honorat, & Aratus astrologus Solensis. Inter philosophos siue stoicos siue Peripateticos multi Asiatici claruerũt. Oratorũ quoq; & historicorum maximus numerus, sicut in particularib⁹ relatũ est. Theologi quoq; nostrę religionis nõ pauci in Asia floruerũt. Sed vnũ omniũ & primũ & maximũ satis fuerit cõmemorasse, Paulũ Tarsensem, cuius epistolę post euãgelia primũ sibi locũ in ecclesia vẽdicarunt. Omittimus aliarũ artiũ studia, architecturam, picturã, statuariãq;, in quibus Asianorũ ingenia facile principatũ obtinuere. Longũ esset singula recẽsere quę apud Asiaticos pręcipua extiterũt, & è septẽ miraculis orbis duo vel tria in Asia referuntur, Mausolei sepulchrũ apud Cares: & Iouis siue Solis Colossus apud Rhodios, quos inter Asiaticos cõputauim⁹. Hęc lõgius fortasse q̃ par fuerat recẽsuimus, vt intelligãt qui hęc legerint, quantum Christiana Respublica perdiderit: atque hęc potissimũ causa fuit, cur Asiã & ei⁹ partes distincte vsq; ad minutissimas describeremus. Dicet fortasse aliquis, nõ minoris dãni fuisse, vel Græciam amisisse, quæ omniũ doctrinarum mater iudicata est, & armorũ gloria plurimũ excelluit: vel Syriã, ĩ qua primus homo visus, & in qua Christus natus & saltus, humanũ genus per crucẽ redemit, & viã qua cælũ peteremus aperuit. Vtilius igitur fuisse has prouincias descripsisse, q̃ Asiã: sed neq; nos illos negligemus, si vita comes fuerit, q & orbis vniuersi sitũ & gẽtes pcurrere decreuim⁹. Nũc de Europa dicem⁹.

Pij secundi pontificis maximi Asiæ minoris elegantissimę descriptionis finis.

PII II. PONTIFICIS maximi, in Europam, sui temporis varias continentẽ historias, Præfatio.

QVæ sub Frederico tertio eius nominis imperatore apud Europeos, aut qui nomine Christiano censent insulares homines gesta ferũt memoratu digna, mihiq; digna tradere posteris, quambreuissime licet commiscebimus, aliqua interdum altius repetentes, quemadmodum locorum rerumq; ratio expostulare videbitur.

De Hungaria, siue, vt nõnulli volũt, Panonia, de Sigismundo imperatore Catholicæ fidei ad vnitatem insigni redactore, de Alberto rege Bohemo in imperatorem Romanorum à Germanis electo, de Iacobo Marchiano ad tumultum sedandum crucifixigero, de multis aliis & ducibus & regibus, inter quos de Matthia qui ex carcere ad regnum est vocatus. Caput I.

h

Vngaria que Austriæ Frederici patrię contermina est, & in orientem vergit, principiũ narrationis prętabit. Hanc prouinciam nonnulli Pannoniam vocant, tanquam Hungāri Pannoniorum loco successerint: verum neq; Hungaria Pannonię terminos implet, neque illa tam lata olim fuit, quàm nostra ætate Hungaria. Intra Danubium enim & Alpes, qui ad Italiam & Adriaticum respiciunt mare, Pannonia continebatur: ab occasu Noricum Enũq; amnem, ab ortu Mysos ac Triballos & flumen Sauum contingẽs, intra quos limites Austrię magna portio clauditur, & Teutonibus incolitur. Stiria quoq; iisdem terminis continetur, Valeria quondã appellata. Hungaria vero, quanuis inferiorem Pannoniam à fluuio Leycha vsq; Sauum complexa est, Danubium tamen trãsgressa, ad Polonos vsq; protenditur, & quę quondam arua tenuere Gepidę Dassiq;, possident. Imperium gentis Hungarię multo latius est quàm ipsa Hungaria. nam & Dalmatę, quos Schlauos, & Illyrij quos Bosnenses, & Triballi seu Mysij, quostum Seruios, tum Rascianos appellant, & Getæ, quos partim Valachos, partim Transsyluanos nominant, Hungarorum imperium subierunt: etsi nonnulli æuo nostro Turcarum armis deuicti defecerũt. Hanc prouinciã quatenus citra Istrum extẽdit, sub Octauiano Cæsare Romani plurimũ obtinuêre, Bachone Pannoniorum rege subacto, & Amantinis inter Sauum & Drauum prostratis. Daciam vero trans Danubium, quæ nunc Hunga-

riæ portio eſt, Traianus imperator edomuit,& in ſolo Barbarico prouinciã fecit:ſed amiſſa ſub Galieno,per Aurelianum recuperata eſt. Poſt Romanos aliquando Hũni Scythica gens, aliquando Gothi ex inſulis Balthei maris populi,deinde Longobardi ex Germania profecti Pannoniam occupauêre. Poſtremo Hungarorum natio ex vltimis Scytharum finibus inundauit, quæ vſq; in hanc diem regno potitur, & vltra citraq; Iſtrum late dominatur. Extat adhuc non longe ab ortu Tanais altera Hũgaria,noſtræ huius de qua ſermo eſt, mater,lingua & morib9 pene ſimilis,q̃uis noſtra ciuilior eſt Chriſti cultrix, illa ritu barbarico viuens ſeruit Idolis. In Hungaria quam Danubius interlabitur, tempeſtate noſtra Sigiſmundus Caroli quarti Romanorum imperatoris filius natione Bohemus, origine Teutonicus,varia fortuna annos ſupra quinquaginta regnauit, princeps ſingulari prudentia, magnitudine animi,beneficentia & liberalitate inſignis,corporis quoq; maieſtate ac decore illuſtris, cæterum bello prorſus infelix: quem non Turcæ duntaxat,ſed Bohemi quoque ſæpe acie fuderunt. Vxor ei prima fuit Maria Ludouici regis filia,cum qua regnum accepit. Illius cauſa duos & triginta regulos in Hungaria primarios, qui aliquando rebellaſſent,gladio percuſſit. ob quam rem & ipſe paulopoſt regina fatis functa,in vincula coniectus eſt,mulieriq; viduæ cuius virum interfecerat,in cuſtodiam traditus,donec regni proceres ſupplicium decernerent. Sed nõ defuit capto in extremis rebus prouidentia:qui vt erat facundia potens, mulieri longe melius eſſe oſtendit regium ſanguinem conſeruare,quàm fundere. Dimiſſus ab ea Barba-

rã Hermanni comitis filiã Ciliæ duxit vxorẽ,nec diu postea comparatis auxilijs regnum vendicauit,& de proditoribus suppliciũ sumpsit. Mulieris viduæ filios & honoribus & opibus inter primos regni proceres cumulauit: quorum adhuc alterius viuit fili9 Ladislaus Garius,comes regni Palatin9. Multa huius Sigismundi egregia facinora memorię prodita sunt,inter quę illud pręclarissimũ,quòd ecclesiã catholicã in tres partes diuisam,coacto apud Constantiã generali concilio,ad vnitatem redegit, Italiam,Galliam, Hispaniam, Angliam,huius rei causa peragrans. Vitoldo Lituaniæ duci,vt se regẽ appellaret,missa corona indulsit. Prius tñ ille vita decessit,q̃ solẽnia coronatiõis expleret. Prusiã, quã rex Poloniæ fratribus beatę Mariæ Teutonicorum armis ademerat,restitui iussit. Cum Venetis, duce Pipone Florentino,grauia bella gessit. Venceslaũ Bohemiæ regem,germanũ suum,q; regno inutilis esset,coniecit in vincula: q̃uis negligẽter custoditũ magno reipublicæ malo quidã Bohemi è carcerib9 surripuerint. Coronam imperij ab Eugenio quarto pontifice maximo Romæ accepit. Bohemia post multas calamitates vix tandẽ potitus est. Marchiam Brandeburgensem Frederico Burgaffio Nurẽbergensi dono dedit. Filiã Elisabeth ex Barbara natam, Alberto duci Austriæ in matrimonium copulauit, illicq; demum apud Zuoymam Morauiæ ciuitatẽ moriẽti,regna quibus præfuerat,vltima volũtate reliquit. Ossa eius in Veradino iacẽt. Albertus apud Albam regalem cũ cõiuge coronatus, Bohemiæ quoq; diadema suscepit. Cui9 felicitatẽ admirati Germaniæ principes, & ipsi suum sanguinem extollere decreuerunt, Romanũ ei cõmittentes im-

periũ.Id Alberto suscipere non licebat,nisi primores Hungariȩ indulgerẽt:quibus haud ex vsu videbatur suũ regẽ Teutonib⁹ imperare:atq; ob eã causam iureiurando Albertũ obligauerũt,ne suo iniussu imperiũ acceptaret. Vocati tamen ad regẽ, qui tum Viennæ fuit,victi precibus præbuere consensum.Ille imperio auctus, ad Hũgariã rediјt,aduersus Turcas, qui tunc Rasciam inuaserãt, arma moturus.Sed dum Budæ moram facit (ea est regũ sedes)iudex ciuitatis natione Teutonicus Hungarũ quempiã ob delictum fluuio demersit. Id Hungari molestissime tulerũt,quib⁹ Teutonicũ nomẽ exosum est.Excitatur è vestigio tumultus.Hungari arma capessunt,obuios Teutones passim trucidãt. Fit fuga in arcẽ,qua rex se continebat:diripiuntur negociatorũ dom⁹,quorũ pars maior Teutonica fuit. Euangelizabat eo tempore Budensibus Iacobus Marchianus, ordinis minorũ professor, doctrina literarum & vitæ sanctimonia clarus, qui sedaturus tumultũ,simulacrum Saluatoris crucifixi manu gestans,furenti armatoq; populo obuiã factus,vt cȩdi parcant,vt rapinis abstineant,vt arma deponãt, supplex orat.Illi verba ei⁹ minime intelligẽtes(neq; enim tẽpus ferebat interpretẽ) bene sibi futurũ autumant, qui Christum suis cœptis ducẽ habeãt: sublimemq; Iacobũ,simulq; Crucifixũ in vlnis attollunt:ac bacchati per vrbẽ,nũc istã,nunc illã domum cõpilant.Fiunt tamẽ aliquãto minora spolia, & à cædibus temperatũ est ob præsentiã Iacobi, modo precibus,modo lachrymis furorẽ incẽsę plebis lenire conantis.Sedato tumultu, Georgius Palocius Strigoniensis ecclesiæ pontifex moritur, apud quem pretiosa regni suppellex in custodia fuit.

Iacob⁹ marchianus ordinis minorũ professor tumultum sedaturus Saluatoris crucifixi simulacrum gestat.

Rex Strigonium petit, & regina cum eo. Aperiuntur arcæ, in quibus thesaurus obseruabatur, coram regina, & selectis regni Baronibus. Illa clã subtracta corona (quam sacram appellant) fideliq; anui tradita, arcas claudit atque obsignat. Albertus paulopost Drauum vsq; fluuium proficiscitur, ibiq; custrametatus maiores copias expectat, cum quibus Turcas inuadere possit Sindronium obsidentes. prius tamen expugnatum est oppidum, quàm auxilia venirent. Ipse Budam reuersus, cum dysenteria laboraret, Viennam repetere statuit, siue moriturus inter suos, siue q̃ aërẽ in quo fuerat enutritus, conferre aliquid ad sanitatem sperabat. Sed in itinere magis ac magis morbo affectus, relicta vxore prægnante, obsignatoq; testamento, in villa quæ Longa dicitur, sexto Calend. Nouembris è vita decessit: Religiosus princeps, & qui liberalitate simul iustitiaq; præstaret. Fuit quoque in bellis audax, & manu promptus. Morauos ac Bohemos armis subegit, Polonos late vagantes intra regnum suum coërcuit. Magna de se Christianæ reipublicæ promittere videbatur, nec minora populi de sua virtute conceperant. Pulcherrimæ spe satisfieri breuitas vitæ non siuit. Repente occidit, qui breui ad summum potentiæ creuerat. neque enim biennio toto imperauit. Statura eius procera fuit, neruosum & validum corpus, facies terrifica, more gentis erasa barba, superius labiũ intẽsum. vestẽ haud splẽdidã baltheus auro grauis cinxit, nec vnq̃ lateri de fuit ensis. Corpus ei⁹ in Alba recõditũ est. Cognita regis morte, cõuenientes Hungari, indignũ ac periculosum existimãtes, tantũ regnũ vnius fœminæ iudicio subiacere, reginã magnis precibus hortantur,

Hungariæ corona sacra a regina clã subtracta.

Descriptio staturæ Alberti imp.

Vladiſlaum Poloniæ regem, qui populum armis tutaretur, ſibi vt virum aſciſcat. Conſentit mulier, ea conditione adiecta, ne quod filio præiudiciũ fiat ſi maſculum pariat. Legãtur in Poloniã prælati ecclesiarũ, & principes regni natu & autoritate maiores: quibus iter agentibus, Ladiſlaus poſthumus naſcitur: qui mox vt in lucem prodijt, apud Albam regalem & baptiſmũ Chriſtianæ fidei ſignaculũ, & militiæ cingulũ, & ſacrã Hungariæ coronã, quã mater penes ſe habuit, eadem die accepit. Inde ſublatus, in tutela Frederici Cæſaris duodecim ferme annis fuit, cui mater & ipſum & coronã cõmendauit. Legati, q̃uis prohibente regina, Vladiſlaum adiere, quẽ magnis pollicitis oneratum in Hungariã traxerunt, & impoſito diademate regẽ ſalutauere: quo cum diu Ladiſlai matet vario euentu armis cõtendit, Hungaris in duas partes diuiſis. Vlricus comes Ciliæ, dum conſobrinæ ſtudet, Ladiſlaoq; regnũ defendit, captus à Polonis diu in carcere maceratus eſt. Dionyſius archiepiſcopus Strigoniẽſis qui poſtea Cardinalatus honore donat⁹ eſt, genere ac moribus illuſtris, vtriq; regi diadema impoſuit: alteri volẽs, alteri coactus. Vocatus enĩ ad Polonũ, q̃uis publica fide accepta Budã petiuiſſet, nõ prius libertati ſue redditus eſt, q̃ Vladiſlaũ in Alba coronauit. Ipſe q̃primũ potuit domũ reuerſus, Polonorum conatibus ſummo ſtudio aduerſat⁹ eſt. Iulianus cardinalis ſancti Angeli ab Eugenio pontifice maximo in Hungariã miſſus: vir ſummo ingenio, ſingulari facundia, excellenti doctrina, q̃uis induciás belli inter Vladiſlaum & Eliſabeth ad certũ tẽpus compoſuerit, pacẽ tamẽ efficere nõ valuit. Regina mortua, omnes penè Hungariæ optimates ad

Polonos defecere, solus Gischra Bohemus rei bellicæ peritissimus, & manu promptus, Ladislai partes in Hungaria tutatus est, qui sæpe cum parua militũ manu ingẽtes Hungarorũ Polonorũq; copias vicit, fudit, deleuit, bisq; Ioannem Huniadem magnis excercitibus cinctũ, castris exuit. Hic Ioãnes natione Valachus fuit, haud altis natalibus ortus: sed ĩgenio dextero, & animo sublimi, & virtutis amator, multa cum Turcis secunda prælia fecit, & hostiũ spolijs Hungarica tẽpla ditauit, primusq; omniũ apud Hungaros Turcarũ acies & frangi & vinci posse monstrauit. Quibus ex rebus excitatus Vladislaus, & ipse præliũ cũ Amurate Turcarũ ĩperatore cõmittere nõ dubitauit: de quo postea suo loco dicemus. Fœdus inter Fredericũ imperatorẽ & Vladislaũ, qui se regẽ Hungariæ appellauit, Iulianus Cardinalis ea lege cõposuit, vt liceret imperatori Hungaros coercere, si quod in Austria Stiriave damnũ inferrent. Idẽ permissum Vladislao est in Frederici subditos Hungariã infestãtes. Gunciũ oppidũ in Hungaria est, Stiriæ atq; Austriæ proximũ. hoc latrones occupauere, & pleraq; circũiecta castella, ex quibus in Austriã profecti, magnã vim pecorum atq; hominũ abegerũt. Motus ea re Fredericus, cõparato raptim exercitu in Hungariã traiecit, munimẽta expugnauit, ex latronibus octogita furca suspẽdit. Cũ cecidisset in bello Vladislaus, conuentus Hungarorũ apud Pestã habitus est. Locus hic trans Danubiũ Budæ opponitur, neq; muris cinctus, neq; magnificis domibus exædificat⁹: villæ speciẽ gerit. Hic Ladislaus Alberti filius communi procerũ cõsensu rex designatur, suisq; deinceps auspicijs in Turcas pugnare cœpit: nec tamen

feliciora eius prelia, q̃ Poloni fuerũt. Ioãnes Huniades regni gubernator assumpt⁹, absente rege prouĩciã (vt aiũt) in virga ferrea gubernauit: nec dum rex affuit, minor eo habitus est. Hic prostratis apud Albam Turcis (quemadmodum in rebus Rastiscianis referemus) breui tempore superuiuens, morbo extinctus est. Ferunt eum cum ægrotaret, noluisse dominicum ad se corpus deferri, indignum esse dicẽtem, serui domum intrare regem. iussisse sese, quãuis deficientibus viribus, in templum vehi, ibique de more Christiano confessum, diuinam Eucharistiam suscepisse, atq; inter sacerdotum manus deo animã reddidisse. Felix spiritus, qui tantę rei quãta gesta est apud Albam, nuncius atq; autor migrauit in cælum. Ladislaus qui ex tutela iampridem imperatoris emissus, & in paterna regna receptus, Turcarum metu ex Hungaria in Austriam se cõtulerat, audita Turcarũ strage, & gubernatoris morte, quo cũ Ciliæ comes apertũ gerebat odiũ, ĩpellẽte ipso comite, q veluti sublato æmulo lętabũd⁹ id nũcij audiuerat, rursus ĩ Hũgariã redijt: sed dũ apđ Albã spolia Turcarũ, & interẽptorũ hostiũ cadauera respicit, comes ipse cui⁹ caput erat à rege secũdũ, & q iã sol⁹ tanq̃ regis auũculus leges Hũgaris prescribebat, à Ladislao Huniadis filio in Castro regio obtrũcatur, inde necẽ cõsecutus, vnde sperauit imperiũ. Offensus ea re mirũ in modũ regi⁹ animus, dolorẽ tñ suppressit, nec dubitauit auunculũ iurę cęsum fateri. Cadauer defuncti ĩ Ciliã missum est. Rex Budã se cõtulit, vbi secutos curiã Huniades filios ĩ carcerẽ rapi iussit, pcussorẽq; comitis Ladislaũ natu maiorẽ capite plecti. Mathiã captiuũ duxit in Austriã, & profectus in Bohemiã, eũ ponè

ſequi mãdauit.Ipſe paucos dies Pragę morat⁹,ſiue morbo peſtifero,vt pleriq; trãdiderũt, ſeu veneno, vt alij affirmãt,obijt diẽ,nobiliſſim⁹ ſanguis paterna origine ac materna ex imperatorib⁹ ort⁹. Matthias qua die rex clauſit oculos ,eadẽ Pragã applicuit,quẽ Georgi⁹ gubernator in cuſtodiã ſuã recepit.Corp⁹ Ladiſlai apud proauũ Carolũ IIII Romanorũ imperatorẽ in arce Pragẽſi atq; in æde S. Viti reconditũ eſt.Defuncto Ladiſlao rege Hũgari ad eligẽdũ ſucceſſorẽ ad Calẽ. Ianu.diẽ cõſtituũt. Proceres apud Budã frequẽtes cõueniũt:inter quos Michael Rylag⁹magna militũ ſtipat⁹caterua prę ſto adeſt.xiij.milia equitũ,peditũ.vij. milia eũ ſecuta ferũt,q̃ ſtatuto tpe ĩ Peſta fuerũt,& Michael frater cõiugis Huniadis Matthię auũculus cui ꝓpter necẽ Ladiſlai nepotis cũ pleriſq; regni baronib⁹acerrimę ſimultates erãt.his potẽtia ei⁹ haud paruũ ingeſſit terrorẽ,nec iã ꝑculſa metu cõcio, liberã regis electionẽ futurã arbitrabat̃.Michael vero cõuẽtũ adiẽs, nõ ſe idcirco armatos adduxiſſe ait, vt vĩ cõgregatis inferat,ſed vt eos deterreat ſi q̃ ſint q̃ libertatẽ principũ ac populariũ in aſſumẽdo rege ꝑturbare conẽt̃.Illud tm̃ ſe velutivnũ ex regni accolis monere,vt Ioãnis Huniadis bñficia meminerint,q̃ vn⁹ oĩm Turcarũ arma ab Hũgarico regno depulerit,claraſq; gẽti victorias peperit:idignã ſuis meritis pręmia reddita.Ex filijs eius alterũ crudeliter occiſum,alterũ in Bohemia captũ ſeruari.poſſe Barones memoriã Ioãnis extollere, Matthiã ex captiuitate redimere,atq; ĩ ei⁹regni faſtigio collocare quod pater ſua virtute ſeruaſſet: neq; ferẽdũ vt ad exteros ea poteſtas deferatur.parcere ſe om̃ib⁹ qui nepoti fuiſſent inſidiati:regni ſalutẽ ãñ oculos po-

nere. si quē prouinciæ vtiliorem esse arbitrētur, nihil obstare quo minus melior eligatur. Fuit res aliquandiu anceps, cum Baronum sibi quisq; timeret. Postremo reconciliatione inter proceres facta, cuius autorem Ioannē sancti Angeli cardinalem, virū doctrina & moribus excellentem, qui tum legatū agebat apostolicum, tradidere: Mathias octo & decē natus annos, nono Calen. Februarij, inter quadraginta millia virorū, qui medio in Danubio tum glacie constricto, impatientes magni frigoris secreti electionis exitum expectabant, rex acclamatur. Nunc quisquis hęc legis, & futura, perdiscito singulare prorsus humanæ inconstantiæ documentū. Ex duobus adolescentulis ætate moribusq; penè paribus, alter ex regio solio, dum nouę nuptæ thalamū exornat, defertur ad tumulum: alter dum capitale iudiciū trepidus manet, ex carcere vocatur ad regnū. Libertas eius ex gubernatore Bohemiæ sponsalitijs atq; alijs pactionibus empta refertur. Mirabile q; matrem repentina lætitia non exanimauerat, cum tot cladibus afflicta prius regem appellatum audierit, q̃ vinculis exēptū. In parte Hūgarię, quæ trās Danubiū in septētrionē porrigitur, & nūc Sepusiū vocāt, olim Gepidæ consedere. Insignis latro Examites, natione Bohem9, Hussitarū pestifera labe infect9, milites prædādi cupidos vndecūq; ad se veniētes benigne collegit, eosq; fratres appellauit, & vniuersam regionē illā tributariā sibi reddidit, exædificatis munitionib9 locis opportunis, ex quib9 modo invnā, modo in alterā partē discurrere posset. prædas in fine cuiusq; mēsis viritī diuisit. Ex quib9 nō plus accepit qui totū mēsem, q̃ qui diem vnā añ diuisionē in castris fuit numero fratrū ascri-

ptus. Id sibi ex Euangelio præceptum affirmauit, quod in vinea domini laborãtibus, & qui prima hora, & qui vndecima venerant, æquam mercedem promittit. Hęc societas tum longe lateque rapinas agere, & iam quinque millia pugnatorum in armis habere, indiesq; crescere: & non aliter dissipari potuit, quàm duce ipso Axamite ad stipendia Ladislai regis vocato.

De Transsyluana regione, Teutonibus, Siculis, & Valachis populis eam incolentibus. Caput II.

TRanssyluana regio est vltra Danubium sita, quam Daci quondã incoluere, feroces populi, & multis Romanorum cladibus insignes. Nostra ætate tres incolũt gentes, Teutones, Siculi, & Valachi. Teutones è Saxonia originẽ habent, viri fortes, & bello exercitati, à septem ciuitatibus quas inhabitant, Sibẽburgẽses patrio sermone appellati. Siculi Hungarorum vetustissimi creduntur, primi omnium qui ex Hungaria veteri in hanc prouinciam venerint. Eam ob causam, quanuis agros suis colunt manibus, ac rure viuentes greges pecorum pascunt, nobiles tamen appellantur, & concurrentes inuicem alter alterum generosum dominum salutant, nec tributa pendunt, nisi quo anno rex Hungarię coronatur. Tũc enim quot sunt patresfamilias, tot boues regi tradunt, quorum numerum supra sexaginta millia esse ferunt. Iussi vero in bellum exire, nisi pareant, capitali pœna plectũtur, & bona fisco applicãtur. Valachi genus Italicum sunt, quemadmodum paulopost referemus. Paucos tamen apud Transsyluanos inuenias viros

exercitatos Hungaricæ linguæ nescios. In hac prouincia oppidũ fuit quod Bistricium vocauere, regiæ coronæ subiectum. Id Ladislaus rex cum Viēnæ ageret, Ioanni Huniadi dono dedit. Tulerũt id ægre oppidani, diucꝫ restitere: coacti tamen imperata fecerunt. at mortuo Ioanne, eiusqꝫ filio Ladislao Budæ occiso, Michaelē Rylagum, qui pro Mathia altero Ioannis filio regnum petebat, turpiter reiecerũt. Ille indignatus, quum primũ Ladislai regis mortem accepit, eò cũ exercitu rediit, vi oppidum expugnauit, rebelliũ ciuiũ aliis oculos eruit, aliis manus amputauit, aliis necem gladio intulit, oppidum incendio deleuit. Ingressi sunt paulopost Transsyluanã Turcarum circiter tria millia, prædamqꝫ magnam abegerunt pecorum atqꝫ hominũ: quos insecuti Sibiniēses, & ipsi Teutones, ad internecionem vsqꝫ deleuerunt, victoresqꝫ præda recuperata domum rediere. Vix ciuitatem introierant, cum Michael ex alia parte haud paruas ducens copias affuit, ciuitati exitium parans, quæ Bistricensibus aduersum se opem tulisset. Sed cum Sibiniēses intra munitissimam vrbem se continerent, frustratus desiderio suo, minabundus recessit. Apud Hũgaros obiit ætate nostra Paulus Vergerius Iustinopolitanus, græcis ac latinis literis apprime instructus: cuius plura extant opera ab eruditis probata. Arrianus, qui Alexandri magni gesta græco sermone conscripsit, latinus ab eo redditus est, hortatu Sigismundi Cæsaris. Scripsit de ingenuis moribus. græcas ac barbaras amicitias cōparauit. aduersus Malatestam, qui Maronis statuam in foro Mantuano deiici iusserat, nobilem inuectiuam edidit. Ex Hũgaris, qui studia humanitatis secuti ęuo

noſtro claruerunt, duos nouimus, Ioannem epiſcopum Varadiēſem, qui regni Cācellariam obtinuit, & alterum Ioannem eius ex ſorore nepotem, qui ſub Guarino Veronenſi Græcas ac Latinas literas didicit, nec minus verſu quàm ſoluta valet oratione: horum tamen originem Schlauonicam ferunt. Scientiā iuris plurimi profeſſi ſunt, inter quos Dionyſius excelluit gēte Canyſia natus, qui Strigoniēſem ſortitus eccleſiam, honorem quoq; cardinalatus (vt ante diximus) emeruit. In re militari Nicolaus Vayuoda Trāſſyluanus, Michael Vrſatius, & qui Taliſiū inuaſit Pancratius, nomen adepti ſunt. Nūc clarus habetur Michael Rylagus ex aliena ruina magnus. Ioannes Huniades, cuius nomen cæteros obnubilat, non tam Hungaris quàm Valachis ex quibus natus erat, gloriā auxit. ¶ Valachia perquàm lata regio eſt, a Trāſſyluanis incipiens, vſq; in Euxinum protenſa pelagus, plana ferme tota, & aquarum indiga, cuius meridiem Iſter fluuius excipit, ſeptentrionem Roxani occupant, quos noſtra ætas Ruthenos appellat, & verſus fluuium Tyran Nomades Scytharū genus, quos Tartaros hodie vocitamus. Hanc terram incoluerunt quōdam Getæ, qui & Darium Hyſtaſpis filiū turpi fuga repulerunt, & Lyſimachum regem viuū in poteſtatem pertraxerunt, & Thraciam pluribus cladibus affecerūt. Poſtremo Romanis armis ſubacti ac deleti ſunt, & colonia Romanorū quę duces coercet, eò deducta, duce quodā Flacco, à quo Flaccia nuncupata. Exin lōgo temporis tractu corrupto vt fit vocabulo, Valachia dicta, & pro Flaccijs Valachi appellati. Sermo adhuc genti Romanus eſt, quanuis magna ex parte mutatus, & homini Italico vix

intelligibilis. Inter Valachos tẽpestate nostra duæ factiones fuere, altera Danorum, altera Dragularum: sed ij cum Danis impares essent, atque ab illis multifariam opprimerentur, Turcas in auxiliũ vocauere, quorum armis adiuti, Danos pene ad internecionem deleuerunt. Danis vero Ioannes Huniades Hungarorum imperio fretus opem ferens, non tam illos restituit, quàm sibiipsi claritatem & opes acquisiuit: quippe qui Danorum agros ex potestate Turcarum ereptos, & sibi & posteris perpetua possessione retinendos occupauit. Valachi & insulas Istri accolunt, inter quas Peucen apud veteres fama notam, & in Thracia quoq; sedes habent. Valachorum pars Turcarum imperio, pars Hungaris subiacet. Nõ me latet difficillimam esse prouinciarum descriptionem, quando & authores ipsi quos imitari oportet, non solum varij, verum & inter se contrarij ac magnopere dissentiẽtes inueniuntur, & ipsarum prouinciarum limites pro dominãtium authoritate ac potentia sæpenumero commutati. Nam quæ prouincia latissima quondam fuit, ætate nostra aut extincta est, aut permodica. Contrà vero quæ nulla vel minima extitit, nunc latissimam florentissimamq; videmus. Longobardiam ac Romandiolam non cognouere maiores. nostra tempora Insubriam, Aemiliam, ac Flaminiã prorsus ignorant. Macedoniam sub Aemathione Rege, à quo Aemathia cognominata, perangusti clauserũt termini: virtus postea regum, & gentis industria, subactis finitimis populis, longe ac late protendit. Dent igitur veniam, æquum censeo, si qui mea scripta legentes, non eos locorum terminos offenderint, quos ipsi vel mente sua conceperunt, vel apud

alios inuenerunt. quæ ab alijs accepimus, seu antiquis seu nouis autoribꝰ, incorrupta referimus, quãuis non est propositi nostri geographiam edere, licet aliquando historia quam scribimus, locorum aliquam significationem requirat. sic enim clarior redditur.

De Thracia, & populo in ea, quomodo Byzantium, quod & Constantinopolis dicitur, à Constantino imperatore Romanorũ sit muris & pulcherrimis ædificijs auctum. Item de Synodo facta super sancti Spiritus processione. Caput III.

POst Valachos igitur & Hungaros, de quibus sermo habitus est, Thraciensium res gestę sese offerunt. Thracia vero (vt pleriꝗ authores tradunt, ipsiꝗ præstantiores) amplissima prouincia est, longe lateꝗ patens: cui ab oriẽte Euxinum pelagus ac Propontis occurrit, a meridie Aegęum mare, & Strymon fluuius, simulque Macedonicus ager. Septentrionem Ister claudit. Occidentis orã tum Pæoniæ montes, tum Pannonia, & Sauus excipit amnis. In qua sententia & Plinium Veronensem fuisse video, & Straboñẽ ipsum, qui iuga montis Hęmi Thraciã diuidere mediam affirmat: ideꝗ Dardanos, Triballos, Mysos incolere Thraciã non ambigit. Triballos autem eos coluisse campos, in queis vel Rastiani modo, vel Seruij sedes habẽt, nemo negabit, qui scripta veterum præsenti rerum statui coaptauerit. Mysij vero post Triballos ad oriẽtem vsꝗ in Euxinum protenduntur, inter Istrũ & Hęmum montem habitacula sortiti. Hos hodie Bulgaros appellant. Post quos maritima loca versus meridiem ad Hellespontum vsꝗ Romania est,

natio Græca, quanuis olim Barbara fuerit. Et iterum nostro tempore deleto Græcorũ imperio, dominantibus Turcis, in Barbariã redijt. Huius prouinciæ metropolis est Byzãtium, Agios * prius appellata. Lacedæmonij eam condidere duce Pausania, quibus Apollinem consulẽtibus vbinam sedes quærerent, mãdasse oraculum memoriæ proditum est, vt contra cæcos habitationem locarent. Cæcos autem Megarenses appellauit, Chalcedonis conditores: qui cũ prius in Thraciã nauigassent, situmq; vbi postea Byzantium ædificatum est, conspexissent, omissa tam locuplete ripa, tenuiorem e regione in Asia delegissent. Hæc Strabo. Constantinum vero imperatorem cognomine Magnum, cum statuisset imperij sedẽ ex vrbe Roma in orientẽ trãsferre, quò facilius Parthorũ excursiones compesceret, tradunt ecclesiastici autores in Troadem profectũ, ibi regiæ vrbis fundamẽta iecisse, vbi quondam Agamemnon cæteriq; Græcorum principes aduersus Priamum regem fixere tentoria: sed admonitũ in somnis, Christo saluatore locum alium designante, cœptum opus, cuius diu mansere vestigia, infectum reliquisse, atq; in Thraciã nauigantem, Byzantium petiuisse, eumq; sibi locũ diuinitus ostensum dixisse, mox vrbem ampliasse, noua mœnia erexisse, sublimes excitasse turres, magnificentissimis tum priuatis, tum publicis operibus exornasse, tantumq; illi decoris adiecisse, vt altera Roma non immerito dici posset. Scriptores vetusti qui florentem videre, deorum potius in terris habitaculũ quàm imperatorũ putauerunt. Nomen vrbi Nouã Romam imperator indidit. *Sed vicit* obstinatio vulgi, vt à conditore potius Constan-

* Argos.

Byzantium altera Roma.

tinopolis vocaretur. In hac vrbe multa sub impe-ratoribus Episcoporum concilia celebrata, multæ suppressæ in Christiana religione surgentes hære-ses, multæ inuentæ, inter quas ea diutius mãsit, quę est de processione Sancti Spiritus, quãuis in pluri-bus agitata ac reiecta concilijs, ad nostram ętatem vsq; perueniẽs. Deniq; sub Eugenio quarto põtifi-ce maximo in Florentina Synodo (quemadmodum suo loco dicetur) non solũ a latinis, sed ab ipsis etiã Græcis damnata explosaq; est. Verum quanquam Ioseph patriarcha, & Ioãnes imperator gẽtis eius-ce, cum Latina ecclesia concordibus animis fidei symbolum decantauerint, Constãtinopolitana ta-men ecclesia credere quod Romana sentiret, velut nefas duxit. Obierat in Florẽtia patriarcha qui vni-oni cõsenserat: nec imperator domum reuersus diu superuixerat. Constantinus, qui ei successit, siue de-ceptus, siue sponte sua insaniẽs, haudquaquã vnio-ni consentiens videbatur. Etiam Gregoriũ patriar-cham priori suffectũ, quòd ad veritatem fidei am-bularet, domo pepulerat, ecclesiastica bona inua-dens. Miserat eò Nicolaus Põtifex Romanus Isi-dorum episcopum Sabinensem, vniuersalis ecclesię cardinalem, virum industrium, & qui Ruthenorũ ecclesiam iamdudum rexerat, percontatum, quanã ratione græcanica natio legatorũ suorum conuen-ta reijceret cum Latinis Florentiæ habita. Iam ille Imperatorem eiusq; senatum in rectam viam pel-lexerat, cum Turcarum bellum, duce & authore Mahumete, veluti repentina tempestas in Constã-tinopolitanos emersit, de quo paulopost suo loco dicetur.

De Turcarum origine & propagatioue, victu, vestitu, & moribus eorum. Caput IIII.

VIdeo complures ætatis nostræ non oratores, aut poetas dũtaxat, verum etiam historicos eo errore teneri, vt Teucrorum nomine Turcas appellẽt. Credo eos idcirco motos, quoniam Turcæ Troiam possident, quam Teucri coluere. Sed illi originẽ ex Creta atq; Italia sumpserunt, Turcarum gens Scythica & barbara est, de cuius origine atq; progressu, quanuis propositum egredi videar, dicere haud alienum existimo: quando sub æuo nostro in tantum hoc genus hominum auctum est, vt Asiam Græciámq; tenens, Latinum Christianumq; nomen late perterreat. Ea narratio res quoq; Thraciẽses aperiet, de quibus institutus est sermo. Turcæ (vt Ethicus philosophus tradit) vltra Pyrenæos montes & Taracontas insulas contra Aquilonis vbera, id est, ad septentrionalẽ oceanum sedes patrias habuere: gens truculenta, ignominiosa, & in cunctis stupris ac lupanaribus fornicaria. Comedit quæ cæteri abominantur, iumentorum, luporum, & vulturũ carnes, nec abortiuis hominum abstinet. Diem festum nullũ colit, nisi mẽse Augusto Saturnalia. Romanorum imperium audiuit magis quàm sensit, quãuis Octauiano Augusto in auro littorio censum dedit, & id quidẽ sponte. Nam cũ vicinas vndiq; regiones annua illi tributa reddere animaduertit, nouum dierum ac temporũ deum exortũ esse arbitrata, munera ei quotannis transmisit. Hæc gens teste Othone historico, & Imperatoris Frederici patruo, regnãte apud Francos Pipino, à Caspijs portis egressa, cũ Aua-

ribus(quos Hungaros noſtra vocat ætas)feroci pu gna,multis vtrobiq; deſideratis cõflixit.Exin Pontum Cappadociamq; tranſgreſſa,ad reliquas inde finitimas gentes ſenſim dilapſa,more latronũ clandeſtinis quibuſdam excurſionibus vires ſibi vendicans,occupatis quibuſdam mõtibus, & clauſtris opportunis,vnde per occaſiones facile irruptiones fieri poſſent,vſqueadeo emerſit ac ſublata eſt animis,vt palam iam & pari marte aduerſum finitimos de agri poſſeſſione certaret.Et deniq; procedẽti tempore non ſolum Pontum & Cappadociam, verum Galatiam,Bithyniam,Pamphyliã, Piſidiã, vtranq; Phrygiam,Cilices,Cares,& eam Aſiã quę minor vocatur, ad oras vſq; Ionij & littora græci maris occupauerit:non vnum quẽdam principem, ſed alios alij duces & varia auſpicia quaſi per factiones ſecuti.Ex hac gente (quemadmodum Nicolaus Sagũdinus vir græcæ ac latinæ hiſtoriæ peritiſſimus ad nos ſcripſit)vigeſimũ ab hinc & centeſimum circiter annum Ottomanus exigui tum cenſus, & obſcuri inter priuatos nominis,ex collectitio milite non parua manu per ſeditionem conflata,graſſari paſſim, ac non ſolum reliquias Chriſtianas vexare,verum etiam homines ſuæ gẽtis armis infeſtis petere,& ſibi ſubdere cœpit.Cuius conatibus orta inter Turcarum principes ſeditio,facile curſum præbuit . Nam illi dum ſe inuicem laniant,accitis vndiq; omnibus qui pro ingenio prędæ rapinæq; percupidi eſſent,authoritatẽ breui & nomẽ adeptus eſt,oppidaq; non pauca partim vi, partim ſeditione in poteſtatẽ accepit . Ottomano filius ſucceſſit Orcanes,qui rem inchoatam a patre commode proſecutus,admodum propagauit.Eum

Amurates filius subsecutus est, qui duobus de Grę corum imperio disceptantibus, ab altero qui supe- rari timebat, in auxilium accersitus, Turcarum pri mus transiuit in Græciam: vbi cõsultò bellum pro- trahens, postquam ambos eneruatis consumptisq; viribus fractos ac defessos animaduertit, versis (vt aiũt) proris, arma in eos sine vllo discrimine per oc casionem conuertit. Et occupato Callipoli oppido, peropportune in Cherroneso ad Hellesponti fretũ sito, cætera græca oppida aperte petere bello, pa- lamq; sibi & posteris Græcorum polliceri imperiũ non dubitauit, magnamq; Thraciæ partem, nullis ferme obsistere audẽtibus, ditioni suæ subiecit. Is vita functus duos reliquit filios, Solmanem & Pa- zaiten. Solmane breui e vita subtracto, res vniuer- sa ad Pazaiten deducta est. Qui prosperos fortunę adeptus afflatus, vsqueadeo nouelli regni fines ex- tulit, vt Thraciam pene vniuersam, excepta Con- stantinopoli ac Pera, Thessaliam, Macedoniã, Pho cidem, Bœotiam, Atticam, maiori ex parte occupa uerit: Mysos quoq;, Illyrios, Triballos crebris ex- cursionibus infirmauerit. Constantinopolim vero omni agro, suburbanisq; ac delicijs spoliauit: & tam lõga & pdifficili obsidione vexauit, vt ciues despe- rata salute de deditione agere cœperint, petissentq; proculdubio, & in hostis sęuissimi potestatem ve- nissent, ni Tamerlanes ille Scytharũ prępotẽs rex instar torrentis ipso incursu atq; impetu cuncta posternẽdo ac vastando, Pazaiten ipum occurrere ac reluctari conatẽ, magno pręlio & ingenti strage superatũ in Asia cepisset. Hic est ille Tamerlanes terror gẽtium, in cuius excercitu duodecies cẽtena millia hominum fuisse traduntur, Xerxe ac Dario

maior,quorum copijs ſiccata flumina prodiderũt. Irã ipſe ſe dei vocitauit, nec nomini crudelitas defuit. Multas ac præclaras Aſiæ vrbes deleuit,homines tanq̃ pecora trucidauit:non ætati,nõ ſexui pepercit. Damaſcum nobiliſſimã Syriæ vrbem diripuit atq; incendit. Pazaitẽ catena vinctũ prandens quaſi canem ſub mẽſa ſua comedere iuſſit, aſcenſuruſq; equum eo tanq̃ ſcabello vſus eſt. Poſt cladem Pazaitę,filij eius,qui complures erant,in poteſtatẽ venere Græcorum, cũ periculum euaſuri in Thraciam traijcere contẽderent. Chialapinus autẽ natu maior emiſſus à Græcis,tandem patrium regnum obtinuit, aduerſus quem Sigiſmundus rex Hungariæ collatis ſignis prælium iniens, tumultuoſe fuſus, caſtra & impedimenta reliquit. Chriſtianorũ ingens occiſio facta. Ioannes dux Burgundiæ in eo prelio captus,multo auro libertatẽ redemit. Chialapino mortuo, Orcani eius filio tenella ætate adoleſcentulo Moyſes patruus vitam eripuit, qui paulopoſt ſine filio deſideratus Mahumetem fratrem reliquit hæredem Is Valachis fortiſſimis & bellicoſiſſimis nationibus trans Danubium(vt ante diximus) late dominantibus, bello attritis,tributa grauia imperauit. Nonnullos in Aſia Turcarũ regulos armis oppreſſos regnis penitus ſpoliauit, Chriſtianos ſub imperio ſuo degentes quàm duriſſime afflixit. Mahumete mortuo, Amuratem eius filium,qui per id tempus in Aſia morabatur, audita patris morte,in Thraciã traijcere conantẽ, imperator Græcorum diu prohibuit, Muſtaphãq; reliquum ex Pazaitæ filijs,vt rerũ potiretur emiſit, & ſumma ope proſecutus eſt: ſed Muſtapha pugna ſuperato & interẽpto Amuratęs victor vniuer

sum regnum consecutus, Thessalonicam illustrem Græciæ vrbem, quam tum Veneti possidebant, vi captam expugnatámq; penitus diripuit: eaq; victoria auctus, Epirum atq; Aetoliam nõ obscuras prouincias reliquo regno adiecit. Illyriorum agros vastans, oppida multa vi cepit, diripuit, atq; incendit. vxoribus more gentis quamplurimis iunctus est, inter quas Georgij Seruiæ Despoti filiã duxit. Nec diu post immemor affinitatis, aduersus eum duxit exercitum. Georgius impar generi potentię, furentem veritus hostem, relicto vno ex filijs, qui cum pręsidio Synderoniam tueretur, cum coniuge cæterisq; liberis ac gentis suæ sacerdotibus in Hũgariam profugit. Expugnata est tamẽ Synderonia ac direpta, Despoti filio lumen ademptum. Georgius patria expulsus, diu apud Hungaros exulauit. Ioannes Huniades iam per arma clarus, sæpe cum exercitu Seruiam ingressus, plurimis cladibus Turcas affecit, eorumq; duces acie conflixit. Verũ quãuis Seruię magnam partem recuperauit, non tamẽ Georgio cuncta restituit. multa dedit amicis. Neq; iniuria, cum & ipse sua virtute repulisset hostes, & Georgij suspecta fides esset, qui medius inter Hungaros ac Turcas, nunc hos nunc illos fefellisset: in his vero quæ religionis essent, neq; Romanæ ecclesiæ ausculâret, neq; Mahumetis legẽ sequeretur.

De bello contra Turcas ab Hungaris duce Ioanne Huniade commisso, item de altero ab eisdem contra eosdem cum magno Christianorũ detrimento gesto. Caput V.

Libet, quoniam huc ventum est, huius opera ad finem prosequi. Cum male pugnatum es-

ſet in prælio Varnenſi,de quo paulopoſt dicemus, fugiens Huniades,in Seruiam ſe recepit.Senſit aduentum eius Georgius,atq; obuiam factus venientem intercepit,& quaſi hoſtem coniecit in vincula.Nec prius dimiſit,quàm oppida ſuæ ditionis ab eo pridem occupata recepit. Nec multo poſtea cũ Ioannes verſus Sophiã copias duceret, videreturq; non parua Turcis illaturus dãna,Amuratę omnia Hungarorum conſilia patefecit. Vnde ille admonitus maximam Chriſtianis intulit cladem,quemadmodum ſuo loco conferetur.Cum vero Turcæ Conſtantinopolim euiciſſent, atq; in Seruiam ducere exercitum minarentur, ſecundò auxilia petẽs ad Hungaros tranſijt,& in Auſtriam vſque profectus,Ladiſlaum adijt regèm,grandęuus iam ſenex, dignus veneratu, ſi recta de Religione ſenſiſſet. Ea in eo ſermonis authoritas, ea corporis maieſtas fuit.Acceſſit hũc Ioannes Capiſtranus ordinis minorum profeſſor,vitæ munditia, & inter prædicatores euangelij noſtro tempore inſignis:quæſiuitq; an audire ſe vellet.Annuenti, quod Romana eccleſia credit & docet,expoſuit,diuq; ſecum per interpretem de ſacris eloquijs diſputauit,& vt errorem ſuæ gentis relinqueret, magnopere cohortatus eſt. Ille hoc denique reſponſum dedit:Annis nonaginta vitam produxi,nec aliam religionem quàm ſuſcepi a patribus,noui.Sapientẽ me ciues mei,quanuis infelicem,hactenus putauere.tu nunc,quod ſæpe agitant,ſenem delirũ efficere cupis. Laqueo vitam finire malim, quàm patrum traditiones relinquere.Atque his dictis e conſpectu abijt. Tam periculoſum eſt religionem imbuiſſe damnatam.Reuerſus domum, cum acceⅿiſſet Michaelem Zyla

gum,qui tum Albæ cū præſidio præerat, fratrē𝔮; eius Ladiſlaū quadrigis vectos vrbē exiſſe, milites miſit,qui eos vel comprehenderent,vel occiderent. Michael vbi adeſſe hoſtes animaduertit, curru deſiliēs,equum quem ponè ducebāt aſcēdens, veloci fuga ſaluatus eſt. Ladiſlaus in quadrigis repertus, multis vulneribus confoſſus ac diſcerptus interijt. ſed non impune id Georgio ceſſit. Cognouit & Michael paucis pòſt diebus illū prope Danubij ripam iter habere,aggreſſuſ𝔮; cum armatis captiuū abduxit, cui dextræ manus duos digitos amputauit,cum ſe gladio defenderet.Redemptus eſt Georgius magno auri pondere,non tamen diu ſuperuixit, cū trūcæ manus fluor ſiſti non poſſet.At𝔮; hic perfidi hominis exitus fuit.Lazarus filius poſt eum gubernationem ſuſcepit,excluſo fratre nomine Georgio,quem quondam Amurates excæcauerat.Is cum ſorore (quā nupſiſſe Amurati diximus) ad opem Mahumetis confugiens,fruſtra eius auxiliū implorauit.Obijt deinde Lazarus,de cuius hæreditate non paruá contētio exorta eſt.Georgius Turcarum auxilio paternū regnum vendicare nititur.Vxor Lazari relicta Hungaricas opes implorat:nec Tatecuzma Vlrici comitis Ciliæ quondā vxor ac Georgij portionem hæreditatis deſperat. Ioannes Cardinalis ſancti Angeli ab Hungaris inuitatus, eò profectus,vt arces obſedit,commeatus penuria compulſus redijt.Iulianus Cardinalis ſancti Angeli aduerſus eum miſſus, Hungarorum extulit animos, & arma ſumere perſuaſit.Raſtianus quæ Turcis in Hungariam aditum præcludunt, aut apoſtolicę ſedis nomine recipiat, aut Hungaris tradi curet. Rebus infectis, non ſine graui pe-

Ladiſlaus ī quadrigis repertus cōſoditur.

riculo (vix enim Turcarum manus euasit)Budam rediјt. Nos Amuratis opera, quæ medio cutsu re- liquimus, prosequamur. Magnus hic vir fuit, do- mi bellique, tam suis amatus, quàm nostris odio- sus. Cum centum millibus pugnatorum intrauit Hungariam, late populatus prouinciam. Sterilis annus impedimēto fuit ne regno potiretur. Com- meatus penuria compulsus rediјt. Iulianus Car- dinalis sancti Angeli ab Eugenio pontifice maxi- mo aduersus eum missus, Hungarorum extulit a- nimos,& arma sumere persuasit. Exercitus Chri- stianus vsque Sophiam ad Artum magnum pro- fectus est. Sæpe cum Turcis prospere dimicatum, non sine Ioannis Huniadis ingenti laude,qui tum copias ductauit. Cuius nomen apud hostes adeo terrificum fuit,vt plorantibus pueris matressami- lias taciturnitatem non aliter imperarent, quàm Ioannis præsentiam minitantes. Congregati ta- men non paruo numero Turcæ, cum Christianis confligere non dubitarunt. Sed non tam felix eis pugna, quàm fortis animus fuit. Superati vitute Hungarica,multis cæsis, terga dedere. Hungari, qui bello interfuere, cupiditate gloriæ res suas am pliantes,ac de magnis maiora tradentes, Impera- tori Frederico superatos bello Turcas scripsere, triginta millia hostium cæsa,captaque multo plu- ra. Cardinalis sancti Angeli sex millia dunta- xat hostium in eo prælio cecidisse,suis literis af- firmauit, signa militaria nouem capta, Ioannem Huniadem non ducis tantum, sed militis quoque singulari virtute vsum. eique fides habita. Tur- cis Christianorum victoria plus pauoris quàm damni attulit, non Hungaricas tantum vires, sed

Germanicas quoq; in se commotas arbitrantibus. Cõsternati ergo, ac perculsi metu, perinde ac si tot⁹ occidens coniurasset, pacem petiere. Hungari qui suas vires non ignorarent, nec tam potentiæ suæ quàm casui victoriam imputarẽt, periculosum existimantes sæpius tentare fortunam, oblatas vltro conditiones pacis non recusarunt. Induciæ belli in decem annos dictæ, iusiurandum per sua sacra ambæ partes præstitere. Despoto Seruiæ quæ bello amiserat, reddita. Molesta ea res Iuliano cardinali fuit, cui prosequenda victoria videbatur. Eugenio quoq; Romano pontifici nihil molestius nunciari potuit, cuius menti nulla maior cura insedit, quàm Christianæ fidei propagandæ. Scripsit igitur cardinali, nullum valere fœdus, quod se inconsulto cum hostibus religionis percussum esset. Vladislao regi Poloniæ, qui eo tempore Hungariam occupabat, vti conuenta dissolueret, imperauit: iuramẽta remisit. Nouum instaurari bellum, tum precibus, tũ minis extorsit. Ex Christianis principibus auxilia petijt. Præter Philippum tamen Burgundiæ ducem, neminem Christianæ religionis zelus cõmouit. hic solus classem instruxit, quæ vsq; in Hellespontum profecta, Turcis ex alia trãsitum prohibere in Europam conata est. Franciscus cardinalis Venetiarũ, Eugenij nepos cum pluribus triremibus eò missus, classi præfuit. Vladislao qui alienũ regnũ inuasisset, e re sua visum est, solicitudinem belli prouincialibus non deesse. Accersitis igitur ex Polonia ac Bohemia cæterisq; vicinis gentibus auxilijs, coactis ex Hungaria copijs, Turcarũ agros inuadere statuit. Ioãni Huniadi castrorũ cura cõmissa XL circiter equitũ millia fuisse traduntur. pleriq; dimidio

Turcæ consternati ab Hungaris pacem petierunt.

Philippus Burgundus sol⁹ classem in Turcas instruxit.

minorem numerum prodidere. Reguli Hungariæ pontificesq; quamplurimi interfuere. Iulianus sancti Angeli cardinalis milites cruce signatos nõ paucos secum duxit. Iter per Valachiã receptũ, deinde transito Danubio in Mysiamventum, vt per plana & campestria loca in Romaniã transirent. Amurates hostium cognito aduentu, cũ Grçcis ac Turcis in Europa manentibus non satis confideret, exercitum ex Asianis militibus comparauit. Sed augebat animũ traijciendi freti non mediocris cura, qui classem apostolicam obtinere pelagus nõ ignorabat. Anxio (vt aiunt) & multa voluenti animo, Genuẽses quidam curas ademere, qui suis nauibus accepta pecunia transportare copias promiserunt. Locus est vbi non amplius q̃ stadia quinque latitudo freti continet, inter Propõtidem & Euxinũ pelagus. tantũ est spatium quod Europam Asiamq; disterminat. Bosphorum Thraciũ dixere maiores à Byzantiorum cornu L X. ferme stadijs distãtẽ. Hic Amuratis exercitus transuectus est, aureo nũmo vectoribus per capita tradito: quç, si vera est fama, centum millia fuisse ferunt. Iam Christiani locum attigerant cui Varna est nomẽ, cum aduẽtare innumerabiles hostiũ copias nunciatũ est. Cedendũ Vladislao Cardinaliq; videbatur, & ne circũuenirí ab hoste possent, munitum mõtanũq; locũ petendum. Huniades aduersari ac resistere, Turcarũ se nosse vires dicere, famã semper maiorẽ esse. quod si Turcæ omnes adsint, Hungaris tamen impares fore. Illos aurea & discolori veste, Hũgaros ferro atq; ære fulgere. Christianum agmen & stare paratũ, & sequi, nec turba nec sarcinis prçgraue: intentũ quò dux non modo signet, sed etiam innuat: cõtra

Genuenses notantur

si Turcarum mores inspiciantur, fœminas magis existimare debere q̃ viros. Si fugiat exercitus Christianus, quẽ rex Hungariæ ducit, in quo legatus apostolicus adest, in quo tot nobilissimi proceres militant, nunq̃ deinceps Hungaris contra Turcas futurum animũ. Vicit Huniadis sentẽtia. expectati hostes. Postera die, siue q; maioris exercitus speciẽ prębuere q̃ fama ipsa vulgauerat, siue quòd metuentibus, omnia vero maiora videntur, siue q; Amurates in cogẽdo milite vulgatę opinioni haudquaq̃ defuerat, territus Huniades eo cõspectu, tũ primũ periculi magnitudinem animo voluens, de fuga regem admonuit. Ille serum consilium arguens, perniciosam magis fugam q̃ pugnam dixit. Cõmisso pręlio sperari victoriã posse. sæpe minoribus exercitibus cessisse maiores, nec tã multitudinẽ bellatorum, q̃ audaciã & ordinẽ pręstare victoriã. Deum quoq; respicere meliorẽ causam, pręstantioreq; se paucis (si modo audeant) exhibere. fugientes, victoriam hosti tradere, feriendaque terga, & multã suorum cędem. Magnifica quoq; verba Ioannis pridie dicta plenus irarum rex exprobrauit: iussisq; omnibus arma capere, pręlium expectauit. Amurates in proximo colle cõsederat, ex quo suos pariter atque hostes spectare potuit. Dato belli signo, XV. millia equitũ qui pugnã prouocarẽt, facto globo in Christianos impetum fecere. Singulis albę super loricas vestes fuere, quæ vento agitatæ instar alarũ præ se ferebãt. totidẽ viridibus induti sagulis sequebãtur. Aurea equorũ frena multorũ visa, & multis galearũ argenti atq; gemmarũ nitor. ipsas quoq; gladiorũ vaginas pręgrandes vniones ornabãt. Nõ detrectauere Christiani certamen. Itum est ferocibus in pu-

Vide Turcarũ ornatum in bello.

gnam animis. superior acies nostra Turcas in fugã vertit, q̃plurimis primo impetu pro stratis. Percussit ea res magno metu Amuratẽ, nihil tale verentẽ: fugissetq́ protinus prodito exercitu, nisi circunstantes satrapæ comprehenso eius equi freno, ignauiam eius increpassent, fugientiq́ comminati necẽ fuissent. Perstitit ergo vel inuitus, iussisq́ fortissimis arma sumere, pręliũ instaurauit. Pugnatũ est summa contentione pluribus horis, nunc Christianis, nunc Turcis propinquiorẽ victoria sese præbente. Cadebãt hic atq́ inde q̃plurimi, plures ex Turcis, quorum corpora parum tecta facilè sagittę ensesq́ penetrabant. Postremo cum nouus in ora hostis incederet, & sauciorum loca integri occuparent, nõ tam virtute q̃ numero superati Hungari paulatim referre pedem cœpere. Tum Vladislaus cum globo suorũ, quos erga se non minus fortes q̃ fidos habuit ex Polonia, vt hostes ex acie victores diuerteret, Christianisq́ animũ redderet, in tumulũ quẽ teneri ab *Amurate diximus, circũiectosq́ vndiq́ cur rus impetũ fecit. Ibi noua pugna cõmissa, nou⁹ iniectus Amurati pauor. trepidatũ totis castris, nec iã cõsistẽdi animus aderat. q̀ si Huniadi par anim⁹ ac regi fuisset, & arridẽti fortunæ dedisset manus, haud dubiũ quin ea dies & Amurati vitã, & posteris eius imperiũ Græciæ abstulisset. Verum ipse vt primũ cedere Christiana signa conspexit, cũ decẽ millibus Hũgaris ac Valachis ex acie se subtraxit, atq́ insalutato, rege nutante adhuc victoria, fugam arripuit. Fortasse rei militaris perito nulla in pugna salus visa, & saluare aliquos q̃ perire omnes maluit. Poloni acceptã eo pręlio cladem, Huniadis vecordię atq́ ignauię tradiderũt, ipse sua cõsilia

ſpreta conqueſtus eſt. Vladiſlaus ſuę ſorti dimiſſus, dum fortiter circa munimēta hoſtiū pugnat, equo deiectus, obtruncatus eſt. Caput eius haſtæ infixū per Græciam atq; Aſiam in ſignum victoriæ populis oſtentatum. Poloni ad vnū cæſi omnes, direpta caſtra, & quæ munitiones curruum tuebātur: necati epiſcopi, & proceres Hungariæ qui aderant, eadē calamitate oppreſſi. Iulianus cardinalis dum fugit amiſſo prælio, cum iam hoſtes euaſiſſet, Hungarorum perfidiā euadere non potuit. Potum equo dantem apud ſtagnum forte repertū latrunculi quidā nouere, & arbitrati pecuniam apud eū eſſe, deiectū equo necauerunt, & ablatis veſtimentis nudū cadauer feris ac volucribus dimiſere. Hic exitus viri fuit magni certe & admirabilis, ī quo neſcias doctrina maior an eloquentia fuerit. grata hominis præſentia, blādi mores, vita in omni ætate nitida, religionis zelus, qui omnia pro Chriſto & mortē ipſam vere ſuaſerit. Huniadē (vt ante diximus) fugientem, Deſpotus Seruiæ cepit. Poloni regem ſuum iā peracto bello pluribus annis viuere crediderūt, captū non interfectū arbitrati. Cardinali Venetiarū eius culpa cladis magna ex parte imputata eſt, qui neq; fretum (vti par fuerat) cuſtodiuit, neq; tranſuectos hoſtes Chriſtianis ducibus (quod ſecundum fuerat eius officium) nunciauit. De numero cæſorū minime cōſtat, illud exploratū eſt, longe plures ex Turcarum acie cecidiſſe, cæterū pro numero copiarum longe maius damnum Chriſtianis illatum. Victor Amurates neq; fugientes hoſtes inſecutus eſt, neq; gloriabundus inter ſuos magnifica verba iactauit, neq;, vt ante aſſueuerat, hilarem vultum oſtēdit. Interrogatus quidnam triſtior eſſet, & cur non victis

Iuliani cardinalis exitus miſerabilis

Victor Amurates triſtior

hostibus exultaret: Nollē (inquit) hoc modo sæpius vincere. iubensq; vasa colligi, copias quæ superfuerant, domum remisit. Ipse Adrianopolim reuersus, deo suo quæ ꝑ victoria fecerat vota ꝑsoluit. Exi voluens animo regni curas veræ felicitatis expertes esse, inconstantiam quoq; fortunæ veritus, quæ nulli perpetuo bona est, accersitis prouinciarũ maioribus, Mahumetē ex liberis suis natu maiorē pro se regem constituit. Ipse priuatam eligens vitā, in Asiam profectus, cum paucis otij sui comitibus regioni cuidam solitarię sese addixit. Calibassa inter Satrapas Turcarũ opibus & autoritate maior, Mahumeti, qui nondum per ætatem aptus esset imperio, gubernator datus. Reliqui regis filij, ne quas regno turbas excitarēt, more gētis necati sunt. Felicius apud Turcas priuatis quàm regibus liberi nascuntur.

De alio bello per Huniadem, qui ignominiā apud Varnam acceptam abolere cupiebat, celeriter apparato, & quòd Amurates à vita priuata ad bellum ducendum sit reuocatus. Caput VI.

Effluxit deinde non paruũ tempus, in quo nec Hungari Turcas, nec Turcę Hungaros armis lacessere præsumpserũt. Sua quēq; calamitas domi attonitum tenuit. cruentissima Varnēsis pugna vires vtriusq; partis eliserat. Nec Turcis, neq; Hungaris rex bello idoneus erat. hos Huniades, illos Calibassa alieno nomine gubernauit. Ferocior Huniades, reiq; militaris peritior ignominiā Varnę acceptā obliuisci non poterat: vnde diesnoctesq; meditabatur quonam pacto abolere infamiam, &

resarcire damna maxime posset. Spem bene gerendæ rei Turcarum quies prębuit, qui iampridē nullū belli apparatū ostenderāt. Vires illis atq; animos defuisse ratus, tēpus idoneū existimauit in quo pristinā recuperare gloriā posset, Turcasq; pessundare: quibus si adsint exercitus, imperatorē tamē prorsus defuturū arbitrabatur, nec magis existimandū exercitum sine duce, q̃ ducem exercitu carentem. Coactis itaq; repēte copijs ex Hungaria, accersitis Bohemorū auxilijs, mercenariorū quoq; militum non parua manu coacta, ducere exercitū in Turcas statuit, quos prius aggredi ac conficere credidit, q̃ mouisse ex Hungaria nunciaretur. Eam rebus gerendis solertiam ac celeritatem adhibuit. Cōsilium eius Gregorius Despotus Seruiæ (vt ante dixim⁹) Turcarum ducibus patefecit, magnūq; gēti periculū imminens maius ostendit. Perculsi eo nuncio Turcæ, quid agerent, non satis intelligebant. Amurates iā senior religioni addict⁹, regni curas abiecerat. Mahumetes ætate minor tantā belli molē ferre posse non credebatur. Calibassę defuturā obediētiam putabant, qua nihil est in bello magis necessarium. Trepidare igitur, æstuare, modo huc, modo illuc mentem conuertere: nullum consilium satis placere. Hęrentibus in deliberatione satrapis, nihil tandem salubrius visum, quàm reuocare ab ocio Amuratem. Neq; enim veterani militaturi sub alio credebantur, nec fortunam belli tentandam arbitrabantur, q̃ sub eo qui vincere consueffet. Calibassa eius sententiæ autor fuit. In qua re Mahumetis animū vehementer offendit, cupientis in ea expeditione sese virum ostendere, verentisq; ne imperiū amitteret, si pater iterum regnum assumeret: vt

ſunt hominum mutabiles voluntates. Miſſi ergo legati Amuratē reuocauere, qui comparato mox exercitu in hoſtem profectus, non aliter quàm ſi ad prędam pergerent, alacres milites duxit. Iam Huniades cum copijs Sophiam tranſierat, proſtratiſq; qui occurrerant locorum præfectis, hoſtiles agros late populatus, in loco qui Baſilia vocatur, caſtra poſuerat, cum aduentare Amuratis copię nunciantur. Nō expectauit Huniades prouocari, prior ipſe pugnam inijt. Commiſſo prælio anceps diu certamen manſit. Qua parte pugnauit Huniades, fuſi hoſtes terga dedere. nec parua ſtrages edita. Pari modo & Amurates in cornu ſuo victor, Hungaros fudit. Poſtremo cum victor victorem incurreret, non tulerunt Chriſtiani Turcarum impetum: qui quanq̃ virtute pręſtarent, numero tamen ſuperati, non tam victi quàm feſſi compulſi ſunt cedere. Huniades poſtq̃ ſuos neq; minis neq; precibus ſiſtere poteſt, cum paucis ex bello profugit. Multi Hungariæ proceres, & nonnulli eccleſiarum epiſcopi in eo prędio cecidere. Gregorius miles ad internecionē cæſus. Nec tamē pauciores ex Turcis interiere. Emptam multo ſanguine victoriam Amurates domum retulit. Nec diu poſtea relicto Mahumeti regno, quemadmodum prius deſtinauerat, mortem obijt. Corpus eius more maiorum in Burſa ſepultũ. Ea eſt Bithyniæ ciuitas, & Aſiatici regni caput. Paulo anteq̃ obijſſet Amurates vxorē duxerat filiã Sponderbei nobilis in Penderacia ſatrapis, ex qua natum filium nomine Chialapinum ſextũ agētem menſem Calibaſſæ moriens commendauit. Ille Mahumetis gratiam initurus, & matrem & puerum ei prodidit. Mahumetes acceſitis triginta (vt

aiunt)matronis quæ puerum cognoſcerent, poſtq̃ certam Amuratis ſobolem eſſe conſtitit, ſtrãgulatum matri filium reddidit: funuſq; regio more fraternum duxit, auſpicia regni parricidio cõſecrans. Sunt qui Calibaſſam alienum puerum Chialapini nomine ſuppoſuiſſe ferunt, illumq; pro filio Amuratis necatum: Chialapinum vero apud Conſtantinopolim clàm educatum: poſt capturam vero vrbis inde ſubtractum, ac Venetias ductum: & hunc eſſe quem Calixtus Pont. Maxi. pro fratre Mahumetis in palatio cuſtodiri iubet. Nos veri periculũ ad Græcos remittimus, quanuis multa in hiſce rebus figmenta interuenire non ignoramus, & ſæpe tonſoris filios regio defungi honore viderimus.

De Mahumete fidei Chriſtianæ ferali inimico, & quod Conſtantinopolim Thraciæ vrbem excellentiſſimam armis & Chriſtiana fide ſpoliauerit. Caput VII.

MAhumetes igitur defuncto Amurate gubernacula regni ex voto adeptus, inſtituta maiorum pro ingenio correxit. Leges ipſe ſuas domi foriſq; tulit, ærarium locupletauit, noua vectigalia excogitauit, copias auxit, in proceres aut aulicos ſæuire contumeliarive cœpit. Hic eſt ille Mahumetes qui Conſtantinopolitanis (vt ſupra innuimus) bellum intulit, de quo nunc referre vt accepimus, haud alienum fuerit. Voluerat iampridem animo Mahumetes, quonã modo Conſtãtinopolim ſibi ſubigere poſſet, neq; ad ſuam gloriã pertinere arbitrabatur, vrbem in medio Turcarũ ſitam eſſe quę ſuo imperio nõ pareret: tantoq; ma-

ſus inde nomini ſuo dec⁹ accedere,ſi eā vrbē expu-gnaret,quāto progenitores ſui ijdē conati, turpius a cœptis deſtitiſſent.Cum paucis igitur participato conſilio,caſtellum iuxta littus ad oſtium Boſpho-ri paulo ab vrbe remotius,aliud diſſimulās, incre-dibili celeritate extruxit,atq; muniuit:bellū deinde vrbi nō modo īdixit,ſed cōtra inita fœdera,cōtra iuſiurādū intulit,ſimul & gerere cœpit.Sēſerāt ei⁹ animum Græci,diffīdēteſq; ſuis viribus, ad Latino-rum opes confugerant,lachrymis auxilia expeten-tes.Surdæ(proh pudor)noſtrorū principum aures fuere,cęci oculi,qui cadente Græcia,ruituram Chri ſtianę religionis reliquam partem non viderunt: q̄uis priuatis quēq; aut odijs aut commoditatibus occupatum,ſalutem publicā neglexiſſe magis cre-diderim.Mahumetes interea coactis vndiq; copijs, mirabili apparatu,formidando animo & impetu, terra mariq; regiam vrbem aggreſſus, cuniculis ac latentibus foſſis altiſſime actis, aggere late edito, ponte,quà Peram oppidum verſus mare muros al-luit vrbis, longitudinis ad duo millia paſſuum ra-ptim extructo, turribus ligneis eouſq; erectis, vt muros q̄uis altiſſimos excederēt, machinamento-rum tormentorūq; multiplici adhibito genere op-pugnata eſt vrbs,defenſaq;,ſummis vtrinq; viribus, nō paucis diebus.Ad extremum voce pręconis to-tis caſtris inclamatum eſt,quinto Calen. Maij mi-lites omnes ieiunium ſanctificent, ſequenti die in armis adſint, vrbem extremis viribus oppugnatu-ri:triduo ciuitatē militum direptioni futurā. Con-ſtituta die ieiunium ad noctem vſq; ſeruatum.Exin lucentibus ſtellis inuitationes ac conuiuia paſſim habita,& quiſq; amicum propinquum notumque

habuit, cũ eo hilaris epulatus est: atq; vbi satis adbibitũ, tanq̃ se deinceps nũq̃ visuri essent, amplexati, exosculatiq;, simul vltimũ vale dixerũt. In vrbe autem sacerdotes sacras ferentes imagines, sequente populo vrbem lustrare, auxiliũ de cælo petere, affligere corpora ieiunijs, atq; orationibus vniuersi ciues intendere. Subsecuta nocte, ad sua quisq; loca defendenda rediere. Erant muri vrbis & altitudine & crassitudine toto orbe celebres, sed ob vetustatẽ & Græcorũ incuriã pinnis ac propugnaculis nudi. Antemuralia vero opportune communita. In his Græci salutẽ posuere. Armati milites inter muros & antemuralia pugnã sustinere decreuerunt. Triãgularẽ pene vrbis formã fuisse tradunt. Duas partes alluit mare. Nec muri desunt ad propulsandos nauales impetus idonei. Quod reliquũ est ad terrã vergens post alta mœnia & antemuralia (quę annotauimus) ingenti clauditur fossa. Cœptũ est prelium paululum ante lucem, cum miles Turca periculi q̃ moræ patientior esset, ac vulnera & sanguinem prædarũ dulcedine pensaret. Pugnatum est in tenebris, maiore Turcarum pernicie, in quos tela superne librabãtur. At postq̃ illuxit, dato signo vndiq; non solum Constantinopolis, sed etiam ipsa quoq; Pera, ne quid auxilij Græcis præstaret, oppugnari cœpta est. Sua cuiq; legioni murorum pars ac portarũ attributa, vt discretus labor fortes atq; ignauos distingueret, & ipsa contentione decoris militum virtus magis ac magis accenderetur. Pari modo & nauales socij attributas partes inuadere iussi. Admouentur vrbi ligneæ turres. Conuectant milites dolabras, falces, scalasq;. Et iam elatis super capita scutis, densa testudine succedunt. Græci sa-

Constantinopolis pene triangularis duabus partib9 mari alluit.

xorum pondera prouoluunt, disiectam fluitantē testudinem lanceis cōtisq; perscrutantur, donec soluta compage scutorum exangues lacerosque prostrauerunt. Fit strages. Et iam Turcæ deficientibus animis languidius pugnant, sed adest Mahumetes, fortissimum quenq; nominatim vocitans: vtque in prælium redeant, adhortatur: hos præmijs allicit, illos minis deterret. Instauratur ex integro certamē. Turcę rursus subruere murum, portas quatere innixi humeris, & super iteratam testudinē scādentes, prehensare hostiū tela brachiaq; nituntur. Iterū integri cum faucijs, semianimes cum expirantibus euoluuntur. Cernitur varia pereūtiū forma, & plurima mortis imago. Ioānes Iustinian9 apud Genuā Ligurum metropolim nobili loco natus, qui superioribus diebus solus vrbem defendisse videbatur, in hoc certamine vulneratus, vbi fluitare sanguinē suum animaduertit, ne cæteros deterreret, medicū quærens, clàm sese pugnę subtraxit. Sed imperator vt abesse Iustinianū cognouit, quò ierit percōtatur: inuentumq; rogat ne pugnam deserat. Ille nihilo magis flexus, aperiri portam iubet, qua curaturus vulnus in vrbem redeat. Erant enim obseratę vrbis ianuæ, quibus ad antemuralia patebat iter, ne qua fugiendi facultas militi esset, ac propterea fortius hosti resisteret. Fit interea remissior defensio. quod Turcæ aduertentes, acrius incūbūt. Et quoniā pars muri iā tormētis æneis disiecta, fossam magna ex parte oppleuerat, per ruinas ipsas scandētes, antemurale conscendunt, Græcosq; loco deturbāt. Porta quæ Ioāni patuerat, omnibus aperta, fugā profusiorē reddit. Tūc iperator nō vt rēgē decuit, pugnādo, sed fugiēs in ipsis portę angustijs cū cecidisset,

Constantinopolis oppugnatur

oppressus calcatusque obijt. In tanta multitudine pugnatorum duo tantum reperti sunt qui se viros ostẽderint, alter Grecus, alter Dalmata, Theophilus Paleloogus, & Ioãnes Schlau9, qui fugere turpe putantes, cum diu Turcarum impetum sustinuissent, multosq; obtruncassent, denique non tam victi quàm vincẽdo fatigati, inter cadauera hostium occubuere. Iustinianus in Peram cum diuertisset, inde Chium nauigauit, ibiq; seu vulnere seu mœstitia morbum incidens, inglorius vitam finiuit, Felix si in ipsis Byzãtij mœnibus animã exhalasset. In ingressu portæ octingenti circiter milites ex Latinis Græcisq; periere, partim vulneribus à tergo confossi, partim conuersione oppressi. Etiam hostis superiorem murum tenebat, saxaq; in ciues deoluens, ingredientibus suis auxilio erat. Tum subito capta vrbe, cæsis omnibus qui resistere ausi sunt, in rapinas est itum. Erat victorũ infinitus numerus, in libidinem, in sæuitiam corruptior. Nõ dignitas, non ætas, non sexus quenquam protegebat. Stupra cædibus, cædes stupris miscebantur. Senes exacta ætate, fœminas viles ad prædám in ludibrium trahebãt. Vbi adulta virgo, aut quis forma conspicuus incidisset in manus rapientium, diuulsus, ipsos postremo direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam vel grauia templorum dona sibi quisque traheret, maiore aliorum vi truncabatur. Cumq; in exercitu maximo ac dissono ex ciuibus socijs atq; externis conflato, diuersæ linguæ, varij mores atq; cupidines essent, & aliud cuiq; fas, nihil illicitum toto triduo in Constantinopoli fuit. Tẽplum Sophię, Iustiniani Cæsaris opus, toto orbe famatum, & cui comparari alterum nequeat, nuda tũ

Constantinopolis capitur

sacra supellectile,ad omnes spurcitias patuit: ossa martyrum,quæ fuerant in illa vrbe pretiosissima, canibus obiecta & suibus. Sāctorum imagines aut luto fœdatę,aut ferro deletę.Altaria diruta. In tē- plis ipsis aut lupanaria meretricū facta, aut equo- rum stabula. Coacti sunt serui verberibus ac tor- mentis dominorum abdita scrutari ac eruere.Inuē- ti non pauci thesauri, quos in ipso belli principio in felices suffoderant ciues:quibus si pro defensione vrbis vsi fuissent, suam fortasse vitam,& patrię li- bertatem seruassent. Sed auaro in aurum nulla po- testas. Captiui omnes in castra deducti. Pudet di- cere Christianorū dedecus,dicam tamen, & poste- ritati tradere non verebor,quandò persuasum mihi est,futuros aliquando,& fortasse anteq̄ moriar,qui tantam Saluatori nostro illatam ignominiam vlci- scantur.Simulacrum Crucifixi, quem colimus, & verum deum esse fatemur,tubis ac tympanis præ- euntibus raptum ex vrbe, hostes ad tentoria defe- runt,sputo lutoq; fœdant, & ad nostræ religionis irrisionem iterum cruci affigunt. Exin pileo, quem sartulum vocāt,capiti eius imposito,corona vndiq; facta,Hic est(inquiūt) Christianorum deus. Tum lapides lutumq; iactantes,miris dehonestant mo- dis.Sed nihil hęc obsunt deo nostro,cælum tenen- ti: nec maiestatem eius quoquo modo imminuere possunt,cuius ea gloria,ea sublimitas est,ea beati- tudinis perfectio, vt nec laudibus humanis extol- li,nec humiliari vituperijs vllis possit.Nos ista læ- dūt atq; confundūt, qui per ignauiam atq; desidiā, dum veri dei cultū perire sinimus,& in hoc secu- lo bonum nomen,& in altero spem salutis amitti- mus. Post hęc conuiuatus Mahumetes, cum forte

Pie lector huc & ocu los & animū verte

plus solito adbibisset, vt sanguinem mero adderet, principes optimatesq́ ciuitatis captos crudelis & sanguinari⁹ carnifex fœde misereq́ iugulari iussit. Rirelucas, qui apud imperatorem plurimum poterat, cæso ante oculos maiori filio, altero ad illicitos vsus reseruato, securi percussus est: duo eius alij filij occiderant in bello. Isidor⁹ cardinalis in eo tumultu captus, cum veste mutata nõ fuisset cognitus, trecentis asperis sese redemit. id est genus pecuniæ admodum leuis. Multi & Veneti, & Genuenses, & Latinorum alij gladio cæsi sunt, quidã multo redempti auro. Insignis hic annus fuit expugnatione Constantinopolitana, tam Christiano populo fœdus ac lugubris, q̃ Turcarum genti faustus lætusq́, q̃ ab ortu saluatoris Christi secũdus & quinquagesimus supra millenum quadringentesimum cucurrit. Perenses vetus colonia Genuensium, qui & Galatæ nuncupantur, cognita Byzantiorũ clade, priusquam rogarentur, Mahumeti deditionem fecere. Muri vrbis diruti, multorum bona contra fœdus direpta, fœminæ puerīq́ ludibrio habiti.

Anno ab ortu domini M. cccc. liij. Constantinopolis a turcis capta

De Mahumete in Hungariã ad Saum vsq́ flumen exercitum ducente, & ab Alba vulnere sub papillã accepto turpiter refugiente. Caput VIII.

CAlibassæ, qui ad eum diem non sine Mahumetis displicentia vixerat, tanquam Constãtino imperatori Turcarum consilia prodidisset, per miseros cruciatus vita erepta, ingentes quas cumulauerat opes, exitio ei fuisse traduntur, & q̃ Amuratem dimisso imperio ex priuata vita reuocauit ad regnum. Auctus eius pecunia Mahumetes, tanto rerum successu tumens, in Hungaros

expeditionem parare cœpit,qua per triēnium cir=
citer instructa,accersitis ex omni regno procerib⁹,
penetratis Thraciæ montibus, cum maximis atq;
infestissimis copijs ad Saum vsq; flumen peruenit.
centum quinquaginta millia hominum in eius ex=
ercitu fuisse tradūtur.Pleriq; tertiam partem huic
numero subtraxere. Calixtus tertius, qui per
id tempus Romanam cathedram sortitus erat,
Ioānem cardinalem sancti angeli, cuius supra me=
minimus, præstanti virtute virū,qui Germanos in
armis contineret, Turcarumq; compesceret impe=
tum,ad eas partes legatum misit.Is promissa pec=
catorum indulgentia cunctis qui contra Turcas
militare vellent, adiuuante Ioanne Capistrano,qui
per idem tempus Hungaris euangelizabat,cruce si=
gnatorum haud paruum cōgregauit exercitum,nō
diuitum ac nobilium, sed inopis atq; incompositi
vulgi.Surdæ opulentorū aures euangelio, nec diui=
nus sermo principibus auditus. Contenti præsenti
rerum statu potentes, futurum Christi regnum nō
nisi morientes inquirunt: credula paupertas facile
prædicatoribus obedit. Supra quadraginta millia
signū crucis accepere. Tecta magis fide, quàm fer=
ro acies. Huniades quoq; non paruas copias in ar=
mis habuit.Appropinquabat spe plenus & incredi=
bili superbia tumens Mahumetes, nec iam sibi vel
montes vel flumina obstare putabat. gloriari inter
suos,Hungariam iam pene victā asserere,Latinorū
imperatorem in propinquo esse dicere,deleto Græ=
corum imperio, Latinorum instare finem, Turcis
omnia paritura, spolia ingentia promittere, Ger=
maniā atq; Italiā militū direptioni offerre, peruia
cuncta Turcarū armis iactare, Sed q̄ gloriosus eius

aduentus,tam turpis atq; infamis recessus fuit. Albam ad confluentes Danubij Sauiq; sitam paruam vrbẽ oppugnare adorsus, obtinere nequaq̃ potuit. perfregit machinis priores muros. irrupere in vrbẽ eius acies. pugnatum est interdiu noctuq;. Nũc victi nũc victores visi hostes. Ad extremum vulneratus sub papilla Mahumetes, relictis impedimentis, per noctẽ trepidus aufugit. Huius pugnę seriem in historia Bohemica comprehendimus. Non est cur hoc loco latius insistamus. Autores victorię tres Ioannes habiti, Legatus cardinalis, cuius auspicio res gesta est, Huniades, & Capistranus: qui prĕlio interfuere. Verum neq; Capistranus Huniadis, neque idem Capistrani Huniades mentionem fecere in eis literis quas de obtenta victoria siue ad Romanum pontificem, siue ad amicos scripsere. per suum quisque ministerium Deum dedisse Christianis victoriam affirmauit. „ Auarissima honoris humana „ mens, facilius regnum & opes quàm gloriam par„ titur. Potuit Capistrenus patrimonium contemnere, voluptates calcare, libidinem subigere: gloriam vero spernere non potuit. Dicat forsitã aliquis, non suum illi honorem curæ fuisse, sed dei, qui per pauperes & inermes rem Christianã saluare voluerit. Cedimus huic assertioni, quanuis & Huniades ministrum se victoriæ, non autorem dixerit. Ferunt Mahumetem ab eo tempore nunquam postea eius cladis meminisse, quin mentum barbámque manu demulcẽs, quassansq; caput, ei diei maledixerit, qua pugnam ad Albam conseruit.

Mahumetes sub papilla vulneratus trepidus aufugit

De Macedonia, vrbibus, fluminibus, montibus, & alijs in ea rebus. Caput IX.

PRoxima Thraciæ ad occidētē ac meridiem cōiungitur Macedonia, terarrū imperio quōdam potita, quæ inter duo maria protēditur Aegæū & Adriaticū. latus eius meridionale Thessaliæ atq; Magnesiæ terga protegunt, partem septentrionalē Pæonia & Paphlagonia excipit, quāuis & ipsæ regiones in Macedonum postea iura cōcesserint, Macedoniæ additæ. Epirus quoq; Macedoniam attingit, ex Illyrica terra altera meridiem, septentrionē altera excipiens. In Adriatico littore Dyrrachium vetus ciuitas iacet, ab Cherroneso vbi sita est, nacta vocabulum, Epidamnus antea dicta, & à Corcyræis olim condita. Nec procul infra Apollonia fuit, optimis instituta legibus Augusti Cęsaris, qui Græcas ibi literas didicit studio memorabili. In altero littore Tessalonica est, potens quōdam ciuitas, quā cū epistolæ Pauli apostoli, tū magni Theodosij præceps atq; implacabilis ira famatam reddidere. Indignatus enim ob cæsos in eo iudices, alioqui clemētissimus imperator, vniuersum vrbis populum trucidari mandauit. Vndecim millia virorum cæsa traduntur. Non tulit Ambrosius Mediolanensium pontifex tā immane facinus incorreptum. Imperatorem ab ingressu templi prohibitum, subire pœnitentiam compulit. Nec maximus princeps pastoris subire iudicium recusauit. Hinc lex promulgata, vt lata super morte hominis sentētia, ante dies triginta nō exequatur. Hāc vrbem liberæ cōditionis fuisse Plinius tradit. Strabo conditorē eius Philippum Alexandri patrem affirmat. Ambo eā attribnūt Macedoniæ. Andronicus Emanuelis imperatoris Constantinopolitani filius hāc in parte hæreditatē accepitis: demumq;

Ioannis fratris odio qui patri successit in imperio, Venetis tradidit. Amurates Turcarum (vt ante diximus) imperator eripuit. Hic reliquam Macedoniam vsq; ad montes Pæoniç, & quam modo Albaniã vocãt, imperio suo subiecit. Mira rerũ mutatio, & fluxa humani imperij gloria. Hęc est Macedonia quæ duobus inclyta regibus, Græcia. Thraciaq; subacta, imperiũ protẽdit in Asiã, Armeniã, Iberiam, Albaniã, Cappadociã, Syriã, Aegyptũ: Taurum, Caucasum subiugauit. Hæc Bactris, Medis, Persis dominata, toto oriẽte possesso, Indię quoq; victrix, per vestigia Liberi patris atq; Herculis signa circũtulit. Hęc eadẽ nostra ętate spurcissimę Turcarũ gẽti subiecta, tributũ pendere, iugũq; ferre miserrimũ cogitur. Magnesiam quoq; ac Thessaliam nostro tempore Turcarum arma inuaserũt. Nobilissimi montes Olympus, Pierus, & Ossa, Pindus insuper & Othrys, Lapitharũ quõdam sedes, Turcarum imperio parent, penes quos quinq; & septuaginta vrbes fuisse olim Plinius affirmat. Totũ Peneum Turcæ possident, inter flumina Thessalię clarissimum. Iuxta Gomphos hic fluuius oritur, interq; Ossam & Olympum nemorosa cõualle defluens, quingenta ferme stadia percurrit, dimidio eius spatij nauigabilis. In eo cursu Tẽpe vocãtur, quinque milliũ passuũ lõgitudine, vltra visum hominis attollẽtibus se dextera lęuaq; leniter conuexis iugis. Intus sua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu. Arripit amnem Eurotan, nec recipit, sed olei modo supernatantem (vt dictum est ab Homero) breui spatio portatum abdicat, pœnales aquas dirisq; genitas, argẽteis suis misceri recusans.

Hæc Plinius de Peneo. Tot Christianis bona Tur carũ arma eripuere, quãuis nostram magis desidiã incusauerim. In Thessalia regem fuisse tradunt nomine Græcum, à quo Græcia dicta sit. Helenum quoque in eodem loco regnasse, à quo Helena nuncupata est. Homerus tribus nominibus Thessalos appellauit, Myrmidonas, Helenas, & Achæos. Hic Thermopylarum angustię Persarũ cæde insignes: Quæ licet olim Xerxis impetum tenuere, Turcarũ tamen armis claudere transitum minime potuere.

Græcus rex a quo Græcia.

De Bœotia, Thebis, montibus & fontibus sacris in ea. Caput X.

Post Thessaliã Bœotia succedit, ab ortu in occasum porrecta, Euboicũ mare Oetanumq; sinũ contingens, Thebarũ claritate apud omnes ferme historicos nominata. Hæc Musis natale in Heliconis nemore, hic saltus Cithęron, & Ismenius amnis, & fõtes Dirce, Arethusa, & Aganippe. Quæ patria quondam Liberi patris atq; Herculis fuit, quæ fortem produxit Epaminũdã. Nõ cedẽs Athenis claritate ciuitas. Ea nostra ætate exiguum castellũ Thebarum est, & à Turcis proximis annis cum reliqua Bœotia occupatum.

De Hellade, quæ & Græcia & Attica est dicta. Caput XI.

Sequitur Hellas, quæ a nostris appellatur Gręcia. ἀκτὴρ, id est littus prisci vocauere. Mutato deinde nomine Atticam dixere. Homerus cunctos Atticã incolentes appellauit Athenienses, cum non ædificata forent Megara. Protenditur autem Attica ex Bœotia vsq; Isthmum vbi columna

fuit,in qua hic inerat titul⁹ in parte Poloponesum spectante,Hæc Peloponesus,at non Ionia. in parte vero Megara intuēte,Hæc nō Peloponesus est, sed Ionia.Iidem enim Attici & Iones fuere, qui cū de finibus cū Peloponesiacis sæpissime disceptassent,hanc tandem Romanorum consensu columnam erigi obtinuerunt. Atticam quanuis saxosam & sterilem, pleriq; tamen mirificis laudibus extulerunt,deorumq; domiciliū esse dixerunt,loca ipsa possidentium, & parentum Heroū. In hac ciuitas Atheniensis quondam nobilissima fuit, nullius indiga præconij.tanta eius semper fuit claritas.Eadē nostro tempore parui oppidi speciem gerit. In eo tamē saxo in quo vetustū Mineruæ templum fuit, arx est per omnē Græciam nominata,cum operis magnitudine, tū difficultate oppugnationis. Hāc Florentinus quidā Mahumeti tradidit, cū imploratis Latinorum auxilijs nullius opem inueniret. Rura ei ob eam rem tradita,in queis æuum ignobile ducat.

De Peloponeso, & eius forma, de Isthmo, & Examilio muro ab Amurate diruto. Cap. XII.

Peloponesus Atticæ iungitur, totius Græciæ arx quondam dicta.Nam præter habitantiū in ea gentium nobilitatem atq; potentiam ipse locorum situs principatum designat & imperium.Multi sinus insunt,& promōtoria multa: insignes etiam & permagnæ vrbes.Cherronesus ipsa locorum varietate iucunda. Formam eius platani folio simillimā dixere,lōgitudine ac latitudine ferme parem, ab occasu in ortum stadiorū mille & quadringētorū perimetros siue ambitus omissis si-

Pelopones⁹ platani folio similis.

nibus(vt Polybio placet)stadia quatuor millia cōtinet. Artemidorus quadringēta superaddit, cui & Plinius cōsentire videtur, Isidorum autorem consecutus. Idem duo maria terram ambire dicit, Ionium & Aegæum. Angustiæ vnde protēdit, Isthmos appellātur, quinq; millia passuū latitudinis cōtinētes. Has angustias perfodere Demetri9 rex, Dictator Cæsar, Caius princeps, Domitius Nero infausto (vt omnium exitu patuit) incepto tentauerūt. Hic Corinthus nobilis colonia fuit. Græci principes, postquam Turcarū potentia in Europam penetrauit, ex mari ad mare producto per angustias muro, Peloponesum à reliqua Græcia distinxerūt. Murum Examiliū appellauere. Hanc prouinciam hodie Moream Latini vocant. In ea Achaia continetur, Messenia, Laconia, Argolis, & Arcadia, quę medium peninsulæ obtinet. Amurates expugnata Thessalonica, subacta Bœotia, & Attica, pręter Athenas, ad Examilium vsque profectus, protritis Græcis, diruit murum, tributumque annuum dedentibus se Peloponensibus imperauit. At cum Hungari instante Iuliano cardinale sancti Angeli aduersus Turcas arma sumpsissent, confectisq; nō nullis feliciter prælijs, amplius instarent, vrgerentq; hostes, Constantinus qui postea apud Cōstantinopolim imperauit, ibiq; necatus est (vt ante dixim9) huius prouinciæ Despotus, animo auct9, & negare Turcis tributum, & Examilium instaurare non dubitauit. Ob quam rem magna deinde pecunia mulctatus est, & Examilium denuo destructū. Cum victor Amurates apud Vrnam Hūgaros deleuisset, deuicta Constātinopoli, Albani, qui plures Peloponesum incolebant, sumptis armis, Demetrium &

Thomam Constantini fratres regno deijcere annixi sunt, nobilem quendam græculum ad regiũ fastigium assumentes. Vtraq; pars Mahumetis auxilium implorauit. Illi nobilior pars visa iustior. Auxilia aduersus Albanos Demetrio fratriq; tradita. Albani subacti prioribus dominis paruere. Mahumeti.xvij.millium aureorũ tributũ pensum. Thomas quanuis hæreditario iure imperatorem se dicere posset, cuius maiores longa serie Græcorũ nomini imperauerant, metu tamen Mahumetis eo titulo abstinuit. Cum Calixtus Pont.maxi. Christianos principes in sui põtificat⁹ initio aduersus Turcas inuitaret, existimauit Thomas Turcarum imperium proculdubio ruiturum, Mahumetiq; tributum negauit. Cum vero non tam magnifica facta quàm verba esse animaduertit, persoluto tributo & adiectis donis, Mahumeti reconciliatus est. Nũc vero (si vera est fama quæ p hos dies allata est) violatæ fidei maiorem subire pœnam compulsus, Mahumeti ꝓrsus subiectus est, Peloponesus tota Turcarum imperio adiecta. Egredienti Peloponesum per angustias Isthmi ad reliquam Græciam, Strabo & Plinius occurrere Atticã tradũt, Ptolemæus Achaiam, cuius fines hoc modo describit. ab occasu Epirum, a septentrione Macedoniam, & partem Aegæi pelagi collocat, ad orientem eiusdem maris terminos ponit vsq; ad Sunium promõtorium, ad meridiem Adriaticum pelagus, iuxta littus quod Achelous amnis irrũpit, ĩ Corinthiaco sinu. Quod si ita est, Atticam, Bœotiam, Phocidem, Thessaliã, Magnesiam, Aetoliam, & Acarnaniã Achaia ipsa complectitur. Idẽ tamen Ptolemæus alio loco mediterraneas Peloponesi ciuitates enumerans, Elicẽ,

Buram, Helenam, Pheream in Achaia esse dicit, & propriam esse Achaiam intra Peloponesum affirmat. Nobis qui pro nostri operis instituto res Peloponesiacas & Atticas breuiter absoluim⁹, & ad occidentem festinamus,

De Acarnania, & strage memoratu digna a Ioanne Vintimilio in ea facta. Caput XIII.

ACarnania prior occurrit, inter Epirum Bœotiamq; protensa, cui Aetolia vel coniũcta vel commista esse videtur. Hæc hodie Ducatus appellatur. Ioannes Vintimilius natione Siculus filiam suam Despoto Acarnaniæ in matrimoninm dedit: exin vexãtibus Acarnaniã Turcis, ac generũ obsidentibus, cũ paruo equitatu mare traiecit, obsessores inuasit, stragemq; memoratu dignam edidit. nam parua manu ingentes fugauit copias, salutemq; genero peperit. Qui tamen paulo post per insidias captus a Turcis, regnum amisit. Epirũ tamen adhuc eius nomine teneri ferunt.

De Epiro XIIII. gẽtes authore Theopõpo continente, quòd apud eam Paulus Aemilius imperator Romanorum vrbes LXX. funditus euertit, quodq; in sinu Ambracio Cæsar Augustus Antonium & Cleopatram bello Attico deuicit. Caput XIIII.

EPirus in occidua parte ab Acroceraunijs mõtibus incipit, protenditurq; versus orientem vsq; ad Ambracium sinum, per stadia mille trecenta. Septentrionalem eius partem Ptolemęus Macedoniæ coniungi tradit, orientale Achaiæ, vsque ad ostia fluminis Acheloi; occidentale latus

Ionico excipi pelago asserit. Strabo Ausonium hoc idem mare appellauit. In Epiro XIIII. fuisse gẽtes Theopompus tradidit, quarum celebratissimæ Chaones & Molossi. Regnum enim quandoq; tenuere prius quidem Chaones, posterius Molossi, qui propter regum cognationem ex Aeacidarum sanguine prognati, mirum in modum amplificati fuerunt, penes quos Dodonæ vetus oraculũ ac nobile viguit. Oram huius terræ maritimam felicem atq; vberem tradidere: multæq; olim vrbes & oppida munitissima in Epiro fuere. Sed propter populorum rebelliones, qui cũ Romanis contenderunt, prouincia vastata est. LXX. enim Epirotarum vrbes à Paulo Aemilio Imperatore funditus euersas esse author est Polybius, victis Macedonibus, & Persa rege superato. Ex quibus maximum numerũ e viris Molossorum extitisse, & mortaliũ centum quinquaginta millia in seruitutem redacta. Plinius Veronensis hanc cladem Macedonibus attribuit, duasq; vrbes ruinæ adiecit. Credo quia Macedones Epirotarum imperium obtinebant, vtranq; gẽtem vno nomine Plinium comprehendisse. Apud Epirum Actiaca pugna late memorabilis cõmissa est, in qua Cæsar augustus Marcum Antonium nauali prælio vicit, & simul Aegypti reginam Cleopatram. Nã & ipsa huic certamini præsens interfuit: ob quã rem victor Augustus in Ambracio sinu vrbem condidit, eiq; vocabulum indidit Nicopolim, id est victoriæ ciuitatem. Ambracij sinus ostium, paulo quàm stadia quatuor maius est. Circuit⁹ stadia trecẽta amplectitur. optima omni ex eius parte statio. Ingredientibus occurrebãt olim a dextra habitantes Græci Acarnanes, & Apollinis Actij

templum quodam in tumulo ad oſtium eminens, cui campus ſubiacuit, lucumq; habēs & naualia, in quibus Cæſar vndeuiginti naues decimarum nomine repoſuit, ab vno remorum ordine vſq; triremes adiungens. Siniſtra vero Nicopolis eſt, & Epirotarum colonia Caſſiope. Noſtra ętas Epirum Artam appellat. Circa littus eius paucis ante annis præfectus regię claſſis nomine Villamarina triremes Venetorum inſecutus comprehendit, atq; incendit. In eodem littore apud Acroceraunios montes finiri Adriæ vel Adriatici maris nauigationem, & Ioniū incipere pelagus, Straboni viſum eſt, apud quē mare Auſonium idem quod Ionium eſſe apparet, cum Epiri oram Auſonio allui pelago affirmet.

De Albania inter Dyrrhachium & Apolloniam regione. Caput XV.

QVæ nunc Albania dicitur, olim Macedoniæ portio fuit, ad occidentem verſa. inter Dyrrhachiū & Apolloniam fuiſſe prodidimus non incelebres priſco ſeculo ciuitates. Sermo gētis neq; Græcis, neq; Illyricis notus. Credim⁹ hoc genus hominū ex Albania quondam veniſſe, quæ vicina Colchidi in Aſiatica Scythia memoratur: vt ſæpe barbarorum inundatio nationū Græciæ atq; Italię prouincias occupauit. In hac terra potēs Camuſa fuit, qui Chriſtianis parentibus ortus, parum tenax catholicæ fidei, ad Mahumetis inſaniam declinauit. Sed quàm leuiter Chriſtum deſeruit, tam facilè Mahumetis ſacra contempſit. Redijt enim ad paternam legem, & quāuis vtranq; religionem contempſerit, neutri fidus, Chriſtianus tamen mori quàm Turca maluit, paulo poſt Conſtantinopo-

litanam cladem morbo extinctus. Georgius Scanderbechius eius hæreditatẽ accepit, nobili loco natus, qui ætatem pene omnem in armis pro Christi nomine pugnando consumpsit, multas & magnas Turcarum turmas bello vicit atq; deleuit. Solusq; quodammodo regionem illam in euangelio Christi continuit, quanuis hodie toties hostili ferro petita, magna ex parte deserta feratur. Rex Alphonsus sæpe milites in Albaniam misit, & Troiam vrbem in potestatem receptã a Turcis defendit. Nepos Scanderbechij ex fratre, cum Turcarum parti fauens, insidias patruo moliretur, ab eo captus, & ad Alphonsum missus, in carcerẽ coniectus est. Calixtus quoq; Romanus pontifex auxilia pecuniaria Scanderbechio non pauca misit. Valona in Albania non magna ciuitas est, in portu maris sita, quà breuissimus est in Italiã traiectus. Hãc Pazaites primus ex Turcis occupauit. Rebellantem Amurates recuperauit. Nescio quod malum minatur Italiæ.

De Illyricis gentibus, de Manichæis hæreticis, deque matronis certo tempore post infirmitatem cum monachis promiscue manentibus.

Caput XVI.

POst Albaniam Illyricæ sequuntur gentes, ad occidentem septentrionemq; versæ. Hoc genus hominũ nostra ætas Schlauos appellat: & alij Bosnenses, alij Dalmatæ, alij Croacij, Istri, Carnique nuncupantur. Bosnenses introrsus ad Pannoniam vergunt, septentrioni expositi, reliqui adiacentes mari ad Timaui vsque fontes protenduntur, hinc Ausoniam, illinc Pannoniam in-

tuentes. Timauus autē in intimū Adriatici maris sinum excurrit, cuius fontem matrē appellari maris Strabo prodidit. In Bosna rex gentis Despotus Stephanº nomine (sic enim reges appellare suos cō sueuere) quanuis Christi religionem sectaretur, diu tamen Baptismi sacramēto abstinuit. Sed anno superiore vocato ad se Ioanne Cardinale sancti Angeli, cuius sæpe meminimus, ab eo baptismatis vnda perfusus, & sacris nostris rite initiatº, Turcis (quibus cū fœdere iunctus erat) bellū indixit. Nūc paululum nutare affirmatur. In hac regione quamplurimum hæretici possunt, quos vocant Manichæos, pessimum genus hominum, qui duo principia rerū produnt, alterum malorum, alterū bonorū. Nec primatum Romanæ ecclesiæ tenent, neq; Christum æqualem consubstātialēq; patri esse fatentur. Horum cœnobia in abditis montium conuallibus sita ferūtur, in quibus ęgrotātes matronæ seruituras se sanctis viris, si euaserint, ad certū tēpus deo vouēt. Redditæ sanitati, permittentibus viris vota persoluunt, promiscue inter monachos præfinito tēpore viuentes. Hanc labem nulla sedis apostolicæ decreta, nulla Christianorū arma delere potuerunt. Sinit ad nostram exercitationē regnare hæreticos deus.

Manichæi hęretici.

De Dalmatia & Croacia, & vbinam Liburnia. Caput XVII.

IN Dalmatia Raguseos magnis affecit cladibus Stephanus inter Bosnēses & Dalmatas ducatum possidens, & Manichæorum veneno infectus, qui etsi Christianos per insidias captos sæpe Turcis venundederit, mittere tamen oratores Romam, & auxilia sedis apostolicæ petere non

erubuit:eius belli sumptus ex Christianis petens, quod gesserat in Christianos. Nec defuere qui tam impijs verbis aures accommodarent. ¶In Croacia mulier Australis,quę nuptias comitis,cum esset inferior sanguine, morum præstantia & formæ elegantia meruit:dum laxandi animi gratia ex castello in castellum obequitat, subito Turcarum interuentu capta, & apud eos aliquandiu detenta, impatientia tandem mariti nõ paruo auro redempta est. ¶Quærat fortasse aliquis, vbinam Liburniam dimiserimus,quam permeasse Antenorem Italiam petentem insignis poeta cõmemorat? Confusi sunt admodum prouinciarum fines,nec expedire noua facile est, nedũ quis vetustissima possit absoluere. Plinius Liburniæ finem initium esse Dalmatiæ dixit, & Tragurium marmore notũ in ea esse. Solonam quoq; coloniam,que ab Iadera.ccxxij.milib9 passuum absuit. Iaderam vero.clx. à Pola distare. Ex quo fit,vt inter Croacinos & Dalmatas Liburni sedes habuerint. Forsitan & Croacini nouũ gentis nomen Liburnorum loca inuaserũt. Nobis hæc indicasse sufficiat. Si quis certiora desiderat,priscos euoluat authores. Ptolæmeus Liburniã & Dalmatiam atq; Illyridem simul confudit: & Illyridi quidẽ a septentrionali plaga Pannoniã occurrere dixit,ab ortu superiorẽ Mysiam, ab occasu Istriam, à meridie Macedoniam & Adriaticum littus.

De Istria hodie Schlauonia dicta, & quod Pomponius Mela & Nepos Istrum amnem a Danubio in Adriam fluere falso crediderunt.

Caput XVIII.

Istriam veteres Italiæ tradiderunt, in qua Parentium & Pola eſt,& Iuſtinopolis,quam caput Iſtri vocant,inconuenienter: Italiæ tamen iũgitur,Adriatico ſinu diſiecta,& in peninſulę modum circũdata mari.Quà continenti applicatur,à tergo lapidea eſt & montana regio, quã priſci Albiam vocauere.Plinius Iſtriam adhærere Liburnię dixit.Ex quo palam fit,Croacinos Liburnorum loco ſuccedere.Iſtriam ab Iſtro amne dictam ferunt, quem a Danubio in Adriam fluere falſo credidere. Cui errori & Pomponius Mela,& Nepos Padi accola aures adhibuit.Nullus enim ex Danubio amnis in Adriaticum effunditur mare. Argonautarũ eos fabula decepit, quos per Iſtrum ex mari Pontico in Iſtriam vectos,memoriæ proditum eſt.Sed conſtat eos ex Iſtro in Sauum aduerſo flumine nauigaſſe,deinde Naupontum,quem Labacum hodie appellari putauerim,cuius paludem Lugeum Strabo appellat.Ex Naupõto vero per mõtes humeris vecta nauis in Adriaticũ peruenit.Iſtri hodie Schlaui ſunt,quanuis maritimæ vrbes Italico ſermone vtuntur,vtriuſq; lingue peritiã habentes.Pars prouinciæ melior eſt Venetorum,quæ maritimo imperio ſubiecta eſt.Mediterraneã domus Auſtriæ poſſidet.Oppidum ſancti Viti,quod ad flumẽ Titum ſitum eſt, Valenſes habent, ex quo loco ad Aquileiam mille ſtadia eſſe Tuditanus, qui domuit Iſtros,tradidit.Finem Italiæ Muſiæ fluuium tradidere.In hac terra nihil ętate noſtra memoria dignũ geſtũ eſſe accepimus,quàm quòd Auſtrales & Venetos magna de finibus contentio agitauerit, & vtriuſq; partis ſubditi armis contẽderint: ad quas lites componendas nos aliquando ab imperatore

missi,quanuis inducias belli fecimus, & nouos terminos constituimus, vniuersam tamen litem amputare nequiuimus.

De Carnis,& Iapidibus. Caput XIX.

CArni,inter quos Iapides enumerãtur,Istros sequuntur. Schlaui tamẽ,quorum sermo regionem obtinet,Carnos bifariam diuidunt, duplicem Carniolam esse dicẽtes: alteram siccam, & aquarum indigam,in qua Istros ponunt,& Tarsos,qui medios inter Labatum & Tergestum incolunt montes,& ad Timauum vsq; proferuntur:alteram irriguam, in qua flumen Sauus ortũ habet, & Naupõtus,qui Labatus hodie appellatur,& alij plures fluuij.In hac prouincia dum Fredericus imperator coronam regni Teutonici apud Aquẽsem ciuitatem peteret,Vlricus comes Tilliæ,& Albertus imperatoris frater coniũctis viribus Labatum insigne oppidum ex flumine cui adiacet,dictũ,obsidione cinxere, diuq; machinis omnis generis oppugnauere:sed a Frederici militibus non sine clade repulsi,& castris exuti, diuitem supellectilem perdidere. Hoc oppidum Schlaui & Itali Lublanam vocant,ex Lugea palude sumpto vocabulo.

De Carinthia,& ritu apud eã in nouo principe creãdo,quomodo nobiles ex Ingonis principis conuiuio ad Christi fidem fuerũt inclinati, de consuetudine in fures,& de comite Henrico, viro corruptissimo. Caput XX.

CArinthia, montana & ipsa regio, Carnis applicatur, ad ortum ac septentrionem Stiriæ iuncta, ad occasum ac meridiē Alpes, Italos, & forum Iulij contingit. Multæ in ea valles, collesque feraces tritici, multi lacus, multi amnes, quorũ præcipuus Drauus, qui per Stiriam ac Pannoniam in Danubium fertur, haud inferior Sauo. Imperiũ prouinciæ Australes obtinent, & archiducem appellant cui ea regio paret. Quoties nouus princeps reipublicæ gubernationem init, solennitatem nusquam alibi auditam obseruant. Non longe ab oppido sancti Viti, in valle spatiosa, vetustę ciuitatis reliquiæ visuntur, cuius nomen temporis aboleuit antiquitas. Iuxtà in pratis late patētibus marmoreus lapis erectus est. hunc rusticus ascendit, cui per successionem stirpis id officium hæreditario iure debetur. Ad dexteram bos mater nigri coloris extat, ad sinistram Paramatiæ deformis equa: frequens circa eum populus, & omnis rustica turma. Tum princeps ex aduersa pratorum parte procedit: purpurati circum proceres ambiunt. Vexillum ante ipsum, & insignia principatus. Comes Goritiæ, qui palatij curam gerit, inter. xij. minora vexilla præcurrit. Reliqui magistratus sequuntur. Nemo in eo comitatu non dignus honore videtur, nisi princeps ipse, præ se rustici speciem ferens. Agrestis ei vestis, agrestis pileus, calceusque & baculus in manu gestantis pastorem ostendit: quem postq̃ rusticus ex lapide venientem conspicatus est, sermone Schlauonico (sunt enim & ipsi Carinthiani Schlaui) Quis hic est, inclamat, cuius tam superbũ incessum video? Respondent circunstantes, principem terræ aduentare. Tum ille, Iustus ne iudex est,

Creatio noui principis.

ſalutem patriæ quærens,liberæ conditionis dignus honore? eſt ne Chriſtianæ cultor fidei & defenſor ac propagator?Reſpondent omnes:eſt,& erit.Rurſus ille: Quæro igitur quo me iure ab hac ſede dimoueat? Ait Goritiæ comes, L X. denarijs abs te hic locus emitur. Iumenta hæc tua erunt, bouem atque equam oſtendens. Veſtimenta quoq; principis quæ paulo ante exuit,accipies,eritq; dom⁹ tua libera,& abſq; tributo. Quibus dictis ruſticus leui alapa principi data, bonum iudicem eſſe iubet: & ſurgens,iumentaq; ſecum ducens,loco cedit. Princeps vero conſcenſo lapide nudum gladium manu vibrans,ad omnem ſe partem conuertit,ęquum iudicium populo promittens.Ferunt & aquam frigidam a ruſtico illatam pileo bibere, tanquam vini vſum damnet.deinde ad templum ſolenne pergit, quod in propinquo tumulo ſitũ eſt,ſanctæ Mariæ vocabulum habens,& olim pontificale fuiſſe traditur:vbi peractis ſacrificijs, princeps ruſtica indumenta deponit, paludamentumq; induit,conuiuatuſq; ſplẽdide cum proceribus,in prata reuertitur, ibiq; pro tribunali ſedens, ius petentibus dicit, & fundos confert.Fama eſt anno.dccxc. poſt Chriſti ſaluatoris ortum,imperãte Carolo Magno,ducem gentis Ingonem nomine,ingens cõuiuium prouincialibus præparaſſe, & agreſtibus quidem ad conſpectum ſuũ intromiſſis,in vaſis aureis atq; argenteis,nobilibus vero ac magiſtratibus procul ab oculis collocatis,fictilibus miniſtrare iuſſiſſe:interrogatũq; cur ita faceret,reſpondiſſe, non tam mundos eſſe qui vrbes & alta palatia,quàm qui agros & humiles caſas colerent. Ruſticis qui Chriſti euangeliũ accepiſſent,baptiſmatis vnda purificatis, cãdi-

das & nitidas esse animas:nobiles ac potentes,qui spurcitias idolorũ sequerentur, sordidas ac nigerrimas. sic vero pro animarum qualitatibus instruxisse conuiuium.castigatosq; ea re nobiles,cateruatim sacri baptismatis vndam quęrentes,breui tempore sub Vergilio & Armone Iuuaniēsibus episcopis vniuersos Christi fidem accepisse.Hinc honos in uestiēdi principis rusticitati datus.Fuit autem dux Carinthiæ venator imperij,ad quem lites venatorum omniũ deferebantur. Vocatus in iudiciũ corā imperatore,querelantibus non nisi schlauonica lingua respondere tenebatur. Multa huius prouinciæ ornamenta fuisse commemorant,multa priuilegia. facilè id creditum est,quando imperatorem Ludouicum eius terræ ducatum filio suo Arnolpho primogenito contulisse non est ambiguum.Est & alia prouinciæ huius consuetudo, in oppido quod Clagefurtinũ appellant,contra fures durissima. Si quis in furti suspicionem inciderit, mox captus,laqueo suspēsus vitam finit. Sumpto supplicio,post triduum de suspicione iudicant. si reum fuisse necatum inueniunt,pendere cadauer infame sinunt, donec sua sponte consumptum decidat:sin vero non, depositũ in cœmiterio cōdunt,iustumq; funus ex publico faciũt,& animæ gratas exequias.In hac prouincia Comes Goritię Henricus vir muliere corruptior, impuberes filios media nocte ad potum surgere cōpulit,increpitans,qui sine siti somnum agerent. Cum pastoribus ac rusticis sępius q̃ cũ nobilibus diuersatus est. Senex super glaciem cũ pueris lusit.Inter vulgata scorta frequentissime lauit.raro in aula pransus est.solus coquũ adiēs offulas in ipsa popina vorauit. Vestes induit viles ac perunctas,

pectus nudum & apertum ostendit. Oculi semper lachrymantes fuere. Quem cum aliquando ad se venientem Fredericus imperator ex fenestra intuitus esset, me vocitans: Age (inquit) Aenea, principem, qui ad nos properat, contemplare. si quem mundiorem pulchrioremq; videris aliquando, effare. Mihi, cum satis principem comitesq; considerassem, fœda rusticitas visa est, quæ dominatū assecuta, egregiam nobilitatem seruitio premeret. Huic vxore nation Hungara, forma præstanti, & audacia plusq̃ virili, cui vincula indidit. mox Vlrici comitis Ciliæ auxilio liberatus, vxorem domo pepulit. Nec diu post vita functus, filios bonæ indolis adolescẽtes, & matri quàm sibi similiores reliquit hæredes.

De Stiria olim Valeria dicta, quod Fredericus Comes vxorem suam amore concubinæ propria manu interfecit. Item quod nobilis quispiā qui seipsum laqueo suspendere sæpe cogitabat, optimo in missa audienda est vsus remedio. Caput. X X I.

STiria, quā quōdam Valeriam inuenio nūcupatā, ad orientē Pannoniȩ iungitur. latus eius septētrionale Austriā respicit. ad occidentē & meridiem Carnis & Carinthianis occurrit. eadem quoq; mōtana prouincia est, quanuis in orientem porrecta, planities non paruas habeat. Drauus ac Mura insignes fluuij terram irrigant. Mura in Drauū exoneratur, ille in Danubium. Vrbium populi plerūq; Teutones Schlaui, qui citra Drauum rura colunt, imperium Australis familiȩ. Est in ea vetus oppidum quod Ciliam vocant, nonnulli Syllacem appellatum existimant, & opus fuisse L. Syllȩ. de qua re nihil nobis exploratum est. Multȩ ibi vetustatis

reliquiæ visuntur,& Romanorum nomina princi-pũ sepulchralia marmora referũt.In eo præfuit æ-tate nostra Fredericus comes,qui cum esset in libi-dinẽ pronissimus,& olim Veronicę concubinæ in-census amore, legitimam coniugem ex comitibus Croaciæ natam,sua manu interemisset, concubinã vero pater eius Hermannus(vt est potentum iusti-tia)in profluentem demersisset, vxores passim ma-ritis abstulit,puellarũ greges in palatiũ rapuit,pro-uinciales pro mancipijs habuit, ecclesiarum bona diripuit,monetarũ falsatores,veneficos,ariolos,ne-cromãtas vndiq; ad se cõsciuit: & q̃uis anno Iubi-lei iã nonagenarius indulgẽtiarũ causa Romã pe-tisset,reuersus tamẽ nihilo melior visus,interrogatus quid sibi Roma profuisset,in pristinos mores rela-pso,Et calceator meus,inquit,ad consuẽdas ocreas post visam Romã redijt.Huic vita functo Vlricus filius successit,per cætera similis,ingenio tãtum & eloquẽtia maior. Quo(sicut dictum est)interfecto, quatuor & viginti competitores fuere: vt qui viuẽs vndiq; bella conciuerat, moriens quoq; seditiones excitaret.Sed optimates terræ possessionem Frede-rico imperatori tradendam censuerunt,ea lege, vt competitoribus secundum prouincię consuetudinẽ in iudicio respõderet.Relicta Vlrici armis defende-re quę possidebat decreuit.Fredericus manu potẽti quum plura castella obtinuisset,in Cilia tãdem re-ceptus est, arces loci tradente Ioanne Viconitio natione Bohemo, qui cum fuisset magister militiæ comitis,accepta Cæsaris pecunia,à cõiuge eius de-fecit. Sed mox pœnitentia ductus,grande ausus & inexpiabile facinus,tanq̃ scelus scelere redẽpturus, Imperatorem iam sibi securum,& cũ paucis Ciliæ

morãtem nocte concubia intercipere aggressus est. Corruptis nanque oppidanorum plerisque, qui sibi aduenienti partem oppidi traderent, hora constituta cum octingentis equitibus intromissus, cuncta miscere armis cœpit. Affuit diuina pietas Frederico, quæ illi præter consuetudinem in arce superiori à natura & humana ope munitissima, ea nocte dormiendum suaserat. Proceres qui remanserant in oppido, capti omnes, inter quos & Ioannes Vngnadi cunctis Stiriensibus opulẽtior, cum Georgio fratre abductus est. Nec Vlrico Austriæ cancellario, quãuis esset episcopus, & ad templum confugisset, parsum est. Vsque adeo apud homines nostri seculi diuina & humana perierunt. Fama est, eaque celebris, inter Stirienses nobilem quempiam fuisse, cui sæpe in animum ceciderit, seipsum laqueo suspẽdere. Id ægre ferentem, ex docto quodam viro remediũ petiuisse aduersus eam tentationem. Consilium datũ, proprium vti sacerdotem conduceret, qui sibi manenti in arce quadam solitaria singulis diebus rem diuinam faceret. paruisse nobilem, atque annum ferme continuasse nulla suspendij cogitatione interueniẽte. Postremò rogatum à sacerdote, vt presbytero vicino, qui templi dedicationem in proximo monte habiturus esset, auxilio esse posset, licentiam dedisse, proponentem in animo paulopost sequi, & sacris interesse. Stetisse diu postea, nunc vna, nunc altera causa retentum. Denique circa meridiem profectum agresti cuidam in nemore occurrisse, qui rẽ diuinam in monte peractam esse, & populũ omnẽ abijsse diceret. Contristatum eo nuncio, ignobilem infelicemque se esse dicentem, qui eo die sacrũ Christi corpus non vidisset. agrestem consolari cœpisse,

vẽditurum, ſi vellet nobilis emere, prẽmium quod inter exiſtendum diuinis meruiſſet: ſagumq; nobilis petiuiſſe pretij nomine. Venditione facta, nobilem nihilo minus montem aſcendiſſe, atque oraſſe in templo. Reuerſum autem, in proxima arbore ſuſpenſum agreſtem inueniſſe, ſed poſtea diris cogitationibus haudquaquam vexatum fuiſſe. In prouincia decoctum ſal ad vicinas regiones importatur. Ea & ferri mineras locupletes habet, & argenti fodinas non ignobiles, quanuis incuria principum argentum haud multum effodiatur.

De Auſtria, & aliquot rebus geſtis in ea. Caput XXII.

AVſtriã deſcribere hoc loco haud neceſſariũ exiſtimamus, de qua propriam hiſtoriam edidimus. In ea prouinciales poſt obitum Alberti Cæſaris Frederico ſe commiſerunt, ea lege, vt ſi maſculum prægnans regina pareret, tutor eius eſſet: ſi fœminam, terræ dominus. Nato (vt prẽdictũ eſt) Ladiſlao, tutelam eius Fredericus accepit. Milites qui ſub Alberto meruerant, cũ ſtipendio ſe fraudatos dicerent, prouinciam latrocinijs ac incendijs vaſtauere. Eorũ vexatio lxx. millibus aureis à Frederico redempta eſt, cum Bohemi & Hungari excurſiones in Auſtriam facerent. Ex ſororibus Ladiſlai maior natu Vilhelmo duci Saxoniẽ nupſit. Ioannes Huniades cum regni Hungariæ coronam à Frederico fruſtra repetiſſet, cũ duodecim millibus equitum ingreſſus Auſtriam, omnem agrum inter Viennam & Stiriæ montes diripuit, atq; incendit. Petentem Italiam Cæſarem rogauerunt Auſtrales, vti Ladiſlaum qui iam propemodum adoleuiſſet,

in paterna hæreditate apud se dimitteret. Reiecta petitione, autoribus duobus Vlricis, altero Ciliæ comite Eyezingero, sumptis armis rebellauere. Redeuntem ex Italia Fredericum apud nouam ciuitatem obsidione cinxere, quibus & Henricus Rosensis natione Bohemus cũ ducentis equitibus & mille peditibus sese adiunxit. Et quanuis à Nicolao Pontifice maximo iussi essent ne tutelam Cæsaris impedirẽt, contemptis apostolicæ sedis mandatis, & tantæ maiestatis autoritate derisa, sceleratum propositum tenuere. Docta eo tempore Viennensis schola indoctam sententiam protulit, quæ per appellationem ad futurum consilium interponendam, suspendi posse Romani pręsulis mandata rescripsit. Ciuitas Viennensis & omnis Austria ex eo tempore semper in armis fuit, temeratę religionis pœnas pendens. Cessit furenti populo Fredericus, pupillũq; adhuc tenerum ea lege in manus comitis Ciliæ tradidit, vt conuocatis ad vrbem Viẽnam vtriusq; partis consanguineis & amicis, de tutela, de oppidis, deque cęteris cõtẽtionibus principum, qui vocati conuenissent, arbitriũ diffiniret. Ladislaus summa populorum alacritate apud Viennenses exceptus, cuncta ex voluntate comitis administrauit. Ad constitutum diem concilij Ludouicus Bauariæ & Vvilhelmus Saxoniæ duces, Albertus quoq; Brandeburgensis, Carolus Badensis Marchiones conuenere, tum multi ex Bohemia, plures ex Hũgaria Barones. Imperator legatos misit, quibus & nos adiuncti⁹ fuimus. diu de re partiũ disceptatum. Sed cum omnia ex arbitrio victoris agerentur, nec leges defenderent quem arma non protexissent, infectis reb⁹ discessũ est. Negata sunt

omnia quę promiserāt Australes imperatori: dictū omne indictū fuit: neq; literis, neq; sigillis autoritas habita. barbara fide actū. In eo conuentu Ladislaus Ioānem Huniadē qui sibi regnum à Turcarū inuasione seruasset, ad principatus honorem euexit, qui suggesto in magno foro apud Carmelitas erecto, in sede sedens aurea, regali paludamento ac diademate ornatus, comitatū ei Bistricensem commisit. quod eo in loco minime licuit. Neq; enim regi Hūgariæ sub imperio Romano maiestatē gerere ius est: sed tanta reuerentia legum, quanta eis per arma siue datur siue relinquitur. Comes Cilię, cum regē quo libet impellit, & ad se cuncta rapiens, Eyezingerum Viennensesq; cōtemnit, concubinā quam viro īterfecto sustulerat, reginali penè honore dignatur. Ex fauore tandē regio cadit, & annitente Eyezingero è curia pellitur : quem in exilium proficiscentē quatuor tantū equites comitati sunt, Alberto marchione Brandeburgensi, ne per contemptū à populo lapidaretur, ad portam vsq; vrbis securitatem prębente. Sed q̄ fœda & miserabilis eius fuga, tam superbus & fauorabilis reditus fuit. nam post annū, cum iam ex Bohemia rex rediisset, suadētibus primoribus Austriæ baronibus, reuocatus, cum mille equitibus argēto & auro fulgētibus Viennam repetiit, cui ad portas vrbis & rex ad mille ferme passus exiit, & omnis nobilitas redeūti gratulata est. Plebs quoq; quę pauloante lutū ac lapides in fugientem iactare tentauit, sternere viā floribus quà redeunti transitus fuit, minime dubitauit: vt est in vtrāq; partem immodica, siue amauerit, siue oderit. mira rerum mutatio, & ludentis fortunę iocus. Eyezingerus extra gratiam regis fact9, in ca-

ſtella ſua recedēs, imperatori quem grauiter offenderat, reconciliatus eſt. nec diu poſtea adeo ſuperbierant qui Ladiſlai regis partes ſequebantur, vt nouæ ciuitatis ſuburbia, in qua Cæſare abſente iacebat puerpera imperatrix, intrare prçſumpſerint, & vrbem expugnare contenderint. Quod vbi nō ſucceſſit, exuſtis quæ obtinuerant locis abierunt. Fuit ſçpe inter Cæſarē & regem incaſſum tractata concordia. Neq; enim comes Ciliç dum vixit, ex re ſua exiſtimauit, vnanimes eſſe Auſtriç principes. ac eo mortuo, cū Eyezingerus è Bohemia miſſus ad Cçſarem leges pacis vtrique parti gratas dixiſſet, & iam quietura propediem Auſtria videretur, interitus regis ſubito nunciatus, non ſolum concordiam perturbauit, ſed magnarū rerū & reipublicæ Chriſtianæ ſalutarium exorientem ſpem prorſus abrupit: Auſtrales & à Cæſare & ab Alberto fratre de tradenda gubernatione requiſiti, prouincialium cōuentum habuere: in quo legati Cçſaris ſeniori Auſtriç principi (is erat Imperator) debere prouinciā dixere: Albertus ſuo & Sigiſmundi patruelis nomine regiæ partem hæreditatis expoſcens, ſuaſq; calamitates & inopiam tanto ſanguini alienam referens, commiſerationem inducere conatus eſt. Conuentus reſponſio fuit, facturos prouinciales quod ius æquitasve dictaret. Poſtq̄ fratres inter ſe conueniſſent, interea latrones trans Danubium in Auſtriam ad Morauæ fluminis ripam munitum locū occupauere, omnemq; circaregionem rapinis atq; incendijs vexare cœperunt. Aduerſus quos profectus Albert9, latrones vi cepit, interfectiſq; pugnādo compluribus, quingētos & quinquaginta captiuos abduxit, ex quibus. xxx. furca ſuſpendit. Quæ

res magnũ ei apud Australes & nomen peperit & fauorem. Vlricus vero Eyezingerus cum visitato apud nouam ciuitatem Frederico imperatore, cuius parti studebat, Viennam repetisset, vocatus ab Alberto, nihil mali suspicãs fidenter eum adijt: à quo mox captus, in vincula coniectus est, & in priuato carcere clausus. Indigna res visa ciuibus, murmurare, damnare omnes factum, nemo tamen auxilium misero afferre. Imperator sæpe rogatus Viennam petere aliquandiu distulit, veritus ne qua fraus inesset. Interim Sigismundus ex Athesi ad Viennam descendit, deinde ad nouam ciuitatem profectus, principatus insignia ab imperatore accipiens, pro veteri consuetudine in eius verba iurauit. In qua solennitate & Albertus affuit, qui paulopost cum Sigismundo Viennam repetijt. Et ambo aduersus imperatorem conspirãtes, Austriam sibi subigere conati sunt. Quorum studia sentiens imperator, Viẽnam petere statuit: & accersito Ludouico Bauariæ duce, magni nominis principe, eò se contulit, imperatrice sequẽte. Appropinquanti, vrbanus populus obuiã perrexit. Albertus quoq; & Sigismundus nobili comitatu extra vrbem imperatorem salutauere. Habebat Albertus tria circiter equitũ millia in armis expedita, quæ non longe a Vienna in quodam tumulo imperatori se ostentauerũt, magnũq; metum venienti incussere. Suspicionem auxit Albertus, qui sæpe ad eos profectus, ac seorsum locutus, insidias apparasse Cæsari videbatur. Ferũt eius militiæ ducẽ Alberto dixisse, Facile, si libet, hodie Viennæ te dominum atq; Austriæ facio. Nam quis prohibet quo minus Fredericũ imperatorem eiusq; comites intercipiam? In me tantũ soluta deinceps

hæreditatis quæstio erit. Victori leges atq; homines fauent. Subdubitasse Albertum aliquantisper, demũq; respõdisse: Poteram ignoscere, si, quod ais, me ignorante fecisses, at mandare turpia non possum. Postquam introgressi vrbem sunt Albertus & Sigismundus, in domo quæ Pragensis appellatur, simul habitauere, Imperator priuatas ciuium ædes incoluit. Arx prouincialiũ nomine custodiebatur. Conspirauere Sigismundus & Albertus eam noctu aggredi atq; irrumpere: armataq; militũ manu iter ingressi, iureiurando se astrinxere, nõ redituros domum, nisi arcem intrassent. Sensere ciues, moxq; arma sumẽtes, præsidium in arce maius collocauere. Instabat ciuile bellũ, & atrox pugna pro arce. Nec dubium videbatur quin magno suo malo principes cõmissuri prelium essent. Stetit diu res in ancipiti. Ciuibus tueri arcem stabile propositum erat, ducibus (qui arcẽ intrare iurassent) turpe videbatur infecta re domum reuerti. Et vim inferre, plenũ periculi erat. Postremo conuentum est, vt ingressi principes arcem, paululũ immorati, potato vino exirẽt: atq; ita delusa magis q̃ impleta religio est. Postridie arx consensu prouincialium in tres partes diuisa. duas accepere Albertus & Sigismundus, reliquã imperator: delectiq; prouinciales sunt, qui lites fraternas dirimant: & summa illis potestas data. sed graue iudicium cõtra potentes est. Nobilitas & ecclesiarum principes imperatori fauentiores sunt, plebs Albertũ præfert. Magno se iudice quisq; tuet. Multa sunt in hoc Cęsare, quæ laudare possis: Corpus egregium, & species imperatore digna, animus sedatus & tranquillus, ingenium perspicax, memoria tenacior, religionis ardẽs zelus, ingẽs cupiditas

Laudes imperatoris

pacis & otij. Singularẽ virtutẽ in quouis homine diligit, dignãq; præmio ducit. Aedificat splendide. Hortos tamen ac gemmas plus æquo admiratur & amat, & in rebus gerendis tardior ac remissior est. Tenacem pleriq; accusauerunt, & ad rem nimis attentum. Id fecere proximi antecessores Sigismundus atq; Albertus Cæsares, quorum prodigalitati cuiusuis cõparata liberalitas uideri auaritia potest. Cæterum Fredericus nec sua profundit, nec aliena diripit, verbis factisq; temperans. Albertus frater eius longe dissimilis, celer in aggrediẽdis rebus, belli ac gloriæ appetens, periculi contẽptor, audax, laboris patiens, manu atq; ingenio prõptus, pecunias ĩter amicos partit ac profundit. Inter opes pauper, in paupertate dives, nullius rei magis q̃ famę auar9.

De Morauia, per quam nulli propter latronum insidias transitus patet. Caput XXIII.

PRocedẽti per Austriam in aquilonem Morauí occurrunt, gens ferox, & rapinarum auida, inter Hungaros Bohemosq; trans Danubium sita. hanc prouinciam æuo nostro Sigismundus imperator Alberto genero suo, qui postea imperauit, dono dedit. Rebellantem, & imperata facere recusantem Albertus magnis affecit cladibus. Nam supra quingentas villas excursione combussit, mortales multos neci dedit, pecus penè omne abegit: iugumque ferre perfidam gentem coegit. In hac prouincia ciuitates & oppida Romanæ ecclesiæ ritum tenent, & catholicæ fidei consentiunt. Barones ferme omnes Hussitarum labe infecti sunt. Hic cumverbum dei prædicaret Ioannes Capistranus, & in errores Hussitarum vehementius inuehe-

retur, Baronis non parui nominis quẽ Ezernahorã
vocant, secuta conuersio est, qui relicta priore per-
fidia, cum duobus millibus subditorum veritatem
Romanę sedis amplexus est. filius eius doctrina &
moribus clarus, non diu postea Olomucensis eccle-
siæ pontificatum obtinuit. Ea est vnica ciuitas Mo-
rauorum Episcopalis. Regnum inter Morauos ali-
quando fuit latissimũ ac potentissimum, quod vsq;
ad filium Suatocopi durauit, cuius fortunã in Bo-
hemica cõscripsimus historia. At cum filius Suato-
copi ecclesiam dei sperneret, regnum genti adẽptũ
est. Quod postea Romani Cæsares in Bohemiam
transtulerunt. In hac prouincia complura sunt op-
pida plena populo, & opibus abundantia: inter quę
Pruina principatũ obtinet, & Znoynea, Sigismũdi
obitu memorabilis. Hac nulli transit⁹ patet, nisi ar-
mato potentioriq;, latronibus omnes aditus obsi-
dentibus. Sermo gẽti mistus est Teutonicus ac Bo-
hemicus, superãt tñ Bohemi, quoꝝ est regionis im-
periũ. Quę gẽtes olĩ Morauiã incoluerint, nõ facilè
dixerim. Quãtũ vero ex lectione Ptolemæi accipe
re licet, Marcomãni & Sudini Cãdiq; Morauiã &
Austriã quę trãs Danubiũ iacet, incoluisse vidẽtur.

De Sclesia prouincia, de mira apud Vratislauiam vrbem seditione, deq; Bulcone Opiliensi, viro neq; inferos neq; superos esse dicente, animãq; cum corpore interire putante. Caput XXIIII.

SClesia post Morauiã sequitur, haud ignobilis
prouincia, quã fluui⁹ Odera ꝑlabit, inter am-
nes Germaniæ loco cognitus. fontes eius in Hũga-
ria, quę Sclesiæ ad orientẽ iũgitur. Mare Baltheum
cursum terminat. lõgitudo regionis. cc. ferme paſ-

suum millia cõtinet, latitudo circiter LXXX. Caput gẽtis Vratislauia est, amplissima ciuitas, ad ripã Oderę sita, priuatis ac publicis ædificijs magnifice ornata: cuius episcopatũ maiores nostri aureũ vocauere, Hussitarum bella luteũ reddidere. In hac vrbe (regnãte apud Bohemos Vnceslao) orta seditione, cõsules quoq; prima potestas, per fenestras ex prætorio in forũ pręcipitati, gladijs ac lanceis iratę plebis excepti, dirũ spectaculũ prębuere. Cuius rei autores Sigismundus imperator paucos post annos securi percussit. Duces Slesiæ multi admodũ numero, inter quos paterna hæreditas per capita diuiditur: hinc scissa multas in partes prouincia frequẽtes calamitates ĩcurrit, crebris exposita latrocinijs. Inter hos duces vnum esse ferunt nomine Bulconẽ, Opoliensem appellant, qui Glogoniæ residens delicijs ac voluptatibus deditus, vsq; adeo insaniuit, vt neq; inferos neq; superos esse diceret, animasq; cũ corporibus simul prorsus interire putaret. Ecclesiam vel nunquam vel raro ingressus est. sacramẽtis Christianis prorsus abstinuit, nisi q abusus matrimonio, vxore quæ sibi ingrata esset, relicta, alteram superduxit. Quæ ne pellex appellari posset, nõ nisi per solennia matrimonij coniungi voluit. Sclesitæ sub imperio Bohemorũ constituti sunt, nunc tamẽ imperata facere detrectãt, Georgiũ nouũ regẽ admittere recusantes, Vvilhelmũ Saxoniæ ducẽ secuti, qui regnũ Bohemię ad se pertinere affirmat propter cõiugẽ, quę Ladislai Hũgariæ atq; Bohemiæ regis soror fuit. Gladius eius litis arbiter erit. Sermo gẽtis maiori ex parte Teutonicus est, quis trãs Oderã Polonica lingna pręualet: ob quã rẽ nõ ĩmerito quidã hoc ĩ loco Germaniæ terminũ esse Ode-

ram putauere, q̄uis idem fluuius in septētrionem vergens, Germanicas gentes ripis ambabus alluit. Libet in hac parte Germaniæ linquere fines, & ad orientē ac septentrionē Sarmaticas inuisere gētes.

De Polonia regione vasta, quod in ea domus luto & maceria componantur, equi sylueſtres & Vri inueniantur, de Vladiſlao cum regno baptiſmū ſuſcipiente, deq; Frederico Brandeburgenſi, & Alberto Bauario regnum quolibet pro ſe recuſante. Caput XXV.

Polonia vaſta regio eſt, quę Scleſiæ ad occidētem proximat, Hungaris, Lituanis, ac Prutenis contermina. hic Cracouia eſt præcipua regni ciuitas, in qua liberalium artium ſchola floret. Sbigneus huic vrbi prçfuit epiſcopus, literarū doctrina & morū ſuauitate inſignis, à quo plurimas accepimus epiſtolas, multo ſale & Romana elegātia conditas: cui ob ſingulares virtutes Romana eccleſia inſigne cardinalatus honoris rubentem pileum miſit. Ciuitates Poloniæ præter Crocauiam parū nitidæ. Ex maceria domos ferme omnes componunt, pleraſq; luto linunt. Plaga regionis nemoroſa eſt: potus genti ceruiſia, ex tritico atq; humulo factus. Vini rariſſimus vſus, nec vineæ cultura cognita, ager Cereris ferax, multa genti armenta, multa ferarum venatio. Equum ſylueſtrē præter cornua ceruo ſimilē edunt, feros boues venantur: quos priſci vros vocauere. Piſce ac volucribus abundāt, argenti atq; auri inops terra. Vectigalia regi parua. Regnum in quatuor partes diuiſere maiores, has cū per circulū anni rex ambiuit, quęlibet pars tribus mēſibus regem ac curiam paſcit: quibus exactis ad

alterã partem fit transitus. Statuta sunt quę præstare prouinciales oportet. Si manserit vltra præfinitum tẽpus rex, suo viuere sumptu cogitur. Cum rex gentis patrũ nostrorum tẽpestate obijsset, relictã filiã Vvilhelm⁹ dux Austrię in matrimoniũ accepit, illiq; regno prefectus est. Nõ placuit Polonis rex Teutonicus, Vladislaum ex Lituania vocauere: eiectoq; Vvilhelmo, coniugem eius & regnum nouo regi tradidere. Gẽtilis fuerat Vladislaus, & idola coluerat, sed baptismũ cũ regno suscipere nõ recusauit. Cõuersus ad Christũ, religiosum principẽ gessit: multos ex Lituanis ad Euãgeliũ traxit. Põtificales ecclesias nonnullas erexit, Episcopos magno honore prosecutus est. Inter equitandũ quotiescũq; turres tẽplorum inspexit, detracto pileo caput inclinauit, deũ q̃ coleretur in ecclesia, venerat⁹. Cũ Tartaris regni limites infestãtib⁹ feliciter dimicauit, Prutenos maximo bello vicit, de quo inter res Prutenicas memorabim⁹. Ex priori cõiuge plẽ nõ sustulit, cũ qua matrimoniũ haud legitimũ fuit. Ex secũda iã ferme nonagenario duo nati sunt filij, Vladislaus & Cassimir⁹. is Lituaniæ ducatũ cõsecut⁹ est, prior patri ĩ regno Polonię succedẽs, ad Hũgariæ quoq; regnũ accersit⁹: in bello Turcarum (vt ante narratũ est) cecidit. Qua re cognita, soliciti Polonię pceres de successore Frederici, cũ marchionẽ Brãdeburgẽsem, q̃ pueritiã in regno trãsegerat, liguãq; gẽtis & mores tenebat, vt regnũ acciperet rogauerũt, respõsum datũ est Cassimirũ Lituanię ducẽ, q̃ frater esset defuncti, hæredẽ extare: sciscitari ei⁹ animũ oportere, cui fraternũ paternũq; regnũ cupiẽti, impedimẽtũ afferre, è dignitate sua Fredericus nõ duceret. Pari moderatione & Albert⁹ Bauariæ dux

Vladislaus cum regno baptismum suscipere nõ recusat.

erga Ladislaũ Alberti filiũ vsus est, q Bohemiæ regnũ sibi oblatũ recusauit. Fredericus quoq; īperator & ab Hũgaris & à Bohemis ad hæreditatē Ladislai vocatus, nũq̃ audire sustinuit qđ patrueli præiudiciũ faceret. Ingens laus nostræ ætatis, & magnũ decus germanici nominis: q̃uis nõ ambigo esse aliquos q nõ tã iustitiæ, q̃ ignauiæ tradunt, alienis regnis quēpiã abstinere. Ego quod boni speciē habet, non laudare nõ possum. Cassimirus autem etsi difficile à Lituanis dimitteret, qui suũ apud se principē retinere cupiebãt, in Poloniã tñ veniēs pacificã regni gubernationem accepit: nec diu postea sororem Ladislai regis duxit vxorē. Multa ei aduersus fratres Teutonicos, qui sanctæ Mariæ appellantur, bella fuere: de quibus in rebus Prutenis referemus.

De Lituania regione, Vitoldo viro facile sanguinario in ea regnante, de soli ad transitũ æstiuo tempore difficultate, gentis in moribus qualitate, & quæ super sacrorũ diuersitatibus Hieronymus Pragensis eremita denarrauit. Caput XXVI.

Lituania & ipsa late patens regio Polonis ad orientem connexa est, palustris ferme omnis ac nemorosa. Vitoldus huic præfuit, Vladislai frater, qui relicto deorum cultu, cum regno Poloniæ Christi sacramentum accepit. Magnum Vitoldi nomen sua tempestate fuit, quē subditi adeo timuerunt, vt iussi laqueo se suspendere, parere potius, quàm in principis indignationem incidere voluerint. Detrectantes imperium, insutos vrsinæ pelli viuentibus vrsis (quos eam ob causam nutriebat) dilaniandos obiectauit, crudelibusque alijs affecit supplicijs. Equitans, arcum semper

tensum gestauit. Si quem conspicatus est aliter incedere u àm voluit, confestim sagitta confodit. Multos quoq; per ludum interemit. Sanguinarius carnifex, vt esset inter populares & ipsum principem certum faciei discrimen, radere barbã omnibus imperauit. Id vbi non successit (facilius enim ceruicis quàm barbæ iacturam Lituani ferebant) tonsus ipse mentum & caput prodijt, capitale interminatus, si quis prouincialium pilos faciei capiti suo deponeret. Rex a Sigismundo Cæsare Lituanorũ appellatus, prius obijt quàm legati diadema ferentes se conuenirent. Successor Suidrigal vrsam nutriuit, quæ sueta ex manibus eius panem accipere, sæpe in syluas vagabatur. Redeunti, vsque ad thalamum principis ostia quæq; patebant. Ibi confricare ac pulsare pedibus ostiũ, cum fames affuit, consueuit: cui princeps aperiens cibum præbuit. Conspirauere nobiles aliquot adolescentes aduersus principem, atq; vrsæ modum secuti, sumptis armis cubiculi principalis ianuã cõfricauere. Credidit Suidrigal vrsam adesse, ostiumq; aperuit, ibiq; mox ab insidiantibus confossus interijt. Prouinciæ deinde gubernatio ad Cassimirũ peruenit. Ad Lituanos æstiuo tempore difficilis transitus est, palustribus aquis cuncta ferme obsidẽtibus. hyems præbet aditum, astrictis gelu lacunis. Mercatores super glaciem ac niuem iter faciunt, plurium dierum cibaria in vehiculo ferentes. Nulla certa via, meatus (sicut in mari) siderum cursus ostendit. Rara inter Lituanos oppida, neq; frequentes villæ. opes apud eos præcipuę, animalis pelles, quibus nostra ætas Zibellinis armellinisq; nomina indidit. Vsus pecuniæ ignotus: locum eius pelles obtinẽt: viliores, cu-

pri atq; argēti vices implēt,pro auro signato pretiosiores. Matronę nobiles publicè concubinos habent,permittentibus viris, quos matrimonij adiutores vocant. Viris turpe est ad legitimam coniugē pellicem adijcere. Soluuntur tamē facile matrimonia mutuo consensu,& iterum atq; iterum nubūt. Multum his ceræ ac mellis est, quod syluestres in syluis apes conficiunt. Vini rarissimus vsus, & panis nigerrimus. Armenta victū præbent multo lacte vtentibus. Sermo gentis Schlauonicus est. latissima est enim hæc lingua,& in varias diuisa sectas. Ex Schlauis enim alij Romanam ecclesiā sequuntur, vt Dalmatæ, Croatini, Carni ac Poloni. Alij Græcorum sequūtur errores,vt Bulgari, Rhuteni, & multi ex Lituanis. Alij proprias hęreses inuenere,vt Bohemi, Moraui,& Bosnenses,quorum magna pars Manichæorum imitatur insaniam. Alij gentili adhuc cæcitate tenentur, quemadmodum multi ex Lituanis idola colentes. Horum magna pars æuo nostro ad Christum conuersa est, postq̄ Vladislaus ex ea gente Poloniæ regnum accepit. Noui ego Hieronymum Pragensem,sacris literis apprime eruditum,vitæ munditia & facundia singulari clarū,qui annos supra viginti in eremo Camaldulensi in Apēnino Hetrusco pœnitentiā egit. hic oriente apud Bohemos Hussitarum hæresi, fugiens pestiferum virus,in Poloniam transiuit. Vbi acceptis literis ab Vladislao rege commendatitijs prædicaturus Euāgelium Christi,ad Vitoldū principem in Lituaniam penetrauit, multosque populos Vitoldi fauore fretus ad salutiferam dei Christi fidem conuertit. Venitq; tandem ad synodum Basiliensem,vocatus a Iuliano sancti Angeli Car-

Hieronym' Pragensis heremita Lituanos ad Christi fidē cōuertit

dinale,cũ de rebus Bohemicis ageretur. Narrabat hic multa de Lituanis,quæ pene incredibilia videbantur. Audiebam ego ex alijs eius dicta, nec mouebar vt crederem. Libuit adire hominem, atque ab eius ore relata cognoſcere. Comites mei fuerũt Nicolaus Caſtellanus,qui tũ cardinalis Iuliani domum regebat, Bartholomæus Lutimanus Archiepiſcopi Mediolanẽſis ſcriba, & Petrus Noxetanus Cardinalis Firmiani ſecretarius, viri graues & docti. Hominem in cella ſua trãs Rhenum apud Carthuſienſes conuenimus, cuius hæc narratio fuit.

Narratio de Lituanis.

Primi quos adij ex Lituanis,ſerpẽtes colebant. paterfamilias ſu quiſq; in angulo domus ſerpentẽ habuit,cui cibum dedit,ac ſacrificiũ fecit in fœno iacenti. Hos Hieronymus iuſſit omnes interfici, & in forũ adductos publice cremari. Inter quos vnus inuentus eſt maior cæteris, quem ſæpe admotus ignis conſumere nullo pacto valuit. Poſt hos gentẽ reperit, quæ ſacrum colebat ignem, eumq; perpetuum appellabat. Sacerdotes templi materiam,ne deficeret,miniſtrabant. Hos ſuper vita ægrotantiũ amici conſulebant. illi noctu ad ignem accedebãt. Mane vero conſulentibus reſponſa dantes, vmbram ægroti apud ignem ſacrum ſe vidiſſe aiebãt: quæ cum ſe calefaceret, ſigna vel mortis vel vitæ oſtentaſſet. victurum ægrotum facies oſtenſa igni, contra ſi dorſum oſtentaſſet,moriturum portẽdit. Teſtari igitur, & rebus ſuis conſulere ſuadebant. Deluſionem hanc eſſe Hieronymus oſtendit. perſuaſo populo,deleto templo,ignẽ diſſipauit, Chriſtianos mores induxit. Profectus introrſus aliam gentem reperit, quæ ſolem colebat, & malleum ferreum raræ magnitudinis ſingulari cultu ve-

Solẽ & malleũ alij venerabantur

nerabatur. Interrogati sacerdotes, quid ea sibi veneratio vellet, responderũt olim pluribus mẽsibus non fuisse visum solem, quem rex potẽtissimus captum reclusisset in carcere munitissimæ turris. Signa Zodiaci deinde opẽ tulisse Soli, ingẽtiq; malleo perfregisse turrim, Solemq; liberatum hominibus restituisse. Dignum itaq; veneratu instrumentum esse, quo mortales lucem recepissent. Risit eorum simplicitatem Hieronymus, inanemq; fabulã esse monstrauit. Solem vero & Lunam & stellas creatas esse ostendit, quibus maxime deus ornauit cælos, & ad vtilitatem hominũ perpetuo iussit igne lucere. Postremo alios populos adijt, qui syluas dęmonibus consecratas venerabantur, & inter alias vnam cultu digniorem putauere. Prædicauit huic genti pluribus diebus fidei nostræ aperiens sacramenta: deniq; vt syluam succideret, imperauit: vbi populus cum securibus affuit. Nemo erat qui sacrũ lignum ferro contingere auderet. Prior itaq; Hieronymus assumpta bipenni excellentem quandam arborem detruncauit. Tum secuta multitudo alacri certamine, alij ferris, alij dolabris, alij securibus syluam deijciebant. Ventum erat ad mediũ nemoris, vbi quercum vetustissimam, & ante omnes arbores religione sacram, & quam potissimã sedem esse putabant, percutere aliquãdiu nullus præsumpsit. Postremo vt est alter altero audacior, increpãs quidam socios, qui lignum rem insensatam percutere formidarent, eleuata bipenni magno ictu cũ arborem cędere arbitraretur, tibiam suam percussit, atq; in terram semianimis cecidit. Attonita circum turba flere, conqueri, Hieronymum accusare, qui sacram dei domum violare suasisset: neq; iam

Syluã alij venerabant̃

quiſquam erat qui ferrum exerere auderet. Tum Hieronymus illuſiones dæmonum eſſe affirmans, quæ deceptæ plebis oculos faſcinarent, ſurgere quē cecidiſſe vulneratum diximus, imperauit, & nulla in parte læſum oſtēdit, & mox ad arborem adacto ferro adiuuante multitudine ingens onus cum magno fragore proſtrauit, totumque nemus ſuccidit. Erant in ea regione plures ſylvæ pari religione ſacræ, ad quas dum Hieronymus amputandas pergit, mulierum ingens numerus plorans atq; eiulās Vitoldum adit, ſacrum lucum ſucciſum queritur, & domum dei ademptam, in qua diuinam opem petere conſueſſent: inde pluuias, inde ſoles obtinuiſſe. neſcire iam quo in loco deum quærāt, cui domiciliū abſtulerint. eſſe aliquos minores lucos, ī queis dij coli ſoleāt: eos quoq; delere Hieronymum velle, qui noua quædam ſacra introducens, patriū morem extirpet. rogare igitur atq; obteſtari, ne maiorum religionum loca & ceremonias auferri ſinat. Sequuntur & viri mulieres, nec ſe ferre poſſe nouū cultum aſſerunt. Relinquere potius terram & patrios lares, quàm religionem a maioribus acceptā dicūt. Motus ea re Vitoldus, verituſq; populorum tumultū, Chriſto potius, quàm ſibi deeſſe plebem voluit. Reuocatiſq; literis, quas præſidibus prouinciarū dederat iubens parere Hieronymo, hominē ex prouincia diſcedere iuſſit. Hæc nobis Hieronymus conſtanti vultu, nihil hæſitans, ac per iuramentum affirmauit. Dignū fide & grauitas ſermonis, & doctrina oſtendit, & viri religio. Nos quę accepimus, immutata retulimus, veri periculum non aſſumimus, perſuaſi tamen & nos & comites ab eo receſſimus.

De Ruthenis,& quomodo principatus apud eos soleat assequi. Caput XXVII.

RVtheni,quos appellare Rhoxanos Strabo videtur,Lituanis cōtermini sunt,gens barbara,incompta,apud quam opulētam ecclesiam obtinuit Isidorus Cardinalis Sabinensis,cuius supra mentionem fecimus.In hac gente ciuitatem permaximam esse tradunt Nogardiam appellatam , ad quam Teutonici mercatores magno labore perueniunt.Magnas ibi esse opes fama est,& multum argenti,pellesq; pretiosas:vendētesq; atq; ementes,ponderato argento,non signato vtuntur. Lapis in medio fori quadratus est,quem qui ascendere potuerit,neq; deiectus fuerit,principatum vrbis assequitur.Pro ea re in armis dimicant, sæpeq; vna die plures conscendisse feruntur,vnde sæpe seditiones in populo emersere.

De Liuonia semiferos homines in vna sui parte continente. Caput XXVIII.

LIuonia deinde Christianarum vltima prouinciarum ad septentrionem Ruthenis iungitur . Tartari eam sæpe incurrunt, in qua nostra ętate magnas acceperūt strages.Fratres Teutonici, qui beatæ Mariæ vocātur,hanc armis quæsiuere,& Christi sacra suscipere coegerunt,cū esset antea gentilis,& idola coleret.Eam alluit ab occidenti mare Baltheum, quod pleriq; veterum oceanum esse putauerunt.Nondū septentrio(vt hodie) cognitus Græcis atq; Italis fuit.Christiana religio hanc orbis partem nostro generi aperuit, quæ fortissimis gentibus detersa,barbaris mitioris vitę cul

tum ostendit. Baltheus sinus adeo late patet, vt incōpertæ magnitudinis apud aliquos esse videatur. Origo eius ex Britannico mari ducitur, quod Germanicum appellari potest. Nam & Germaniæ magnam partem alluit. Ostium eius in occidenti est, non longe a Cherroneso Cimbrica, quam Daciam hodie vocant. Excurrens autem in orientem, in septētrionem panditur, insulasq; magnas ambit. Occidentale littus Noruegi occupant. Ad septentrionem semiferos homines esse tradunt, cum quibus nullum linguæ commercium nauigantes habent: signis tantum & nutibus commutare merces feruntur. Meridionale littus Saxonibus ac Prutenis traditur: orientale (vt diximus) Liuones tenent. Inter Liuoniam & Prussiam paruam terram esse ferunt, vnius ferme diei latam itinere, quam Massagetæ colunt, gens neq; gentilis, neq; vere Christiana, Polonorum imperio parens: atq; hinc regnum Poloniæ ad mare protenditur, & Baltheum quem diximus sinum.

De Prutenis, & quomodo fidem Christianam a Teutonicis fratribus sanctæ Mariæ sumpserint. Caput XXIX.

Redeūti ex Liuonia in Germaniā per littus Balthei maris, post Massagetas Pruteni sese obijciunt, qui ripas vtrasq; Vistelæ amnis accolunt. is est Sarmatiæ ac Germaniæ terminus, qui exoriens in montibus qui Poloniam Hungariamq; dirimunt, partem Poloniæ irrigat. Prussiam vero quā longa est percurrit, ab oppido Torni vsq; Gedanum, quo in loco Baltheū influit. Hūc fluuiū alij Vistelā, vt diximus, quibus ætatis nostræ

ſermo congruit,alij Iuſtulam,quidam Iſtulam vocauere.Quod vltra fluuiũ eſt,Sarmatici iuris fuit: quod citra,Germanici. Ad orientem ac meridiem Mąſonitæ Poloniq; rura colũt. occidentem Saxones occupant.Aquilonẽ Balthei maris excipit littus.Frumenti ferax regio eſt, aquis irrigua,& plena colonis,multa ambitioſa oppida,multi maris ſinuoſi reflexus amœnam efficiunt. Pecorum ingẽs vis,multa venatio,piſcatio diues. Vlmerigos olim hanc terram incoluiſſe Iordanus tradidit,quo tempore Gothi ab inſula Scandauia in continentẽ deſcendere, qui(vt ille ait)Vlmerigorum terras inuaſere. Ptolemæus autem Amaxobios, & Alanuos, Venedes,ac Githones penes Iſtulam fluuium habitare affirmat.Barbara hæc gens, & idolorum cultrix,vſq; ad Fredericum imperatorem eius nominis ſecũdum fuit.Sub eius vero imperio,cum amiſiſſent Chriſtiani Ptolemaidem Syriæ ciuitatem, fratres Teutones,quos ſanctæ Mariæ diximus appellari,inde fugati,in Germaniam rediere,viri nobiles,& rei militaris periti,qui ne per ociũ marcerent,Fredericum accedentes, Pruſiam Germaniæ conterminam Chriſti cultum ſpernere dixerunt:ſæpe illius gentis homines in Saxones cæteroſq; vicinos excurrere,ingentem vim pecorum atq; hominum abigere:eſſe in animo ſibi compeſcere barbaram gentem:annuat tãtum imperator,prouinciãq; fratribus perpetuo iure poſſidendam tradat,ſi eam armis acquirant.Iam enim Maſouiæ duces,qui eius ſe terræ dominos affirmabant, ius ſuum fratribus conceſſerant.Grata oblatio Frederico fuit,qui collaudato propoſito,quas voluere fratres, ſub aurea bulla literas cõceſſit.Illi ſumptis armis,breui tem-

pore quicquid Prutenici vici circa Vistelam fuit, oc
cupauere. Exin tranato fluuio, vetustam & late pa-
tulam quercũ in castelli modũ erectis propugna-
culis iuxa ripam munierunt, vbi collocato pręsidio
vlteriores Prutenos vexare cœperunt. Pugnatum
est sæpe pro quercu, & ingentes Paganorum copiæ
fugatæ ac deletæ sunt. bellum pluribus annis pro-
ductum est. Ad extremum fortuna fratrum impe-
rio arridens, omnem eis Prussiam subiecit. Victæ
Barbaræ nationes, iugum subiere. Ex illo tempore
lingua Teutonica introducta est, & cultus Christi
gentibus imperatus. Ecclesiæ quoq; põtificales ere
ctæ, trans Vistelam, Pomesauiensis, Culmẽsis, Sam
biensis, & Varimiensis, ad quam defuncto Franci-
sco episcopo paruitatem nostrã postulauere cano-
nici. Calixtus Pont. Max. eam nobis annuẽte sena-
tu apostolico cõmendauit. Quæ vna est illis in par
tibus iure suo vtẽs, nec subiecta fratribus: reliquos
episcopos religionis habitum gestare oportet. Quo
in loco munitã quercum diximus fuisse, nobile op-
pidum ædificatum est, quod Mariæburgũ vocant,
& arx nobilis atq; amplissima. hic sedes magni ma
gistri, qui cunctis fratribus præest Prussiam inco-
lentibus. Sunt & alij duo in eadem religione magi-
stri, alter Liuoniam regit, alter cõuẽtus Alemaniæ
gubernat. Teutones huius religionis inuẽtores fue-
re, ac propterea nemo recipitur ad eam, nisi Teuto
nicus nobilibus ortus parentibus, & cui propositũ
sit pro tuendo Christi euangelio aduersus salutife-
ræ crucis inimicos armis depugnare. ob eam rẽ ve-
stimentis albis vtuntur, nigra cruce insuta. Barbam
omnes nutriunt, exceptis qui sacris altaribus serui-
unt. Pro canonicis horis dominicam orationẽ vsur

pant,neq; literas discunt.Magnæ his opes,nec minor potentia quàm regibus.sæpe cum Polonis de regni limitibus acceptis atq; illatis cladibus contẽdere, nec totis viribus belli fortunã experiri recusaruntcum Vladislao Cassimiri qui modo regnat patre.contraxerant ambæ partes validissimas atq; ingentes copias.Polonis Lituani & Tartari adiuncti erant,quos duxerat Vitoldus.Teutonici fratres ex Tota Germania vires conciuerant:postq̃ prope ad.xx.ferme stadia vterq; consedit exercitus, spe plenus & impatiens moræ Prutenorum magister caduceatorem,qui bellum regi denũciaret, & duos enses,in queis staret victoria,misit, facta potestate, vt quem vellet hostis eligeret: alterum sibi remitti iussit.Accepit Vladislaus alacer nuncium,donatoq; caduceatore, vno retento gladio remisit alterũ.Mox iussi milites arma induere, belliq; signũ datum. Quadraginta millia equitum in ambobus castris fuisse proditum inuenio. Vladislaus Tartaros ac Lituanos primum inire certamen iussit. Ex Polonis subsidiarias acies elegit. Contra Prutenos auxilia in postremis habuit:florentẽ ordinis sui militiam in exercitus fronte collocauit.Cõmisso prælio inermes quodammodo Tartari ac Lituani magna strage cæsi sunt.Vrgebat tamẽ multitudo,nec terga dare Polonus metuẽs audebat.Atrox pugna super cadauera occisorum edebatur.Nec tam vulnerare Prutenus alacer,quàm vulnera recipereTartarus videbatur.protractum est diu certamen,peracta ingens occisio.Lituani Tartariq; veluti pecudes mactabantur.At cũ nouus semper hostis emergeret, defessi tanta cæde peracta Teutones,versare ferrũ vix poterant, & iam remissius pugnabãt.

Bellũ atrox

Quod vbi Vladiſlaus animaduertit, tum primum Polonorum aciem validam ac ferro rigentem immittit:fit ſubita irruptio,inſtauraturq; prelium.nõ tulere Teutones recẽtis agminis impetum: impar pugna recentis ac fatigati militis fuit:oritur mox fuga ex parte fratrum:ferit terga Polonus. Magiſter ordinis vbi ſuos cedere videt,nec iam vllam in auxilijs ſpem eſſe animaduertit,cum lecta militum manu hoſti ſeſe obiectãs occiditur:fit fœdior fuga, nec prius Teutonicus fugere quàm Polonus perſequi deſtitit.Perierunt in eo bello ex parte fratrum multa hominũ millia,inter quos viri primarij,quos vocant Cõmẽdatores,equeſtri dignitate inſignes, cũ ipſo magiſtro circiter D C.Nec Polonis incruẽta victoria ceſſit, Tartaris ac Lituanis magna ex parte cæſis.Bellũ hoc,anno trecẽteſimo decimo ſupra milleſimũ geſtũ ẽ poſt Chriſti ſaluatoris ortũ. Pruſſia fortunam regis ſecuta omnis,excepto Burgomariæ,ad victorem defecit.Sed interueniẽte Sigiſmundo Cæſare,pax inter fratres & Polonũ conſtituta eſt:percuſſum fœdus:pecunia Polono data. Pruſſia reddita fratribus,nec deinde vſq; ad Frederici tẽpora,qui modo imperat, in poſſeſſione agri ſui turbata religio eſt.Sub eius vero imperio cum populares graue ſibi iugum fratrum exiſtimarent, fœdus inter ſe iniere in hunc ferme modũ,vt quindecim viri ſingulis certis in locis conuenirent,qui prouincialium querelas aduerſus fratres audirent, nec ſinerẽt quempiam indigne vexari. Ex his quatuor ex religione viros aſſumi voluere, quatuor ex prælatis eccleſiarum,parique numero ex nobilibus ac ciuitatibus, hiſque parere omnes voluere. Per idem tẽpus diuiſa inter ſe religio fuit:alij magnum

Magiſter ordinis fratrũ Teuto. occiditur.

Magiſtrum ſequebantur, alij quoſdam Commēdatores, qui Magiſtri regimen improbabant. Magiſter, vt populares ſibi alliceret, fœdus ipſum inconſulto fratrū cōuentu approbauit. Fredericus quoq; imperator eidem fœderi robur adiecit, cautione tamen inſerta, ne per ſuas literas ius religionis læderetur. Mortuo deinde Magiſtro, qui fœdus acceperat, & altero in eius locum ſuffecto, Nicolaus Pōt. Max. legatum miſit, qui prouinciā Pruſſiæ inſpiceret. Cognitoq; rerum ſtatu, quē tum legatus retulit, popularium fœdus damnauit: vtq; ab eo diſcederent, anathema interminatus, acriter imperauit: quibus pertinacius in eorum ſententia perſeuerantibus, ex conſenſu partium lis ad Fredericum imperatorē deducta eſt. Ad quem rurſus cauſa cognita, damnato eorū fœdere, iuſſi Pruteni ſunt ad obedientiam fratrum redire, qui eam prouinciam e manibus infidelium ſuis armis vindicaſſent, multoq; ſanguine coēmiſſent. Qua re ciuitatibus nunciata, mox arma in fratres populariter recepta ſunt. Ex quibus plures capti atq; occiſi, caſtella eorum euerſa, arces a fundamētis eiectæ. quinquaginta & quinque oppida in eā rebellionem conſpirauere. Sed cū non ſatis rem ſuam contra religionem ſine externa ope tutam putarent, Caſſimirum Poloniæ regem ſibi dominum aſciuere, deuotum fratribus ſanguinem, qui fortunā patris eius experti fuiſſent. Ille cū exercitu prouinciam ingreſſus, dedentes ſeſe ciuitates in poteſtatem accepit: cū quo fratres diu varia victoria dimicarunt. Plures fuere congreſſus, inter quos memorabilior, qui apud Coninitium oppidum habitus eſt. Duodeuiginti millia Polonorū obſidionem in eo loco tenebāt, in queis & rex ipſe

Caſſimirus fuit. Oppugnabant oppidum dies no-
ctesq; machinis admotis. Rudolphus princeps Sa-
goriæ, vnus ex Scleſiæ ducibus, tum religionis du-
ctabat exercitum, qui laturus obſeſſis opem, cũ ſe-
ptem millibus militum aggredi regem non dubi-
tauit. Commiſſum eſt prælium in conſpectu oppi-
danorum, ſumma vtrinq; contentione atq; ardore,
cæſis hinc atq; inde compluribus. Cum ſuos refer-
re pedẽ Rudolphus animaduertit, increpans igna-
uiam fugientium, interminatuſq; necem, aciem ſi-
ſtit. Et progreſſus in medium cum recenti pugna-
torum manu, acre certamen inſtaurat: hos ſternit,
illos confodit: fit ſubita rerũ mutatio. Vrgente Ru
dolpho, cedit Polonus: rurſuſq; Caſſimir9 ſuos re-
tinet, pugnæq; ſeipſum miſcet, & tãquam ex inte-
gro pertinaci cõtentione certatur. Occiditur in pu-
gna Rudolphus, rex vero equo deijcitur, meliores
ex vtraq; parte occumbunt. Poſtremo cæſum cre-
dentes Poloni ſuum regem, deſperata victoria, fu-
gam arripiunt. Rex ab amicis adiutus, vix ex cla-
de ereptus eſt. Rudolphus morte ſua victoriã re-
ligioni peperit. Ex Polonis ſupra ſex millia cecidiſ
ſe feruntur, ex Teutonibus quoq; nõ pauci periere.
Poſt eã cladẽ res Polonica nutare apud Prutenos
cœpit, eo inclinantibus populis, quo belli fortuna
ſequit. Stat tñ adhuc anceps exitus, & alteri9 mar-
tis iudiciũ moratur. Ferunt inter hos fratres olim
mortuo Magiſtro, cũ de ſucceſſione ageret, vnũ fuiſ
ſe, q rogatus eligere quẽ putaret religioni vtiliorẽ,
ſeipſum elegiſſet, dicẽtẽ nolle deierare. Scire ſe co-
gitationes ſuas, aliorũ corda ignorare. Si magiſtra-
tus ſibi cõmittatur, nõ dubitare quin reipublicę be-
ne cõſultũ eat. Motos eius verbis reliquos, admini-

ſtratione illi credidiſſe, q̄ ſaluberrima deide fuerit.

De Saxonia, fluminibus, gentibus, & oppidis in ea. Caput XXX.

Poſt Prutenos Saxonicũ nomen incipit, gens valida & latiſſima, cui ab occidente Viſcera fluuius terminũ facit. plerīq; vſq; ad Rhenum protendi Saxones arbitrati ſunt. Aquilonarē plagam Dani obtinēt, & mare Baltheum: ad meridiē Francones, Baioarij & Bohemi ſiti ſunt: oriētalem plagam Scleſitæ ſimul ac Pruteni obinent. In his terminis incluſi ſunt Turingi, Brãdeburgenſes, Maxinēſes, Luſatij, Pomeraneiq;, quos omnes ſaxonici iuris eſſe volunt: priores tamen Turingos in ea terra cōſediſſe q̄ Saxones, aiunt. hos enim græcã ſobolem eſſe affirmãt, ex Macedonia claſſibus aduectã, quæ Turingos multis bellis defatigatos paternis agris eiecerit. Quod mihi non fit veriſimile. Eſt enim vetuſtiſſimum in Germanica terra Saxonicũ nomen, cuius omnes veteres meminere. Turingos nemo antiquorum nominat, qui Germanicas gentes enumerant. In aduentu primo Francorum, qui tempore Valentiniani Cæſaris Germaniam intrauere, Turingos nominari reperio: ob quã rem male quadrat hiſtoria veritati, quæ Turingos priores Saxonibus in Germania fuiſſe contendit: fateor tamen Saxoniæ limites aliquãdo minores fuiſſe, aliquando maiores. Nam ſicut imperia, ita & prouinciarũ limites ex tēpore variãtur. Carolus Magnus imperator multa cũ Saxonibus bella geſſit priuſq̄ Chriſti cultũ reciperēt, eoſq; magnis afflixit cladibus: poſtq̄ vero deficiente apud Frãcos Caroli Magni genealogia, Romanum imperiũ ad Teutones

oriẽtales redijt, Saxonum aucta dignitas est: inter quos plures imperatores fuere, singulari prouidentia, & rerum gestarum magnitudine clari: maxime vero tres Othones, qui sibi inuicẽ successere, de Romana ecclesia optime meriti, quorũ virtute prolatos Saxoniæ fines minime dubitarim. Inter Pomeraneos qui orientẽ Saxoniæ incolunt, oppida sunt digna nomine, Visnaria, & Sundis, Gripsuoldia, Stetininium, Rostochium, in quo schola liberaliũ artium haud contemnenda: & hæc quidem mari proxima, multis ac diuitibus negotiatoribus habitata est: & in mediterraneis Caminum pontificalis ciuitas, cuius diœcesis latissima est, nec minor Magũtina creditur. Episcopus loci Romano dũtaxat præsuli subest. Brãdeburgenses in duas marchias diuiduntur, quarum altera vetus, altera noua vocatur. Veterem marchiã perlabitur Albis fluuius, in cuius littore Stendalum est oppidum, & Garde leuum, & Soltuedleum, & Osterburgum. Nouam marchiã interfecat fluuius Odera, haud multo inferior Albi. in eius littore Francfordia est, diues emporium, & Lubecensis ciuitas. Sproua quoq; fluuius eandem prouinciam irrigat, æquandus Tiberi. Berlinum in eius littore oppidum iacet. Est & aliud flumen Honela nuncupatum, quod Brandeburgẽsium, ex quo Marchia nomen habet, in duas partes diuidit, veterem ac nouã ciuitatem efficiẽs. Ibi episcopalis sedes est, & marchionum tribunal. Ad eiusdem fluminis ripam Habelbergium quoq; situm est, Pontificalis ciuitas: circum nobile territorium, cui Prigeniza est nomen, multis refertum oppidis, & martiali populo plenum. Caput Mixnẽsium ciuitas Mixna est, vnde nomen regioni datum. hanc

quoque Albis alluit fluuius. hic valida arx,& in ea cathedralis ecclesia, in qua quoq; prouincia multa sunt oppida martiali populo plena,& Martinopolis in honorem Martis a veteribus cõdita, Merburgum hodie vocant.

De Turingia, oppidis, & nobilibus templis in ea, de ritu mirabili super homine grauioribus vitijs inquinato. Caput XXXI.

IN Turingia nobile oppidum & caput gentis Herfordia, Magũtino subiecta põtifici, studijs liberaliũ artium insignis: Nurẽburgensis quoque parua ciuitas, duci Saxoniæ parẽs. hæc omnia iure Saxonum vtuntur, & lingua, ijsdem moribus freti. Cæterum veri Saxones Madeburgenses nullo dubitante habentur, Bremenses quoq;, Halberstatenses, Hildemenses, Verdenses, Brunsuicenses, Lunęburgenses, & Lubecenses. In Madeburga Archiepiscopalis sedes habetur, & in honorẽ sancti Mauricij ex quadrato lapide diues templum, Othonum nobile opus, & in eo sancti Florentini corpus. Credunt quoq; vnam e sex hydrijs ibi esse, in quibus vinum ex aqua factum a domino Saluatore, Euangelistarum tradit historia. hanc plebibus ostendunt. materia marmorea est ac pellucida, vini capax quantum equus ferre possit. Alteram ac minorem apud Hildemenses affirmant. Vexillũ quoq; sancti Mauricij hic quotannis ostenditur, Magistratus vrbis ius ciuile Romanorũ abbreuiatum, & Saxonica lingua conscriptũ, nõ sine reuerẽtia custodit, quod Magni Caroli autoritate firmatũ tradũt: eoq; in decisione causarũ circunuicinæ gentes recurrunt. Magna & venerabilis earũ

legũ autoritas habetur. Bremenses gloriam suam ducũt, Danorũ gentem a se ad Christum esse conuersam. Non est omittendum quod de Halberstadio traditur. Hãc ciuitatem Oltẽna perlabitur fluuius, in medio ferme tumulus assurgit, in cuius cacumine planicies est, duorum ferme stadiorũ continens longitudinẽ, in cuius extremis angulis duo templa sita sunt, alterum pontificale, alterum quod beatæ virginis appellant. In medio late patet forũ magnificis canonicorum ædibus vndiq; cinctum. Vrbs hæc vocat: quod sub tumulo iacet, suburbiũ appellãt. In monte nulla laicorũ habitatio. Carolus Magnus huius templi fundator habetur, cuius festiuitas quotannis celebratur. xij. hic dignitates, xxiiij. præbendæ. Archidiaconatus supra vigesimũ & vnũ feruntur. In hoc tẽplo singulis annis vnus ex populo deligitur, quem peccatis grauioribus inquinatum putant. hunc veste lugubri induunt, & obuoluto capite, prima ieiunij die ad templum ducũt, indeq; peractis diuinis officijs eijciunt. Is quadraginta diebus nudis pedibus perambulat vrbem, & ædes sacras circuit, neq; ingreditur, neq; quenq̃ alloquitur. Inuitatus à canonicis per vices, quod apponitur comedit. Sõnus ei post medium noctis in plateis permittitur. Die Iouis sancta post consecrationem olei, rursus ad templũ introducitur, & oratione facta à peccatis absoluitur, pecuniasq; ei populus offert, quæ tamen templo dimittuntur. Hunc Adam vocant, & omni crimine liberum putant. Circa Halberstadiũ ager optimus, ferax tritici, maturescentibus frugibus, culmorum altitudinem equo insedentem hominem ferunt excedere.

De aliquot alijs in Saxonia oppidis, & re-

bus in ea gestis scitu dignissimis.

Caput XXXII.

BRunsuica oppidum tota Germania memorabile, magnum & populosum, munitũ mœnibus ac fossatis, turres quoque & propugnacula excellunt, magnificę domus, perpolitæ plateę, ampla & ornatissima tẽpla. Quinq; hic fora, quinq; prætoria, & totidẽ consulatus iura ciuibus dicunt, hinc appellari duces Brunsuicenses tota Germania nobilissimos, Othonum soboles, quorum claritas cum potentia labente tempore defluit. Lubecensiũ ciuitas potentissima est, sine cuius auxilio vix vnq̃ Dacię reges continere suos subditos valent. Duodecim viri reipublicæ præsunt, quos cõsules appellãt: quorum perpetua potestas est, & in equestri dignitate constituti sunt. Popularibus, nisi vocentur, nulla de regimine vrbis consulẽdi facultas, nec tamen seruire plebs videtur. Sua cuiq; substãtia tuta est, & libertas, saluis legibus vt velint viuere. Aequum iudicium consules agunt. ab his Cæsar, si excesserint, appellatur. Saxoniæ nostra ætate duces habentur Fredericus & Vvilhelmus fratres, quorũ alter electorem imperij gerit, alter regnum Bohemiæ sibi asserit, vt supra retulimus. Fuit cũ Brunsuicensibus de electoratu dissensio. Sigismũdus imperator litem diremit. Sententia, vt sæpe fit, potẽtiori allusit. Alter horum natu senior, robustissimus venator fuit. Iunior alter, belli appetẽs, & in armis exercitatus. crudelia inter eos diu bella exarserunt, hæreditatis paternę causa. & quanuis de pace sæpe mentio fieret, impedientibus tamen Apollonio quem Vicedominũ appellant, & alijs plerisq; potentibus, quibus ea discordia quæstui erat, frustra

Bella inter fratres

omnis tractatus abijt. Sed cum vastatis iam agris, tota prouincia pessum iret, Apollonius vero fraternarum incensor discordiarum, per annũ Iubileum Romam petisset, rogauit Fredericus germanũ suũ, vti ad se Libercam veniret, secũ de pace acturus. Annuit Vvilhelmus. iter ingresso dixere consiliarij paratas sibi, & qui cũ eo irent, insidias esse, caueret ne se perditum iret, ne ve suos ad necem traheret. Quibus ille: At ego, inquit, libens moriar, si vos prius necatos videro, qui fraternas cõtentiones alitis. Atq; ita locutus, sequi iussis qui se armarent, vrgẽsq; calcaribus equum, festino cursu fratrem adijt. Quocum semotis arbitris euestigio pacem cõposuit, fœdusq; pepigit. Magnus vir, qui se tam liberaliter in potestatem dederit hostis. Magnus & alter qui hostem ex fratre factum, rursum fratrem atq; amicum reddiderit. Apollonius interim Roma, & qui cũ eo sentiebant, ex Turingia, vbi plurima oppida possidebant, exterminati sunt. Apollonius in Coburca, quod est Franconiæ oppidum, aliquãdiu se defendit. Sed cum salutem in eo loco desperaret, nullius auxilio fretus, cum thesauris suis clam fugiens, ad Bohemos migrauit. Ex illo tempore quietem habuere Saxones, quãuis Bohemi castella quædam ab eis repetentes, sæpe bellum minati fuerint. Induciæ in hanc vsq; diem arma partium tenuere. Lis maior nũc oritura videtur, quãdo Vvilhelmus regiæ sororis maritus ad Bohemię regnũ aspirare fertur, q̃uis terræ proceres alium sibi regem assumpserint. Libet hoc loco audax priuati hominis inserere facinus. Cõradus Rauses nobili loco apud Saxones natus, bellicę rei peritus, manu promptus, & animo imperterritus, cũ se patria pulsum & pater-

Fratrum inimicorum pulchra reconciliatio.

na hæreditate priuatum per iniuriam Frederici ducis existimaret, scelus incredibile nostra ætate perpetrauit. Arx est in Mixna in alto monte & abruptis vndiqꝫ rupibus sita, Altumburgum prouinciales vocant. ad radices montis oppidū egregie munitum & populo plenū iacet. In arce duo Frederici adolescentes Ernestus & Albertus educabantur. huc Conradus intempesta nocte magnis itineribus cum paucis comitibus contendit, & admotis scalis prodente pædagogo arcem ingressus, dormientes adolescentulos in cubili comprehendit, interminatusqꝫ mortem si vocem emitterēt, funibus colligatos extraxit, haud dubiū quin perductos in Bohemiam magno pretio venderet, suasqꝫ contumelias eo pacto magnifice vltus videretur. Iam Syluam Herciniam (quę Bohemiam à Saxonia diuidit) ingressus erat, iamqꝫ periculum omne transmissum putabat, cum iunior captiuorū labore ac fame deficiens, & quietem simul & cibum poposcit. Cuius precibus commotus prædo ad carbonarium diuertit quendam, afferriqꝫ panem ac ceruisiam iussit. Interea apud Altumburgum cognita tanta rei nouitate clamor exoritur. Attoniti oppidani raptim arma capessunt, & pretiosam vindicaturi prædam præcipiti cursu prædonis vestigia insectantur. Syluam ingressis fortuna blanditur, quæ inter multos tramites eum teneri suasit, qui rectà duxit ad carbonarium. Ibi Conradus dum puero cibum ministrat, ex improuiso capitur, & oblatus principi, audacissimi sceleris capite pœnas soluit. Fredericus eodem pene nuncio quo captos atqꝫ abductos filios audiuerat, recuperatos & domū reductos didicit. Saxoniæ ducibus parua veræ Saxoniæ portio

paret. Sunt enim in ea prouincia multi alij princi-pes, multę ciuitates imperiales, multi episcopi pro-prium territorium habentes. Mixna vero & Turin-giæ maior pars, Lusatiæ & Franconiæ pleraq; op-pida his ducibus parent. Ius autem eligẽdi Roma-norum imperatorem Saxoniæ ducibus ex paruo quodam principatu competere asserunt, inter Mix-nam Sclesiamq; iacente, cuius caput oppidum est Vuissemberg appellatũ. i. Mons Albus. In Saxonia argenti fodinas apud Glisariam Otho primus im-perator inuenit, quarum magni fuerunt redditus. ibi & palatium nobilis operis ædificatum. habet & fontes amaros Saxonia, ex quibus sal coquitur al-bum, quod ad vicinas gentes defertur. Salinæ vber-rimæ atq; ditissimæ apud Lunæburgum habentur, ex quibus multi monasteriorum abbates & multi ecclesiarum prȩlati vitam ducere consueuerunt. fuit enim quæstus salis vberrimus. has salinas Lunębur-genses violenter vsurpauere, ob quam rem & à Ni-colao Pont. Max. & à Frederico imperatore Au-gusto damnati sunt. consulatus qui eius rei autor habebatur, autoritate apostolica deiectus est, sed fa uore Bernardi ducis Brunsuicensis paulo postea in pristinum statum redijt. Et qui nouiter consulatum adierant, in carcerem conijciuntur. ciuitati rebelli & ecclesiasticorum bonorum rapaci, sacris interdi-ctum est, non tamen qui rem diuiniam apud eos fa-ciant. Tantus est æuo nostro & in populo & in cle-ro autoritatis ecclesiasticæ cõtemptus. Est in Mar-chia Brãdeburgensi non magni momenti ciuitas aquis circũdata, Habelbergã vocãt. in eius diœcesis loco aspero ac deserto paruum oppidum est nomi-ne Vilsnacum, hic tres hostiæ habentur, ex quibus

Fontes amari ex quibus sal album coquitur.

cruorem sua sponte manasse tradunt. ob eam rem magnus populorum huc concursus, & nautarum vota hic soluuntur. vulgo locum ad Sanctum cruorem vocant. Excessimus scribendi modum Saxoniæ ciuitates nominatim commemorantes. id fecimus quia veteres scriptores parum de Germania locuti sunt, & tanquam extra orbem ea natio iaceret, somniantes quodammodo res Germanicas attingunt. ob eam rem dabitur mihi venia. fortasse & aliquis gratiam habebit, si Germanicas describentes prouincias, vt res oculis subijciamus, paulo prolixiores fuerimus, propositi nostri metas egressi.

De Dania siue Dacia siue Suetia, & Noruegia, de Margarita trium regnorum insigni domina, deque varia trium regum fortuna. Caput XXXIII.

HOc loco, quoniam Saxonię Dania iungitur, priusquàm Germanię reliquas partes absoluo, de ipso Daniæ regno vicinisq; Aquilonē versus aliqua referre institui non indigna cognitu. Tria sunt in Septentrionē vergentia regna sibi inuicem cohærentia, Danorum, quod hodie Dacū appellant, Suetiorum, ac Noruegiorum. Dania, siue Daciam dicere volumus consuetudini seruientes, Germaniæ portio est, Cherronesi habens formam. hanc quondam Cimbri tenuere, Vnde illa inundatio barbarorum emersit, quam Marius Arpinas Italiam petentem, & res Romānas euertere minātem, ad internecionem deleuit. Possidonius (vt Strabo refert) coniecturam facit quòd Cimbri latrocinando incertis errabundi sedibus ad paludem vsq; Mæotim militiam agitarint. ab eis enim Cimme-

rium vocari Bosphorum arbitratur, quasi Cimbri-cum, cum Grecorum lingua Cimmerios Cimbros nominet. Suetia cincta vndiq; mari, plures insulas habet, in queis Scandauia est, apud veteres late memorabilis. Hinc quoque populorum innumerabilis multitudo egressa, omnem olim Europam armorũ turbine ac procella inuoluit. Nam Gothorum (qui Hunnos bello vicere, Pannoniam, Mysiam, Macedoniam, & omnem Illyridem occupauere: Germaniam, Italiam, ac Galliam vastauere, & demum in Hispania consedere) hinc fuit origo. Noruegia, quę de ipso Septentrione sortita est nomen, continenti per Ruthenos iungitur, & in Arcton protensa, incognitæ terræ, seu stricto glacie oceano (vt pleriq; fabulantur) contermina est. Ad orientis partem ac meridiem Baltheo mari alluitur, ad occidentem Britannici finit oceanus. Daciam Teutones hodie Danorum appellant Marchiam, cuius lingua Germanis incognita est. Ex Noruegia venisse putant q Cimbrorum occupauerint loca. In hac terra patrũ nostrorum memoria Voldimarus regnauit, in Suetia Magnus, Aquinus in Noruegia, quem ferunt diuinum fuisse hominem, miro prouincialium amore atq; obsequio cultum. huic coniunx Margarita fuit Voldimari filia, ex qua natus Olaus patri succedẽs breui tempore vita functus regnum matri reliquit. Ea & paternum adepta est, extincto Voldimaro. At Magno in Suetia hominem exuente, Albertus dux Moniponlensis vocatu populi diadema suscepit. Qui dominatum vicinæ fœminæ contemnens, bello Daciam Noruegiamq; lacessere cœpit. occurrit ei Margarita coactis copijs. In campis late patẽtibus pugnatum est, tanq̃ ipsa viri, hostis fœmi-

næ animum induisset. Victus Albertus, captusq́ue, & in triumphum ductus, regnum amisit. dimissus tādem, infame senium in paterna domo finiuit. Margarita clarissima mulier tribus imperans regnis, ad senectutem vsq; magnifice ac religiose subditos gubernauit: demum senio confecta, cum tantum per se ferre nequiret imperium, Henricum Pomeraniæ ducem, quatuor & x. annos natum sibi filiū adoptauit, regnaque illi commisit, & Philippam regis Angliæ filiam dedit vxorem. Is cum coniuge sine prole defuncta, duxere vxorem vlterius nollet, iāq; LV. regnasset annos, ad extremum sub imperio Frederici populari tumultu ex regio solio deturbatus est, & Christophorus dux Baioariæ sibi ex sorore nepos in eius locum suffectus, qui auunculum suum decem annis quibus ipse imperauit, in insula Gothica regnare permisit. Christophoro autem ex hoc seculo abeunte, Daciæ ac Noruegiæ coronam Christigernus accepit. Sueui vero in electione regis discordantes, alij Carolū equestri dignitate insignem, alij Canutum eius fratrem natu minorem regno præficiunt. Pendente adhuc electionis negocio, Carolus immissis militibus, Stocolnume oppidū clàm occupat, in quo regia sedes habetur. Canutus per amicos arcem inuadit. hinc bellum inter fratres de regno ortum, & pugna diu anceps. Occisis vtrinq; pluribus, ea demum lege induciæ pactæ, vt potestas eligendi regem, exclusa nobilitate, plebi fieret. In quā cum Carolus gratiosior esset, maiestas regni ad eum defertur, Canutus priuatam vitam degit. Carolus vero nouo regno tumidus atq; insolens, armatis nauibus Henricū ætate confectū, nulli noxium, sibi ipsi viuentem, è Gothia propul-

sauit. Qui etiam hodie in humanis apud Pomeraneos, vnde illi origo fuit, paruo contentus vitam agere fertur: quàm sint incerta mortalia, & q̄ inania, suo exemplo docēs, qui tribus potentissimis regnis exutus, nec paruam insulā in qua decem annis delituerat, vsq; ad mortem retinere potuit, ætate plenissimus. Sed neq; Carolo scelera sua impunita fuere, qui dum Christi ecclesias persequitur, religionē contemnit, sacerdotes despoliat, festos dies obseruari prohibet, iura diuina & humana confundit, à Iohanne Benedicti filio Vsalensium præsule viro cordato & impigro, à quo nobilitas regni excitata est, magno prælio superatus est, ac regno pulsus in parua insula non longe ab ostio Vistelæ exilium agit. Christigernus in locum eius assumptus, pietate ac iustitia melior, iterum tria regna nostro tempore in vnum redegit, cui & Gothia paret, Gothorum quondam sedes ac patria.

De Bohemia succincte. Caput XXXIIII.

Bohemorum modo res gestas attingere, ac situm referre, locorū ratio exigeret, qui Saxonibus ad meridiem iuncti sunt. Multa apud eos ætate nostra memoratu digna emerserūt, multa prælia gesta sunt, multus ibi sanguis effusus, deletę funditus ciuitates, spreta & cōculcata religio. Exorta est Hussitarum hæresis, Adamitarum pullulauit insania, debacchati sunt Thaboritarum & Orphanorum exercitus: duo fulmina belli, Rysca & Procopius prouinciā ex arbitrio suo diripuere, Iohannes ac Hieronymus populū decepere, in Cōstantiēsi magna synodo demū cōbusti. Iacobellus, Conradus, Ratazana, & Petrus Anglicus euangelij

corruptores, tanq̃ magistri veritatis habiti. Quatuor reges extirpare pestiferum virus non potuere, Venceslaus, Sigismũdus, Albert⁹ & Vladislaus, qui apud eos veneno extinctus creditus est. Postremo Georgius rex creatus, q Hussitarũ labe infectus putat, magnus vir alioqui, & rebus bellicis clar⁹. Sed omnia hęc in historia quam de Bohemishis diebus edidimus, cõscripta sunt. Ibi quoq; de situ regionis, & gentis moribus, pro captu nostro mentionem fecimus. inde igitur assumẽdum erit, quicquid huic operi de rebus Bohemicis deessevidebitur. Nos cœptũ sequẽtes iter, inferioris Germanię prouĩcias absoluemus, deinde ad superiores reuertemur partes.

De Phrisia, moribus gentis eius, & soli qualitate. Caput XXXV.

PHrisones ad oceanũ siti, ab oriente Saxoniã contingunt, ad meridiẽ Vvestphalos, ad occidentem Traiectensium terræ iũguntur, q̃q̃ & ipsos Traiectenses pleriq; Phrisones esse volũt: inter quos Othonem inuenio Phrisingensis ecclesiæ præsulem, qui res Germanicas haud imperite conscripsit. Albertus episcopus Maguntinus, qui Fuldense monasterium erexit, cum religionẽ Christi persuadere Phrisijs niteretur, ab eis interfectus, & martyrio coronatus est. Gẽs eadem ferox, & armis exercitata, robusti & proceri corporis, securi atq; intrepidi animi, liberam se esse gloriatur, q̃uis Philippus Burgundiæ princeps eius se terræ dominum vocet. Re vera libera Phrisia est, suis vtens moribus. exteris nec parere sustinet, neq; dominari cupit: haud inuitus Phriso pro libertate mortem oppetit. Dignitas in hac gẽte mĩlitaris inuisa. Sub-

limem virum qui se cęteris efferat,non ferunt.Magistratus annuos eligunt, qui rempub. æquo iure disponant.Fœminarum impudicitiam seuerius puniunt. Sacerdotes ne aliena cubilia polluant, sine coniuge non facile admittunt. Vix enim continere hominem posse, & supra naturam arbitrantur.In pecoribus omnis eorũ substantia est,ager planus ac palustris est, multo gramine fœcũdus,ligno caret. Bituminoso cespite,& sicco stercore boũ, ignes fouent.Ex hac gente tradit Cornelius Tacitus imperante Nerore duos legatos Romam venisse, Veritũ ac Malorigem,qui Pompeij theatrum intrantes cum vidissent quosdam cultu externo inter senatores sedere,& intellexissent id honoris earum gentium legatis dari, quæ virtute & amicitia Romana præcellerent,nullos mortalium aut armis aut fide ante Germanos esse exclamauerunt,ac digrediẽtes inter patres consedere,ob quam rem ambos Nero ciuitate donauit.

De Hollandia,& Traiectensibus, & quomodo Friburgum in ius Sabaudiensium sit conuersum. Caput XXXVI.

Hollandia quoque prouincia Germaniæ à septentrione Oceano alluitur mari:quod reliquum est, Rheni fluminis brachia intercipiunt,insulamque conficiunt. Palustris est,pascuosa , pluribus stagnis ac maris interfusa finibus. Nec desunt qui Traiectum nobilem vrbem in Hollandia sitam dicãt,nobis haud alienum esse videtur aliquando Phrisiæ Traiectenses, aliquando Hollandiæ traditos esse, vt sæpe regionũ terminos dominantium imperia mutant.Nostra quidẽ ætate

neq; Phrisiæ neq; Hollandiæ dantur. Principatus ecclesiæ Traiectensis imperatori tãtum subijcitur, latamq; possidet terram, diuersis Rheni meatibus interclusam, cui ab oriẽte Phrisij, à meridie Vvestphali iunguntur. Hollãdia septentrionem excipit, ab occidente a ducatu Gelriæ, de quo suo loco dicemus, Rheno flumine disiungitur. Imperitissime vero, ne dicam fallacissime, nõnulli ætate nostra Traiectũ Gallicę nationis ciuitatẽ esse dixerunt, cũ de pontificis ageretur electione. Nã quo pacto Traiectum Gallię dabimus trans duo Rheni brachia situm, quando & qui cis Rhenum habitant Coloniẽses, Cliuensesq;, constat esse Germanos? Traiectensium quippe situs, mos, sermoque, germanicus est. Traiectum diues & populosa ciuitas est. Episcopus vrbis XL. millia pugnatorũ, siquando necessitas ingruit, educit ad bellũ. forma viris ac mulieribus egregia. Ab exterorum incursu, & aquarũ inundatione, & propria virtute defenduntur. Potus genti ceruisia, vinum mercatores afferunt. In ea ciuitate memoria nostra multæ seditiones fuere, cũ episcopum vni parti acceptũ, altera recusaret. Desiderius aliquando quietum episcopatũ tenuit, deinde à ciuibus electus, Romani pontificis & vicinorũ principũ aduersus subditos auxilia implorauit. illi Diesoldiũ quendã contra ius fasq; sibi pręsulẽ assumpsere. Martinus Põt. Max. anathema in eos promulgauit. Contẽpsere ecclesiasticũ gladiũ obstinati homines. experiri arma oportuit. ingẽtes Burgundorũ ducis vicinorũq; principũ copię aduersus Traiectẽses ductæ, infeliciter pugnauere. Victor contumax populus septẽ annis ecclesię mãdata contẽpsit, Desiderius in exilio obijt. Canonici qui propter eũ pa-

tria pulsi fuerāt, Valraniū Morsensem archiepisco-
pi Coloniēsis germanū successorē elegerūt. Agita-
ta est in cōcilio Basiliensi causa, confirmata electio.
Iterū dānata in synodo Traiectensiū rebellio. Iterū
frustra pugnatū. Postremo missus ab Eugenio le-
gatus Ioannes Cosoronēsis episcopus, q̄ postea ad
cardinalatus honorē vocatus, Morinensis appella-
tus est, cū retulisset vnicā pacandæ prouinciæ viā
esse, Diefoldio ignosci, eiq; gentis prçsulatū cōmit-
ti excluso Valranio, rebelli populo satisfactum est,
pulchre sane. nullæ victis leges fauent, sacrosq; ca-
nones potētia vincit. Voluerūt Calixti quoq; impe-
riū eludere Traiectenses, qui mortuo Diefoldio e-
piscopū ab eo datū recipere recusarunt. Sed appa-
ratibus Philippi Burgūdię ducis ac potētia territi,
& primis conatibus infeliciter vsi, furore deposito
paruerūt. In Hollādia nobile oppidū (Friburgū vo-
cāt) in potestate domus Austrię multis seculis fuit.
Sed cū Ludouico Sabaudię duci tantā pecuniā de-
beret, quantā nec priuatim, nec publice dissoluere
ciues possent, nostra demum ætate, & dū Frederi-
cus imperat, in ius Sabaudiensium factum est, quo
in loco & sermo germanicus terminatur.

Vltimi Germanorum ad septentrionem & occi-
dentē versus Hollādini sunt, insulares populi, Rhe-
ni ostijs obiecti, inter quos præcipui Dordracenses
habentur. Ea ciuitas est egregie munita, diues opū,
negociationiq; maxime accommoda, cuius haud
paruam partem anno superiore incēdium absum-
psisse relatū est. Incuria ciuium id euenisse cōstat,
q̄q̄ pleraq; miracula referuntur, quæ prçtereo, quia
non satis digno testimonio comprobantur. Est &
Brielū oppidū non ignobile, aquis circundatum, in

quod etiam mercatores multi nauibus applicant.
Non trãſibo nũc Rhenũ, Germanicas quæ ibi habitãt gentes cõmemoraturus. Dabitur ſuo loco de his quoq; dicendi facultas. Proſequar veteris ac certæ Germaniæ populos, & qui iunguntur vel Traiectenſibus vel Phriſijs ad meridiem, expediam. Vveſtphalia Rheno fluuio ab occidente clauditur, Viſurgi ab oriente, quem Viſcera hodie vocant. à ſeptentrione Phriſiam habet, & Traiectenſiũ terrã. meridiem Haſſiæ montes excipiũt, quos Abnobios Ptolemæus appellare videtur, ex quibus Amaſia fluuius oritur, qui Padeburnam & Monaſteriũ nõ ignobiles ciuitates alluens, mediam ferme prouinciã interſecat, & per Phriſiam defluẽs fertur in mare. Salas quoq; fluuius Vveſtphaliã irrigat, inter quẽ & Rhenũ cũ Druſus Germanicus belligeraret, domitis hoſtibus victor oppetijt. Quomodo autem cultores huius terræ vocauerit antiquitas, difficile dictu eſt, diſcordantibus autoribus. Strabo vicinos Rheni accolas hoc loco Sicambros appellare videtur, qui duce Milone cum Romanis bella geſſere, victiq; datis obſidibus pacem obtinuere, q̃uis calcata fide ac proditis obſidibus rebellarunt. Ptolemæus quoq; à parte primũ ſeptentrionali Germaniæ circa Rhenũ fluuium Buſactores habitare tradit, Paruos appellatos, Sicambros Oquenos & Lõgobardos. Inuenio apud Strabonẽ circa Amaſiam fluuiũ Bucteros habitaſſe, quos Druſus nauali prœlio ſuperauit. Bucteros autẽ bello victos, ab Auſtro in Aquilonẽ & Oceanũ dilapſos. ob quam rẽ cõiectura capere poſſumus, hos eſſe qui hodie Pruteni appellãtur, aquilonares populi, de quibus ſupra diximus. facile nãq; Bucteros in Prutenos ſermo cõ

uertit. Carolus magnus multa cū Vvestphalis prę-lia gessit, eosq; magnis affecit cladibus, coegitque Christi religionem amplecti, relicto idolorum cul-tu: quam quum sæpius abnegassent, nec iusiuran-dum aduerterēt, vt metu pœnę rebellionem cōpe-sceret, occultos instituit iudices, quibus potestatem dedit, vt cūprimū peierasse aliquē cōperissent, aut fregisse fidem, aut aliquod aliud flagitium commi-sisse, mox illum supplicio afficerent, vbi primū com prehendi posset, nulla citatione pręuia, aut defensi-one præmissa. Elegit viros graues, & recti amātes, quos plectere innocentes haud verisimile fuit. Ter-ruit ea res Vvestphalos, ac demū in fide continuit, cum sæpe in nemoribus & proceres & mediocres viri laqueo suspensi inuenirentur, nulla accusatione prius audita. Quærentibus tamen causam, consta-bat fregisse fidem, aut magnum aliquod scelus cō-misisse, qui necati reperiebantur. Id iudicium vsquę ad nostram perdurat ætatem, vocaturq; Vetitum. Qui ei præsunt, Scabini appellantur: quorū ea præ-sumptio est, vt per totam Germaniam iuridictio-nem extendere velint. Secretos habent ritus, & ar-cana quædā quibus malefactores iudicant. Ea non-dum quisq̄ repertus est qui vel pretio vel metu re-uelauerit. Ipsorum quoq; Scabinorum magna pars occulta est, qui per prouincias discurrētes, crimino-sos notāt, & inferētes iudicio accusant, probātq; vt eis mos est: dānati describūtur in libro, & minori-bus Scabinis committitur executio. Reus ignarus suæ damnationis, vbicunq; repertus fuerit, suppli-cio afficitur. Degenerauit autem hoc iudiciū. Nam & viles aliquę personę admittuntur, quę ciuilia ne-gotia tractare audent, quibus erat solum de cri-

minalibus permiſſa poteſtas. In hac prouincia noſtro tempore Suſatenſes ab eccleſia Colonienſi deſciuere, nec diutino vexati bello, multiſq; cladibus affecti, & obſidione pertinaciſſima oppugnati, ad obedientiam rediere. Cuius rei cauſa & Theodoricus Colonienſis antiſtes, qui Vveſtphalorum princeps habetur, & Ioannes dux Cliuenſis, non paruis inter ſe odijs contendêre, cum Suſatenſes ad Cliuenſium opem confugiſſent, Colonienſis Saxoniæ duces, & non paruam Bohemorum manum in auxilium accerſiſſet. Apud Monaſterium quoq; eiuſdem prouincię ciuitatem, propter eccleſiã quam Valranius Theodori frater ſibi debitam exiſtimabat, acriter dimicatum eſt. in quo bello multis cæſis, vnus ex principibus, qui dux copiarum fuit, interceptus eſt, & in poteſtate Colonienſis antiſtitis factus. Eſt autem Vveſtphalia regio admodum frigida, neq; frumenti abundans. pane vtuntur nigro, ceruiſia potus eſt. Vinum quod Rheno vehitur, magno emitur pretio. opulenti tantum eo vtuntur, idq; raro. Populus martialis eſt, & ingenioſus, de quo prouerbium eſſe dicunt, Vitioſos ac fallaces Vveſtphaliã facilius q̃ ſtultos gignere. Hic quoniã Theodorici mentio incidit, non ab re erit pauca de eo referre, cui inter viros illuſtres noſtri ſeculi nemo locũ negauerit. origo eius ex familia Morſenſi apud Germanos principes honoratiſſima fuit. tres habuit filios q omnes ſupra LX. annũ vixere, Hẽric⁹ natu maior paternũ principatũ gubernauit: Ioãnes Monaſterienſem eccleſiã multis annis vſq; ad exitum vitæ ſuæ ſumma cũ laude adminiſtrauit: Valranius & ad Traiectenſem eccleſiam & ad Monaſterienſem defuncto fratre nequicq̃ aſpirauit, q̃uis

ad Traiectum concilij Basiliēsis fauore,& ad Monasteriensem Nicolai pōtificis institutione niteretur. Theodoricus ipse cum Bononiæ iuri pōtificio operam daret,a Ioāne xxiij.summo sacerdote Coloniensem ecclesiā obtinuit,cui iam xvij.annos nō sine plebis ac nobilitatis magno fauore præfuit. Qui etsi plurima pro defensione ecclesiæ suæ vario euētu bella gessit, ī queis modo strenui militis, modo fortissimi ducis officium impleuit,nūquam tamen domi sacerdotalia munia,aut ciuilem administrationem neglexit.Corpore pulchro, & supra omnes statura eminēti,animo magno & perliberali,cuius palatiū illustribus semper hospitib9 patuit.

De Hassia,& aliquot rebus gestis in ea. Caput XXXVII.

INter Vvestphalos ac Francones Hassia iacet, montana regio,quæ a Rheno in septētrionem porrecta,Turingiæ iūgitur.princeps gentis Ludouicus Langrafius ætate nostra ad imperium vocatus,imperatorem se esse dixit,qui tantæ rei molem sustinere posset.Maluitq; patuo imperio a parētibus sibi relicto vtiliter præesse,quàm magnum accipiēs dissipare.Id quoq; sibi obstare ad rē Christianam gerendam dixit, quòd literas ignoraret. fuit tamen legum cultor,quas sibi patrio sermone exponi iussit,quoties coram eo causa ventilata est, nec vnquam compertus est tulisse sententiam.Hic dum reformaturus monasterium quoddam suæ ditionis ingreditur,& inuitatus cum monachis edit, venenum pro cibo inter edendum sumpsisse creditus est.Nam & ipse & abbas, qui reformationem petierat,paulopost extincti feruntur.

De Francia nobili prouincia, origine Fracorum, & qui primū duces & reges in ea fuerūt. Caput XXXVIII.

FRancia huic ſuccedit, nobilis ſane prouincia, & admodū potens, ab incolatu Francorum ſic appellata. Franci ſiquidē Troiani ab origine fuerunt: qui deleto Ilio, duce Priamo Priami ex ſorore nepote, per Pontum Euxinū in Mæotidas paludes in Scythiam peruenere: ibiq; ciuitatem ædificarunt, quam vocauere Sicambriam, ex qua dicti Sicambri. Conſtat enim poſt euictam incenſamq; Troiam, qui ſuperfuerunt excidio, in tres turmas diuiſos, in exilium profugiſſe, & alios quidem Aenea duce Italiam petiuiſſe, a quibus Albani prodierunt, & deinde Romani, qui orbis imperio potiti ſunt. Alij ſub Antenore per medios Achiuos elapſi, Illyricos penetrauere ſinus, & regna Liburnorum, & ad intimū Adriaticum pelagus acceſſere: vrbēq; cōdidere Patauium, vbi ſepultum Antenorem tradunt, qui Henetū perfugas ſecum duxit, a quibus poſtea dicti Veneti, quorum eſt hodie ingens poteſtas terra mariq;. Tertij (vt diximus) in Scythiā penetrarunt, quo in loco in magnam gentem coaluerunt. Cumq; Scytharum multi Romano imperio ſubiecti eſſent, & ipſi quoq; tributa pepēderūt, mānſeruntq; vectigales vſq; ad tempora Valentiniani Cæſaris. Quo imperante, Alani imperium vexare inceperunt. Imperator verò propoſito edicto libertatem in decennium eis promiſit, qui Alanorum ferocitatem compeſcerent. Allecti eo pręmio Sicambri arma ſumpſerunt, Alanoſq; bello victos deleuere. Ob quā rem libertate in decenniū ab im-

peratore donati sunt, & mutato nomine Franci appellati, quod attica lingua siue feroces siue nobiles sonat. Itali Francos liberos vocant. Exacto decennio, cum Romani solita tributa repeterent, Franci ipsa libertate effrenes facti, parere recusauerunt. Principes eo tempore Francis fuere Priamus & Antenor, antiqui nominis ac virtutis, quibus copias ductantibus, prælium cum Romanis consertum est, in quo Priamus ipse cum fortissimis suæ gentis cecidit. Qui cladi superfuerunt, ex Scythia digressi sunt, & in Germaniam profecti in partibus Turingiæ consederunt, cum principibus suis Priami & Antenoris filijs Marcomede & Sunone. Suno sine liberis decessit, Marcomedi filius fuit Faramundus, quem sibi Franci regem creauerũt, & hic primus inter Frãcos regnauit. Huic filius Clodoueus Crinitus, a quo Francorum reges Criniti sunt appellati. Per idem tempus Gothi, qui iam vrbem Romanam irruperant, vltra Ligerim fluuium in Gallia sedes inuaserunt. Burgundiones quoque iuxta Rhodanum habitabant, qui & ipsi paulo post reges habere cœperunt. Franci vero transmisso Rheno Romanos qui ea loca tenebant, fugauerunt, paulatimque aucti potentia, Maguntiam, Treuerim, Agrippinam, Tornacum, Cameracum, Rhemos, Suesonam, Aurelianum inuasere: ita vt ab Aquitania vsq; in Baioariam imperium extenderent. Clodoueo autem mortuo Meroueus successit filius, a quo Franci Merouingi dicti sunt. Post Meroueum Hildericus regnum adeptus, dum luxuriose viueret, a suis pulsus est, Romano Aegidio in eius locũ suffecto, Hildericus regno priuatus, ad Bisinum

Turingiæ regem confugit,cuius coniugẽ per adul terium polluit. Poſt octo autem annos reuocatus Agrippinam inuadens , eiectis inde Romanis magnam regni ſui partem recuperauit. Mortuo autẽ Aegidio,filius eius Syagrius in ciuitate Sueſona regnauit. Biſina autem regina cum accepiſſet Hildericum regnum recuperaſſe,relicto viro ad eum cõfugit.a quo recepta,& pro coniuge habita,Clodoueum ei peperit,qui poſtea regnũ adeptus,primus Francorum regum Chriſti religionẽ accepit,a beato Remigio epiſcopo baptizatus. Illud autem veritate caret, quod pleriq; tradunt,Agrippinam ab incolatu Francorum vocatam Coloniã . Nã priuſquàm Franci Germaniã intrarent,Colonia Romanorum appellata eſt,a Claudio Cæſare condita,& ab eius coniuge Agrippina nuncupata.Fuerunt inter Clodoueum ac Syagrium aliquot bella:poſtremo victus Syagrius, ad Alaricum Gothorum regem confugit,qui nonus a magno Alarico regnabat.Repoſcitur a Clodoueo Syagrius,atq; obtentus occidit.Romani quoq; reliqui per Galliam habitantes exterminantur.Clodoueus Alemanos ſibi ſubiecit.Gothis quoq; & Aquitanis bellũ indixit, eoſq; ſuperauit,occiſo Alarico rege.Fertur cum ad bellum progrederetur,ſi victor euaderet,equũ beato Martino vouiſſe,qui.xij.& cẽtum annis ante id tempus vita exceſſerat.Victoria potitus,equũ tradidiſſe,eumq; centum ſolidis redimere voluiſſe,ſteriſſe equum immobilem,donec pretium duplicaretur.Qua ex re dixiſſe regem ferunt:Martinum bonum auxiliatorem eſſe,& negociatorem carũ. Hic Clodoueus vxorem duxit Glodoſnidam filiam regis Burgundionum:quæ cum eſſet Chriſtiana,ad-

huc ei pagano iuncta est, magnisque precibus virum orabat: vt baptizaretur, natosque filios clãculum baptizabat. Causa autem quæ Clodoueum Christianum fecit, hæc esse fertur: quia cum pugnaret contra Sueuos, & pene victus esset, votum vouit Christianum se facturum, si ex prælio euaderet. ob quã rem mutata fortuna, ex victo victor factus, subactis Sueuis Christianę religioni se credidit: cui⁹ posteri in Francia vsque ad Pipinum nonum, patrẽ Caroli Magni, regnauerunt. tunc vero Hilderico secũdo per ignauiam regnum ademptum est. Detonso enim eo, & in monasteriũ retruso, Pipinus regnũ accepit. Erant tunc in Francia Maiores domus, qui regnum gubernabant. anno enim septingentesimo decimo, mortuo Dagoberto minore Francorem rege, filius eius paruulus in tutela Pipini Grossi: quem alij Ansgigi filium dicunt, fuit, & per insidias perijt. Tunc Grimoaldus filius legitimus Pipini Grossi, regnum vsurpans Dagoberti regis defuncti, captus in custodia obijt. Per idem tempus Galli, qui inter Sequanam & Ligerim fluuium habitabant, aduersus Francos bella mouere, & vsque Maguntiam excurrentes, eam ciuitatẽ obsederũt. Franci rege carẽtes, Carolum Martellum ad regnũ sublimare voluerunt. Qui regnum renuens, Ducatum accepit, Gallosque bello repressit. Prouinciam vero inter Ligerim & Sequanam, quæ tunc Gaudina vocabatur, a se Carlingam vocari iussit. Quod postea aqud Teutonicos diu seruatũ. Hic Carolus ex Adelheida nobili concubina Pipini Grossi filius fuit, inclytus vir, & bello potens, qui multa Sarracenorũ millia gladio interemit. Et pater fuit Pipini Nani, qui Carolum Magnum genuit, imperato-

rem toti orbi cognitum, ex coniuge Berta,quam
duxit ex Græcia.Hoc ergo Frãcorum genus cum
e Scythia in Germaniam venisset,ibiq; diu conse-
disset, germanicum effectum est:adeo vt tota fer-
me Gallia,& magna Germaniæ pars, a montibus
Pyrenæis,vsq; ad Pannoniæ terminos,Francia di-
ceretur.Nam quicquid Francis suberat,Francia vo
cabatur.Ea in duas partes diuisa fuit. Nam quod
est Galliæ,occidentalis Frãcia dicebatur.Quod est
Germaniæ,orientalis. Et Germaniam quidem ea-
tenus extenderunt,quantũ sermo germanicus pro-
tenditur. Hæc gens sub Carolo Magno Romanũ
imperium meruit,qui afflictam Lõgobardico bel-
lo sedem apostolicam consolatus est.Carolus enim
quanuis Galliæ potiretur imperio, Germanus ta-
men fuit,in Germania natus alitusque: cuius sedes
plerunq; in Aquisgrano fuit, quæ ciuitas Teutoni-
ca est.ibi palatium eius & caput ostenditur. Eius
posteri imperium tenentes,in Gallia & in Germa-
nia regnauerunt. Deficiente autem masculina li-
nea,imperiũ ad Germanos, id est ad Frãcos orien-
tales redijt:inter quos primus habitus est Otho.Est
autem imperium apud Germanos nunc eo mo-
do, vt nemo imperare possit, nisi Germanus.
Sed quoniam imperatorum authoritas Germanis
tradita est,plerunque Germanus eligitur.Eam ob
causam cum vacasset imperium per obitum Ludo
uici Bosonis filij,Germani(quorum ea potestas e-
rat)Germanum elegerunt,& Francum ex orienta-
li Francia.Hæc præmisisse voluimus, quoniam de
Franconia sermo incidit.Sunt enim multi qui Frã
cos eos solummodo esse volunt,qui circa Parrhisi-
os habitant, & illis datum imperium esse volunt,

quos rectius Francigenas quis appellauerit.

De Franconia, vbi de Alberto viro in armis dexterrimo, & quod pro suis egregijs factis Achilles Teutonicus sit cognominatus. Caput XXXIX.

Franconia vero (vt nostra ætate recipitur) a meridie Sueuis & Baioarijs iũgitur, ab occasu Rheno, ob ortu Bohemis ac Turingis. Septentrionẽ ijdẽ Turingi Hassiq; excipiũt. Prouinciam perlabitur haud ignobilis amnis, quẽ Moganum vocãt. Ptolemæus hũc fluuiũ Obrineã appellare videtur, qui superiores Germanos ab inferioribus eundẽ diuidere affirmat. neq; enim alius fluuius est, qui eam diuisionem aptius q̃ Moganus efficere possit. & hodie quidẽ inferiores Germani vsque ad Maguntiã procedũt, abinde superiores vocantur. Moganus vero ex mõtibus Bohemię ortus, a regione Magũtię in Rhenũ exoneratur. Ob quã rem non defuerunt qui Maguntiam Moguntiam a Mogano fluuio dicerẽt. Perlabitur idem fluuius nõ paucas ciuitates, quarũ illustriores sunt Herbipolis, Frãcfordia. In Herbipoli nobilis episcopi sedes est, qui & Francorum dux habetur: & cum rem diuinã facit, gladium in altari nudũ ante se habet. Francfordia nobile emporiũ est, in quo superi cũ inferis Germani conueniũt, bis singulis annis. Ibi quoq; imperator eligitur ex veteri cõsuetudine: ob quam rem palam est, imperiũ datũ esse Germanis, quando inter eos eligitur & coronatur, etsi demũ ad culmẽ glorię Romæ quoq; diadema suscipitur. Est in Frãconia nobile tẽplum Bambergẽse ad Pognitiũ amnẽ sitũ, quod fundauit Hẽricus secũdus

imperator,quē accolæ religiose colunt,& sanctum habent.Ibiq; Berengarius sepultus est,qui regnum Italiæ vsurpauit, & ab Othone primo captus, in Germaniam ductus,illic exulans obijt.Supra ciuitatem in edito mōte arx est,& natura & arte munita,in qua nos aliquando cum episcopo loci prandium fecimus. Albertus nobilissimus Francorum Comes, & Othonis Saxoniæ ducis ex filia nepos, cum Conradum comitem occidisset, qui Ludouici regis fuisse filius dicebatur,in hanc se arcem contulit,& aliquandiu regis obsidionem pertulit.Difficilis expugnatio loci videbatur:ad quam rem ad dolos recursum est.Otho Episcopus Maguntinus minister sceleris inuentus est,qui profectus ad Albertum,litis arbitrum se dixit,rogauitq; Albertum ad imperatorem in castra descēderet,quia vel pacem ei daret,vel in arcem reduceret incolumem.Credidit Albert⁹,& accepta iurisiurādi religione,Othonem secutus est.Vix arcē egressi erant,cum Otho, Vereor, inquit, ne diu apud imperatorem morari oporteat. Vtilius fortasse cōsilium erat,prius sumpsisse cibum.Laudauit Albertus verba præsulis,& in castellum rediens,Othoni prādium dedit.Quo sumpto,ad imperatorē cum eo perrexit: vbi mox captus est,& capitali sententia dānatus: cui archiepiscopi fidem imploranti, respondit parum religiosus pontifex,se fidei satisfecisse, qui semel reduxisset incolumem,cum ad prandium introiuit: bis reducere nō promisisse.Infelix Albertus gladio obtrūcatus est.Melius Romani,qui pari fraude vsum vnum ex captiuis ab Hannibale Romā missis vinctum remisere.fraus enim(vt inquit maximus orator)astringit periuriū,non soluit. Prædia quæ Al-

bertus habuit, ecclesiæ Bambergensi postea cesse-
runt. Est autẽ Franconia partim plana, partim mõ
tosa. montes ipsi haud difficiles sunt, ager non ad-
modum pinguis. Nam plerunq; arenosus est. mul-
tis in locis consiti colles vineis, gratum producunt
vinum, maxime vero apud Herbipolim. Multę syl
uæ, & multa venatio est. terra in multos partita est
dominos, quanuis episcopum Herbipolenses ducẽ
Franconiæ dicant, vt ante relatum est. Maguntina
ecclesia & Bambergensis plurima obtinẽt loca. Pa
latinus quoq; Comes haud paruam occupat partẽ.
Marchiones Orãtes in ea sunt. multæ præterea ci-
uitates imperiales apud Francones florẽt. De No-
rimberga dubium est, Franconiæ, an Baioariæ ce-
dat: ipsum nomen indicat ad Baioarios vrbem per-
tinere. Norimberga enim Noricum montem signi-
ficat, ob quam rem patet Noricorum ciuitatẽ fuis-
se. Noricis autẽ Baioariæ successere: & nunc ea por
tio terræ Baioariæ quæ inter Danubiũ & Norim-
bergam iacet, Noricum appellatur. Ciuitas tamen
in parœchia Bambergẽsi est, quę ad Frãcones per-
tinet. Ipsi Norimbergenses nec Baioarios, nec Frã
cones videri se volunt, sed tertium quoddam sepa-
ratum genus. Vrbs ea nobilis magnificis operibus
publicis ac priuatis ornata est. Amne Pognitio in-
terlabitur, in agro sterili & arenoso condita, atque
ob eam rẽ industrioso populo. omnes enim aut opi
fices sunt, aut negociatores. hinc multæ illis diui-
tiæ, & magnum in Germania nomẽ. Aptissima im
peratorũ sedes, libera vrbs, & in medio ferme Ger-
maniæ sita. Inter Bambergam & Norimbergam
Forchem iacet, famosum niueo pane oppidũ. In-
colæ patriam fuisse Pilati falsò putant. In hac pro-

uincia Fredericus Marchio Brandeburgẽsis fuit,imperatori Sigismũdo inter charos amicos habitus. Ei quatuor filij fuerunt, Ioannes, Fredericus, Albertus,& alter Fredericus. Ioanni qui primogenitus esset,electoratus imperij debebatur, sed iudicium patris Fredericum prætulit,qui secundo genitus erat,& aptior ad obeunda imperij munera videbatur. Prius itaq; quàm moreretur,hæreditatem suam inter filios diuisit,Fredericumq; electorẽ instituit.neq; male iudicauit. nam Fredericus inter principes Germaniæ sapiẽtia clarus habitus est,cuius cõsilio multæ sæpe prouinciæ pacatæ sunt.Iusti quoq; ac honesti tenax habebatur,qui cũ posset regnum Poloniæ consequi per electionem Baronum,recusauit (vt ante diximus) ne vero hæredi iniuriam faceret. Albertus vero germanus eius cũ Norimbergensibus bellum intulisset,omnes ferme Teutoniæ principes traxit:ciuitates vero Norimbergensibus suppetias misere.Graue & atrox bellum fuit,in quo tot potentiæ concurrentes infensissimis odijs biennio certauere.Nouem prælia commissa feruntur,ex quibus octo victor Albertus cõfecit,in vno tantum victus succubuit: nec de pace conuenit,nisi postquam exustis agris,attritis villis, abactis pecoribus,ruricolis interfectis, cõmeatus ac pecuniæ contendẽtibus defuere.tum quoq; pax ex Alberti sententia magis dicta.Hic Albertus ab ipsa pueritia,ac teneris,vt aiunt,vnguiculis educatus in armis,pluribus interfuit prælijs, quàm alij sui temporis duces aut viderint aut legerint.Militauit in Polonia,pugnauit in Slesia, castra posuit in Prusia, hostes in Bohemia fudit.nullus in Germania terrę angulus est,quẽ non calcarit armatus.

Duxit exercitus innumerabiles,proſtrauit ferociſſimos hoſtes, expugnauit munitiſſimas vrbes. In congreſſibus pugnã prior inijt, victor a prælio exceſſit vltimus:in oppugnationibus oppidorum ſæpe murum primus aſcendit. Ad ſingulare certamẽ crebrius a vicinis inuitatus,nunquam detrectauit, nec vnquam non ſtrauit hoſtem. In militaribus ludis(quibus haſta contenditur) vnus omniũ repertus eſt qui nunquam equo deiectus ſit,& omnes in ſe currentes deiecerit. Ex torneamentis nunquam non victor exiuit.Septies ac decies ſolo tectus clypeo ac galea, cætera nudus(vt eſt apud Teutonicos duelli quædam ſpecies) in prouocatores pariter armatos, acuta lancea cucurrit, nullo vnquam damno affectus,cum aduerſarios nunquam ipſe nõ equo deturbauerit. Quibus ex rebus non iniuria Teutonicus Achilles appellatus eſt:in quo non ſolum militares artes & Imperatoriæ virtutes ſingulari quadam gratia reluxere,ſed nobilitas quoq; generis,proceritas corporis, ac venuſtas, & virium robur,ac facundia linguæ,admirabilem eum ac penitus diuinum reddidere.

De Baioaria, & vnde gens ipſa ſecundum Strabonem ſit deducta. Caput XL.

BAioãria ad ortum æſtiuum ac meridiei partem Frãconiæ proximat.ea quoq; perlata & diues terra eſt,cui ad meridiem Alpes Italiæ iunguntur.Sueui decidentem eius ſolem recipiunt, Auſtrales.orientem,ac Bohemi ſeptentrionẽ. Danubius medium ferme perlabitur inter Auſtriã ac Baioariã.Alij Amaſum,alij Enũ terminũ poſuere.

Sueuos a Baioarijs Lycus disterminat amnis. Hãc olim regionem Norici tenuere. Cuius adhuc portio trans Danubium sita (vt ante diximus) Noricum appellatur. Baioarij autem vnde dicti sint, & vnde originem traxerint, nõ facile dixerim. Verum cum reperiam vetustissimos codices Baioariam appellare quam moderni Bauariam dicunt, non difficile trahor, vt Baioarios a Boijs dictos, gallicam fuisse olim gentem credam. Huic opinioni Strabo quinto commentario fidem adhibet, ita inquiens: Priscis igitur (vt dixi) temporibus, plurimæ Gallorum gẽtes fluuium incolebant (de Pado loquitur) e quibus amplissimi fuerant Boij, Insubres, & qui olim cum Gæsatis, Senones, Romana per impetũ potiti sunt vrbe. Hos Romani posteriorib⁹ annis funditus deletos perdiderunt, Boios vero e finibus eiecerunt. Inde migrantes, circumadiacentes Istro locos cum Tauriscis habitarũt, bellum assidue contra Dacos gerentes. Constat igitur Boios in Pannonia consedisse. Quo ex loco facile successu temporis in Noricum conterminam regionem migrare potuerunt. Idem quoq; Strabo lacum qui modo Constantiensis appellatur, designans, paululum ab eo distare Rhetios ait, amplius Heluetios & Vindelicos, desertam autem Boiorum regionẽ esse affirmat vsq; Pannonios. Ob quam rem satis indicat Baioariorũ terram a Boijs cultam fuisse. Idem Strabo Germaniam describens, Boios prius Herciniam habitasse syluam asserit, & Cimbros agmine facto eorum inuasisse locum, atq; a Boijs reiectos fuisse. Itaq; satis persuasum esse potest, Baioaricum nomen ex Boijs descendere. ager enim eorum trãs Danubiũ, Herciniam syluam non parua ex parte occupat.

Ea nunc Germanica gens eſt, ſermone vtẽs Teutonico: neq; deſerta regio, vt Strabo tradit, quod ſuo fortaſſe tempore fuit: nunc cultiſſima eſt, magnas ac ambitioſas ciuitates habens, & oppida nobiliſſima, quorum ſplendorẽ neſcimus tota Europa quę vincere poſſint. Põtificales vrbes quinq; in ea ſunt, quarum vna metropolitica eſt, Saltzburgam vocant, ex flumine cui adiacet. Veteres Iuuaniam vocauere. In Baioaria Ludouicus Ludouici filius gibbo & ſtruma deformis, impia contra patrem bella ſuſcepit, venerandumq; ſenẽ, & authoritate inſignem, qui quondam regnum Franciæ gubernaſſet, in arce munitiſſima obſedit: ſed ſuperis vltionẽ tãti ſceleris petẽtibus, prius febre percuſſus occubuit, q̃ patris animum in ſuam traheret ſententiam. Ille in poteſtatem Henrici eiuſdem familiæ ducis poſtea factus, breui tempore vitam finiuit: nec Henricus diu ſuperuixit. Qui cum prohibuiſſet ſubditos in anno iubileo Romam petere, veritus ne prouincia pecunijs exhauriretur, eodem modo ad patres ſuos additus eſt. Succeſſit ei Ludouicus filius ex ſorore Alberti Cæſaris natus, magni animi adoleſcẽs, gloriæ cupidus, & pecuniarum contẽptor: qui Iudæos omnes, publice poſitis edictis, e ſuis dominijs exterminauit. Vxorem de Saxonia duxit, neptẽ Frederici Cæſaris. Multas Germaniæ lites authoritate ſua compoſuit: quanuis ſæpe & multũ conatus reconciliare Cæſari Ladiſlaum regem nequiuerit. Albertus eius terræ ac familiæ princeps, poſtq̃ pater eius Erneſtus puellam balnei cuſtodem ab eo perdite amatam, & in ſpem matrimonij ſuſceptã, apud Sprauping ã Danubij fluentis demerſit, cum diu vitã ĩ mœrore peregiſſet, tãdẽq; luctu peracto,

Ludouicus gibboſus & ſtrumoſus impia cõtra patrem bella ſuſcepit.

vxorem de domo Brunſuicenſi duxiſſet, ex qua ſo-
bolem pulcherrimã ſuſtulit, ſub imperio Frederici
podagra laborans, ſepoſitis cæteris curis, ſectatus
muſicam, aſſiduis cantibus ac ſonis animũ oblecta-
uit, interdum & venationi operã dedit. In Saltzbur
ga, quã Metropoliticam in Baioaria ſedẽ obtinere
diximus, tres archiepiſcopi fuere, quorum vltimus
Sigiſmundus nomine, dum ſchiſmatis procella de-
ſæuit, cũ eſſet adhuc præpoſitus, Romanam eccle-
ſiã magnifice iuuit. Sed archiepiſcopus a Nicolao
põtifice creatus, literas apoſtolicas quibus cenſura
in Auſtrales imperatori rebelles fulminabatur, in
eccleſia ſua publicari non ſiuit, ſiue metu potentiæ
illorum, ſiue quòd anathemate ſuſpenſo pacẽ me-
lius inueniri putauit. Ad quam componendam &
ipſe deſcendens in Auſtriam, non paruam operam
impendit. ¶ Circa Rhenum quà flos Germaniæ no
ſtro tempore viſitur, inter Theodoricum Magun-
tinẽſis eccleſiæ præſulem, & Ludouicum comitem
Palatinum Rheni crebræ diſſenſiones fuere, & ſæ-
pius ad arma ventum eſt, totaq; circum regio rapi
nis atq; incendijs vaſtata, cum Maguntino Mar-
chiones Badenſes ac Brandeburgenſes opem fer-
rent, Palatino Iacobus Treuerenſis antiſtes, & nõ-
nullæ ciuitates aſſiſterent. Mortuo Ludouico Pala
tino, qui relictam Ludouici regis Cypri vxorẽ du-
xerat, filium ex ea natum infantem adhuc Frederi-
cus frater eius, conſentiẽtibus terræ optimatibus,
adoptauit. Gubernatorẽ prouinciæ tanq̃ dominus,
electorem imperij ſe dixit, cælibatũ perpetuũ pro-
miſit, ne adoptato filio, vxorem ducens præiudiciũ
faceret. Rogatus Nicolaus Pontifex quintus id ge
nus adoptionis confirmauit, recuſauit Fredericus

imperator sæpe multumq; requisitus. ¶In Sucula Albertus Frederici frater imperatoris cū pluribus ciuitatibus variante victoria bellum gessit. Ab Vlmensibus ciuitatē Rotenburgensem litigando per sententiam obtinuit.

De in marchionatu Badensi nōnullis rebus gestis: vbi de Suitensium in hostes deuictos mira crudelitate. Caput XLI.

IN Marchionatu Badensi princeps Iacobus iustitiæ ac prudentiæ fama inter Germanos clarissimus, cum sibi ad humanam felicitatem solam literaturæ peritiam deesse videret, quos ex cōiuge legitima liberos sustulit, ediscere literas compulit: inter quos diuiso patrimonio, cū Carolo primogenito singularis industriæ iuueni imperatoris sororē matrimonio collocasset, plenus annis haud inuitus e vita decessit. Tyrolenses, qui valles Eni & Athesis incolunt, cum Sigismundum principē suū in tutela Frederici Cæsaris existentē iam grandiusculum ad se remitti frustra petiuissent, sumptis armis præfectos prouinciæ, quos Cæsar instituerat, deiecerunt. Et cum Tridentini episcopi, cuius erāt subditi, in fide Cæsaris perseuerarent, cum exercitu eò peruenere, ciuitatemq; metu perculsam, proditione ceperunt, & arcem oppugnatione fatigatam ad deditionem compulerunt. Exin pactionibus cū Cæsare conuenientes, minori quàm crediderāt felicitate suum dominum obtinuere. Suitenses montani & feroces populi, cum Thuricenses ex fœdere quod cum eis pepigerant, desciuissent, comparato exercitu in eorum agrum cuncta vastantes exiere. Quibus cū Thuricēses prælio cōgredi præsumpsis-

ſent, vſq; ad internecionẽ cæſi ſunt: tantaq; Suitenſiũ in victos hoſtes crudelitas ac rabies fuit, vt eo ipſo in loco partæ victoriæ epulantes, cõgeſtis necatorum corporibus, & menſalia & ſedilia ex illis adparauerint, & aperientes hoſtium cadauera cruorem biberint, & corda dentibus laniauerint.

Mira Suitẽſiũ crudelitas.

De Ludouico Delphino Viennenſi bellum in Baſilienſes mouente, de Amedeio Sabaudiæ duce, ex ducatu eremum, ex eremo ſummũ põtificatum, & ex ſummo pontificatu Cardinalatum ſubeũte. Item de Bolomero in lacũ demerſo, & Ioanne Segobiẽſi Alchoranum Mahumetis traducente. Caput XLII.

IN Alſatia, cui quondam Heluetia nomen fuit, tum Galliæ, nunc Germanici iuris prouincia, cum Ludouicus Delphinus Viennẽſis in agrũ Baſilienſem omnem ferme militiam Gallicã eduxiſſet, ingentemq; metum Baſiliẽſibus incuſſiſſet, Suitenſes ex fœdere ſociæ ciuitati quatuor millia militum lectiſſimę iuuentutis auxilio miſere: quos cum Delphinus appropinquare animaduertiſſet, medium inter Baſileam & Suitenſes cum toto exercitu ſe oppoſuit. nec detrectauere illi certamen, quanuis pedibus pugnaturi triginta millia equitũ ſtare contra ſe in aciem cernerent. Pugnatum eſt ſummis vtrinq; viribus. Ad extremum nõ tam victi quàm vincẽdo feſſi Suitẽſes, nimis audacis pręſumpti facinoris pœnas dedere. Nam paucis fuga dilapſis, obtruncati omnes in campo iacuere. Rarus tamen ex Suitenſibus inultus interijt, ex quibus plures reperti ſunt, qui lanceis perforati ad obtruncandum hoſtem per medias haſtas dila-

psi vindictam accepti vulneris expetiêre.

Amedeius in Sabaudia dux primus eius gentis, cum annis ferme XL. post patris obitum prouinciæ gubernacula tenuisset, & admirandus adaucto paterno imperio parta vndiq; pace formidandus, cumulatis opibus, sapientia plenus, vicinis populis ac principibus videretur, ac demum relictis principum & gloriæ fastibus, in eremum se recepisset, & sumpta penula, ac retorto baculo, cum sex viris equestris ordinis ætate prouectis mundo & pompis eius renunciasset, ad extremum summi pontificatus honorem ex Basiliensi congregatione sibi delatum in ecclesiæ diuisione superis parum fauentibus accepit. Barbam totondit, quam promissam nutriuerat. ducatum primogenito suo tradidit, ecclesiasticas ceremonias & orandi morem repente didicit, stipatusq; magna nobilium caterua, & illustri comitatu circundatus, Basileam perrexit, vbi ab ijs qui generale consilium facere arbitrabātur, in maxima populi multitudine, quę vndiq; ad spectaculum tantæ rei confluxerat, inter duos filios egregia facie adolescentes, alterum Sabaudię ducē, alterum Gebennarum comitem, solēnibus pro more seruatis, pōtifex Romanæ ecclesię coronatus est. Celebrauit sępe diuina. Benedixit plebibus. Officia curiæ ordinauit. Cardinales doctrina & autoritate præstantes assumpsit. Fuerunt ei cum rege Franciæ Carolo, cum Astolfo rege Aragonum, qui tum hostis Eugenij papę fuit, cum Philippo duce Mediolani, cum pluribus alijs de recipienda eius autoritate tractatus, qui omnes incassum abiere. Fuit & Fredericus imperator apud eum in Basilea, sed clā nocte intēpesta, ne adorasse idolū videretur, abijt.

Reuerentiam ei tãnquam vicario Iesu Christi subditi eius tantum & Suitenses populi, & Basilienses & Argentinenses, & qui Alberto parebant Baioariæ duci, præbuerunt. Fuit enim magna spes obtinendæ Germaniæ, cum sex principes Electores in eam sententiam fœdus inijssent, vt nisi Eugenius postulatis eorum annueret (postulabant autem res prorsus negandas) in Amedei (quem Felicem quintum appellauerunt) obedientiam trãsirent. Sed cũ illorum consilia Fredericus peruertisset, & qui sub nomine Synodi Basileæ degebãt, abire iussisset, desperato meliori successu, interueniente per legatos suos Carolo Franciæ rege, ecclesiæ pacem dedit. Nicolao pontifici maximo reconciliatus, relicto nomine papæ, Cardinalatus honorem retinuit. In quo paulo postea non sine boni viri opinione decessit, fêlix princeps, & nimium, si senium suum ecclesiasticis titulis non fœdasset. Bolomerus, qui eius quondam & primus & dilectissimus consiliorum particeps fuerat, ingentesq; opes apud eum cumulauerat, cum nobilitatis odium incidisset, proditionis reus factus, mortis sententiam tulit, & in lacum Lemanũ pręcipitatus, magno saxo ad collum suspẽso demersus est. Nobilitas exinde noui ducis indignationem subiens, ad regem Franciæ confugit, cuius opibus adiuta, in patriam redijt. Ioannes Segobiensis, homo Hispanus, moribus & doctrina illustris, qui cũ summos theologiæ præceptores doctrina æquaret, ab Amedeo dum se papam dixit, Cardinalatus eminentiam acceperat, & deinde vnioni consentiens, a Nicolao põtifice maximo, cardinalatus dimisso titulo, Cæsariensi ecclesiæ præfectus fuerat, in altissimis reconditus mõtibus, paruo

monasterio contentus, vocatis ex Hispania legis Arabicæ magistris, librum quem vocant Alchoranum, in quo Mahumetis pseudoprophetæ non tam mysteria q̃ deliramenta continentur, in nostram linguam de nouo conuertit, & ineptias eius veris ac viuis rationibus & argumentis explosit.

In Arelate ad sepulchrum Ludouici cardinalis sanctæ Ceciliæ, eius vrbis episcopi, quem Basileæ in consessu patrum presidentem vidimus, magna miraculorum opinio orta est, & inualidorum frequens vndiq; concursus spe sanitatis factus.

De Ioanna virgine Lothoringensi, Anglorũ copias è Francia fugante, de Flocheto Pontem arcis nouo commento inuadente, deque Talboto Anglo duce cum filijs ad Burdegalam in bello cadente. Caput XLIII.

IOannes comes Armeniaci incesto Germanę sororis amore perculsus, nuptias eius tentare conatus, haud indignus existimatus est quem paterna hæreditate Carolus rex Franciæ armis eijceret. In regno ipso Frãciæ, quod nostra ętate Ioanna virgo Lothoringẽsis diuinitus (vt credũt) admonita, virilibus indumentis & armis induta, Gallicas ducens acies, ex Anglorũ manibus magna ex parte (mirabile dictu) prima inter primos pugnans victoriam eripuit. Cũ iam Philippus Burgũdię dux paternæ necis iniuria remissa, relictis Anglis ad Francos defecisset, ingentes inter Carolum regem & filium eius Ludouicum Delphinũ Viennensem contentiones atq; inimicitiæ succreuerunt. Carolus Andegauensis eo tempore Delphini auunculus apud regem plurimum poterat: cuius potentiam cũ

Ioannes Alenconij dux ferre non posset, Borbonij quoq; princeps, & frater eius spurius Andegauensem gubernationem ægris animis intuerētur, Delphino vt à patre discederet, suaserunt. sic enim fieri posse vt rex desiderio filij Carolum à se reijceret, regnumq; quod in eius manibus pessum ire videbatur, meliori cōsilio regeretur. quibus permotus Delphinus, insalutato patre ad Niuernenses discessit. qua re cōperta rex comparato raptim exercitu in Alenconium duxit, & expugnatis non magno negocio plerisq; munitionibus, ducem in deditionem accepit. Exin cōtra filium profectus, cum ciuitates Niuerniæ Delphinum aduersus patris imperium tueri non auderent, eum vt à se abiret rogauerūt. ille in Borbonium se recepit, nec diu post metuens dux Borbonij regis iram, filium patri recōciliauit. quę res fratri suo spurio haud bene cessit. Nam is paruo pòst tempore captus, in profluentem demersus, violati paterni iuris in filium, pœnas dedit. Interiecta deinde non longa temporis mora, Rhenatus è regno Siciliæ propulsatus, filiam suam Henrico regi Angliæ in matrimonium collocauit, haud abnuente Francorum rege, qui eo coniugio inducias belli sibi ac regno suo salutares cum Anglis plurium annorum obtinuit. Quibus conclusis, securus iam domi rex, vt Franciam militaribus spolijs atq; incendijs diu agitatam tātisper sineret requiescere, Delphinum cum magna parte copiarum ad Heluetios supra relatum dimisit, ipse cum reliquo exercitu in Lothoringos profectus, Metensem Tulēsemq; agrum vexauit, oppidumq; non parui momenti quod Spinale vocant, dedentibus oppidanis, ab ecclesia Metensi abstulit. Exin Franciscus Ara-

gonẽsis capto furtim oppido Foſerſi,quod in Normannia ſitum, in poteſtate ducis Britanniæ fuit, duorum potentiſſimorum Franciæ ac Angliæ regũ interrupiſſe pacem viſus eſt. De qua re dum miſſis vltro citroq; legationibus contenditur, Flochetus cũ non paucis equitibus à rege Franciæ profectus, quadrigas fœno oneratas,in quo milites armati laterent,pontem arcis quo Sequana fluuius iũgitur, qui Normãnos à Francia dirimit, edoctos ruſticos educere iubet, atq; in medio põtis portę arcis ſubſiſtere. Ipſe in inſidijs cum cohortibus ſignum expectauit: quo recepto, cum milites è fœno delapſi portam inuaſiſſent, trucidatis cuſtodibus tam diu locum tenuere,donec Flochetus aduolans & pontẽ & arcem in poteſtatem recepit. cuius rei percepto nuncio, & rex ipſe per eundem pontem in Normanniam copias traiecit,& ex alia parte Frãciſcus Britanniæ princeps exercitum duxit.Dux Somerſeti eam prouinciam pro rege Angliæ cum imperio tenebat: qui poſt q̃ tanti belli molem in ſe verti cognouit, Talbotum copiarum ducem fama clarum,& rebus geſtis inſignem, Rothomagi apud ſe eſſe iuſſit, ſperans eius conſilio atq; armis ciuitatẽ atq; animos, vt animaduerterat,in fide continere. Sed fruſtra eius conſilium fuit.Nam Rothomagenſes poſtquam regem appropinquare didicerunt, miſſis ad eum legatis, ſententiam ſuam,ac fortunarum ſuarum pacti ſalutem, exercitum intra vrbem recipere, & imperata facere promiſerunt. Quibus a rege collaudatis, & domum cum præſidio militum remiſſis,vrbs regi dedita eſt. Talbotus cum duce ſuiſq; omnibus in arcem ſeſe recepit. quæ cum oppugnari cœpta eſſet, interuentu Rhe-

nati regis ea compositio facta est, vt Angli quæ in Normannia retinebant oppidis excederent, dux ac Talbotus cum suis liberi essent. Sed cum præfecti oppidorum non parerent, dux Somerseti dimissis in arce Talboto & duobus priuignis suis, clam recessit in Angliã. Arx postea dedita est, & priuigni ducis cum Talboto in potestatem regis facti sunt. Talbot9 vero cũ esset clara apud omnes fama, quã non malis artibus, sed robore corporis, & ingenij dexteritate in aperto marte quæsiuisset, data fide quod aduersus Francos deinceps arma non gereret, libere dimissus est. Hic anno iubilei indulgẽtię causa Romam venit, vt quidã putãt, absolutionẽ quęsiturus eius promissi quod regi Franciæ fecerat. Mihi hoc minime compertum est: illud constat, Talbotum cum in Angliam redisset, iamq; rex Frãciæ victa omni Normannia Burdegalam quoq; armis subegisset, à rege suo nõ sine magnis copijs in Gasconiam cum imperio missum, & Burdegalam recuperasse, & alia pleraque castella quę ab imperio Anglicano desciuerant, partim vi expugnasse, partim deditione voluntaria recepisse. Quæ cum rex Franciæ resciuisset, è vestigio duos exercitus instruxit, quorũ alterum, cuius pręfectus erat gener suus comes Clarimontis, ac ducis Borbonij filius, cum quindecim millibus pugnatorũ, in queis totius militię robur fuit, ad vrbem Burdegalã recto itinere cõtẽdere iussit. Alterũ quẽ ipse ductauit, ex purpuratis suis conscripsit, quibus & comes de Stãpis annumeratus est, quem lecti iuuenes DCCC equites ex Britãnia sequebantur. Iussit & hunc exercitum retento apud se comite, rex pręire: qui cum septem (vt aiunt) leucis a Burdegala constitissent, paruum

quoddã castellum oppugnare cœperunt, turri quadã inter Burdegalam & castellũ ipsum occupata, ac sagittariorum præsidio munita. Talbotus vero postq̃ sibi cũ duobus exercitibus pugnãdũ esse intellexisset, eũ prius aggrediendũ censuit, quem minori negotio superari posse cõfidebat. Egressus igitur cũ robore sui exercitus, iam vespere ad turrim quam diximus occupatam peruenit: qua primo impetu expugnata, sagittarios omnes ibi captos circiter quinquagĩta interemit. Exin mane profectus, cum accepisset regium exercitum pugnam parare, veritus tanquã sibi è manibus præda dilaberetur, iussis alijs sequi, cũ quingẽtis galeatis militibus, octingentis sagittarijs prope hostes aduolãs, tumultuariũ pręliũ inijt. Consultauerant aliquãdiu inter se hostes an retropedem fugiendo referrent: sed pudore propinqui regis, experiri belli fortunã decreuerunt. Erant eis trecenta circiter tormenta ænea (id est bombardę) quę curribus aduexerant. Ea in via per quam Talbotus aduenturus erat, opposuerunt: multas pręterea machinas hinc atq; inde collocauerũt, quibus ignari hostes confici possent. Vt ergo furentes Talboti milites, itinere, quod vnum patebat in castra hostium, nescij machinarum procurrũt, dato tormentis igne, primo cõgressu trecẽti ferme milites ictu lapidũ ex Anglis periere. Quod vbi Talbotus animaduertit, filiũ qui se sequebatur, vt abiret, & ad meliora tempora se reseruaret, admonuit. At cũ filius diceret nõ esse sibi ex eo prælio fugiendũ, in quo pater periclitaturus esset, Ego, inquit, fili, multis rebus clarissime gestis, nec mori sine decore, nec fugere sine dedecore possum: te nũc militare incipientem, nec fuga infamem, nec mors

clarum faciet. Sed cum filium plus pietas q̃ com-
monitio paterna moueret, cohortatis socijs vt for-
ti animo pugnam redintegrarent, testudine suorũ
facta, in hostes, qui nunq̃ munitiones castrorũ ex-
ire præsumpserãt, audacibus inuectus animis, haud
paruam illorũ stragem edidit. Sed cũ hostes partim
loco parti tormẽtis ac numero militũ superiores es-
sent, & iã crus Talboto lapis è tormento missus ab-
ripuisset, cæsis maiori ex parte suis, & ipse tandem
cum duobus filijs, altero legitimo, altero extra ma-
trimonium nato, & vno genero procũbens cecidit.
Hic post sumptas ex hoste victorias clarissimi vi-
ri exitus fuit, quem Britonum potissimũ constantia
& audacia prostrauit. Burdegala iterũ in potestate
regis facta est. Britanniæ ducem, eius germanũ qui
nunc rerum potitur, cum diu sobole caruisset, votũ
vouisse ferũt, liberos si superi darent, priores duos,
alterũ Minorũ, alterũ Prędicatorum religioni con-
secraturum. Exin voti compotem, primum qui sibi
natus est, Franciscum appellauit, secundum Domi-
nicũ. Natus est ei & tertius filius, quem in Angliam
nutriendũ misit. Is cũ mortuo patre in Britãniam
Francisco regnante redisset, ab eo captus, & in car-
cere necatus est. Fama est eũ, cũ neci traderetur, im
pietatem fratris accusando, qui non contentus re-
gnũ sibi debitũ occupasse, sed animam quoq; sibi
nepharius auferret, Frãciscũ coram diuino iudicio
de parricidio responsurum intra annũ citasse. Ob
quam rem cum intra pręfinitũ tempus Franciscus
hydropisi laborans obijsset, vt est religiosa Gallorũ
natio, correptũ eũ diuina cẽsura vulgo creditũ est.
Dominicus ei successit, q cũ hoc anno sine liberis
decessisset, Arturum Francorum militiæ principẽ

patruum suum successorem habuit, nō minus prudentia quàm annis grauem. Carolus dux Aurelianensis, qui magno quondam prælio ab Anglis captus fuerat, iam senex in patriam dimissus, defuncto Philippo Maria, Mediolanensis ducatus, tanq̄ sibi ex successione debiti, sese titulis adornauit.

Quod Gandauenses supra viginti millia ciuium amittentes, Philippo duci Burgundiæ se submisere, quodq; Delphinus Viennēsis Agnetem occidere tentauerit. Caput XLIIII.

IN Flandria Gandauenses aduersus Philippum Burgundiæ ducem rebellantes, pluribus prælijs victi, ad extremum supra viginti millibus ciuium vna pugna amissis, confessi errorem, Philippo manus dedere, legesq; victoris acceperunt. Idē Philippus & oppidum Lucemburgēse maximum ac munitissimum, quod in Saxonum potestatem dotis nomine venerat, non sine indignatione Ladislai regis armis accepit. Delphinus Viennensis cum mulierem quandam nomine Agnetem forma prę stantem ac patri dilectam occidere tentasset, iterū regis odium incurrit: cumq; nusquam alibi se tutū arbitraretur, ad florentes Philippi opes confugiēs, vt primum eum conuenit, Miserto mei consanguinee (inquit) qui sine terra sum, filius regis. Ad quē Philippus: Dū terra mihi est (ait) caue te sine terra dixeris. Nam quæ mihi prouincię parent, eędem tuæ sunt, nec minus tibi quàm mihi obediant volo. Post hæc ei & Barbantiæ florentissima oppida, & ambitiosas Flandriæ ciuitates ostendit, dominum eum & principem in conspectu suo nuncupari iubens.

De Anglia insula, & quę olim Britannia, quęque Albion fuerit dicta. De rege Henrico, Sofulso, Eboracēsi & Somerseto, ducibus. Caput XLV.

VEntum modo est in eum locum de quo breuissimus est in Angliam traiectus. neque enim pulsq̃ triginta millibus passuum id mare latū est, quod Flandriam atque Angliam interluit. Absolutis itaque Galliæ rebus, haud inconueniens fuerit, transmisso pelago, Angliæ (cui quondam Britāniæ nomen fuit) q̃ breuissime mutationes sub Frederico factas commemorare. In Anglia, quam tum Albionē tum Britanniam veteres vocauere, rex Hēricus solitudinis & otij cupidus, alieno magis quā suo iudicio regnum gubernauit. Potēs apud eum, & in primis auditus dux Sofulsi fuit, qui leges pro suo arbitratu & populis & principibus dixit. Suppressit quos odiuit, & iterum quos amauit, erexit. Sed cum res Anglica apud Francos imminui cœpisset, & iam imperium Gallicum in pristinā gloriam emergeret, dux Eboracensis coactis non paruis copijs, nec paucis stipatus Baronibus, Lūdonias venit, regis consilium mutaturus, atque (vt ipse dicebat) regis & regni saluti consulturus. Non expectauit eius aduentū dux Sofulsi, sed nauigio raptim correpto, per Themisiam fluuium saluti suæ fuga ,, consulere adorsus est. Sed destinatam quis mortem fugiat? Missi qui eum comprehenderent, per cōpēdia itinerū cursum eius præuenere, ipsumque mox interceptum, in prora nauis qua vehebatur obtrūcauerunt. Dux quoque Somerseti, qui perdita Normānia in Angliam remeauerat, potensque apud regem credebatur, in carcerem coniectus est. Nobiles

viri complures necati:nec sacerdotio præditis parsum est:inter quos & amicus noster Adam Molines secreti regij signaculi custos,& literarũ cultor, amisso capite truncus iacuit. Nec diu postea cum dux Eboracensis domum redijsset, Somerseti princeps è carcere missus,permittente rege gubernare regnum incepit.quæ res supremæ sibi cladis causa fuit.iritatus enim ob eam causam princeps Eboracensis,cum maioribus copijs q̃ prius, Lundonias properauit:cui cum rex obuiam vnà cum duce Somerseti exiuisset, putans illum aut verborum lenocinio placare, aut regiæ maiestatis autoritate deterrere,nihil profecit. Eboracensis enim cum esset longe potentior, iusso rege vt in partem se reciperet, Somerseti ducem ac eius equitatum arripuit, eumq; mox captum, detruncato capite interfecit.

De Scotia,& mirandis apud Orcades arboribus suos fructus in aues mutantibus. Item de Hybernia. Caput XLVI.

Scotia eius insulæ in qua est Anglia,suprema portio est,in Aquilonẽ versa,fluminibus haud magnis & monte quodã ab Anglia discreta. hic nos brumali tẽpore fuimus,cũ sol paulo amplius q̃ tres horas terrã illuminaret.Iacobus eo tempore regnabat, quadratus, & multa pinguedine grauis, qui cum olim in Anglia captus vndecim annis in custodia fuisset,dimissus tandẽ,suscepta ex Anglis coniuge domũ reuersus, complures regulos gladio percussit, & ipse tandem à suis domesticis interfectus est:in quos vltione peracta,filius eius regnũ suscepit.Audiueramus nos olim arborẽ esse in Scotia quæ supra ripã fluminis enata,fructus produceret

Dies trium horarum.

anetarũ formã habẽtes,& eos quidẽ cũ maturitati proximi essent,spõte sua decidere,alios in terram, alios in aquam:& in terram deiectos putrescere,in aquãvero demersos,mox animatos enare sub aquis, & in aẽrẽ plumis pennisqꝫ euolare. de qua re cum auidius inuestigaremus,didicimꝰ miracula semper remotius fugere, famosamqꝫ arborẽ non in Scotia, sed apud Orcades insulas inueniri. Illud tamẽ nobis in Scotia miraculum repręsentatum est. Nã paupe res penè nudos ad tẽpla mendicantes,acceptis lapidibus eleemosynæ gratia datis,lætos abijsse conspeximus. Id genus lapidis siue sulphurea siue alia pingui materia præditũ,pro ligno, quo regio nuda est,comburitur. Hybernia nunc nobis absoluenda esset,quæ paruo à Britãnia disiuncta freto, partim libera Scotorum amicitia & societate gaudet,partim Anglicano paret imperio. Sed quoniam nihil dignum memoria per hoc tempus, de quo scriptio est,gestũ accepimus,ad res Hispanicas festinamus.

Quod Hispania sit in quinqꝫ regna diuisa, & quod apud ipsam nõnulla scitu digna sint gesta. Caput XLVII.

Latissima regio Hispania, & terra optimis cõparanda, viris armisqꝫ potens, hoc anno nostro ĩ quinqꝫ reges diuisa est. Primũ ac maximũ Castellę regẽ appellãt,proximũ ei Aragonũ, Tertiũ Portugallẽsem, Quartũ Nauarrę. Granatę, quod ab euãgelio Christi alienũ est,vltimũ ponũt. In Castella prænobili ac late dominante regno,cuius reges Gothorũ sanguine creti, nunq̃ genus variarunt, Aluarus de Luna,natione Aragonensis,nobili genere, q̃uis extra matrimoniũ natus, cũ olim

Iohanni regi adeo se insinuasset, vt vnus omnium regni regisq; potens videretur, Iohannẽq; Nauarræ regem, & Henricũ magistrũ militiæ sancti Iacobi, potentia sua opprimere, ac regnũ gubernare conatos armis deturbasset, postea tamen, aduersante sibi regina, redeũtibus illis, ac regem in potestatem suã recipiẽtibus, è curia pulsus, in possessionib⁹ suis aliquãdiu priuatus vixit: felix, si concesso frui ocio nouisset: sed nulla est regno deiectis quies. Dum ergo « sublimẽ locũ, de quo rursus maiori cum ruina præcipitetur, vendicare conatur, regi clàm suadet, vti per speciem venationis in saltus ibi propinquos egrediatur, se cũ potenti manu futurũ obuiã, nec dubiũ quin regni optimates libertatem regi asserant. Nõ fuit difficilis persuasio. Rex cũ paucis egressus, parum custoditus, (nam Aluari iã penè nomen extinctum erat) vbi ad insidiarũ locum peruenit, mox clamore edito Aluarus inter lectos exultãs milites liberũ regem saluere dixit, eumq; secum adduxit. qua re vulgata, confestim mira inclinatio regni facta est, & iterum ad Aluarũ regni gubernatio deuoluta: nec diu post cũ eisdẽ Iohanne atq; Henrico atrox præliũ commissum est, in quo plures vtrinq; cecidere. victoria penes Aluarum fuit. Henricus nõ multis post diebus ex vulnere manus, quod in ea pugna receperat, mortem obijt. Magistratum eius Aluarus obtinuit, & aliquãdiu postea regis pariter & regni moderator est habitus: ad extremũ tamen potenti inuidiæ succubuit. Nã cũ nobilẽ quempiã iussu regis ingrata sibi quędã renũciantẽ, è fenestra suæ domus præcipitari iussisset, mox captus, & in medio foro capitali sententia dãnatus est: nõ tamẽ vt ignauus occubuit, sed numeratis suis in regem

regnumq; meritis,non lach ymans aut eiulans,sed alacri vultu,& quasi ad epulas inuitatus, ceruicem gladio præbuit:vir alti spiritus,non minus domi q̃ belli clarus,& cui magna semper in mēte sederint. Iohannes deinde aliquot annis per se regnū administrauit:quo vita functo,filius eius Henricus regnum accepit,adolescens animo plenus,& recti cupidus,qui relicta priori coniuge velut infœcunda, alteram ex Portugallia duxit, imperatricis sororē: & in regnū Granatæ cum exercitu profectus, magnā hostilis terræ partem diripuit atq; pertriuit. Iohannes cardinalis Ostiensis, summa vir integritate,& scientia iuris eminēs,cui iuuenis in dictādis epistolis seruiui, senio confectus, in eo regno vnde illi'origo erat,animam deo dedit. In regno Nauarræ & filius in patrem, & pater in filium arma suscepit: filiusq; tandem regno pulsus,ad Alphonsum patruū Aragonum Siciliæq; regem,peragrata prius Gallia,confugit.Nunc Ludouicus Montesię magister,& Ioannes Deseritanus viri præstabiles,ab Alphonso missi,reconciliare patri filiū student.Ioanna Alphonsi & soror & coniunx,absente viro multis annis Aragonū & Valentię regnis,tot potētiss. ciuitatibus,tot nobilissimis principibus iura dixit, casta & sancta mulier,& digna quę prolem peperisset Alphōso.In Portugallia Petrus cognomine Infans(sic enim filij regis anteq̃ regnent appellantur) magni nominis princeps,qui totā ferme Europam peragrauerat,suę virtutis documenta demonstrās, cum regnū tutorio nomine aliquādiu summa cum laude administrasset, nec minori fide Alphonso ex fratre nepoti simul & genero suo restituisset,tandē subortis vtrinq; dissensionibus, cū odio crescente

ad præliũ ventũ esset, sagitta in incertũ missa trãs fossus interijt, vir magnorum operum, & qui olim sub Cæsare Sigismundo stipendia faciens, non paruam sibi gloriam in Turcas pugnando parauerat. Alphonsus exinde mãsuetissimus princeps, alti cordis & prudentis (neq; enim in stultos vnq̃ regius Portugalliæ san guis deriuatus est) post regnum vtrunq; tenuit: cui, cum obijsset dilectissima coniũx, eadem soror, patruelis hortatu vt aliam superduceret, persuaderi non potuit, sed omnis eius cura ieo conuersa est, vt aliquid agat quod sibi laudem, & Christianæ religioni fructum pariat. Quapropter inuitatis regni proceribus, suscepto publicè crucis signo, classem in Turcas & expeditionẽ promisit.

De Genuensibus, & eorum crebris in principatu reipublicæ mutationibus. Caput XLVIII.

VLtimis Europæ finibus peragratis, & quãtũ propositi nostri fuit, septentrione decurso, in partẽ tandẽ reuersus, nouitates Italiæ, cũ iam referendæ occurrant, ab ea nimirũ vrbe incipiendũ esse arbitror, cuius creberrimas mutationes & oriẽs simul & occidens admiratur. Ea est Genua, Ligurũ domina ac regina, quę ciuilibus agitata discordijs, memoria nostra imperium maris amisit. In ea cum excluso Philippo Mediolanensium duce, eiusque prætore Opicino Olgatę necato, autore Francisco Spinula, octo libertatis capitanei creati essent, eisq; paulopost sublata libertate exactis, Isnardus Garro ducatum accepisset, annos supra septuaginta natus, autore Thoma Fregoso, qui & ipse olim ante Philippi dominatũ ducali honore functus fuerat, cum homo grandæuus ad guber-

nationem inutilis videretur, vix septem diebus regnare permissus est, Thoma eius honorem surripiente: quem cũ quatuor gubernasset annis, germanus eius Baptista ad sedecim circiter horas regno expulit. Nam Thomas resumptis viribus confestim fratrem palatio deturbauit, tres annos postea & nonnullis mensibus vrbem regens, donec autore Iohanne Antonio Flisco iterum ciuitas libertatẽ asseruit, delectis octo Capitaneis, priore ex more rempublicam administraturis, qui Thomam Fregosum in carcerem coniecerunt, cum iam ter patrię suæ ducem gessisset. Horũ principes fuere Iohannes Antonius, quem prænominauimus, miles equestris ordinis, & Raphanus Raphael Aduanus iuris interpres. Sed hęc quoq; paucorũ mẽsiũ libertas fuit, cum Raphaeli non tam capitanei q̃ ducis nomen placeret. Is enim gentis suæ ac Spitularum primoribus in suam sententiam tractis, collegas suos magistratu abdicauit, Ducalesq; fasces assumpsit, quibus paulo supra duos annos est vsus, à Barbana gentili & patruele suo è republica deiectus. Barbanam vero nondum mense toto principatu potitum, Ianus Fregosus Ioanne Antonio Flisco & Aurianis fauentibus regno pepulit. Qui paulopost Antonio pro suscepto beneficio necem parauit, interposito Iohanne Philippo eius gentili, qui eum perimeret, cui & castella defuncti cõdonauit. Iano vero cum rexisset annis paulo amplius duobus, in magistratu fatis functo, frater eius Ludouicus successit, qui à Petro patruele suo è dignitatis culmine deiectus est. Is est Petrus Fregosus, q modo regnat, multa vi animi & corporis, sed optimatibus ciuitatis & omni ferme nobilitati odio habitus,

qui & gentilē & patruelem suum Nicolaum Fregosū honestis moribus præditum, & philosophiæ studijs insignem, ob suspicionē affectati dominij, vocatum a se in palatium paratis percussoribus interemit. Hinc, cum regnassent annis quatuor tam suæ quàm aliarum nobilium familiarū principes in vrbe, Ludouico patruele suo, quem ipse ante deposuerat, in eius locum suffecto, cum se parum gratum magnatibus esse intellexisset, eūdem Petrum quem regno deturbauerat, in auxilium accersiuit. ille tertia post exilium die reuersus, & patruelē ducatu amouit, & omnes aduersarios vrbe pepulit. Quorum principes ad florētes Alphonsi Aragonū & Siciliæ regis opes conuersi, magnam & formidabilem classem ab eo impetrauerunt, cū qua iam ferme duobus annis terra mariq; Genuam oppresserunt. Ventum est sæpe ad mœnia ciuitatis, & aliquando intra suburbia pugnatum. Hoc autem anno, cum signo dato & in ipso portu, & pro mœnibus vrbis vndiq; pugnaretur, ingressi sunt Aragonenses, ducisq; milites, & magnam vrbis partem fugauerunt, passim cædibus, passim rapinis ciuitatem fœdantes. sed adfuit præsto cum delecta iuuētute Petrus, qui fugientes suos sistere compulit, & in Aragonenses dilapsus, ingenti edita strage, vrbē pene captam recuperauit. Actum tamē de eo fuerat, si portam quam ceperant, hostes ita cōmunissent, ne concludi superne potuisset, & aditū sequentibus naualib⁹ socijs patentē retinuissent. Nūc ambæ partes quasi ex integro ad bellū se parant, q̄uis fama est Petrum animo fractum Gallorum implorare auxilia, eorum regi patriæ suæ principatum, quem retinere non potest, pecunia venditurum.

De Mediolanensibus, & varijs apud eos rebus gestis, Philippo Maria, & Francisco Sfortia ducibus. Caput XLIX.

Apud Insubres, vrbemq; toto famatam orbe Mediolanum, Philippus Maria dux gentis, qui Genuam ditioni suæ quondam subegerat, Amedei Sabaudiæ ducis filiā matrimonio sibi coniunxerat, Alphonsum potentissimū regē cum duobus fratribus, altero rege Nauarræ, altero militiæ Compostellanæ magistro, multisq; regulis nauali prælio victum, captum, & ad se vsq; deductū, insolita vsus liberalitate, magnificentissime donatum, libertati dimiserat. Sigismundū Cæsarē Romam petentem, cum Mediolani ageret, visitare cō temperat. Bononiam, Forliuium, Imolam e manibus tyrannorū armis ereptas, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ restituerat. Atrocem Suitensium gentem bello domuit. De Florentinis ac Venetis per suos duces sæpius triumphauerat, totamq; quondam Italiam tremore affecerat. Iam recedente fortuna, perdita Genua, Nicolao Picinino, in quo maxime fidebat, defuncto, exercitu suo ad Casale maius iuxta flumē Padum duce Micheleto Carimiola ab hostibus prælio fuso, & castris exuto, magno numero equitum peditumque capto, eò deductus erat, vt non modo Venetis, sed omnibus per circuitum populis ac principibus contemptui esset. Et Veneti quidem Abdua flumine transmisso, in agro Mediolanensi castrametati, tantum ei terrorem incussere, vt de relinquendo imperio cogitauerit, quę sunt vltra & citra montes auxilia regni deposcēs. Sed quē fortunatum atque hostibus insultantem

omnes honore ac fauore dignũ existimauere, idem in calamitate constitutus, ab omnibus tanquã odio dignus relictus est. Vnus tamen omnium Alphonsus accepti beneficij memor ad opem ferẽdam sese accinxit: sed cum serius iter agit, interim Philippus primum ob aduersam valetudinem oculis captus, deinde ex ipsa arce hostiliũ armorum fragore audito vehemẽter commotus, vitæ tædio simul & languore mortem obijt, ipso Alphonso hærede instituto. Fuit autem Philippus ingenti corpore, in iuuentute macer, in senectute pinguissimus, deformi facie ac terribili, instabilibus ac prægrandibus oculis, ingenio peracri & callido, in largiendo profusus, in parcendo facilis, in adiendo difficilis: at vbi in colloquium venisset, mitis ac placidus. cultus corporis, ac mũditiarum, omnisq; lenocinij negligens, venandi cupidus, equorum studiosus: cæterum quietis impatiens, atq; imperitandi auidus. In pace bellum, in bello pacem quęsiuit: simulãdi atq; dissimulandi egregius artifex: in milites quàm in ciues indulgentior. Raro in publicum prodijt: delatoribus facile credidit, in suspiciones adeo pronus, vt sæpe fidissimos a se amicos leuissimis de causis alienauerit. Pulchris indutos vestibus ægre ad se venire permisit. Sermonem de morte audiuit inuitus. Tonitrua ac fulmina mirum in modum expauit. Tabifica lue percussos ex vrbibus migrare in agros iussit, eorumque domos incendio tolli: qua cura innumerabilem illum Mediolani populum multis annis intactum quodãmodo ab ea peste seruauit. Huic, cum vita decessisset, funus nec tanto principe dignum, nec suis maioribus ductum est, nec sepulchri decus additũ. Populus cognita ducis mor-

te, in libertatem sæpe proclamauit, duodecim viris electis qui rempublicam administrarent. Castrum portæ Iouis instar excellētissimæ regiæ, captum ac dirutum est, & testamentum Philippi dilaniatum. Ad dominium Mediolanense multi aspirauere: sed qui coloratis vterentur titulis, quatuor tantū fuere. Fredericus imperator deuolutum ad se principatum, Philippo sine liberis legitimis vitę subtracto, contendebat. Alphonsus ex testamento hæreditatem petebat. Carolus dux Aurelianēsis ex sanguine Vicecomitum natus, ab intestato sibi deberi ducatum aiebat. Franciscus Sfortia Vicecomes coniugem suam, quæ Philippi filia fuerat, hæredem patri suscipiendam affirmabat. Auditæ sunt legationes omnium in senatu Mediolanensi. Quarum aliquæ sermone directo dominium petiere, aliquę per simulationem oblati contra Venetos auxilij insinuare se populo, atq; inde paulatim vendicare dominium satagebant. Sed ciuitati, quæ iam libertate gauderet, & imperandi cupiditate demortui principis militiam conduxisset, nulla conditio placuit, quæ iugum quouis pacto in capita ciuium videretur inferre. Obtulit tamen imperatori cēsum quotannis, aureum poculum, si libera suis legibus dimitteretur. Dilaniabatur interea vndiq; Philippi hæreditas. Veneti Placentiā, Cremonā, Laudam occupauere, & multa præterea minora oppida. Dux Sabaudiæ Ludouicus Valentiam & Confluētiam inuasit. Astenses ad ducem Aurelianensem Carolum defecere, qui susceptis a rege Franciæ nō paruis auxilijs, Alexandrinorum agros vexare cœperūt. Papienses intestinis agitati discordijs, diu ancipites fuere quibus se potissimum partibus iungerent.

Nouarienſes,Comenſes,Alexandrini,ac Terdonē-
ſes Mediolanenſium imperium ſubiere, Parmēſes
in ſocietatē quodammodo recepti ſunt. Franciſcus
Sfortia per idem tempus in Piceno agebat, quan-
uis maiorem eius prouinciæ partem iam amiſiſſet:
quem Philippus non multo antè quàm moreretur,
ſibi per communes amicos reconciliatum, vt ad ſe
rediret, in Venetos pugnaturus accerſiuerat, roga-
to Alphonſo rege, ſibi vt ſeptuaginta millia auri
nummū ſuo nomine numeraret: quo facto, iam pa-
ratis atq; inſtructis copijs, itineri ſe accinxerat: cū
mors Philippi enunciata, eum qui longo tempore
ad Mediolanenſes inhiaſſet, magis ac magis prope-
rare compulit: quem, vt Lombardiam primum in-
greſſus eſt, Mediolanenſes incerti quo mēs eius in-
clinaret, ne vel per ſeipſum vel coniunctus Vene-
tis ſuis cœptis obuiā iret, miſſis oratoribus, & obla
tis non paruis ſtipendijs cōduxere, moxq; duce ſui
exercitus facto, vt Placentiam omnibus copijs ob-
ſideret, imperauerunt. Ipſe dicto parens, dū ad Pla
centiam in obſidione ſedet, Papiēſes, quia iam Me-
diolanenſe imperium tanquam faſtidioſum & in-
ſolens detrectarant, ſeſe ſibi dedentes accepit: quæ
res Mediolanenſinm animos haud mediocriter cō
turbauit, qui per conuentiones inhibitum Franci-
ſco dicebant quampiam ex vrbibus quā olim Phi-
lippus tenuiſſet, occupare. Franciſcus vero non ſe
occupaſſe, ſed dedentem, & vltro ſe offerentem ci-
uitatem recepiſſe aiebat. At Mediolanenſes cū eius
potentiam vererentur, diſſimulandum potius ſta-
tuere. Ille continuata apud Placentiam obſidione,
tandem ſumma vi oppugnare adorſus vrbem, quā-
uis magna & forti militum manu munitam, armis

tamen oppugnauit ac diripuit. Mediolanense regimen per id tempus penes nobiles fuit, & apud eos qui Philippi quondam consilium direxere. Itaq; res prosperè sapiētiū ductu cedebāt. Iā nō parua Gallorū manus cōuenerat (nā circiter tria millia equitum delecti roboris, quæ Alpes transierant, apud Alexandriam profligata deletaq; fuerant, & Veneti apud Carauagiū magno prælio superati, omnes pene copias amiserant, & Lauda ab eorum imperio erepta, in potestatem Mediolanensium redierat) cum Franciscus Sfortia ad infestandum Brixienses missus, siue quòd principatum Mediolanēsem, cuius opinionem sibi iampridem finxerat, alio modo consequi non posse sperabat: siue quòd Mediolanenses cum Venetis amicitiam societatemq; clam sequentes, ne solus vtriusq; populi præda relinqueretur, præueniendos censuit, prior cum Venetis fœdus inijt: in quo cum multa hinc atq; inde promissa essent, illud inter cætera cōuenit, vt ad vrbem Mediolani, ditionemq; eius obtinendā, Francisco cum copijs proficiscenti senatus Venetus & pecunijs & armis auxilio esset. qua re firmata, mox in Mediolanensem duxit. Militabant eo tempore apud Mediolanenses Bracciani, qui cum Ludouicum de Verme, ac nonnullas alias Francisci copias apud Modœtiam fudissent, tandē relictis Mediolanensibus ad eum defecere. Franciscus filiam suam Iacobo Picinino vxorem despondit. Carolus vero Gonzaga haud ignotus copiarum ductor, qui paulo ante a Mediolanensibus deficiens ad Franciscum venerat, postquam desertos eosdem Mediolanenses, & sine vllo duce relictos animaduertit, iterum ad Mediolanenses relicto Francisco transiuit. Erat

hic vasto corpore, formaq; pene gigantea: viribus vero, quæ magnitudini responderent: dicendi copia clarus, literis græcis ac latinis instructus, sed animo inconstanti, & ingenio ad omne facinus siue honestum siue necessarium parato, cui non parua spes fuit oppressa in Mediolano libertate dominium vrbis arripere. Sed fortuna iam Mediolanensibus nouercante, Placentini, Therdonenses, Nouarienses; populi ab eis deficientes, Francisci præsidia receperunt. Alexandrini cum nullā in eis spem sitam esse contuerentur, Vvilhelmi Montisferrati principis fratris imperio se commiserunt. Respublica medio tempore ex nobilitate in plebem defluxerat, lectique viri duodecim qui vrbi de more præessent, ex fece populari ignobiles atq; incogniti magistratum gerebant. Hi cum nobilitatem, quam multis modis offenderant, suspectam haberent, neve cum Francisco sentiret: suadente Gonzaga, qui eam viam ad principatum vrbis arripiēdum commodissimam existimauit, septem primarios ciues, genere nobiles, & opibus abundantes, rapatim interceptos per noctem obtruncauere, ac deinde in foro plebi spectaculū obiecerūt, inter quos Iacobinus Bossius egregius adolescens, placidus moribus, & literis eruditus, & nobis amicitia iunctus, prorsus innocēs, supinus truncusq; iacuit. Nec diu pòst Ioannem Caynum venerabilem senem, & filium eius Franciscum egregia forma iuuenem, nō alio crimine irretitos, nisi quòd illustrissimæ Blācæ Mariæ Francisci coniugi sanguine iuncti erant, crudelibus affectos cruciatibus necauere. Exin Georgius Lampugnanus iuris interpres sub specie legationis tanq̄ ad imperatorē mitteretur, in Modœtia captus

atq; interfectus est, magnus libertatis assertor, & qui testamentum olim Philippi(populari fauēs regimini)laniasset.Nec Theodoro Bossio admodum in ciuitate gratioso pepercerunt, quem cum diu in vinculis tenuissent,tandū interemerunt. Galeotus quoq; Tuscanus,& ipse natu nobilis atq; opulentus ciuis intercisus occubuit.Quibus ex rebus cum iam nulla libertatis forma relicta esset, & duodecim viri ausu tyrannico vrbem cædibus ac rapinis fœdarent,successorumq; comitia prohibentes, inuito populo sibiipsis imperium prorogarēt,commota demū atq; incēsa ciuitas,correptis armis,nouo magistratu ex nobilitate creato, tyrannos e repub.deiectos in carcerem coniecit. At cum neque hoc modo respirare populus posset (nam perditis omnibus,excepta ciuitate Comensi ac Parmensi, quæ in officio ad vltimū perstiterat) Frāciscus dura obsidione ciuitatem premebat.iterum plebs incensa nobilitatem e palatio pepulit,tyrānos demptis vinculis,tanquam libertatis amatores,& optime de repub.meritos, in priorem locum restituit. Illi ad priores artes reuersi,cū satellites magno numero sibi assumpsissent, multaq; suadente Carolo spolia perpetrarent, nobilitatemq; prorsus opprimerent,non tamen ei viam ad inuadendum principatum permisere.quod cum ipse animaduertisset, & iam sibi periculosam apud Mediolanenses moram intellexisset,per internuncios Francisco reconciliatus,ac magnis allectus pręmijs,Laudā illi prodidit,tertioq; iam fidē fallens,non sine magno Mediolanensium damno,ac plebis consternatione, ad eum transiuit:non tamen defuit tyrannis animus, quin postulatis vndiq; subsidijs Francisci iugū iam

prope ceruicibus imminens excutere conarentur. Sed cum alios frustra rogassent, Venetos tandem ne se derelinquerent, peruicerunt. nam neq; illis ex vsu videbatur, Franciscum ętate florentem, rei bellicæ peritissimum, cuius iam vires atq; arma non sine graui iactura sensissent, eo imperio potiri, quod suo par tandem videretur. Percusserunt igitur fœdus Veneti cum Mediolanensibus, legesq; quas tota citerior Gallia sequi deberet, præscripserũt, mandantes Sfortiæ, vt certis contentus iuribus ac terminis, Mediolanenses in pace dimitteret. Ille haud ignarus se breui periturum vbi Venetis paruisset, imperium eorum contempsit: & quanuis desertus ab omnibus videretur, (nam soli Florentini, & hi quidem parce opem ferebant) in obsidione tamen perseuerare decreuit. Iam mortuo Francisco Picinino, frater eius Iacobus cum Bracchianis ad Venetos transierat, iam Leonardus Venereus a Senatu Veneto missus, Mediolanum ingressus, auxilia & commeatus magnam copiam, quibus ciuitas indigebat, propediẽ affore pollicebatur. Erat & in exercitu & in ciuitate summa omnium rerum indigentia, ita vt dubiũ videri posset an obsidens Franciscus, an obsessus dici deberet. Vix ei bis mille equi supererant, qui ferre insessorem possent: & milites stipendio fraudati, pro cibis sese armis exuerant. Neq; enim Francisco argentum erat, quo stipẽdiare militẽ posset. Sed inter spẽ metũq; dubius, obsidionem de die in diem, verba pro factis ostentãs, producebat. In ciuitate vero, cum iam frumentum omne absumptũ esset, nec aliud genus edulij restaret, & iam canes, equi, cæteraq; id genus animalia manderentur, nec ferre amplius famem multitu-

do posset, collecti in vnum apud portam Vercillinam, correptis armis, in forum prorumpunt, obuiumq; Leonardum Venetorũ legatum gladijs cõfodiunt ac discerpunt: exin palatium fusis tyrannorum satellitibus aggrediuntur, quo sine resistentia occupato, quos inuenerunt tyrannis vincula iniecere. Exin missis ad Frãciscum legatis, principatum ei ciuitatis obtulerunt: qui mox ingressus, dominium vrbis accepit: & deinde non multis interiectis diebus, cum liberis ac coniuge versus, ducalibus insignibus exornatus, in triumphãtis modum vrbem intrauit: qui cum iam Comum Parmamque in deditionem accepisset, Vvilhelmoq; Monteferratensi Alexandriam ademisset, non paruum deinde bellum Florentinis socijs cum Venetis & Alphonso rege diutius gessit: in quo cũ acrius premeretur, (neq; enim tantæ potentiæ par esse poterat) Rhenatum regem fortissimis equitum cohortibus cinctum ex vlteriori Gallia magnis stipendijs ac promissis allectum, in auxilium accersiuit: qui cum superatis montibus in Italiã descendisset, ac Vvilhelmum e Monteferrato arma ponere per amicitiam ac necessitudinem compulisset, & iam castra sua Francisci castris coniũgens, in hostilem agrum descendisset, expugnatisq; raptim nonnullis castellis, more Gallico, mortales omnes in eis comprehensos trucidasset, tantus mox terror Venetos inuasit, vt iam castra castris conferre amplius nullo pacto præsumerent, nec iam retinere posse vel Brixiam vel Bergomum agris amissis confiderẽt. Cũq; Turcarum bellum res eorũ maritimas infestaret, repente præter omnium opinionem pax quæ diu in senatu apostolico frustra fuerat agitata, deniq;

Leonardus Venetorum legatus Mediolani discerpitur.

apud Laudam interuẽtu cuiuſdam probatæ & integræ vitæ monachi inter Venetos & ipſum Franciſcũ clam rege facta eſt: quæ res vt regi moleſta, ita Franciſco vtilis, Venetis neceſſaria fuit. Arcem deinde inſanientis populi fauore dirutã, Franciſcus breui reſtaurauit. Mira fortunæ, ſiue cuncta regentis dei prouidẽtia, nobile ac magnificũ opus iiſdem manibus ſubito refectum eſt, quibus fuerat paulo ante deiectum. Franciſcus Philelphus nobilis Satyrarum ſcriptor, per idem tẽpus ad Heroicũ carmẽ cõuerſus res Sfortiæ ſcribere cœpit, Leodriſius Cribellus ſoluta oratione ac metro clar9 haberi cœpit.

Arx Mediolanẽſis prius deſtructa, reficitur.

De Venetis, & quòd Franciſcus Foſcarius dux ab imperio depoſitus, animam indignabũdus ſtatim emiſerit. Caput L.

APud Venetos terra marique potentiſſimos, qui nomen Italicum apud barbaras nationes longe lateq; clarum fecere, filius Franciſci Foſcarij ducis, veluti quippiam in rempub. molitus eſſet, in exiliũ actus, deinde reuocatus, & iterum in ſuſpicionem criminis adductus, & crudeliſſime tortus, cum nihil mali confiteretur, relegatus in Peloponeſum, miſeram ibi vitam finiuit. Gener eiuſdem ducis Andreædonatus, dum Cretam inſulam pro Veneto imperio gubernat, dux inſulę appellatus, reuocatus domũ, honore priuatur, & magna mulctatus pecunia in exiliũ mittitur. Armila9 inter Venetos dignitate & autoritate potẽs, dũ ex cõcilio ad multã noctẽ domũ reuertitur, iaculo trãſfoſſus occidit: nec qui tãtũ ſcelus patrauerit, inuẽt9 eſt, quãq; id filio ducis crimini dederit. Frãciſc9 Barbarus ſtudijs humanitatis excellẽs, editis nõ pau-

Armilaus iaculo noctu trãſfoditur.

cis neq; illaudatis opusculis, senio confectus, nõ si-
ne celebri nomine vita decessit. Imperator Frederi
cus cum Roma rediens, eo se cum coniuge & rege
Hungariæ Ladislao, totoq; comitatu recepisset, li-
benter & amice visus, incredibilibus honoribus cu
mulatus est. Frãciscus dux gentis, qui annos. xxxv.
summa cum laude ciuitatẽ rexerat, Philippo Me-
diolanensium duci Brixiam Bergomumq; ademe-
rat, copias eius pluribus in locis fuderat, Franciscũ
Carminiolam clarum ducem copiarum de prodi-
tione suspectum securi percusserat, Marsilium Ca-
rarium, cuius maiores diu Patauium per tyrannidẽ
tenuissent, dum paternam hæreditatem vendicare
conatur, interceptum necauerat, Pacem cum Tur-
cis non tam honestam quàm necessariam fecerat,
Imperiumq; Venetum terra mariq; longe amplia-
uerat: gubernationi tãdem cedere compulsus est,
tanquã præ senio reipub. videretur inutilis. Ille ve-
luti contumelia affectus, ingratæ patriæ aspectum
non ferens, eamq; vitam recusans quę careret impe
rio, e publico palatio in priuatam domum se rece-
pit: vbi cum principatum suis ciuibus reddidisset,
ægram quoq; confestim animam naturæ restituit.
Cuius casum, tãquam præuidisset, Baptista Blasius
Cremonensis astronomus pluribus antea mẽsibus
prædixerat. Erat autem Frãciscus cum moreretur,
non longe ab anno suæ vitæ nonagesimo: venerabi
lis senex, pręcipua corporis maiestate decorus, me-
mor omnium quæ post infantiam aut vidisset, aut
audiuisset, facundia copiosus, & ingenio prõpto ac
dexterrimo, & qui moderari frena senatus optime
nosset. Eius pater in Aegypto negociatus, cum pro-
phetam regionis illius quempiam de futuris inter-

rogaret, responsum ab illo accepit, filium sibi esse qui aliquãdo suæ ciuitatis principatum assequeretur. Francisco suffectus Paschalis, vir singulari prudentia, & moribus humanissimis, cuius ducatum nulla putant bella suscepturum, nisi vel necessaria, vel admodum gloriosa.

De Mantuanis. Caput LI.

Ludouicus Marchio Mantuanus inter principes nostri seculi famę non mediocris, literis eruditus, & rebus militaribus exercitatus, in eo bello quod Veneti cum Francisco Sfortia post dominium Mediolani ab eo captum gessere, partes illius secutus, magnum momentũ rebus eius accessit. Carolus frater eius qui fidem Francisco fefellerat, in vincula coniectus, sub eius fideiussione dimissus, cũ neq; sic promissioni suæ faceret satis, omnibus quæ in Mantuano agro tenebat oppidis priuatus est. Sed cum stipendia Venetis faceret, nõ paruas eorum copias in Mãtuanum agrum duxit: vbi vastatis late atq; incensis agris, cum fortuna principium eius belli secundum fecisset, & iam Mantuani metu perculsi rebus suis diffidere viderentur, Ludouicus accersitis ex Mediolano auxilijs, milites suos in aciem producens, fratri copiam pugnæ fecit: nec ille certamẽ detrectauit. Commissum est atrox prælium, in quo duo fratres ambo ætate florẽtes, ambo rei militaris periti, ambo corporis atq; animi viribus prętstãtes, de gloria, de imperio, de vita summis conatib⁹ cõtẽdere. Deniq; victor Ludouicus fuso fugatoq; Carolo, omnes ei⁹ copiarũ duces ac primores eqtũ, cęsis plurimis ĩtercepit. Ille deĩde patria extorris atq; egen⁹ morbo cõfectus interijt.

De Ferrarienſibus, & diſputatione apud eos inter Græcos & Latinos facta. Caput LII.

Adulterij vindicta.

APud Ferrariam mortuo Nicolao Eſtẽſi principe, omniũ noſtri ſeculi fortunatiſſimo, niſi cõiugis adulteriũ & in ea & in filio dilectiſſimo vindicare olim coactus fuiſſet, Leonellus dominatum ſuſcepit, princeps pacificus, literarum peritus, & muſicæ cultor: quo decedente, Borſius frater eius & ipſe Nicolai filius ex concubina Ptolemæa Senenſi, ad principatum vocatus eſt. Egregia forma iuuenis, & in armis cum laude verſatus, dicendi & agendi peritus: qui cum Cæſarem Fredericum Romam petẽtem, & inde reuerſum magnificentiſſime accepiſſet, ſuper Mutinam & Rhegiũ ciuitates ducatus honorem accepit, primuſq; omnium in Eſtenſi familia dux appellatus eſt. Eugenius Pontifex dum Ferrariæ cum Græcis conſiliũ ageret, Hugo Senenſis, qui per id tempus medicorum princeps habitus eſt, omnes qui ex Græcis ſtudioſi philoſophiæ eò conueniſſe crediti ſunt, apud ſe inuitauit: quos cum opipare magnificeq; pauiſſet, finito prandio epulis mẽſiſq; remotis, eos in diſputationem pedetentim placideq; pellexit. Cum iam Marchio Nicolaus adeſſet, & multi in ſynodo excellentes philoſophi aduentaſſent, cũctos in medium philoſophiæ locos adduxit, de quibus inter ſe Plato & Ariſtoteles in ſuis operibus contendere ac magnopere diſſentire videntur, dicens eam ſe partem defenſurum, quam Græci oppugnandam ducerent, ſiue Platonem illi, ſiue Ariſtotelẽ ſequendum arbitrarentur. Cum Græci certamen minime recuſaſſent, protracta eſt ad multas horas diſputa-

tio. Postremo cum rex conuiuij Hugo Græcorum philosophos alterum post alterum argumentis & dicendi copia victos tacere compulisset, palam factum est, Latinos homines, qui iam pridem bellicis artibus & armorum gloria Græcos superauerant, ætate nostra etiam literis & omnium doctrinarum genere anteire. Fuit autem domus Estensis viris semper doctis amica, & nostra ætate non solum Hugonem (de quo præfati sumus) magnis ad se præmijs traxit, sed multos in iure ciuili, plures in cæteris facultatibus honorauit. In studijs vero eloquentiæ Ioannem Aurispam Siculum græcis ac latinis literis edoctum, & qui versu prosaque claruit, inter familiares habitum, ditem beatumque fecit. Guarinus autem Veronensis omnium ferme pater ac magister, qui nostra ætate græcas literas didicere, admirabilis, & omni honore dignus senex, qui omnem ætatem suam legendo, docendo, scribendo percurrisset, vnicum senectutis suæ refugium, & illud quidem honestum, dignumq; suis exercitijs ac virtutibus inuenit.

De Bononiensibus, & factione inter Baptistam Connetulum & Hannibalem Bentiuolũ. Caput LIII.

IN agro Bononiensi pyrum quãdam aridam ex minoribus formicis pastus causa complures ascenderant. superuenere maiores non paruo numero, quæ illas partim occiderunt, partim deiecerunt. Post duas ferme horas tanta minorum formicarum vis exorta est, vt totus ager nigro tectus agmine videretur. accessere stipatæ omnes, & arboris vndiq; stipitem circundantes paulatim ascen-

Mira formicarũ pugna.

dere cœperunt. Maiores formicæ vbi hostes adesse animaduerterunt, cõglobatæ superne pugnam expectauerunt. Postquam simul acies cõuenere, commisso prelio maiores morsu rabido modo illas, modo istas e minoribus interemere, tãtũq; breui spatio confecerunt, vt cadentium morientiumque cumulus ad pyri radices non paruus in terra succreuerit. Sed cũ pertinacius instarent minores, semperq; acies aciem premeret, vigintiq; aut plures vnam ex hostibus circũdarent, & a tergo, & a frõte pugnãtes vndequaque latera confoderent, victæ tandem maiusculæ, & ad vnum omnes necatæ, illati prius temere prælij pœnas dedere. Hæc acta sunt spectantibus Romanæ ecclesiæ copijs, cum Petri cathedram Eugenius quartus teneret. Ea nobis qui se vidisse ait, vir fide dignus & authoritate retulit Nicolaus Pistoriensis vtroque iure consultus, qui tum in castris apostolicis Nerij Senensis epidices agebat. Simile hoc illi est, quod in Gallia Belgica non longe ab vrbe Leodio constanti fama gestum ferunt. Nidum siue in arbore siue in rupe falco sibi parauerat, ouaque fouens, pullos auidus expectabat. Hunc corui superueniẽtes loco deturbauere, ouis eius effractis ac voratis. Spectauerunt id e proximo bubulci, fugientemq; trepidum falconẽ annotauere. Postridie (mirabile dictu) falcones coruique quasi ex toto orbe ad pugnam vocati, isti septentrionalem, illi meridionalem partem tenẽtes, ordinatis aciebus, & tanquam rationis capaces essent, alijs qui cornua obseruarent, alijs qui media ducerent agmina, dispositis, atrox ac ferocissimum prælium in aëre commiserunt. In quo cum modo corui, modo falcones cederent, & iterum resum-

Prœliũ inter falcones & coruos.

ptis viribus certamen instaurarent, totus vndique subiectus ager & pennis & cadaueribus obtectus est. Ad extremum victoria penes falcones fuit, qui non solum rostris, sed etiam vnguibus acerrime decertãtes, coruos omnes ad internecionem deleuere. Exin paruo tempore interiecto, cum duo de Leodiensi ecclesia contenderent, alter à Gregorio tertiodecimo, alter à Benedicto duodecimo in episcopũ electus (erant enim inter illos de Romano Põtifice disceptationes) ambo cum copijs in eundem locum pugnaturi venerunt. Ioannes dux Burgundiæ alterum armis iuuit, alterum Leodiensis populus sequebatur. Pugnatũ est collatis signis summa vtrinque contentione: horrendum cruentumq; prælium factum: In quo tandem victor Iohannes dux triginta millia hostium cecidit. Memorabile eius rei fanum conditum est, quod nos illac postea transeuntes cæsorum ossibus plenum vidimus. Sed de illo falconum atq; coruorũ bello suam cuiq; opinionẽ relinquimus, veri periculo penes famã dimisso. ¶ Bononia, quæ non tam studiorũ mater, quàm seditionum altrix appellari potest, soror & ipsa ciuitatis Genuæ, ac solius inconstantiæ constans, cũ factionem Lambecariam non sine cæde multosq; ciues domo pepulisset, Comum Cinetulorum consilio regi cœpit. Principes factionum Baptista Cõnetulus & Hannibal Bentiuolus fuere, ambo sanguinarij, ambo patratis cædibus insignes: qui licet simul compatratus *sacramento iũcti essent, nihil tamen inter se meliores fuere. nam dum Hannibal leuato de sacro fonte Baptistæ filio, visurus puerperam compatrem sequitur, eiq; manu prenso pro nouo nato congratulatur, ab irruentibus ex impro-

*Compaternitatis.

uiſo Baptiſtæ ſatellitibus obtrũcatur,vt manifeſte apparuerit Baptiſmi ſacramentum non tam fœderis retinendi,quã cædis patrandæ cauſa à Baptiſta quæſitum fuiſſe. Sed non inulta mors Hannibalis fuit.nam qui partes eius ſequebantur,ſumptis paulo poſt armis,fugatis aduerſarijs plateam obtinuere.Baptiſta indicio tãdem puerili in ſpecu quodam ſubterraneo cum pleriſq; complicibus ſuis latitans repertus, & fumo compulſus exire, mox pluribus vulneribus confoſſus eſt:cadauer eius in forum tractum, & diu ludibrio habitum, cum pleriq; more ferarũ cor eius dentibus laniaſſent, cruoremq; bibere non horruiſſent. tandem exuſtum eſt. Apud Florentiã per id tempus Xanthus latebat Herculis Bentiuoli,quem quõdam Eugenius pontifex max. interfici ſiue iuſſerat ſiue permiſerat, filius extra matrimoniũ natus, pauperẽ vitã in lanificij exercitio ducens,nec ſatis gnarus quo patre genitus eſſet. hũc Bononienſes è veſtigio vocant: recuſantem & quodammodo inuitum in patriã ducunt: equitem ex lanifice faciunt: tutorem Hannibalis filio reipu. principem tradunt.Cuius ea in rebus aduerſis fortitudo, ea in ſecundis moderatio hactenus oſtenſa eſt,vt Herculis filium omnes norint.qui,cũ exules per proditionem nocte quadã vrbem intraſſent,ac exercitus rumore quaſi victores inſultaſſent, haudquaq̃ deſtitutus animo,excitis amicis, correptis armis,in eos proſilijt. nec mora,victos cæſis captiſq; pluribus ex ciuitate deturbauit. Beſſarion eo tempore cardinalis Nicenus,natione Græcus, prudentia ſingulari,& noſtra ſuaq; lingua peritiſſimus,Nicolai quinti pont.max.in ea vrbe vices gerebat:qui vſq; ad ipſius põtificis obitum legatione functus,

Horrẽda in cadauer ſæuities.

nobilitati plebiq; iuxtà charus fuit: q̃uis eo dedu-
cta ciuitas est, vt legati Papæ rogare magis q̃ im-
perare queant. quod plane nunc experitur Ludoui-
cus sanctorum quatuor Coronatorũ Cardinalis le-
gatus: qui q̃uis ingenio valet, & ea prędituis est au-
toritate, quę summi sacerdotis nepoti deberet, non
plus tamẽ in vrbe potest q̃ senatui placet & Xãtho.

De Florentinis, & diuersis apud eos rebus gestis. Caput LIIII.

FLorentiam vrbem in Fesulanis ruinis ad ripas Arni fluuij conditam prisci homines Fluenti-
am vocauere. quæ cum auspicijs fundata feli-
cibus, vicinas per circuitum ciuitates excellere, mi-
risq; modis imperiũ propagare cœpisset, Floren-
tia longe melius q̃ Fluentia dicta est. In hac vrbe
Pont. Max. Eugenius quartus id concilium quod
Ferrariæ cũ Gręcis cœperat, magnifice consumma-
uit. Erant plures inter Græcos ac Latinos super ar-
canis orthodoxæ fidei contentiones, quarũ maxima
ac difficillima fuit de Sanctispiritus processione,
cum Græci Paracletum ex Patre duntaxat, nostri
ex Patre filioq; procedentem assererent. Post mul-
tas ac diuersas disputationes, in quibus tanquam
interpres Nicolaus Saguntinus vtraq; lingua diser-
tissimus, ingenio facũdiaq; iuxtà promptus illustre
nomen adeptus est, tandem cum Latina ecclesia in
vno fidei symbolo consensere. Ciuitas imperato-
rem Græcorum, & Patriarcham Constantinopoli-
tanum, & omnes eorum comites abunde lateq; pa-
uit. Patriarcha illic senio confectus decessit, & a-
pud prædicatores in tẽplo humatus est, cui Maffe-
us Vegius poeta Laudensis nõ ignobilis epitaphiũ

versibus imparibus edidit. Nicolaus Piciniinus illustris copiarum ductor, ab exulibus Florentinis inuitatus, Fesulanum ingressus agrum, qui à Florentia decem millibus passuum abest, hostiliter cũcta diripuit: nec diu postea in agro Aretino quum Eugenio simul & Florentinis bellum intulisset, apud Angleriam magno prælio victus & profligatus est. Ludouicus Archiepiscopus Florentinus apostolicis tunc copijs præerat: qui ea victoria nobilitatus, ad Cardinalatũ paulo postea prouectus est. Eugenius enim, & vnione Græcorum facta, & Picinini metu deposito, mente atq; animo auctus, septendecim Cardinales necauit, viros aut genere illustres, aut virtute prȩstantes, aut vitȩ sanctitate conspicuos: inter quos & duo Grȩci absumpti sunt, Isidorus Archiepiscopus Ruthenorum, & Bessarion Nicenorũ pontifex, quorum supra meminimus. Alphonsus rex Aragonum rogatus à Philippo Maria (vt antea dictum est) vt sibi aduersus Venetorum potentiam opem ferret, coacto nõ paruo exercitu, profecturus in Galliam iter ingressus est. Sed antè Philippus obijt, q̃ ipse Tiburi, quo iã appulerat, digrederetur. Audita vero amici morte, & ꝙ ab eo nuncupatus hȩres esset, in Sabinos profectus, magnificẽtissimo illi funere iusta persoluit. deinde transmisso Tiberi, recta via in Florentinũ duxit, eo (vt aiebat) animo, vt Florentinos reuocare suas copias ex Gallia cogeret, atq; ita per Tusciam pacatam & sibi amicam ad opem Mediolanensibus ferendã, quos Veneti bello premebant, proficisceretur. Noluerant Florentini ab Alphonso rogati Rege, Venetorum societatem deserere. Quapropter Alphonsus in agrum Volaterranum profectus, Pomaratium haud

ignobile oppidum portas claudere ausum, eo ipso quo venerat die copijs circumpositis vi cepit ac diripuit. deinde ad Castrum nouum in agro mouit: cuius incolę audita Pomaratij clade, cõfestim absq; certamine in deditionem venerunt. Idem fecere aliquot castella circumiecta. Exin Montecastellum natura & opere munitum obsedit: quo tempore ea imbrium magnitudo, eaq; vis ventorum exorta est, vt neque extra tentoria quiescere milites possent, multis eorum discerptis, ac per inane raptatis. quibus ex rebus, & quòd annonæ inopia laborabat, mouens inde Alphonsus Campiliã duxit. Sed quoniam Florentini id oppidum præsidio & annona firmauerant, frustra ibi contendit. Castella tamen aliquot finitima in Gerardisca (id ei regioni nomẽ est) recepit, atq; illis restituit, quibus Florẽtini prius ademerant. Erat in comitatu regis Simonetus mille ducens equites, qui finito Florentinorum stipendio, ad eũ transiuerat. Sigismundus autem Malatesta, quem rex antequam Tusciã ingrederetur, cum equitibus mille & octingentis, peditibus vero sexcentis conduxerat, cum ab eo indies expectaretur, ad Florentinos transiuit. Fredericus quoq; Vrbinatium princeps notus & clarus armis, Florentinorum stipendia faciebat: qui cum essent equitatu peditatuq; haud inferiores rege, omnemque illi expugnandorum oppidorum facultatem præriperẽt, non fuit regi consilium in obsidione Campilię perseuerare, & præsertim quòd in montibus commeatus penuria premebatur. Diuertit igitur ad loca maritima, & apud Populoniam olim fama celebrẽ, nunc dirutam vrbem consedit: quo in loco facilè sibi ex regno Neapolitano & frumenta & bellica

tormenta nauibus afferri poterant. Abest inde tribus ferme millibus passuum Plumbinū nobile oppidum, in cuius obsidione (de qua postea dicemus) laboranti regi, Castilionum & ipsum non parui momenti oppidum prodente Florentinorum præsidio traditum est, præter arcem, quam cum Simonetus obsedisset, paucis post diebus per deditionē accepit. Dum vero rex paulo ante apud Aquamviuam hyberna ageret, à legatis Mediolanensibus aditus est, qui opem eius implorātes, in eo loco decerni bellum aduersus Venetum senatum obtinuere. Iam enim Frāciscus Sfortia Mediolanensi populo indignatus, Venetorum auxilio fretus eos subigere sibi summis conatibus nitebatur, quorū paulo ante fines & arma promouerat. Cum vero rex soluta Plumbini obsidione Neapolim redisset, & deinde in Pelignos secessisset, Florentini legatos ad eum misere, pacem petentes. Quibus accepta fide in castra profectis, postquam mandata exposuerunt, bellumque excusarunt, Antonij Cardinalis Hilerdēsis, nominati inter primos theologi, opera, qui id negotij de Pontificis voluntate susceperat, paucis post diebus ea lege pax Florentino populo reddita est, vt Calionum, & insula Gilij, quæ ipsius belli tempore Florentinis erepta fuerant, in potestatem regis remanerent. Sed cū Franciscus Sfortia Mediolano potitus esset, omnesq́ pontes & arces apud Abduam tanq̄ Mediolanenses à Venetis repeteret, Alphonsus qui tum Francisco esset infensus, e re sua esse ratus, illum, ne radices in tanto imperio ageret, impedire, per Leonellū marchionem Estensem recōciliatus Venetis, & cū eis amicitia societateq́ facta, Florentinis, qui Francisci fortunā secuti

& armis & pecunia eum iuuabant, secundò bellum indixit, & Ferdinandum filiũ in expeditionem contra eos mittendũ duxit. Erat is eo tempore admodũ adolescens, ingenio eximio, & ad cunctas optimas artes docili ac parato, liberalib9 disciplinis institutus, armorum tractandorum scientiã edoctus, gloriæ cupidus, inediæ ac laboris patiens: cui pater sex millia equitum, duo millia peditum commisit. Fuerunt & in exercitu eius comes Enersus & Vrsinus Neapoleos haud contemnendi copiarũ duces. Fredericus quoq; Vrbinas, qui superiori bello Florentinorum arma secutus erat, in eius exercitu militauit. Florentini vero postquã imminere sibi belli tempestatem senserunt, Estorem Fauentinum, Simonetum (quem supra nominauimus) ac Sigismũdum Malatestam, postremoq; Alexandrũ Sfortiam conduxere, qui simul iuncti, supra decem millia equitum, peditum vero magnũ numerum in castris habuerunt. Ferdinandus tamen per agrum Cortonensem in Aretinum copias duxit, vbi castellis aliquibus non magni nominis vi captis atq; direptis, Folianum non parui momenti oppidum cum oppugnare cœpisset, nec hostes auxilium ferrent, post dies octo per deditionem accepit: equitatum Estoris apud montem Politianum pluribus captis, nonnullis occisis, fudit ac fugauit. Rẽciniũ in agro Florentino vi expugnauit. Castellinam vero cum obsedisset, hyberno rigore inualescente recessit, & in maritima loca ad Aquam viuã patris exemplo sese recepit: quo tẽpore & Antonius Olzina Vadã ĩ littore maris sitã nauibus occupauit, & ampliori fossa à terra cõmuniuit, quo ex loco Pisanũ & Volaterranũ agrũ infestũ reddidit. Cũq; in terra Florẽtinoꝝ du-

ces ad Folianum castra mouissent, velletq; Ferdinandus auxiliū obsessis ferre, iamq; itineri se commisisset, tanta in castra lues consecuta est, vt præ languentium numero, nō modo ad rem gerendam, sed vix ad mouenda castra satis esset. Ob quam rē Folianum interea summa vi expugnatum, nec minori virtute defensum, tandem ab oppidanis clam presidio traditum est: qui tamen paulo post & ipsi victorum preda fuere, oppidum incensum, ac solo æquatum. Per idem quoq; tempus Gerardus Gambacurta dum castella quatuor quæ pater à Florentinis acceperat, intra Apenninum sita, Ferdinando tradere vult, ab vno è suis proditus, castellis amissis diu regē mendicando secutus est. Exin pace apud Laudam (vt diximus) facta, reuocatus à patre Ferdinandus in regnum concessit. Florentini quę amiserant, cuncta receperunt. Baldatius pedestriū copiarum haud ignobilis ductor, manu promptus & audax, cum diu Florentinorum stipēdia meruisset, in palatium tandem accersitus, dum magistratui contumaciter respondet, captus, ex altissimis fenestris in forum precipitatur: qui q̄uis magno casu iā expirasset, sibi tamē ceruix abscissa est. Inter Florentinos omnes qui nostra ætate floruerunt, Cosmus cognomine Medices, & prudentia & autoritate eminuit. Is princeps vrbis habitus, senatū quo voluit impulit: ciuitati leges ex arbitrio dixit. inopes ciues complurimos ditauit. Matrimonia, constitutis ex argento suo dotibus, multa coniunxit. Villas magnificentissime exædificauit. In sacras ædes ditissima dona contulit. Monasterium sancti Marci & amplum & nitidum à fundamentis erexit. Parœchię suæ templū, cum sibi parū placeret,

prorsus diruit: exin structuram admirãdi operis ex lapide Fesulano suscitauit. Aedes suas q̃uis ornatissimas erexisset, amplius tamen meditatus opus, palatium & altum & ingens ex quadratis lapidibus insigni vrbis loco adeo pulchrum adeo amplum construxit, vt alterũ æquari tota ciuitate non possit. Cõmẽdanda est cũ multis in rebus Florentinorum prudentia, tum maxime quòd in legendis Cãcellarijs non iuris scientiam, vt pleræq; ciuitates, sed oratoriam spectant, & quæ vocant humanitatis studia. Norunt enim recte scribendi dicendique artem, nõ Bartolũ aut Innocentium, sed Tullium, Quintilianũq; tradere. Nos tres in ea vrbe cognouimus Grçcis & latinis literis & conditorum operum fama illustres, qui Cãcellariatũ alius post aliũ tenuere, Leonardum & Carolum Aretinos, & Pogium eiusdem reipublicæ ciuem, qui secretarius apostolicus tribus quondam Romanis pontificibus dictarit epistolas. Illos præcesserat Colucius, cuius ea dicendi vis fuit, vt Galeatius Mediolanensium princeps, qui patrũ nostrorum memoria grauissimum Florentinis bellum intulit, crebro auditus sit dicere, non tam sibi mille Florentinorum equites q̃ Colucij scripta nocere. Disceptatum est diu inter Florentinos ob pecuniarum exactiones, qua tenuiores ciues magis q̃ opulẽti vrgebantur. His diebus, consentiente Cosmo, noua Catasti, idest, fortunarũ cuiusq; ciuis descriptio, cœpta est, quam raro factã sine tumultu motuq; populi ferunt, at nunc quiete tranquilleq; transit. Lucenses qui nostra memoria bis Florentinorum obsidionem perpessi, bis Philippi Mediolanensium ducis auxilio suam libertatem defendêre, ad extremum cum vicinis viribus

pares esse non possent,nec facile inuenirēt,qui quoties hostis premeret, toties ferret opem, fœdus in quinquaginta annos cum eis percussere , eas leges subeuntes,quas dixere potentiores.Inter Florentiā & Senam apud oppidum quod Cassiam appellāt, anno post Iubileum sexto visæ sunt nubes, viginti (vt ferunt) cubitis à terra sublimes, inter se mirabili ventorum impetu agitatæ depugnare,& alterę alteras pellere , & mutatis sæpe vicibus pelli quæ pepulerant.Interea summa incredibili spiritus violentia domorum tecta per inane iactari,muros deijci,& saxa ingentia loco moueri, vetustissimas oliuas & antiquissima quercuū robora radicitus conuelli atq; confringi, homines ac iumenta non paruis spatijs per cælum ferri, ac raptari. Hęc nobis, qui se vidisse aiebāt,retulere: sed magis nos vt crederemus , epistolæ a grauissimis viris de his rebus Alphonso regi cum apud eum ageremus scriptæ, & in pręsentia nostra lectæ,commouerunt.

De Senensibus, & eorum aliquot bellis. Item de Hermaphrodito. Caput LV.

VRbs Sena,vnde mihi origo est,secundū hodie locū in Hetruria obtinet,amœnissimo sita loco,si mihi fides habēda est,populo neq; rudi, neq; inurbano. Huius rectores, qui nobilitate postposita,quę fuit in ea ciuitate tota Italia memorabilis,&parte populi quā duodecim appellāt,prorsus conculcata,multis annis in pace quieuerant.Inter se tandem duas factiones habere cœperunt,quę prout suæ rei cōducere arbitratę sunt,ita se vel populis vel Italię principibus coniunxerunt. Cum vero rex Alphonsus in Florentinos, vt antea relatum

est,exercitum duceret, factiones ipsæ manifestius patefactæ sunt: & altera,cũ regium bellum contra Florentinos iuuandum esse suadere non auderet, dissimulandum esse censuit. Vicerunt primo regis amici,& in eius castra commeatus misere.Sed cum rex ad sextũ lapidem vrbi proximus castrametatus esset, disseminantibus in plebe qui Florentinis studebant,Alphonsum non tam Florentiæ q̃ Senæ dominium querere,tota vrbe trepidatum est,& armati ad portas dispositi,haud aliter Alphonsi milites q̃ libertati suæ insidiantes obseruauere.Cõminuit aliquantisper eã populi suspicionem Frãciscus Martorellus,præstanti vir ingenio,& quo rex libẽter vteretur,legatus ad eos missus. Sed cum non tã regis amore aut odio,q̃ priuatis ciuiũ cõtentionibus reipub.cõsilia turbarentur,adeo tenuiter annona in castra regis deportari permissa est,vt & Florentinis simul & regi videretur illusum. Idem factum cum Ferdinandus regis filius alio postea tempore in eosdẽ Florentinos duxisset . neq; enim principio eius aduẽtus satis ei fauentes fuere,sed Veneti quũ Senensibus ac regi fœdere iuncti essent, vsq; adeo Senenses legationibus agitarunt , vt & ipsi societatẽ tandẽ regis inierint,bellũq; Florentinis publice indixerĩt:quod breui sopitũ est,Venetis apud Laudã inconsulto rege pacem recipientibus. Post hæc Senensibus aliud è vestigio bellũ exortũ est aduersus Hildebrãdinũ Pitiliani comitẽ,in quo ducibus vsi sunt Sigismũdo Malatesta,& Gisberto Corrigiẽsi, quorũ potẽtia nõ hostibus tãtũ q̃tũ ipsis Senẽsibus formidãda fuit.Suborta ĩter Sigismundum & Senẽses discordia,cũ sese ille suspectũ esse aĩaduerteret,nõ sine suo & Senẽsiũ dãno recessit.Gisbert⁹ cũ

Senensibus perseuerauit. Interea comes Iacobus Picininus,qui iampridem apud Venetos stipendia faciens,non sine laude rerum gestarum eorũ copias duxerat,cum pace vbiq; parta stipendio careret,in Hetruriam properans, Senenses iure paternæ amicitiæ,vt sibi auri viginti millia mutuo dent, missis legatis expetit:quod cũ frustra fuisset, acies in eos conuertit, & ingressus Senensem agrũ, pleraq; oppida partim vi, partim proditione recepta diripit. Calixtus tertius, qui recèns pontificatum inierat, copias suas Senẽsi auxilio mittit.Idem Franciscus Sfortia,idem Florentini faciunt. Veneti quoq; per fœdus requisiti,auxilium q̃uis tenue prębent.Committitur ex improuiso prælių, ex quo sine magno partium damno discessum est. Iacobus cum exercitu coactus est Castiloniũ sese recipere,quod regis oppidum esse diximus,a Florẽtinis priori bello receptũ:vbi q̃uis acriter oppugnaretur, expugnari tamen non valuit.Inter hæc Gisbertus in suspicionem actus tanq̃ cum Picinino sentiret, cũ eius rei tñ parua extarẽt indicia, vocatus ad vrbem, in senatu Senensi trucidatus est,& per fenestram in forum proiectus. Picininus paulo post Vrbetellum natura loci munitissimum oppidum per proditionẽ obtinuit. Vna enim tantũmodo via,eaq; arctissima,& arcis oppositione defensa,potest adiri, reliquas partes stagnũ claudit,paruis dũtaxat leuibus cymbis nauigabile:vbi cũ frumenti viniq; copiam Picininus reperisset,tã diu se continuit,donec pace apud regẽ Aragonũ firmata,in regnum sese receperit.Sed ea pax externo bello Senẽses soluit,interno magis implicuit.Nã regis amici tanq̃ bellorũ causa fuissent, Picininiq; studia fouissent, partim securi

Gisbertus Corrigiẽ. in senatu Senensi trucidatus est.

percuſſi ſunt, partim in exilium relegati. Multi cũ ſibi periculum in patria imminere cernerent, ſpõte in exilium abiere: adeoq; in eos qui ſuſpecti habiti ſunt, ſeueritas exercita eſt, vt etiam Florentinis videatur eſſe ſæuitũ: necdũ malorũ finis, quando in ciuitate parũ pacata nouæ in dies machinationes aut fingũtur, aut inueniuntur, & ſanguis ciuilis forũ perſpergit. Hoc fortaſſe malũ equulus ille prẹnũciauit, qui anno Iubileo ante eã portã vrbis quẹ Romã vergit, prẹgnãs, freqũeti aſtãte populo dũ pareret expirauit. erat enim Hermaphroditus, quanuis fœminei ſexus nullum in eo veſtigiũ cerneretur. Inter alios quos ex vrbe relegatos haud nocẽtes ciuitas exiſtimauit, duo fuere ab ipſa pueritia ſocij, & ſtudiorum communione coniuncti, quãuis alter iuris ciuilis ſcientiam profiteretur, alter poeticam, Gregorius Lollius, & Frãciſcus Patricius, cuius plura extant poemata quẹ doctiſſimi petunt, & quæ ſibi vitam retinuiſſe creduntur. Marianus Sozinus per idem tempus ſcientia iuris non ſolum apud Senẽſes, ſed tota Italia late clarus habitus eſt.

De Plumbinẽſibus, Galeatio Baldaſino viro in armis dexterrimo. Caput LVI.

PLumbinum nobile oppidum ex Populoniæ ruinis ædificatum exiſtimatur. Nonnulli Populinum appellandum putãt. Id eſt in littore Tuſci maris ſitum, Iluæ inſulẹ oppoſitum, quẹ ferri venis inexhauſta magnum quotannis vectigal Plũbini domino præbet. Huic oppido præfuit Iacobus Appian⁹ ex Paula nobiliſſima fœmina Martini quinti Romani pontificis ſorore natus, pacificus quidem princeps, & à vicinis amatus: qui cum

ex cõiuge virilẽ sobolem non susciperet, extra matrimonium hæredẽ quęrens, concubinã quandam amare cœpit: cuius cũ venter intumuisset, & iã pariendi prope tempus adesset, incredibili gaudio gestiens, Florẽtinos ac Senenses, legatos vti ad se mitterent, ac partũ de sacro fonte leuarent, futuros cõpatres magnis precibus inuitauit. Paritũ est. Venere ad diẽ dictã legati. Mulier inter obstetricũ manus diu laborãs, æthiopem tandẽ peperit: quę res vt risum ĩ populo cachinnũq; excitauit, ita & cõpaternitates & lætitiã principis interrupit. Tibicen tũ forte Maurus in familia eius erat, ex quo natum puerũ credidere: qui mox vbi detectũ flagitiũ intellexit, saluti suę fuga consuluit. Mortuo Iacobo Rainaldus Vrsinus peracri vir ingenio, & rei militaris peritus, in eius locũ suffectus est, non suo iure, sed coniugis, quę Iacobi filia fuisset. Hũc Alphõsus cũ in Tuscia Florentinorũ bello distineretur, fauẽtem hostibus reperit. Quapropter castris Plũbino admotis, eũ intra mœnia clausum terra mariq; sum misviribus oppugnauit. Sed nõ minori virtute ipse ab interiore parte ciues suos defendit, q̃ regis miles ab exteriori muros inuasit. Pugnatũ est diu acri cõtentione, ita vt multi vtrinq; cecidetint, complures vulnerati in hostium manus peruenerint. In eo pręlio multorũ virtus enituit: inter quos duo Antonij, alter Fuxanus, alter Condola ad muros pariter vadentes inter cæteros pugnare fortiter animaduersi sunt. Sed omnibus prælatus est Galeatius Baldasinus natione Siculus, qui ter muri fastigio apprehẽso, quẽ prius tormẽta disiecerãt, conatus est ĩ oppidũ irruere: cęterũ fruentis aquę viuæq; calcis, quę inter arma ingesta vbi ad corpus penetrauerat, peru-

Partu risu dignus

rebat artus, *vi deterritus*, grauisq; saxi ictu cum re- uulsa aggeris parte deturbatus est. Fuit autē Gale- atius statura quæ mediocrē excederet, robustis ac teretib⁹ mēbris. corporis magnitudini vires respō- debāt. lucta, ictu, saltuq; nulli hominū cessit. mem- brorū robori par animus erat. equo ac pede iuxtà bellator acerrimus. armatura graui armatus, gale- atusq;, humi stās, sinistra sellā, dextra hastā equestrē tenens, stremuo saltu grādi statura equū insiliebat. Singulari certamine quater præliatus, bis in Italia, bis in Gallia trāsalpina, toties victor euasit. à tribus hostiū equitibus eo ipso Florētino bello petit⁹, vnū ex his gladij capulo seminecē equo decussit, alium citato equo mediū amplexus, è sella extractū, hu- mi strauit: tertiū cubito grauiter percussum in fugā vertit. Tāta porro modestia, vt nunq̄ ipse de se vel rogātibus amicis diceret: vitę cultu morūq; elegā- tia omnib⁹ præterea gratus dilectusq;. Perstitit aūt pluribus diebus ad Plūbinū Alphonsus: sed cū op- pidi expugnatio difficilis videret, neq; iā cōmeatus in castris esset, &eq; consumptis arborū folijs fame perirēt, dissoluta obsidione recessit. Nec diu postea Rainaldus morbo interijt. Vxor eius Catharina ve rita ne rex in se viri delictum puniret, missis ad eū oratorib⁹, tributū ei, quotānis dū viueret aureū po- culū quīgētorū aureorū daturā ꝓmisit. Ea mortua, solicitis opidanis quē sibi potissime legerēt, vicinis vero potētatū eū varijs artibus ad se trahere conā- tibus, renūciatū est Manuelē Appianū adhuc è prī- cipū suorū prosapia superesse, cui sese committere possent. Hic multos annos ī militia versatus, nec tū aut opes congesserat, aut egregio aliquo facinore nomē quęsierat: ob quā rē dimissis iam armis, vxo-

rē Troię inter Apulos ceperat,ibiq; tenuiter vitā agebat,nihil minus q̄ dominādi solicitus,cū à Plū-bicēsibus publice vocatus est:quod ei primo nūcio velut somniū visum est. Exin fortunæ ludū libēter amplexus,tanq̄ vitę reliquū dormiuisset, in alterū virū mutatus,quāuis senex,principatū inijt,rexitq; postea plerisq; annis, ciuibus suis gratus,& vicinis amicus. Alphonso vero qui ei fautor fuisset, & sti-pendiū fecit,& censum dedit: decessit autem duo-bus filijs extra legitimū coniugiū sibi natis,minore (quòd eū ciuitas seniori prçferret)hęrede instituto.

De Viterbio. Caput LVII.

IN Viterbio vero non parui motus fuere.Seden-te nanque Nicolao quinto, Princiuales Gattus eius vrbis princeps dū Roma redit,apud lacū Vicensem ab inimicis inuasus obtrūcatus est.Exin sedente Calixto tertio Vvilhelmus eius nepos, no-cte domi necatus. ob quā rem ciuitas in vltionem solicita,dum malefactores inquirūtur, dum isti fu-giūt, illi plectūt, magnas calamitates perpessa est.

De Roma,& apud eam Eugenio,Nicolao quinto,& Calixto tertio, summis pontificibus, a-lijsq; viris multis percelebribus. Caput LVIII.

VRbis Romæ iam tandem nobis sese res offe-runt:quibus suam narrationem petentibus, seruato breuitatis instituto satisfacere per-gimus.Hic Ioānes Vitellicus Alexandrinus patri-archa & cardinalis & legatus, & patrimonij beati Petri gubernator, & ductor apostolici exercitus, qui Fulginates,qui Camerinos tyrannos,qui prçfe-ctū vrbis,qui comitē Antoniū Picininū,qui plures

alios ecclesiæ insultãtes bello victos neci dederat, dum Pontem Tyberis,quem sancti Angeli vocãt, transire nititur in Hetruriã copias traducturus,ab his qui molem Adriani custodiebant,repente inuasus,vulneratus captusq; in arcem rapitur,vbi paucis pôst diebus siue hausto veneno, siue ex vulnere vitam finiuit. Prouinciam deinde suam sortitus est Ludouicus,& ipse cardinalis,Aquilegiensis patriarcha,iam rebus gestis & amicitia Pontificis late cognitus:qui pacatis in vrbe rebus, Eugenio reditum præparauit. Comprehenderant Romani Eugenium,ac libertatẽ asserentes,apud sanctam Mariam in Transtyberina regione custodiebant,eũq; quũ deceptis custodibus per Tyberim nauigio fugeret, iaculis ac sagittis petierant. Fremebat enim populus cum externus miles infestis armis Romanos vastaret agros,homines atq; armenta surripiens.Sed cum pluribus annis Eugenius abfuisset,intellexerunt & opulenti ciues & inopes,Romam sine Pontificis curia non tam vrbem quàm vastam ac desertam speluncã videri.quibus ex rebus, missis ad eum legatis, vt in vrbem suam rediret,magnis precibus rogauere. Redijt ille nono postq̃ effugerat anno.Nec tam ignominiose pulsus fuerat, quàm exceptus est gloriose. Fuit cũ Frãcisco Sfortia & in Piceno,de quo postea dicemus,& in alijs locis periculosum bellum,quod per Ludouicũ cardinalem, & Nicolaum Picininum iam sibi reconciliatum confecit. Alphonso rege opem ferente cogitauerat Franciscus Sfortia Tudertinam vrbem sibi amicam(nam eius aliquando potitus clemẽtia ciues imperio rexerat) deinde Romam cum exercitu petere. Erant enim inter cardinales nonnulli

qui Ludouici potentiam indignantes, Franciscum non quasi aduersus Eugenium, sed contra eius consilium inuitabant, inter quos Nicolaum Capuensem in vrbe gratiosum ac potentē fuisse cōmemorant. Nam Eugenius per id tempus eum de ipsa re suspectum, Roma amouēdum curauit: sed cum auxilia ecclesiæ propere aduenissent, Frāciscus irrito proposito retrocessit. Eugenius vero, qui quondam Venetis ac Florentinis studiosissimus fuisset, cum illi hostem suum Franciscū ad ecclesiam armis pecuniisq; iuuarent, & ipse ad eorum hostes declinauit, Alphonsum regem, àc Mediolanensium principem. Et rex quidem eius suasu vsq; Tiburem venerat, Philippo, cuius opes iam penè collapsæ videbantur, laturus opem, aut in Tusciā contra Florentinos, aut in Galliam contra Venetos profecturus. Sed Eugenius cū quatuor cardinales creasset, ex quibus successorem suum assumendum esse prędixerat in lectulo ægritudinis iacens, paucis post diebus migrauit ad patres, & in Basilica beati Petri apud Eugenium tertium sepultus est. prius tamen quàm obiret, Germani qui postq̄ duos de summo pontificatu contendere animaduerterant, neutralitate quadam vtentes, vtriq; recusauerant obedire: destinatis Romam legatis (inter quos & ego vnus eram a Frederico imperatore missus) obediētiam ei iamiam morituro restituerunt. Ipse vero Theodericum Coloniensem & Iacobum Treuerēsem archiepiscopos, quos pontificali dignitate priuauerat, mutata sententia ad pristinos reduxit honores. Magnus profecto & clarus pontifex fuit Eugenius. contempsit pecunias, virtutem apprime dilexit, neq; secundis rebus intumuit, neq; succubuit

aduersis, neq; spes ei gaudium, neque metus tristitiam auxit. Sedatus animus, eundem semper eius vultum ostendit. Sermone breui, eoq; grauissimo vsus est. durus & asper in hostes, promptior in fidem receptis. Ad hæc proceritas corporis, oris decor, & venerãda in sene maiestas. Quibus fidẽ adhibuit, plus aliquanto credidit, & maius imperium quàm par fuerat, commisit. Huius pater cum in Aegypto negociaretur cum patre Francisci Foscarij (de quo iam mentio facta est) ab eremita, quem pariter sciscitandum adorsi sunt, non minus lętum vaticinium quàm ille accepit. Ille enim filium quẽ habebat, futurum patriæ principem, hic suum inter sacerdotes ad summum euasurũ didicerat. Eugenio vero Gabrieli nomen in baptismo inditum fuit: qui cum adoleuisset, conditis parentibus, euangelij non surdus auditor, patrimonium quod ab illis non tenue acceperat, inter Christi pauperes erogauit. Exin Antonio Corario comite eiusdem feruoris adolescente religionem intrauit: in qua summa cum laude versatus, tamdiu cum illo vixit, donec Angelus Corarius Gregorius tertiusdecimus appellatus sedem Petri sortitus, cum alter ab altero separari non posset, ambos ad se vocans, Senensi eum, Bononiensi Antonium præfecit ecclesiæ. nec diu moratus, vtrunq; cardinalatus honore dignatus est, in quo ambo claruerunt. Sed hic summum pontificatum adeptus, magis enituit: qui etsi oriente schismate in principio sui pontificatus vsq; ad obitum cum Basiliensibus contẽderit, coronato tamẽ Sigismundo Cæsare, Græcorum & Armeniorũ pacta cum ecclesia Latina vnione, ciuitatibus ecclesiæ quas amiserat, recuperatis, tyrannis per circui-

Vaticinium de Eugenio futuro Papa.

tum deletis, cōtumacia Romanorum edomita, victor inclytus, veterem hominē exuit. Hic me, quanuis aliquando aduersus eum, existimans deo sacrificium facere, cum Basiliensibus sensissem (nam meo tempore tota nutabat ecclesia) veniētem ad se benigne recepit, inter secretarios collocauit, & apostolici subdiaconatus honore donauit. Ecclesiam quoque Tergestinam paucis diebus antequam moreretur, cum falso rumore vacantem audisset, multis illam petentibus, mihi vni ex omnibus destinauit, quod postea successor eius impleuit.

¶ Nicolaus quint⁹ natione Tuscus ex oppido Sarzana, patre medico, theologica doctrina illustris, & omni ferme scientiarum genere insignis, post Eugenium in Petri cathedram suffectus est, qui paucis ante mensibus cardinalatum ab eo cum Fodicē apud Germanos legationem obijsset, nec diu prius episcopatum Bononiensem acceperat. Hic vrbem Romam multis ac maximis ędificijs mirum in modum exornauit: cuius opera si compleri potuissent, nulli veterum imperatorum magnificentiæ cessura videbantur. sed iacent adhuc ędificia sicut ruinę murorum ingentes. Schisma quod apud Sabaudiēses adhuc in ecclesia vigebat, explosit. Amedeum papatui renunciantem, in gratiam recepit. Cardinalatus honorem, & in paterno dominio legationē reliquit. Cardinalibus aliquot ab eo creatis, dignitatem dimisit. Romanos longa pace ditauit. Iubileum feliciter gessit, nisi quòd in ponte sancti Angeli ex concursione populorum improuide facta, ducentos circiter homines aut conculcatos, aut in flumine eiectos perijsse constat. Bernardinum Senensem ordinis minorum professorem, qui paulo-

ante obierat,in numerum sanctorum retulit.Frede ricum tertium imperatorem, & Leonoram Augustam matrimonio iunxit,ac de more iunctos coronauit,eorum familias abunde & multa cum laude pascens. Bis Cardinales creauit, & primo quidem vnum tantum Antoniũ natione Maioricensem, ad titulũ sancti Chrysogoni,quem sibi in philosophiæ studijs & arcanorũ sacræ theologiæ cognitione ex omnibus parem eligeret.Secundo sex creauit, aut doctrina percelebres,aut generis claritate insignes: inter quos & germanum suum Philippum sanctæ Susannæ cardinalem assumpsit, placidis moribus, & incorruptæ fidei. Iurium libros ex tota Græcia perquisitos,ad se iussit afferri,& in latinam cõuerti linguã curauit,magna præmia tralatoribus præbens.Acceptissimi ei fuerunt in transferendis operibus Georgius Trapezontius, Laurentius Valla, Petrus Candidusdecember, & Georgius Castellanus,item Demetrius natione Græcus: qui soluta oratione vtentes,cum pontificis aures mirifice oblectarent,nihil ex eo quod peterẽt non abstulerũt. In Homeri vero poemate, quod Heroico carmine Latinum fieri magnopere cupiebat,cũ plurimi morem ei gerere conarentur,vnus tantũ inuentus est, qui acri eius iudicio satisfaceret, Horatius Romanus,qui scribatum apostolicũ ea de re consecutus, magnisq; pollicitationibus illectus,Iliadem aggressus,nõnullos ex ea libros latinos fecit,dignos quos nostra miraretur,prisca non improbasset ætas. Nicolaus quoq; Perottus,Polybio e Græcis commode atq; ornate ad nos traducto: Ioãnes Tortellius Aretinus,libro de orthographia peritissime cõscripto:Albertus Florentinus,conditis de architectura

egregijs voluminibns, alijque penè innumerabiles noua cudentes opera, eius pontificis gratiã meruere. Adeo enim ingenia excitauit fouitque Nicolaus, vt vix æuum inueniri poſſit, quo magis humanitatis & eloquentiæ, cæterarumque bonarum artium ſtudia, quàm ſuo tẽpore floruerint. Illud certè nemo negauerit, tot ei a doctiſſimis viris inſcripta eſſe volumina, quot neque ſuorum prædeceſſorum, neque imperatorum cuiuſpiam nomini dicata comperimus. Vnum tamen e doctis ab eo neglectum miramur, Blondum Flauium Foroliuienſem, qui res a declinatione Romani imperij vſque ad ætatem noſtram toto orbe patratas mirabili ordine in tres digeſſit decadas. Romam deſcribendo inſtaurauit, Italiam illuſtrauit, deinde triumphantem vrbem ſcribere adorſus, omnem nobis vetuſtatem aperuit. Sed ita ferunt hominum mores. Perraro quenquam extollit pontifex, quem præceſſor amauit. Cæterum Nicolaus & veteribus & nouis codicibus ornatiſſimam bibliothecam inſtruxit, in qua circiter tria millia librorum volumina condidit. Sacrarium apoſtolicũ vaſis aureis atq; argenteis, ſacerdotalibuſq; indumẽtis mirifice decorauit. altaris ornamenta, aulæa quoque ex auro contexta mirandi operis coẽmit, ſupellectilem toto palatio neceſſariam magnificentiſſime comparatam duplicauit, triplicauitq;. Legationibus quas publice audiuit, ita reſpondit, vt dubium eſſet, ſapientiam eius an eloquentiã magis admirarere. Si quos eſſe in vrbe peregrinos exiſtimatione dignos accepit, confeſtim eos miſſis xenijs honorauit. Nobiles domo ſua extorres, qui ad ſe venerant, benigne confouit, pauperibus Chriſti largas eleemoſy-

nas dedit. Religiosis mendicantibus nihil ad necessitatẽ deesse sustinuit. In ædes sacras vrbis plurima dona contulit. In patrimonio beati Petri plurimas ac munitissimas arces opportunis locis erexit. Huius tamen tam admirabilis tam expetendæ pontificis vitæ non defuerunt insidiatores. Stephanus enim Roman⁹ familia Porcaria, tenui censu eques, res nouas sæpe in vrbe molitus, ac propterea Boroniæ relegatus, clam inde excedens, magnis itineribus Romam rediit, conuocatisq; mox amicis mẽtem suam exposuit, turpe esse dictitãs, eam vrbem quæ totum sibi subiecerit orbem, nunc sacerdotum imperio subiacere, quos rectius fœminas quàm viros quisq; appellauerit. Venisse se paratum patriæ iugum excutere, rem factu facilem si viri fuerint. Nicolaum põtificem celebri Epiphaniarum die in æde beati Pauli sacra facturũ, haud magno negotio comprehendi posse. Populum libertatis amore, quam proclamari audierit, mox opem audentibus daturum. Ad colligandum autem præsulem catenam aureã secũ attulit, a se iam pridẽ paratã, quam congregatis ostendit. Neq; enim mox occidendum præsulem ex vsu esse dicebat, sed obseruandũ, donec arcem sancti Angeli per eũ recuperarent. Atq; vt erat homo facundus, facilè in suã sententiã congregatos traxit, atq; eo facilius, ꝙ inopes ære alieno grauatos, & ob patrata scelera iudiciũ formidãtes, ad se vocauerat, quibus nihil erat in pace sperãdum. Sed præsensit insidias Nicolaus, missisq; milites cõprehẽdi hominẽ iussit. Illi eum iam animo fractum, & apud sororẽ in arca latentẽ inuenerũt. Complices eius in domo qua cõuenerãt expugnati captiq; sunt, e quib⁹ vnus Baptista Sciarra manu

Stephanus Porcarius põtifici insidiãs ad colligandum eum catenã auream secum attulit.

Baptista Sciarra per medias pontificis cohortes viam gladio sibi aperuit.

promptus, & animo intrepido, per medias pontificis cohortes viam gladio sibi aperiens effugit. Stephanus in arce sancti Angeli, alij in Capitolio suspensi vitam finiere. atque ita, pontifex max. ingenti periculo liberatus, Romanæ sedis dignitatem imperiumque seruauit: felix pontifex, & omnium iudicio beatissimus, nisi eo sedente Turcæ (vt ante diximus) Constantinopolim expugnassent, Christianorũ desidiæ atque ignauiæ memorabile perpetuũ. Accessit & aliud, quod nõ parum eius gloriam imminuit. Nam cum pacis Italiæ (quæ tum vehemẽter ferro vastabatur & igne) ipse repertor & arbiter concordi partium voto delectus esset, dum diẽ ex die in deliberatione ducit, suspectus esse Francisco Sfortiæ iam Mediolanensium principi ac Venetis cœpit, tanquam eam sententiã promere nollet, quæ alijs pacem, ecclesiæ bellum allatura videretur: ob quam rem, intercedente Simoneto monacho, ordinis eremitarum sancti Augustini professore, obscuri antea nominis, & prorsus ignoti, sed vitæ integritate probato, Veneti cum Francisco duce cõuenietes inter se concordiæ leges dixere, præstituta die intra quam belli socij pacem ratam haberent. Visum est id omnibus monstri simile, humilem & incognitum monachum Italiam pacauisse. Sed recusante Alphonso pacem, quæ sibi inscio dicta erat, vanam esse Nicolaus quæ de se habita fuerat suspicionem ostendit, misso ad Alphonsum legato Dominico sanctę Crucis cardinali, prudẽtia singulari, & vitæ integritate conspicuo, qui cũ Caietam, deinde Neapolim peruenisset, interuenientibus Venetorum & aliarum partium legatis, differentijsque omnibus tanquam ex integro discussis,

Alphonſo regi non ſolum pacem ſuaſit, ſed fœdus in annos quinq; & viginti inter omnes Italię potẽtatus percuſſit, cuius Roma. põtifex & conſeruator & iudex dictus eſt. Sed cũ doloribꝰ arthreticis per omnem ferme pontificatum ſuum Nicolaus vehementer laborans, in dies magis ac magis opprimeretur, nec iam amplius mortalem pollutumq; comitatum candidior anima dignaretur, e vita deceſſit. Ab eo quæ mihi pontifex Eugenius munera crediderat, non ſolum confirmata ſunt, ſed amplius pontificalis dignitas adiecta, Tergeſtinaq; primum eccleſia, deinde Senẽſis commiſſa. ¶ Calixtus tertius poſt eum beati Petri cathedram obtinuit, natione Hiſpanus, ex regno Valentiæ nobili genere natus, vnus omnium qui ſuo tempore ſciẽtiam iuris profiterentur, eminentiſſimus, & qui conſiliũ regis Alphonſi in quo multis annis præſiderat, illiuſq; artes ac cautiones præ ſe ferret. Is vt primum pontificatus apicem adeptus eſt, mox animum ad delendam Turcarum & legem & gentem conuertit, votumq; vouit. Ad eam rem ſolennes miſit in Galliã, in Hungariam, in orientem legatos, primarios ſanctæ Romanę eccleſię cardinales, e quibꝰ nullus adhuc redijt. Alanum tamen cardinalẽ ſanctæ Braxedis, magno ingenio virum, & animo ſecuro & potenti propediem e Gallia reuerſurum putant. Naualia (quod antea inauditum fuerat) Romæ cõſtituit. triremes, quas plures ad ripam Tyberis in ciuitate Leonina parauit, armauit, & in Turcas miſit. Comitem Iacobum Picininũ Senenſibus (vt dictum eſt) armis inſultãtem, miſſo milite ſuo repreſſit. Regi Alphonſo quærenti ex eo quo pacto inuicem victuri eſſent, regna ſua, reſpõdit, ipſe regat, mi

hi summi apostolatus gubernationem relinquat. Veras eorum multis de rebus dissensiones, magna pars Italiæ simultates confictas esse credidit; qui fidem dedere contētioni, alij Calixtum, alij Alphonsum, alij vtrunq; accusauere: quorum alter regem sub quo natus esset, alter suum sacerdotē, cui tanquam vicario dei parendū est, ferre non posset. Bis cardinales a Calixto creati sunt, primo tres, ex queis duo nepotes eius fuere, quorum etsi fuit ætas aliquanto minor quàm tāta dignitas videretur exposcere, doctrina tamen & circunspectio & morū suauitas id honoris haud iniuria consecuta cēsetur. Tertius fuit Iacobus de Portugallia, regio sanguine natus, in quo ea modestia, ea grauitas, id acumē ingenij, id studium literarum, is amor virtutis emicuit, vt quāuis iuuenis adhuc, tardius tamē opinione omnium ad eam dignitatem ascenderit. Secūdo loco sex assumpti sunt, haud profecto indignissimi (vnum demas) tanto munere. Meo tamen iudicio nulli dignius id honoris obuenit, quàm Ioanni episcopo Zamorensi, ciuilis sapientię cognitione sublimi, qui vnodequadraginta annis Romanam secutus curiam, per omnia ferme officia castus & innoxius transierat. Cancellariā vero quæ a tēpore Nicolai vacauerat, Calixtus nepoti suo sancti Nicolai in carcere Tulliano cardinali ac Marchię legato cōmisit. Germanum eius Petrum Borgiam egregia specie atq; indole iuuenem ecclesiasticę militiæ ducem præfecit, exin prępefecturam vrbis ei commisit. Ludouico cardinali sanctorum quatuor Coronatorum, & ipsi quoq; nepoti, legationem Bononiēsem demandauit. Vincentium natione Hispanum, & Osmundum Anglicum miraculorū fama illustres

inter sanctos redegit. Legatos in Scythiam & Persidem in Aethiopiā misit, qui Christianos per oriētem in fide continerent, & aduersus religionis hostes armarent. Scanderbechio in Albania, multisq; alijs per Græciam Turcarū bello laborantibus pecuniaria subsidia largitus est. Trāsfigurationis dominicæ festum instituit, & celebrari publice iussit. Assumptionem suam, prius quàm Pontifex maxi. eligeretur, pluribus annis prædixit: cladem quoq; quam Turcæ apud Albam in Hungaria sustinuere, antequam fieret, vaticinatus est: nunc quoq; de futuris multa & magna promittit, quæ diuina pietas non abnuat velim. Mortuo Ioanne comite Tàliacogio, qui e prosapia Vrsinorū fuit, cum mascula ei soboles nulla esset, Vrsini hæreditatem eius propinquitatis iure ad se traxerunt. Id ægre tulit comes Euersus, cuius filia nupta esset vnica Ioannis filia. ventum est ad arma. Columnenses comiti Euerso auxilium præbuere: deinde hortante pontifice, Prosper cardinalis Martini quinti Romani quondam sapientissimi & felicissimi Papæ nepos, eius gentis honoratissimus, & literarum studio late clarus, cognitionem suam bello subtraxit. Inter Vrsinos & Euersum vsque hodie impacatæ durant inimicitiæ. Latinus sanctorū Ioannis & Pauli cardinalis illustris, Vrsinorum familiæ princeps, dexterrimo vir ingenio, iuris scientia, & animo qui alta curet, parua despiciat, insignis, ex vrbe profectus ad oppida sua concessit, tanquam Romæ non se satis tutum existimaret, siue Comitis insidias veritus, siue Pontificis indignatione commotus, nec reuocatus in hanc vsque diem reuerti voluit. Calixto inter omnes Cardinales duo ad hoc

vſq; tempus in primis auditi atq; accepti fuerunt, Vvilhelmus Rothomagenſis, amœno ingenio, & affinitate ſanguinis clarus, ac Petrus ſancti Marci Eugenij quarti nepos, patricia apud Venetos gente natus, & induſtria potens, ſiue quòd eorum conſilijs multum ineſſe crederet, ſiue quòd alterũ Franciæ regnũ, alterũ Venetorum rempublicã ducere poſſe arbitratus eſt. Simonẽ Romanæ philoſophiæ ſtudijs, & arte medica excellentem adeo dilexit, vt fratrem eius Iacobum epiſcopum Ferretanũ, quanquam virtute præſtantem, ſua potiſſimum conſideratione rubeo galero donauerit. In audiendis legationibus, priuatorumq; hominum cauſis, anteceſſorum ſuorum facilitatem longe ſuperauit, epiſtolas & regibus & amicis per ſeipſum dictauit. In ſignandis ſupplicationibus libens & hilaris tempus abſumpſit: de iure interrogatus percupide reſpondit: leges & canones tam ei fuerunt in promptu, q̃ ſi heri aut nudiuſtertius ſcholã iuris primum exiuiſſet. nihil enim memoria ſua excidit, quod retinendum exiſtimauit. Cæterum nulla facultas ei iuris cognitione potior viſa eſt, in qua ipſe ita excelluit, vt ſuorum prædeceſſorum, qui ſibi poſſit æquari, vix vnus aut alter inueniatur. Hic poſtquam ordini cardinalium me inſcripſit, Varmienſem quoq; eccleſiam ad mare Baltheum inter Sarmatas ſitã poſtulantibus canonicis commendauit. Cuius poſſeſſionem, frementibus ea in regione crudelibus & atrociſſimis bellis, nondum aſſequi potui.

De Vmbria, & Piceno, & diuerſis in eis bellis a varijs ducibus confectis. Caput LIX.

IN Vmbria, quæ hoc tempore sub ducatu Spoletano cõtinetur, paucæ ciuitates intestinis seditionibus caruerunt. Nursia Quinti Sertorij quõdam patria, Guelphorum partium insidijs sæpius agitata, vix tandem respirare potuit. Narnia, quam sulphureo gurgite conditus amnis circuit, ancipiti vix adeunda iugo, Gibellinorum factione depressa, Guelforum consilio & ductu quiescit. Non Amerinis, non Reatinis, non Fulginatibus, nõ Ortanis, non ipsis denique Spoletanis suæ calamitates defuerunt. Sed Alisina ciuitas omnium miserior inuenta est, quę dum modo Brachianam, modo Sfortianam factionem admittit, & nũc partem quæ superior, modo alteram, quæ inferior est, amplectitur, se procellis fortunæ quatiendam prostituit. Picentium regionem, quam nostra ætas Marchiam vocat, Franciscus vicecomes, Eugenio quarto pontifice maximo tum rebus Basiliẽsibus occupato, ac non solum Philippi Mariæ, sed Alphonsi quoque regis inimicitijs implicito, vna quodammodo excursione ademit, nonnullisque pòst annis continuata possessione retinuit. Interim captus amore puellæ, quæ inter virgines coniugi suæ seruiebat, & sibi multarum molestiarum, & illi necis causa fuit. Perpetua ea vocata est, apud Nouarienses honestis parentibus orta, forma egregia, & ingenuis moribus, nisi potẽtis domini decepta blanditijs, virginitatem cum adulterio permutasset. Hæc cum iam paulatim intumesceret vterus, ad tegendum facinus quæsito qui eam duceret viro desponsatur. Constituta nuptiarum die, vocatis amicis, apparato grandi cõuiuio, sponsus in oppido (quod a Francisci curia non longe inhabitabat) lætus ad-

uentum nouæ nuptæ præstolabatur:inducitur illa multis comitata nobilibus.Sed ingressa oppidum, cum descendere in domum sponsi crederet, iussa vlterius pergere,in arcem rapta est,nec vlterius infelici viro videndæ sponsæ copia fuit. Quod cum Blanca Francisci coniunx cordatissima mulier cognouisset,nunquam deinde quieuit, donec missis percussoribus puellam quanuis diligenter custoditam interfecit.Franciscus quanuis ea re valde commotus,vxoris tamen iusto dolori censuit ignoscendum.Exin pontifex Eugenius iam Philippo regique conciliatus,Nicolaum Picininum cum exercitu aduersus Franciscum misit, regemque vt item in Marchiam duceret,adhortatus est. Annuit Alphonsus,delectuque militum habito,cum florentissimis equitum peditumque copijs in Picenum peruenit: iunctisque apud Bisium cum Picinino castris,eoque totius exercitus duce constituto, conterritos oppidanos in deditionem ecclesiæ compulit:quorum exemplum & sancti Seuerini incolę secuti,claues portarum misere. Quæ cum Franciscus accepisset,copijs suis per munitiora prouinciæ oppida distributis, protrahere bellum e re sua arbitratus est.Exin cum Petrus Brunorus e copiarum suarum ductoribus cum octingentis equitibus ad regem transisset,Maceratenses vero ac Colentinates deditionem ecclesiæ fecissent,consentientibus Venetis ac Florentinis,redire se in gratiam Philippi ducis Mediolani,vt regis impetum euaderet, amicis interpositis simulauit. Credidit Philippus,literisque ac nuncijs vti copias in regnum reduceret, Alphonsum frustra rogauit. Turpe enim regi videbatur, inuito Eugenio rem infectam relinqui.

Perseuerauit igitur, atque acrius instãs Cingulum oppidum in deditionem ecclesiæ recepit, castrum Planum vi captum militi diripendum dedit, nec territus est, quanuis Philippus ea re commotus pacem cum Venetis ac Florentinis fecisset. Sed Aesim cum exercitu petens, Troilum copiarum ducem, cui Franciscus maxime fidebat, (nam & multos annos in equitatu suo primos ordines duxerat, & sororem eius in vxorem receperat) tradita ciuitate, sese dedentem in comitatum suum recepit: deinde Rocham contratam cum defendẽte Ruberto Francisci nepote pluribus diebus frustra oppugnasset, ad Metaurum amnem supra Fortunæ fanum, quò se Franciscus cum reliquo equitatu receperat, continuato itinere duxit. Ibi ad Alphonsum tubicen quidam a Francisco in castra venit, impetrataque a rege pro sui ordinis more liberius loquendi venia, multa nefaria in Nicolaum præsentem Francisci nomine probra congessit, proditorem ac perfidum appellans, regemque admonens, ne illi se credat, cui fallere potissimum sit. Postremo Nicolaum Francisci verbis ad duellum prouocauit, in quo duces ipsi, eorumque quædam copiæ de gloria, de dignitate certarent: apparituram quidem vno prælio ducum simul atq; equitum virtutem. simul a rege petijt, vt æquus spectator pugnæ adesset. Nicolaus iam inde ab initio ea audiens, commotus, haud leuioribus conuitijs in Franciscum absentem coniectis, fidem suam multis exẽplis comprobans, ęgre sibi esse respondit, corpus suũ vulnere in ceruice recepto debilitatũ: fuisse ostẽsurum se singulari certamine, vter

eorum proditionis infamia censendus esset,nisi hăc fortuna sibi facultatem abstulisset:oblatam tamen pugnandi cum exercitibus conditionem, læto se a-nimo cum bona regis venia accipere : postero die cum copijs suis sub ipsam vrbem Fanum in paten ti campo futurum:quod cum a se postulare Nico-laum decoris tuendi causa rex animaduerteret, vtriusque partis securitati sese consulturum rece-pit.sed cum dicta die Nicolaus in campum cum suis processisset,atque insultans vrbis mœnibus vs que ad portas cucurrisset, rex vero procul inde ad mille passus cum exercitu cōsedisset,liberum vtri-que parti prẹstaturus campum,Franciscus siue re-gi parum fidens,siue gloriam suam(de qua per id tempus hauddubie iactabatur)in discrimen addu-cere veritus, intra vrbem suos continuit. Magna inter Franciscum & Nicolaum non æmulatio mo-do viguit ob rei militaris gloriã,cuius primas par-teis sibi vterque arrogabat, verum & simultas in-gens ob veteres inimicitias, quæ olim inter Bra-chium & Sfortiam fuerant, quorum alter Franci-sco pater,alter Nicolao magister ac dux fuerat:at-que idcirco non tantum vt hostes, sed vt inimici inter se bellum gerebant, nec sub vno eodemque principe vt militarent adduci poterant.Nicolaus ex corporis breuitate Picinini nomen accepit: sed quanto mediocritate statura eius inferior,tanto a-nimi magnitudo superior.Pauca ei verba fuerunt, atque parum compta,sed quæ multarũ ac magna-rum rerum sententiam comprehenderent. In mili-tes suos indulgēs,in amicos liberalis,in hosteis du-rus & asper,dimicandi cupidus,quietis impatiens, gloriæ auidus,& in periculis obeundis prōptus ac

ſecutus. prælium ex occaſione protinus ſumpſit, hoſtem celeritate præuenit, excurſione fatigauit, leuis armaturæ equite magis quã pedite vtebatur, fortes atq; aſperos milites armauit, hoſtium numero deterreri non potuit, diligens & expeditus in exercitu ductãdo ſemper viſus fuit. Quibus rebus cum plurimos & in Gallia Ciſalpina & in reliqua Italia triumphos ex hoſte duxiſſet, haud dubie rerum geſtarum magnitudine & gloria magiſtro ſuo Brachio maior euaſit. Frãciſcus autem honeſto corpore fuit, & quod mediocritatem non parum excederet: amplo pectore, robuſtis mẽbris, & apte diſpoſitis, facie grata, iucundis oculis, caluitie venerabilis, facundia copioſus, ingenio peracri, animo rerum magnarum cupido. Solers in adminiſtrãdis rebus, in laboribus perferendis infatigabilis, in occaſionibus proſpiciendis acutus & ſagax, in hoſtibus fallendis verſutus & vafer, in præſagiendis euitandiſq; dolis, ad hoſtium conſilium pręuertendũ cautus atq; prouidus. Deniq; ipſe in omnibus rebus gerendis adeo aptus, dexter & abſolutus extitit, vt eius veram integritatem ſufficienter dicere poſſe, homini etiam dicendi peritiſſimo facile videatur minime. Raro, niſi ex deſtinato conflixit, hoſtem ſæpius obſidendo q̃ decertando confregit. Peditatum magno in pretio habuit. Argento atq; auro cultos eſſe milites voluit. In exequendis conſilijs celer ac perſeuerans, ita vt in rebus quas aggrediebatur, ſæpius ſe virum prudentiſſimum oſtẽderit. In omni re nouanda præſentia animi, laborũ tolerantia, vſu, exercitatione, conſilio mirifice inſtructus: quibus artibus breui adeo magnus effectus eſt, vt vnus ex omnibus copiarum ducibus in-

uentus sit,qui cum Nicolao de rei militaris principatu concertare possit. Nam cum sciẽtia rei militaris atq; autoritate pares viderentur, diu dubium fuit,vter alteri anteponendus esset. Sed hanc litem fugatus paulopost Nicolai exercitus, & ingens victoriarum Frãcisci cursus, & Mediolanensium fortuna in eum pleno cornu tralata, prorsus diremit. Cęterũ Fani expugnationem cum rex difficillimã intelligeret, non Francisci solum magni & peritissimi ducis præsentia defensi, verum etiam ꝙ vrbs mari adiacens,claudi,ne cõmeatus intrarent,haud quaq̃ potuit,inde abiens in Firmianum duxit,quo in loco cum Alexander Francisci frater eruptione facta postremum agmen eius inuaderet, conuersis in eum signis, hostem intra vrbem repulit, atroci pugna pro muris facta, & antemurali, quod pro vallo stabat,vi capto.deinde ad turrim Palmarum composito agmine peruenienti, Francisci epistola reddita est, nuncio intercepta, quę Troilo ac Petro Brunoro inscripta, inter cætera ea verba continebat, ne amplius differentes iam tandem cogitata mutarent.Quapropter ambos de proditione suspectos, armis equisq; & omni quantũuis magna supellectili priuatos,in vincula coniectos, in Aragoniam misit,& in arce Satabia Valentini agri custodiri mandauit. Nec diu postea, cum Temaritani deditionem fecissent,in regnum suum diuertit,duobus millibus equitum ad Picininum, qui ad Mõtem aureum cum exercitu extiterat,trãsmissis. Sed postq̃ illi aduentassent, Picininus repentino Francisci aduentu inuasus, prælio fusus pulsusq; fuerat. Cliuus in quo castra posita erant,& oppidum proximũ dissipatos fuga seruauit. Frãciscus ea victo-

ria simul & profectione regis elatus, Picenū vndiq; veluti victor percurrere & infestare cœpit. Rogatus ab Eugenio Alphonsus eò reuerti, cum iam se itineri accinxisset, nouis regni motibus domi retētus, Lupum, Virreum, Vrsinum, Carsiamq; cum non paruis copijs aduersus Sfortiam misit. Interea Nicolaus Picininus à Philippo in Galliam reuocatus, Franciscum filium cum parte copiarum in Piceno dimiserat, quem Sfortia ad montem Vlmum prius pugna superatum intercepit, quàm regis auxilia ei aduenissent. Post hæc Ludouicus Aquilegiensis patriarcha eam prouinciam ab Eugenio sortitus, Iohannem Vintimilium inter belli duces fama præstantem, cum magna equitum peditumq; manu à rege missum omnibus copijs suis præfecit. Cuius industria Aufidam oppidum obsidione clausum, in deditionem accepit. Erant eo tempore nō paruę Philippi copiæ apud Cingulum oppidum, contra Franciscum missæ. Nam Philippus cum Francisci reconciliationem iam tandem simulatā intellexisset, Italianum Forlanum in rebus bellicis late cognitum, qui Pontificis partes adiuuaret, eò transmiserat: cui cum Patriarcha & Vintimilius per rectam viam coniungi non possent (nā media loca Frācifcus obtinebat) magnis itinerib⁹ per mōtana ad eū peruenere. quo cognito Frācifcus è Piceno descēdēs, in Vrbinatē agrū sese recepit. Patriarcha montem Melonē obsedit, atq; obtinuit. deinde oppidū sancti Angeli vi expugnans, diripiendum militi dedit. Vintimilius paulopost ab eo in regnū ad hyberna recedēs, per agrū Firmianū nō procul a Mōte sancto cōstitit. Cui⁹ aduētu cōterriti oppidani, missis oratoribus deditionē fecere: similiter, cit-

coniecta castella,deinde ad montem altum profe-
ctus,dies aliquot ibi mansit.Interim Firmiani con-
iuratione facta spe propinqui auxilij à Francisco
defecerunt,Alexādro fratre cum magna equitatus
parte in arcem compulso,quibus & Vintimilius &
Pontificis copiæ mox auxilium prębuere.Sed cum
arx eiusmodi esset, vt sola fame vinci posset, præ-
munitis vrbis partibus,ne descensus ex arce fieret,
Vintimilius,vti constituerat,in hyberna concessit.
Sequenti anno Alphonsus Remundum Buillum,
& cum eo mille equites,& totidem pedites ad Pa-
triarcham in Picenum misit.Qui vbi cum Iacobo
Caynano in ecclesiæ castra peruenit , mox Italia-
nus Forlanus mandante Philippo Maria cōprehē-
sus est,ac post triduū iussu patriarchæ apud Roc-
chamcontratam securi percussus . Montem fabrū
deinde cepere, & aliquot castella Frederico Vrbi-
natium principi eripuerunt.Sed cum iam duo mil-
lia equitum à Florentinis ac Venetis missa, Franci-
sci exercitum auxissent , Philippus vero exercitu
suo ad Casale maius iuxta flumen Padum à Vene-
tis pugna fuso, ac castris exuto,copias suas è Pice-
no reuocasset , & amplius Eugenij ac regis auxilia
postulasset, ad quem duo millia & quingēti equites
ex castris ecclesiæ iubente Pontifice transierunt ,
Franciscus iam bello superior,Montem aureum,&
alterum ei proximum castellum Sigismundi Ma-
iestatæ,qui iam ab eo defecerat, ecclesiæ fortunam
secutus expugnauit , & eiusdem oppidū Gradariā
obsedit. Interim rex alia Patriarchæ auxilia misit,
cum quibus in Picenum reuersus, Iacobum Cayna-
num proditionis suspectum apud Rocchamcōtra-
tam,vbi & Italianum Forlanum interfici iusserat,

capitali ſupplicio affecerat. Exin nihil memoria dignum ab eo geſtum, donec Franciſcus Philippo reconciliatus, illius ſtipendia facturus, & iam dux contra Venetos deſignatus, ex Piceno receſſit. Nã poſtea non ſolum arx Firmiana, ſed omnis ferme prouincia in eius poteſtatem facta eſt.

De Ioſia duce Aſculano. Caput LX.

IN Aſculo Ioſias nobilibus ortus parẽtibus admodum adoleſcens, Ioannem Franciſci Sfortię fratrem magno animo iuuenem, & qui eam vrbem per omne belli tempus egregie defendiſſet, conſpiratione cum paucis inita, incautum obtruncauit. Sed cum & ipſe tyrannum in patria gereret, in exilium actus eſt. Ciuitas deinde ſub eccleſia quieuit: quanuis anno ab hinc ſuperiore idem Ioſias arcem quandam naturali ſitu munitam, & vrbi propinquam, cum pleriſq; latronibus occupans, nõ paruas curas illi populo ingeſſerit: quæ res ei parũ proſpere ceſſit. Nam Rhodericus ſancti Nicolai Cardinalis, eius prouinciæ legatus, obſidionem loco admouens, poſtquam arce potitus eſt, captum ipſum vinctumq; Romam miſit.

Quod apud Vrbinates dux Oddo, & protonotarius Carpenſis propter ſuam in fœminas libidinem fuerunt interfecti. Caput LXI.

IN Vrbino dux gentis Oddo matre Colũnenſi nobiliſſima natus, cum per libidinem in matronas nobiles debaccharetur, nec modum licentię faceret, populari tumultu interfectus eſt. Incenſor nequitiæ, & adoleſcentiæ ſuæ corruptor, Protonotarius Carpenſis, nobili genere ortus, ſed ingenio

pessimo, qui nuptis ac virginibus q̃plurimis vim intulerat, qui per omnia scelera ad summum vitiorum peruenerat, eadem nocte cum discipulo suo necatus, inexhaustę libidinis pœnas dedit. Cadauer eius in forum delatum, desecta virilia in ore mordicus tenuit. Guido pater Oddonis priusquam coniugem ex Colũnensi familia duceret, cum proles ei nulla virilis esset, anxius quonā pacto in gente sua imperium propagaret, concubinam ex se prægnantem assimulauit. Exin Bernardini Cardensis agnati sui pręclari copiarum ducis filium tum forte natũ supponi pro suo, nutririq; iussit, Frederici nomine indito. Sed coniugio deinde contracto, cum filium legitimum sustulisset, conuersa in eũ cura, Fredericum adhuc puerum militiæ tradidit, in qua ille ad ætatem vsq; virilem perseuerauit. Deinde Oddone mortuo, vocatus à populo, Vrbinatium factus est princeps. Clarus vir, & castrēsibus disciplinis apprime institutus: cui nec in administrandis rebus bellicis cõsiliũ, nec in capessendis periculis animus vnq̃ defuit. nec vero factis q̃ fide clarior, quę quidē vel maxime patuit, cum bello Picenti Franciscum Sfortiam qui ad eũ se receperat, fortunę afflatu iam pene desertũ, cõstãtissime iuuit ac fouit. Indignus profecto, q militari ludo dextrũ perdiderit oculũ.

De Sigismundo Malatesta duce Ariminensi. Caput LXII.

APud Ariminum Aemilię vrbem Sigismundus Malatesta sceleribus insignis imperium tenuit: qui cum Sfortiæ filiam matrimonio sibi adiũxit, partes eius in Picẽti bello aliquãdiu secutus est, deinde sub ecclesia stipendia fecit. Mili-

tauit in Gallia contra Venetos,& in Tuscia cõtra regem Aragonũ,quę res postea magno sibi detrimento fuit. Nã cũ de pace Italiæ apud Neapolim ageretur, rex huius iniurię memor, eũ qui sibi fidẽ nõ seruasset, extra cõmunẽ pacẽ esse voluit:deinde comitẽ Iacobũ Picininum,& Fredericũ Vrbinatiũ principem *cum copijs in eum misit*, qui aliquot ei non parui nominis oppida abstulerunt, eiusque agrum ferro & igne vastarunt.Ipse cum auxilia frustra implorasset,ad extremum (quod vnum salutis erat remedium)Alphonso misso ad eum, reconciliari cõstituit.cuius nondũ preces exaudıtę sunt,q̃uis spẽ cõcordiæ regis clementia non paruã effecit.

De Fauentia,& Fabrienẽsibus.Ca.LXII.

IN Fauẽtia mortuo Guidone Antonio,pricipatũ frater ei⁹ Nestor arripuit,q Florẽtinis cõtra regẽ militãs,haud alia ratione q̃ Sigismũd⁹ ab Alphõso declaratus hostis, extra comunẽ pacẽ factus est.Fabrienẽses q dudũ tyrãnide oppressi, necatis tandem xv ex familia quę principatũ inuaserat,fugiẽtib⁹ reliquis,ad ecclesię iperiũ redierãt, *multisq;* post annis i pace qeuerãt,hoc anno de rebellione tẽtatos,seu cõsentiẽtes seu suspectos ciues aliquos ĩ vĩcula cõiecere, exĩ tormẽtis ac q̃stionib⁹ ꝓdito & expresso crimine,vltio supplicio affecerũt

De Aquila Marsorum vrbe,vbi de diuo Bernardino Senensi. Caput LXIIII.

IN Aquila Marsorũ vrbe,apud quam memoria nostra Brachius Perusin⁹ dux belli formidatissimus,dum annui temporis obsidionem tenuisset, Martini quinti Pont.Max.ac felicissimi armis

victus interijt, diuus Bernardinus Senensis postquã Italiam omnem Christi nomen prædicando peragrasset, vitæ cursum peregit: eoq; in loco sepultus clarere miraculis affirmatur. Fuit autem Bernardino clara inter Senenses origo, nec vera est assertio eorũ qui patriã illi Massam fuisse tradũt, q̃uis ibi pueritiæ nonnulla rudimenta peregerit. Cæterum pater ac maiores sui longa serie inter nobiles Senẽses habiti sunt, vbi & ipse natus, & maiori ex parte educatus, cũ adoleuisset, iuri pontificio ediscẽdo operam dedit. Sed cũ sepultis parentibus fallaces huius mundi blanditias, & inania eius esse promissa animaduertisset, distributa inter Christi pauperes substantia, diui Francisci religionem ingressus, traditam sibi regulam exactissime obseruauit: declinansq; maiores conuentus, eorum ductor ac magister effectus est, qui fratres Obseruantes appellãtur. Maximum autem ei studium in edocendis populis fuit. Qui cum esset facundia copiosus, & doctrina insignis, incredibili omnium attentione audiebatur, & quasi alter Paulus esset vas electionis, in admiratione ac reuerentia habitus est. Tres eũ populi sibi pontificem elegerunt, Vrbinates, Ferrarienses, Senenses. Sed non fuit ei cõsilium, linguam quæ toti posset Italię consulere, vnam intra vrbem concludere.

De Neapolitano regno, & multis prælijs per Alphonsum Aragoniæ regem, & alios duces non paucos in ipso regno Neapolitano, & alijs locis factis. Caput LXV.

Regnum iam Neapolitanũ ingressi, ad felices Alphõsi mirabilesq; rerum cursus stylũ

conuertimus. Post bellũ nauale quod ipse cum Genuensibus infeliciter gessit, tanq̃ cognorit fortuna suum errorem, quæ tanto principi molesta fuisset, nouercale odium in maternum conuertit affectum, & quæ illi aduersissima fuerat, secundissima facta est. Nam Philippus Mediolanensium princeps, vbi captiuum regem ad se ductum, & se victorem longe minorem victo animaduertit, mox ex hoste factus amicus, liberum esse iussit, societateq; secum æquis conditionibus facta, magnis muneribus donatum a se dimisit. Isabella interea coniũx Rhenati Lothoringiæ ducis, qui cum Alphonso de regno contendebat, & per id tempus in captiuitate Philippi Burgũdię ducis detinebatur, cum duobus paruis filijs Caietam venerat, eaq; præsidio firmata, Neapolim se contulerat. Sed Petrus Arago frater Alphonsi, qui ex bello nauali cum paucis triremibus euaserat, reparata in Sicilia classe, pręter spem inuitatus ab altera factione Caietanorum, nocte profectus, ea Caietam obtinuit: & expulso hostium præsidio, suum imposuit, missis ad Alphonsum nauibus, quæ illum ex portu Venetijs aduehererent, appulit paulo post Caietam in eisdem nauibus Alphonsus, deinde Capuam petijt, quæ licet medio tẽpore ab Isabella & Iacobutio Candola acriter oppugnata fuisset, virtute tamen Ioannis Vintimillij eius loci pręfecti in fide perstiterat. Ibi Remundus Nolanus regulus Alphõso recõciliatus est, & mox Scaphatum in insula Sarni sitũ, castrũq; maris, in deditionem acceptũ. Isabella vbi se viribus Alphõsi imparẽ esse cognouit, ab Eugenio Rom. põtifice auxiliũ petijt, qui Ioannẽ Vitelliscũ patriarcham Alexandrinũ cũ tribus millibus equitũ ac pari nu-

mero peditum ad eam misit. Profectus in Campanum Patriarcha aliquot castellavi cepit: obsedissetq; Capuam, nisi Ioannes Vintimilius octingentos equites quos regina ad eum trāsmiserat, ex improuiso inuadens fudisset, cepissetq;. Aggressus est tamen idem Patriarcha Ioannem Antonium principem Tarentinum ad montem Fusculum, ac eum expugnatis vi castris captiuū abduxit, eaq; demū lege dimisit, vt frater eius cum quingētis equitibus stipendia pontifici faceret. Gerebant Patriarcha & Iacobutius Candola cōmuni consilio & amicis animis pro regina bellū, sed interuenientibus simultatibus copias separarunt. Interea duorum mensiū induciæ inter Patriarcham & Alphonsum factæ: quibus durantibus, Patriarcha Iacobutio recōciliatus, cū eo iunctis viribus prius opprimere Alphōsum statuit, quàm eius reconciliationis ad eū notitia perueniret. Erat Alphōsus apud vicum Iulianū, tribus miliaribus ab Auersa, securus in castris, cū sibi nunciatū est hostes rupto induciarū fœdere aduētare, sibiq; minime tutū expectare impetum: ob quā rē sublatis signis, mox Capuā se recepit, nō tñ absq; damno suorū, qui postremum agmen duxere. Exin cū Patriarcha Auersam sibi ad inhabitandū tradi ab Isabella peteret, Iacobutius impediret, rursus inimicitiæ inter eos subortę sunt. Sed cū Tranenses, excepta arce, Alphōsum dominū appellassent, & arx oppugnari cœpisset, Patriarcha cū exercitu eò profectus obsidionē firmauit, cui & Iacobutius Candola ab Isabella rogatus, & Ioānes Antonius Vrsinus, & multi alij se coniunxerūt. Firmata obsidione, cū Ioannes Antonius haud ex animo bellum gerere crederetur, & naues regis aduentare

Tranensibus auxilio narraretur, veritus Patriarcha ne intercluderetur, cũ paruo nauigio ingressus mare tanq̃ pecunias ab Eugenio petiturus, in Picenum adnauigauit, deinde Romã se contulit. Milites eius sine duce relicti, ad Candolam se contulerunt. Arx deinde Alphonso dedita est, & Ioannes Antonius ad eum rediјt. Inter hæc Rhenatus è captiuitate dimissus, cũ decem triremibus Neapolim venit, & vocato ad se Iacobutio Cãdola, & eius cõsilio Scaphatum petens, in deditionẽ accepit: deinde in Sulmonensem profectus, cum frustra vrbem obsedisset, agrum vastauit incendio. Nec Alphonsus interea quiescebat, sed Albano ac Celano agro subacto ad Castrũ vetus peruenerat, in valle Subletia sitũ, cui Rhenatus oblata pro militari more chirotheca prælium indixit: accepit Alphonsus: sed quæsiuit singulari ne certamine, an collatis signis cum toto exercitu dimicandum esset: se ad vtrunq; paratũ esse. cumq; Rhenatus respõdisset, vniuersi certaminis cum toto exercitu fortunam se velle subire, Alphonsus renunciauit placere id quidem: sed quoniã veteri more eius fuerit qui prouocetur, diem & locum prælij dicere, se cum exercitu inter Acerras ac Nolã proficisci, qui campus lata planitie vtrisq; idoneus esset, ibiq; eum ad diem octauam prę[s]toлaturum. Hinc orta dissensione, cũ Rhenatus locũ in quo Alphonsus esset, constituẽdum diceret, prælĩũ impeditũ est. Alphõsus ĩ Nolanũ perrexit: Rhenat⁹ in eũ locũ vbi Alphõsi fuerãt castra, duxit exercitũ: atq; ita suo satis honori vterq; factũ putauit. Exĩ Rhenat⁹ in Pelignos ducẽs, Castrũ vet⁹ subegit. Alphõsus in vallẽ Cardinã profectus, Arpariũ oppidũ vi cepit, & Marinũ Bossam vallis dominũ ca-

ptiuauit.Casertinũ regulũ in fidẽ recepit. In Lucaniã ducens, oppidum Anglum obsidione fatigatũ obtinuit.Nuceriã dedentibus oppidanis accepit.Iã x v.millia equitum in castris eius erant, quibus fretus absente Rhenato Neapolim petens cum Petro fratre binis castris vrbem obsedit, decẽ triremibus in portu collocatis. oppugnatur vrbs magnis viribus, nec ciues seipsos negligunt. Sed dum Petrus paulum a castris speculãdi gratia in littore vagatur,è Carmelitano templo caput tormento ictus, repente occubuit, vir apud omnes ordines gratiosus,ad rem militarem natus,animi magnitudine & corporis robore excellens, ad subeunda pericula impauidus,acer,& manu promptus: cuius interitu cõsternato exercitu,eius diei dimissa est oppugnatio. Alphonsus vbi germani iacere truncũ cadauer inspexit,Ad hæc(inquit)ego te frater stipẽdia duxi,vt esses qui mihi tuo sanguine,tuaq; nece regnũ pacares? Recondiq; loculo corpus iussit,& in arcẽ maritimã deportari, cui pòst tempora nactus idonea dignum suo genere funus duceret.Sequentibus vero diebus cum oppugnatio repararetur, tãta vis imbrium cecidit, vt necessario ab obsidione discessum,& res in religionem sit versa. Exin Caynanũ oppidũ,tradente quodam milite,multis oppidanis occisis,ab Alphonso receptum est, & arx fame coacta in deditionẽ venit.Rhenatus interea ex Pelignis reuersus Neapolim, vbi quæ acta fuerãt didicit,turrim sancti Vincẽtij opporune in mari sitã ad tutelã regiæ arcis vi expugnauit:deinde arcẽ ipsam pluribus diebus oppugnans, dedente præfecto,cui annona prorsus deerat, in potestatẽ suam accepit. Alphõsus vero cum frustra obsessis auxilium ferre

conatus esset, in Lucanos traijciens, Salernitanos, totãq; ferme prouinciã,& Brutiorum multos in deditionẽ accepit.Iacobutius autem Candola pręstãti ingenio,& à literarũ studijs non abhorrens,atq; in primis rei militaris peritus,qui sub Bracchio stipẽdia fecerat,dum castellum quoddam Iacobi Lagunissæ oppugnare nititur,catarrhi profluuio correptus occidit,clarus profecto regulus, & ingenti laude dignus, si quanta industria,& rei bellicæ cognitio, tanta illi fides,& in promisso constantia fuisset.Ioannes Vintimilius & ipse per idem tempus Acerras prodentibus oppidanis,& arcem fame laborantem in potestatem recepit, Auersani quoq; à Rhenato deficientes, Alphonsum intromisere, qui arcẽ apprime munitã,& forti pręsidio defensam,cũ expugnare facile non posset,fossatis ingẽtibus exclusit, & oppugnari quotidie iussit. Rhenatus ad Antoniũ Candolę filiũ in Apuliã profectus,cũ nihil propterea ab oppugnatione arcis Auersię cessari animaduerteret,per Candimã vallem, & deinde ab Alphonso qui occurrerat impeditus,per trãsuersos mõtes,sequente Antonio, in Nolanũ descẽdit: nec tamẽ obsessis apud Auersam opẽ ferre pręsumpsit,cũ Alphõsus in castris illic potẽtior videretur. Sed reuersus Neapolim,Antoniũ Candolã de proditione suspectũ cõprehẽdi & ĩ carcerẽ trudi iussit. quę res magno ei detrimẽto fuit. Nã cũ castra illi? sub vrbẽ posita tumultuarẽtur,ducẽq; suũ reposcerent, Antonius dimissus est, qui contumeliã sibi irrogatã iniquo ferẽs animo, mox ad Alphõsum trãsiuit, & arcem Auersianã septimo iam mense obsessam ei tradi curauit,persuaso per epistolam Xãtho, qui cum patre suo militauerat, præfectusq; ibi pre-

sidij erat. Desciuit tamen paulopost Antonius ab Alphonso, deinde apud Beneuentum ei reconciliatus est, cũ arce per proditionem tradita, ciues quoq; consternati in Alphonsi potestatem venissent: quo tempore & Calatini adactis machinis ab Alphonso expugnati sunt, & castellum Padula, & ante Vrsariam castra posita. Franciscus Sfortia Rhenato amicus, Arrianũ, Troiam, Mamfredoniã, Nuceriam, & alia pleraq; oppida per idem tempus in Apulia obtinebat: quorum custodiam Cæsari Martinẽgo, cum non paruo equitatu cõmiserat, ipse in Piceno agens. Cæsar cũ esset Alphonso infestus, bis extra mœnia Troię pugnare ausus, bis ab Alphonso ex acie fusus, turpi fuga in vrbem se recepit: nec multo post Vicarum oppidum resistentibus oppidanis vi captũ, prȩda militi permissa, fœminarũ decus regio more seruatum. Alexander autem Francisci Sfortię frater sub vrbem Thetini Renundum Candolam, ac Riccium & Iosiam cum copijs ad Alphonsum euntẽ repente aggressus, leui certamine fudit: Riccium ac Iosiam præceps fuga saluauit. Renundus interceptus est: qui cum esset Antonij Candolę patruus, illum secundò ab Alphonso alienauit. Venit & Ioannes cardinalis Tarentinus, in Rhenũ aduersus Franciscum Aquinianũ Eugenij copias ducens. Sed occurrens Alphonsus, retro eũ repulit. Exin rupem Vvilhelmi in alto monte sitã, castellis circa occupatis, fame coactã obtinuit: & paulopost Capreas oppidũ in insula eiusdẽ nominis situm, Tyberij quondam Cęsaris siue delicias, siue latebras dicere malis, tradentibus oppidanorum quibusdam recepit: nec moratus, castra ad Neapolim posuit, simulq; Puteolos obsedit: qui aliquãdiu fortiter resisten-

tes, tandem rei frumentariæ inopia & defectione regi portas aperuerunt. Turris quoq; quam vocant Ottattij, recepta est. Vrgebãtur interea rei frumẽtariæ inopia Neapolitani, nec spem aliam habebãt, quàm vel Genuenses mari, vel Franciscum Sfortiã cum Antonio Candola auxilium terrestri itinere allaturos esse. Anellus interea faber quidã commẽtarius, quem fames Neapolim exire compulerat, ad Alphonsum profectus, si præmium adsit, vrbem paruo militũ periculo capi posse demonstrat. Deliguntur viri fortes ducenti, qui cum Anello eiusq; fratre per ostensum aquæductum nocte vrbem ingressi, mœnia occupent. Rex cum exercitu paratus, signum certaminis audaciter expectat. Illi ad domum quãdam perueniũt, in qua vnica erat anus, & adulta cũ ea virgo. mater cum exclamare cœpisset, celeriter oppressa, vocem emittere inhibita: filia sua sponte conticuit: & iam Sol exortus erat, nec amplius quàm viri quadraginta ex omni numero puteũ inuaserant: qui cũ nunciare ingressum regi debuerãt, siue negligẽtia, siue aliã ob causam nihil regi significarũt. Existimabat Alphonsus aut cęsos esse qui missi fuerãt, aut metu exilire nõ ausos: profectusq; propius vrbẽ, ab ea parte quæ occupãda erat, inuadit. Rhenatus cũ ea manu quã ad subitos iopinatosq; casus parauerat, citato equo ad muros cõtendit, hostesq; procul amouit. Ingẽs vero pauor & cõsternatio eos cepit, qui è puteo euaserant: nec regredi in puteũ, ne armorũ strepitu proderẽtur, nec erũpere propter paucitatẽ audebãt. Alphonsus vt vidit nihil a suis intus misceri, desperatis rebus in castra redijt. Rhenatus tãq̃ periculũ depulisset, relictis custodibus, & ipse in regiã cõcessit. Nec mora

nuncius ad Alphonsum currens, multos è puteo prodijsse,atq; in domo tacitos ob metũ latere nũciat.Iterum igitur ad mœnia succeditur, instauraturq; prçlium,vt erumpendi animus latentibus acuatur.Interea filius eius quam nominauimus anicule,à statione sua domum veniens, pulsatis foribus aperiri sibi expetit.Mater,& qui intus erant, exanimati, quid agant,nesciunt. Vincit tandem ea sententia,vt reseratis paululum foribus,manus ei iniijciant,eumq; comprehensum tacere iubeant.Sed ille repente vt armatos vidit,trepidus refugit,hostesq; intra vrbem esse vociferatur.Ad Rhenatũ vero subito peruolat, & quæ viderit, refert. At qui intus erant,vno agmine raptim è domo prosiliunt, primoq; impetu mœnia propinqua,vno tantum vigile ibi reperto,turrimq; occupant.Rhenatus eo nuncio ac tumultu excitatus, ad mœnia celerrime reuersus,impetum in hostes facit.Alphonsus quo suis animos addat,scalas admoueri imperat. Sed oppidani eam muri partem facile tuebantur, & qui per scalas in captam turrim euaderent,grauium saxorum deiectu deijciebãt. Dũ pugnatur acriter, obequitans mœnia Alphonsus,locũ quendã vrbis neglectum esse animaduertit,eoq; celeriter scalas admoueri iubens,murũ obtinuit. Iã vero qui turrim occuparãt,partim grauiter sauciati pugnã remiserãt,partĩ prçcipites è muro se dederãt.Eratq; Rhenat9 eã turrĩ recepturus,nisi à tergo subito cũ ĩgẽti clamore hostes inuecti terrorẽ ĩtulissent. Auxit & trepidationẽ oppidanorũ vn9 ex Alphõsi militib9,q per mœnia vrbẽ ingressus, cõscẽso equo quẽ vacuũ forte inuenit,in hostẽ acerrime inuect9,opinionẽ prçbuit proximç portç captç atq; infractæ,

Non tamen Rhenato defuit animus,sed cohortatus qui aderant,in hostes fortiter irruens,eorũ impetum paululum coërcuit atq; repressit. Mox vero vt crescente hostium numero suos exterritos animaduertit,sensim referre pedem cœpit:atq; ingressis per diui Ianuarij portam hostium compluribus,in arcem regiam cum paucis se recepit.tum & a fori Boarij porta,& ab alijs diuersis muri partibus irruptio facta,atq; ad prædas discursum est,a cædibus tamen temperatum . Mox vero ingressus Rex,& prædæ quoque finis factus.Insignis huius anni memoria expugnatione tantæ vrbis, quæ eo modo capta est,quo annis antea mille per Belisarium e Gothorum manibus erepta fuerat, quadragesimo & quadringẽtesimo supra millesimũ ab ortu saluatoris Christi.is annus erat ab initio cœpti belli vnus & vigesimus.Postridie duæ ingẽtes onerariæ naues a Genuensibus missæ cum frumẽto applicuerunt:quæ cognita vrbis captura, sub arcem concesserunt, Rhenatumq; omni spe recuperandæ vrbis abiecta,inde auexerunt. Tres adhuc arces in fide Rhenati perseuerabant,Capuana, Montana,Regia.Sed Capuana, pactis paucorum dierum inducijs,ante Rhenati abitũ se dedidit. Regia aliquanto postea & Montana tardius receptæ sunt. Rhenatus ad Eugenium Florentiæ morantem sese contulit: exin in Galliam vlteriorem abijt.Alphonsus munita Neapoli,aduersus Antonium Candolã ducens,ad Carpenonum castra posuit:vbi cum facta pugnandi ab Antonio copia,in eundem certantem reguli dicerent,Nisi princeps adesset:ergo(inquit Alphonsus)qui militi animum addere consueui,iam præsentia mea terrorẽ adhibeo:absit a no-

ſtro ſanguine ea vecordia, moxq; galeam induit, ſignumq; pugnæ dedit. Certatum eſt aliquandiu nutante victoria. Poſtremo fuſo hoſtili exercitu, Antonius ipſe captus eſt: cui erroris veniam poſtulanti, non modo ignouit Alphonſus, verumetiam oppida quæ a patre accepta hæreditatiõ iure poſſidebat, reliquit, cæteris captiuis perhumaniter habitis: nec quicquam ex Antonij ſupellectile, quæ ingens erat, præter cryſtallinum calicem cepit. Poſt hæc Pelignos Marſoſq; ſubegit. Mamfredoniam, & ſubinde arcem in poteſtatẽ recepit, omneſq; belli reliquias in Apulia extinxit: ac pacato vbiq; regno Neapolim rediens, in triumphantis morem, exultante populo, magnificentiſſimis apparatibus ingreſſus eſt vrbem. Poſt hæc de pace inter Alphonſum & Eugenium actum. Ludouicus cardinalis Aquilegienſis & ſua virtute & pontificis authoritate potens, idcirco ad regem miſſus, eam confecit. Leges pacis in hũc modum dictæ. Eugenius pontifex Alphonſum regem Neapolitanũ decernat, appelletq;. Ferdinando regis filio, cui rex poſt mortẽ regnum deſtinauerat, poteſtatẽ ſuccedendi faciat, Terracinãq; regno adijciat. Alphonſus contrà Eugenij authoritati ſe ſubijciat, atq; opituletur ad agrum Picenum, quem Sfortia occupauerat, vendicandum. Siquando pontifex aduerſus Turcas aut Afros bellum ſuſcipiat, rex cum claſſe adiuuet. Sacerdotes regnorum ſuorum ſub concilij prætextu Baſileã profectos reuocet. Nec patiatur tres ex ſuis qui cardinales ſub Amedeo Sabaudienſi creati fuerant, reuertẽtes, pro cardinalibus ſuſcipi haberive: Matricem ciuitatem ducalem, atq; Acumulum in Marſis oppida Romanæ eccleſiæ tradat. Traiecit

deinde in Picenum Alphonſus,& quæ ſupra relata ſunt,felici curſu peregit. Exin domum rediēs, cum Genuenſibus duce Raphaele Adurno ea lege pacem fecit,vt bello ablata nemini petendi ius eſſet, nec regis hoſtes Genuenſis populus,nec rex Genuenſium reciperet,illoſve commeatu adiuuaret. Genuenſes regi quotannis dum viueret honoris gratia pateram auream dono darent,ac Neapolim mitterent. Poſt hæc Antonius paterna ſtirpe Gentilis, per matrē Vintimilius, qui multa in Apulis egregia facinora Alphonſi gratia feciſſet,ad Fontem populi non procul a Theano,quo iuſſi erāt regni principes cōuenire,cum equitibus trecentis profectus, tanquam vnum ex purpuratis authoritate maioribus interficere conſtituiſſet, apud regem accuſatus,clam fugiens Cantanzanum ditionis ſuæ oppidum repetijt,extinctaſque regni lites excitare conatus,non ſolum vicinos proceres, ſed Venetos & alios Italiæ potentatus, vt in regem arma ſuciperēt,& literis & nūcijs inuitauit.ſed fruſtra illi cuncta ſucceſſere.Nam rex cum copijs aduerſus eum profectus,& Cretonem vrbem, & omnem ei reliquum agrum ademit, ipſumque in Cātanzano reclusum, ad deditionem nulla conditione interueniente compulit.Ioannem vero Nuceum,qui contumaciæ Antonij ſuaſor fuerat,oppidis omnibus exutum,regno excedere iuſſit.Secuta eſt paulopoſt profectio regis in Tuſciam, de qua ſuo loco relatum eſt.Vnde reuerſus, non multo tempore interiecto,Fredericum imperatorem, & Leonoram imperatricem ex ſorore ſua neptem ad ſe venientes tanto honore excepit,quantum referre vix oratori maximo facundia ſuppetat: donatoſque ma-

gnifice ambos a se dimisit. Exin quanuis pacem vt prædictum est, Florentinis petētibus dedisset, cum tamen capta Mediolanensi vrbe a Francisco Sfortia, Leonelli Marchionis Estensis interuentu cum Venetis positis inimicitijs fœdus inijsset, alterum tamen in Tuscia bellum gessit, misso in eam expeditionem Ferdinādo filio, de quo satis inter res Hetruscas commemoratum est. Soluta est & pax cum Genuensibus, capta naue quæ de Chio insula Genuam petebat, vt postea referemus. Ob quam rem commota Rep. Genuensi, Ioannes Philippus Flisca gente prognatus, cum quatuordecim altissimis nauibus in portum vsq; Neapolitanum adnauigauit, ibi vt regis triremes onerariasq; naues incenderet: sed repulsus tormentis æneis, inglorius abijt. Nec multis post diebus classis regia ad montē Cyrceum sex Genuensium naues insecuta, cum homines effugissent, demersit, diuite prę da in eis reperta. Quibus ex rebus, quanquam de pace tota ferme Italia conuenisset, inter Genuenses tamē & regem concordia fieri non potuit: sed cum Genuenses exules ad regis opes confugissent, classis ei concessa est, quæ Ligusticum vexās littus, etiam vrbem ipsam, vt relatum est, oppugnare non dubitauit, & nunc maioribus viribus idem bellum repetitur. Fuit autem Alphonsus cum Fredericus imperator ad eum venit, annos circiter octo & quinquaginta natus, corpore gracili, vultu pallido, sed aspectu læto, naso aquilino, & illustribus oculis, crine nigro, & iā albicāti, ad aures vsq; protenso, statura mediocri, cibi potusq; temperans, nec vino vsus, nisi aqua multa perdomito. Literis per omnem ætatem operam dedit, grammaticæ apprime peritus, quanuis latine

perraro loqueretur.historias omnes calluit,nec poetas aut oratores ignorauit.dialecticos nodos facile soluit.nihil ei abditũ in philosophia.arcana theologiæ perscrutatus omnia,de præscientia dei,de libero hominis arbitrio, de incarnatione verbi, de sacramento altaris,de trinitate,de difficillimis quæstionibus percontatus,& præsto & sapienter occurrit.in responsionibus dandis quanuis breuis & circuncisus, nunquam tamen diminutus,sermone blãdus tersusq;.Summa ei cura,ne quispiam ab se abiret ingratus.Petitiones differre maluit quàm negare.Fauit religioni,rem diuinam diligenter curauit. Sacerdotalia indumenta & altaris ornamenta ea parauit,quibus comparari alia nulla queant. Sacrã ac domesticam supellectilem auream & argẽteam admirabilem & incredibilem composuit,margaritas,vniones,adamantes , cæterosq; lapides pretiosos toto orbe quæsitos coëmit.sacelli in quo sacris interfuit,& aularum quas incoluit, parietes diuitibus atq; aureis pannis ornauit.Vestiuit seipsum nitide magis q̃ pretiose,Serico raro vsus, aut ostreo paludamento. Venationi magnam vitæ suæ partẽ consecrauit: in bello seuerus & asper, in pace clemens ac mansuetus. Pepercit facile his qui contra se arma tulerant,humanum sanguinem inuitus fudit.Scelera tamen odit,nec impune subditos delinquere passus est.Regnum,quod multis ante seculis spelũca latronum fuerat,adeo pacatum securumq; reddidit,vt quacũq; iter habeasn,ullus prædonum metus adsit.Legatis omnib⁹ad se veniẽtibus sumptus opipare præbuit.Apostolicis qui Cardinales essent,obuiam extra vrbem profectus,quasi patres honorauit.Naues insolitæ magnitudinis fecit, &

quas qui procul inſpiciat, ſublimes eſſe arces per mare vadẽtes arbitretur. Aedificauit plurib9 in locis: ſed Neapoli ſupra quàm dici poſſit, ſplendidę ac magnificæ, arcem regiã, cui Nouocaſtro fuit nomen, a fundamentis eiectam, iterum erexit, cũ opere mirabilem, inexpugnabilemq́; tum ſumptu magnificentiſſimam, turribus orbiculari forma ex lapide quadrato mirifica ſtructura atq; artificio, muriſque craſſitudine inaudita, & ingenti arcu triũphali ex marmore cãdidiſſimo excitatis. Reformauit arcem ſancti Saluatoris in mari ex Ouo nuncupatã, cuius inexpugnabilis ſitus ad vſum magnificẽtiſſimæ regiæ redactus eſt. Ampliauit & vrbis portũ, obiecta in ꝓfundũ maris altiſſima mole craſſiſſimo muro turribuſq; munita. Salubritatẽ vrbi exiccatis paludibus dedit. Magnus profecto princeps, & in vtranq; fortunæ partem probatus: qui inter cætera ſibi aduerſantia, etiam terræmotũ anno ab hinc ſecundo paſſus eſt, toto ferme regno, qualẽ nec noſtra, nec patrum noſtrorum memoria viſum auditumve ferunt. Nam & multa regni oppida funditus corruere, inter quæ Arrianum ita abſorptum eſt, tanquam chaſmate periſſet. Rara ciuitas abſq; inſigni ruina ſuperfuit. Circiter triginta millia hominum inter cadentia tecta periſſe feruntur. Neapolitanorum nobiliores ædes diſiectæ ſunt. Nec templum in ea vrbe læſionem non ſenſit. Sed hodie iam ciuitas ferme refecta eſt, ciuium diligentia, & regis liberalitate. Cæterum clariſſimi regis, qui ſeculum noſtrum veluti ſidus quoddam præfulgidũ illuſtrauit, haud ab re fuerit quàm breuiſſime velut in epilogo præclara facinora percurrere, quãuis temporis a nobis recepti pleraq; modum exce-

dant:ex quibus illustriora huiuscemodi sunt: Adolescens mortuo Ferdinãdo patre, Aragoniã,& quę ab illo in Hispania regna suscepit, cum aliquandiu sapienter administrasset, adoptatus in filium a Ioanna Neapolitanorum regina,dissuadentibus amicis,expeditionem in Italiam suscepit. Regina opẽ tulit.Ludouicum ducem Andegauẽsem,qui regnũ sibi hæreditario iure debitum affirmabat,pluribus prælijs afflictum expulit. Reginam quæ malo vsa consilio ab se defecerat,non tam puniuit quàm coercuit. Rhenatum alterum regni æmulum armis victum cedere compulit.Ioãnem Vitelliscum Alexandriæ patriarcham, magnis copijs insultantem e regno fugauit.Caietã bis cepit,semel acri pugna deuictam,& iterum ciuitatis parte vocante, cũ defecisset. Neapolim,quanuis Rhenatus & magnus inesset populus,expugnauit.Ioannem fratrem Nauarræ regem in Hispania laborantem armis adiuuit.Massiliam insignem Prouinciæ ciuitatem noctu adortus obtinuit ac diripuit.Ad insulam Gerbini,quam veteres Lotophagiten appellauerunt, a continenti Africæ quatuor millia passuum distantem,obsidione admouit: Bosorium prouinciæ regem cum copijs aduẽtãtem in proximo littore victũ,ex minoribus castris ad maiora fugere cõpulit. Nec diu post ab eisdẽ barbaris tributa suscepit.Ab Eugenio pontifice maximo, qui sibi de regno contrarius esset,quas tandem voluit leges pacis accepit.Franciscum Sfortiam ex agro Piceno armis deturbauit, & in Albania & in oriente per suos duces Turcis infestus, non parua eis damna intulit. Bis Florentinos ob res Gallicas armis afflixit. Bis eis pacẽ petentibus dedit. Sed maius omnibus est,

& admiratione ſtuporeq; digni⁹,quod prælio naua li a Genuenſibus(vt ante diximus)ſuperatus,& in Philippi Mediolanenſium ducis captiuitatem ad ductus,mox liberatus,potentiſſimo regno potitus eſt,& a victoribus victor tributum accepit:& adeo erga Philippum gratus inuentus eſt,vt ab illo ſupe rûm voluntate hæres ſit nuncupatus, vera Gotho rum ſoboles,ex quibus deriuatum eſſe regium Hi ſpaniæ ſanguinem,vnde Alphonſi origo eſt,haud quaquam ambigunt. Illis & prælio vincere,& re gna ſibi ſubijcere proprium fuit.Quorum veſtigia Ferdinãdus imitatus,haud diſſimilẽ filium genuit, quando & ipſe Aragoniam, Cathaloniam, Valen tiam,Siciliam: Alphõſus vero eam Italiæ partem, quæ olim Magna Græcia dicta eſt, pugnando, in ſtando,vincẽdo ſibi ſubiecit:& magiſter Italicę pa cis factus, Hiſpanicarum quoq; rerum moderator & arbiter eſſe videtur.

FINIS.